

T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

KIRKLARELİ İLİ ÜSKÜP BELDESİ AĞIZ İNCELEMELERİ

HASAN GALİP

2501150143

TEZ DANIŞMANI

DR. ÖĞR. ÜYESİ FERYAL KORKMAZ

İSTANBUL, 2018

YÜKSEK LİSANS
TEZ ONAYI

ÖĞRENCİNİN;

Adı ve Soyadı : Hasan GALİP Numarası : 2501150143
Anabilim Dalı /
Anasanat Dalı / Programı : Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim
Dalı Danışmanı : Dr. Öğr. Üyesi. Feryal KORKMAZ
Tez Savunma Tarihi : 01.08.2018 Saati : 12:00
Tez Başlığı : Kırklareli İli Üsküp Beldesi Ağız İncelemeleri.

TEZ SAVUNMA SINAVI, İÜ Lisansüstü Eğitim-Öğretim Yönetmeliği'nin 36. Maddesi uyarınca yapılmış,
sorulara alınan cevaplar sonunda adayın tezinin **KABULÜNE** OYBİRLİĞİ / OYÇOKLUĞUYLA karar verilmiştir.

JÜRİ ÜYESİ	İMZA	KANAATİ (KABUL / RED / DÜZELTME)
1- Prof. Dr. Metin KARAÖRS		Kabul
2- Dr. Öğr. Üyesi. Özcan TABAKLAR		Kabul
3- Dr. Öğr. Üyesi. Feryal KORKMAZ		Kabul

YEDEK JÜRİ ÜYESİ	İMZA	KANAATİ (KABUL / RED / DÜZELTME)
1- Prof. Dr. Fikret TURAN		
2- Prof. Dr. Gülşen Seyhan ALIŞIK		

ÖZ

KIRKLARELİ İLİ ÜSKÜP BELDESİ AĞIZ İNCELEMELERİ

HASAN GALİP

Bu tez Kırklareli iline bağlı Üsküp Beldesi ve bu beldeye bağlı köyleri esas almaktadır. Çalışmamız “Giriş”, “Bölge Hakkında Genel Bilgiler”, “Fonetik İncelemeler”, “Morfolojik İncelemeler”, “Üsküp Beldesi Ağzında Tarihî Kıpçak Türkçesi İzleri”, “Sonuç”, “Metinler”, “Sözlük” ve “Kaynakça” bölümlerinden oluşmaktadır. “Giriş” bölümünde yapılan araştırmanın konusu tanıtılmış, tez hazırlanırken izlenen yoldan ve uygulanan tekniklerden bahsedilmiştir. “Bölge Hakkında Genel Bilgiler” bölümünde önce Trakya, Kırklareli ve Üsküp Beldesi hakkında bilgiler verilmiş, Türkiye Türkçesi ağız araştırmaları kapsamında bölge ağzının durumu değerlendirilmiştir. “Fonetik İncelemeler” bölümünde Üsküp Beldesi ağzlarının ses bilgisine dair özellikler belirlenmeye çalışılmıştır. “Morfolojik İncelemeler” bölümünde de araştırma yapılan bölgeden derlenen metinler şekil bilgisi açısından ele alınmıştır. “Üsküp Beldesi Ağzında Tarihî Kıpçak Türkçesi İzleri” bölümünde araştırma yapılan bölge ağzında derlenen metinler üzerinden Eski Kıpçak Türkçesine ait özellikler tespit edilmeye çalışılmıştır. “Metinler” kısmında ise derleme yapılan bölgeden ses kayıtlarının transkripsiyon işaretleri ile deşifre edilmiş haline yer verilmiştir. “Sonuç” kısmında derleme yapılan bölge ağzının fonetik ve morfolojik özelliklerine dair dikkat çekici ve belirleyici özellikler tespit edilmeye çalışılmıştır. “Kaynakça” bölümünde tezin hazırlanması aşamasında yararlanılan kaynakların künyeleri verilmiştir. Derlenen metinlerden hareketle bölgenin söz varlığı tespit edilmeye çalışılmış ve bu çerçevede bir “Sözlük” bölümü oluşturulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Türkiye Türkçesi ağzları, Rumeli ağzları, Üsküp Beldesi ağzları, Kıpçak Türkçesi, ses bilgisi, şekil bilgisi

ABSTRACT
THE DIALECT RESEARCHES OF ÜSKÜP TOWN IN
KIRKLARELİ
HASAN GALİP

The dissertation is based on Üsküp Town in Kırklareli and its villages. The research consists of “Introduction”, “General Information about The Region”, “Phonetic Analysis”, “Morphological Analysis”, and “Items of Old Kipchak Turkish in Dialect of Üsküp Town”, “Conclusion”, “Texts”, “Dictionary” and “Bibliography”. In “Introduction” argument of the research is presented and the following process and methods which are applied while preparing the dissertation are mentioned. In “General Information about the Region” at first the information about Thrace, Kırklareli and Üsküp Town is given and the dialect of the region within the context of dialects of Turkey Turkish is evaluated. In “Phonetic Analysis” phonetic features of the dialects of Üsküp Town are tried to be found out. In “Morphological Analysis” the texts compiled from the researching area are examined in term of the morphology. In “Items of Old Kipchak Turkish in Dialect of Üsküp Town” the features of Old Kipchak Turkish is tried to be determined through the texts collected in the researching area. In “Conclusion” remarkable and decisive features regarding the phonetic and morphological characteristics of the compiled texts are tried to be determined. In “Text” the audio recordings of the compiled region are deciphered with transcription sign. In “Bibliography” in the process of preparation of the thesis, the references of the resources utilized are given. In the context of the compiled texts, the verbal existence of the region was tried to be determined and a "Dictionary" section is formed in this frame.

Key Words: Dialects of Turkey Turkish, Dialects of Rumelia, Dialects of Üsküp Town, Kipchak Turkish, Phonology, Morphology

ÖN SÖZ

Türkçenin konuşulduğu coğrafyalarda halk arasında kullanılan dilin fonetik, morfolojik, semantik, sentaktik gibi bazı hususiyetlerine göre yazı dilinden yani ölçünlü Türkçeden ayrılan ağızlar, bu dilin tarihî devirlerine ışık tutmak ve bu devirlerden günümüze ulaşan özellikleri tespit etmek açısından son derece önemlidir. Türkçenin ağızları üzerindeki çalışmalar geç yapılmaya başlanmış ve yetersiz olsa da son dönemlerde yaygınlık kazanmıştır. Bu doğrultuda titizlikle yapılan çalışmalar bahsettiğimiz tespitler açısından büyük bir değer ifade etmektedir.

Tüm bunları göz önünde bulundurarak bir ağız derleme çalışması yapmaya karar verdikten sonra Türkçenin tarihî devirlerinden olan Kıpçak Türkçesi'nin izlerini taşıdığını düşünerek daha önce üzerinde çalışma yapılmamış olan Kırklareli ilinin Üsküp Beldesi ağızına yöneldik. Çalışmamızda öncelikle bölgenin ağız özelliklerini belirlemeye çalışıp ardından Tarihî Kıpçak Türkçesi başta olmak üzere Türkçenin tarihî devirlerine ait lehçelerden kalıntıları tespit etmeye gayret gösterdik.

Araştırma yapılan bölgeden metinlerin derlenmesi aşamasında tercih yaparken öncelikle yaşlı ve köyden dışarıya çıkmamış kaynak kişiler seçmeye çalıştık. Bu çerçevede Üsküp Beldesi merkezinden ve merkeze bağlı altı köyün dördünden bu niteliklere sahip olduğunu düşündüğümüz kişilerle görüşerek ses kaydı aldık. Bu yerleşim bölgelerinde maddi sebeplerle kentlere göç etmiş genç ve orta yaşlı nüfusun yaşlıları yanlarına alması, bizim derleme yapma noktasındaki alternatiflerimizi azalttı ve daha titiz davranmaya sevk etti. Bundan sonra alınan ses kayıtlarının transkripsiyonunu yaparak yazıya aktardık.

Bu çalışma “Giriş” bölümünün dışında, “Bölge Hakkında Genel Bilgiler”, “Fonetik İncelemeler”, “Morfolojik İncelemeler”, “Üsküp Beldesi Ağızında Tarihî Kıpçak Türkçesi İzleri”, “Metinler” ve “Sözlük” olmak üzere altı ana bölümden oluşmaktadır.

“Giriş” bölümünde, yapmış olduğumuz çalışmanın amacıyla birlikte, hazırlarken takip ettiğimiz yol, yöntem ve teknikler etraflıca tarif edilmiş, tezin

bölümleri hakkında bilgi verilmiştir. Daha sonra çalışmamıza konu olan bölge tanıtılarak bölgede konuşulan ağız özellikleri fonetik ve morfolojik olarak incelenmiştir. Tezimizde ayrıca belde ağızındaki Tarihî Kıpçak Türkçesinin izlerine değinilerek derlenen metinlerin transkripsiyonu verilmiş ve metinlerin anlaşılabilmesi için de bir sözlük hazırlanmıştır.

Üsküp Beldesi sakinlerine, üzerimde emeği olan tüm hocalarıma ve çalışmalarım boyunca her ihtiyacımda yol gösterip desteğini esirgemeyen çok kıymetli tez danışmanım Dr. Öğr. Üyesi Feryal Korkmaz'a sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Hasan GALİP

İstanbul, Temmuz 2018

İÇİNDEKİLER

ÖZ.....	iii
ABSTRACT	iv
ÖN SÖZ.....	v
HARİTALAR LİSTESİ.....	xv
TABLolar LİSTESİ.....	xviii
KISALTMALAR LİSTESİ.....	xviii
TRANSKRİPSİYON İŞARETLERİ.....	xviii
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

BÖLGE HAKKINDA GENEL BİLGİLER

1.1. Trakya.....	4
1.2. Kırklareli	4
1.2.1. Kırklareli'nin Yöresel ve Geleneksel Özellikleri	8
1.2.1.1. Kırklareli Hardalisesi.....	8
1.2.1.2. Hidrellez.....	8
1.2.1.3. Kakava.....	8
1.2.1.4. Nevruz	9
1.2.2. Yöreye Ait Halk Ozanları	9
1.2.3. Tarihsel Yapıtlar	9
1.3. Üsküp.....	10
1.3.1. Üsküp Beldesine Bağlı Köyler	13
1.3.1.1. Çukurpınar	13
1.3.1.2. Yündalan	13
1.3.1.3. Beypınar	14
1.3.1.4. Üsküpdere	14
1.3.1.5. Karıncak	14
1.3.1.6. Bayramdere	15
1.4. Bölge Ağzının Ağız Araştırmalarındaki Yeri.....	15

İKİNCİ BÖLÜM

FONETİK İNCELEMELER

2.1. Ünlüler.....	18
2.1.1. Ünlü Türleri	18
2.1.1.1. “ă” ünlüsü.....	19
2.1.1.2. “ā” ünlüsü.....	19
2.1.1.3. “á” ünlüsü.....	19
2.1.1.4. “à” ünlüsü.....	19
2.1.1.5. “ã” ünlüsü.....	20
2.1.1.6. “ä:” ünlüsü.....	20
2.1.1.7. “ě” ünlüsü.....	20
2.1.1.8. “è” ünlüsü.....	20
2.1.1.9. “ē” ünlüsü.....	21
2.1.1.10. “ī” ünlüsü	21
2.1.1.11. “í” ünlüsü	22
2.1.1.12. “î” ünlüsü	22
2.1.1.13. “ō” ünlüsü	22
2.1.1.14. “ó” ünlüsü	23
2.1.1.15. “ò” ünlüsü	23
2.1.1.16. “ō” ünlüsü	23
2.1.1.17. “ū” ünlüsü	24
2.1.1.18. “ú” ünlüsü	24
2.1.1.19. “û” ünlüsü	25
2.1.2. Ünlü Düşmesi	25
2.1.3. Ünlü Türemesi	27
2.1.4. Ünlü Değişmesi.....	28
2.1.4.1. Kalın ünlülerin incelmesi	28
2.1.4.2. İnce ünlülerin kalınlaşması	29
2.1.4.3. Düz ünlülerin yuvarlaklaşması.....	31
2.1.4.4. Yuvarlak ünlülerin düzleşmesi.....	31
2.1.4.5. Geniş ünlülerin daralması	32
2.1.4.6. Dar ünlülerin genişlemesi	33
2.1.5. İkiz Ünlüler (Diftong).....	34

2.1.5.1. Eşit İkiz Ünlüler	34
2.1.5.2. Yükselen İkiz Ünlüler	34
2.1.5.3. Alçalan İkiz Ünlüler	35
2.1.6. Ünlü Uyumları	35
2.1.6.1. Kalınlık-incelik uyumu	35
2.1.6.2. Düzlük-yuvarlaklık uyumu	38
2.2. Ünsüzler.....	39
2.2.1. Ünsüz Türleri	39
2.2.1.1. “ Ç ” ünsüzü	39
2.2.1.2. “ P ” ünsüzü.....	39
2.2.1.3. “ Ş ” ünsüzü.....	39
2.2.1.4. “ T “ ünsüzü	40
2.2.2. Ünsüz Değişmesi	40
2.2.2.1. Sedalılaştırma	40
2.2.2.2. Sedasızlaştırma	42
2.2.2.3. Süreklileştirme.....	43
2.2.2.4. Sızıcılaştırma	44
2.2.2.5. Sızıcı Ünsüzler Arasındaki Değişmeler	44
2.2.2.6. Sürekli Ünsüzler Arasındaki Değişmeler.....	45
2.2.2.7. Süreksizleştirme.....	46
2.2.2.8. Süreksiz Ünlüler Arasındaki Değişmeler.....	46
2.2.2.9. Kaynaştırma Ünsüzünün Değişmesi	46
2.2.3. Ünsüz Benzeşmesi	47
2.2.3.1. Derecesine Göre	47
2.2.3.2. Yerine Göre.....	47
2.2.4. Ünsüz Düşmesi	48
2.2.4.1. “h” Ünsüzünün Düşmediği Örnekler	55
2.2.5. Ünsüz İkizleşmesi	55
2.2.6. İkiz Ünsüzlerin Tekleşmesi	55
2.2.7. Ünsüz Türemesi	56
2.2.7.1. Kaynaştırma Ünsüzünün Türemesi	57

2.2.8. Hece Düşmesi (Haploloji)	57
2.2.9. Hece Türemesi	60
2.2.10. Hece Kaynaşması (Kontraksiyon/Vokal Birleşmesi)	61
2.2.11. Yer Değiştirme (Göçüşme/Metatez).....	61
2.2.11.1. Yakın Göçüşme	61
2.2.11.2. Uzak Göçüşme	61
2.2.12. Benzeşmezlik (Aykırılaştırma).....	61

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

MORFOLOJİK İNCELEMELER

3.1. İsimler Ve İsim Çekimi	63
3.1.1. İsim Çekim Ekleri	63
3.1.1.1. Çokluk Ekleri	63
3.1.1.2. İyelik Ekleri.....	64
3.1.1.3. Aitlik Eki	66
3.1.1.4. Hal Ekleri	66
3.1.1.4.1. Yalın Hali	67
3.1.1.4.2. İlgi Hali (Genitif Ekleri).....	67
3.1.1.4.3. Belirtme Hali (Akkuzatif Ekleri).....	68
3.1.1.4.4. Yönelme Hali (Datif Ekleri).....	68
3.1.1.4.5. Bulunma Hali (Lokatif Ekleri)	70
3.1.1.4.6. Ayrılma Hali (Ablatif Ekleri)	70
3.1.1.4.6. Eşitlik Hali (Ekvatif Ekleri)	71
3.1.1.4.7. Yön Hali (Direktif Ekleri)	71
3.1.1.4.8. Vasıta Hali (Enstrümental Ekleri)	71
3.1.1.5. Soru Ekleri	72
3.1.2. Zamirler	73
3.1.2.1. Kişi Zamirleri	73
3.1.2.2. İşaret Zamirleri.....	74
3.1.2.3. Belirsizlik Zamirleri	75
3.1.2.4. Dönüşlülük Zamiri	75
3.1.2.5. Soru Zamirleri	75

3.1.3. Sıfatlar.....	75
3.1.3.1. Niteleme Sıfatları	76
3.1.3.2. Belirtme Sıfatları.....	76
3.1.3.2.1. İşaret Sıfatları	76
3.1.3.2.2. Sayı Sıfatları	77
3.1.3.2.2.1. Asıl Sayı Sıfatları.....	77
3.1.3.2.2.2. Sıra Sayı Sıfatları	77
3.1.3.2.2.3. Üleştirme Sayı Sıfatları.....	77
3.1.3.2.2.4. Kesir Sayı Sıfatları.....	77
3.1.3.2.2.5. Topluluk Sayı Sıfatları.....	78
3.1.3.2.3. Belirsizlik Sıfatları	78
3.1.3.2.4. Soru Sıfatları.....	80
3.1.3.2.5. Sıfatlarda Küçültme.....	80
3.1.3.2.6. Sıfatlarda Pekiştirme	80
3.1.4. Zarflar	80
3.1.4.1. Yer Zarfları.....	81
3.1.4.2. Zaman Zarfları	82
3.1.4.3. Tarz (Durum) Zarfları	87
3.1.4.4. Miktar Zarfları.....	87
3.1.4.5. Soru Zarfarı	88
3.1.5. Edatlar	89
3.1.5.1. Son Çekim Edatları	89
3.1.5.2. Bağlama Edatları.....	91
3.1.5.2.1. Cümle Başı Edatları.....	91
3.1.5.2.2. Karşılaştırma Edatları.....	94
3.1.5.2.3. Denkleştirme Edatları	95
3.1.5.2.4. Sıralama Edatları	95
3.1.5.2.5. Sona Gelen Edatlar	95
3.1.5.2.6. Kuvvetlendirme Edatları	96
3.1.5.3. Ünlem Edatları	96
3.1.5.3.1. Ünlemler	96

3.1.5.3.2. Seslenme Edatları	97
3.1.5.3.3. Gösterme Edatları	97
3.1.5.3.4. Cevap Edatları	98
3.1.5.3.5. Sorma Edatları	98
3.2. Fiiller Ve Fiil Çekimi	100
3.2.1. Basit Çekim.....	100
3.2.1.1. Haber Kipleri.....	100
3.2.1.1.1. Geniş Zaman.....	100
3.2.1.1.2. Şimdiki Zaman	105
3.2.1.1.3. Görülen Geçmiş Zaman.....	108
3.2.1.1.4. Öğrenilen Geçmiş Zaman.....	110
3.2.1.1.5. Gelecek Zaman.....	112
3.2.1.2. Tasarlama Kipleri.....	115
3.2.1.2.1. Şart Kipi	115
3.2.1.2.2. İstek Kipi	115
3.2.1.2.3. Gereklilik Kipi.....	116
3.2.1.2.4. Emir Kipi	116
3.2.2. Birleşik Çekim	117
3.2.2.1. Hikâye Birleşik Çekimi.....	117
3.2.2.1.1. Geniş Zamanın Hikâyesi	117
3.2.2.1.2. Şimdiki Zamanın Hikâyesi	119
3.2.2.1.3. Görülen Geçmiş Zamanın Hikâyesi	120
3.2.2.1.4. Öğrenilen Geçmiş Zamanın Hikâyesi	120
3.2.2.1.5. Gelecek Zamanın Hikâyesi.....	121
3.2.2.1.6. Şart Kipinin Hikâyesi	122
3.2.2.2. Rivayet Birleşik Çekimi	122
3.2.2.2.1. Geniş Zamanın Rivayeti	122
3.2.2.2.2. Şimdiki Zamanın Rivayeti.....	123
3.2.2.2.3. Gelecek Zamanın Rivayeti	123
3.2.2.2.4. Gereklilik Kipinin Rivayeti	123
3.2.2.3. Şart Birleşik Çekimi.....	123

3.2.2.4. Katmerli Birleşik Çekim	124
3.2.3. Ek-Fiilin Kullanımı.....	124
3.2.3.1. Ek-Fiilin Geniş Zamanı (Şimdiki Zamanı)	125
3.2.3.2. Ek-Fiilin Hikâyesi	125
3.2.3.3. Ek-Fiilin Rivayeti.....	125
3.2.3.4. Ek-Fiilin Şartı.....	126
3.2.4. Yapım Ekleri.....	126
3.2.4.1. İsimden İsim Yapma Ekleri	126
3.2.4.2. İsimden Fiil Yapma Ekleri	129
3.2.4.3. Fiilden Fiil Yapma Ekleri	131
3.2.4.4. Fiilden İsim Yapma Ekleri	133
3.2.5. Çekimsiz Fiiller.....	135
3.2.5.1. İsim Fiiller	135
3.2.5.2. Sıfat-Fiiller (Partisipler).....	136
3.2.5.3. Zarf-Fiiller (Gerundiumlar).....	137

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

ÜSKÜP BELDESİ AĞZINDA TARİHÎ KIPÇAK TÜRKÇESİ İZLERİ

4.1. Tarihî Kıpçak Türkçesi.....	140
4.1.1. Kuman Kıpçak Türkçesi	140
4.1.2. Memlûk Kıpçak Türkçesi	140
4.1.3. Gregoryan Muhiti Kıpçak Türkçesi	141
4.2. Üsküp Beldesi Ağız İle Kıpçak Türkçesi Arasında Benzerlik Gösteren Özellikler	141
4.2.1. Diftong oluşumu	141
4.2.2. Düz Ünlülerin Yuvarlaklaşması.....	141
4.2.3. “h” sesinin düşmesi.....	142
4.2.4. “r” sesinin düşmesi	142
4.2.5. g > y değişimi	142
METİNLER.....	143
SÖZLÜK.....	206
SONUÇ.....	236
KAYNAKÇA	240

EKLER..... 247

HARİTALAR LİSTESİ

Harita 1: Kırklareli İlinin Marmara Bölgesi'ndeki Konumu (s. 5)

Harita 2: Üsküp Beldesinin Kırklareli İlindeki Konumu (s. 10)

Harita 3: Kırklareli Merkez İlçede Üsküp Beldesine Bağlı Köylerin Konumu (s. 15)

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1: Üsküp Beldesi Ağızlarında Kullanılan Ünlüler (s.18)

KISALTMALAR LİSTESİ

age.	:	Adı geçen eser
agm.	:	Adı geçen makale
bk.	:	Bakınız
bld.	:	Belediye
C.	:	Cilt
CC	:	Codex Cumanicus
çev.	:	Çeviren
ET	:	Eski Türkçe
fak.	:	Fakülte
haz.	:	Hazırlayan
m	:	Metre
m.d.	:	Metin dışı
MÖ	:	Milattan Önce
s.	:	Sayfa
S	:	Sayı
STT	:	Standart Türkiye Türkçesi
TDAY:	:	Türk Dili Araştırmaları Yıllığı
TDK	:	Türk Dil Kurumu
TTA	:	Türkiye Türkçesi Ağızları
Ü.	:	Üniversite
vb.	:	Ve benzeri
vd.	:	Ve diğerleri
yay.	:	Yayımları
yy.	:	Yüzyıl

TRANSKRİPSİYON İŞARETLERİ

.	Arka damak ünsüzü işareti	:	“ä” için uzatma işareti (yanına)
◌	Diftong işareti	◌	Ulama işareti

Ünlüler

ă :	kısa “a” sesi	ī :	uzun “ı” sesi
ā :	uzun “a” sesi	ĩ :	kısa “i” sesi
á :	“a” ile “e” arası bir ünlü	ĩ̄ :	uzun “i” sesi
â :	“a” ile “ı” arası bir ünlü	ō :	uzun “o” sesi
ä :	açık “e” sesi	ó :	“o” ile “ö” arası bir ünlü
ǟ :	uzun “açık e” (ä) sesi	ö :	“o” ile “u” arası bir ünlü
ë :	kısa “e” sesi	ō̄ :	uzun “ö” sesi
ē :	uzun “e” sesi	ū :	uzun “u” sesi
è :	“e” ile “i” arası bir ünlü	ú :	“u” ile “ü” arası bir ünlü
í :	“ı” ile “i” arası bir ünlü	ū̄ :	uzun “ü” sesi

Ünsüzler

Ç	“ç” ile “c” arası bir ses	Ş	ş-j arası ses
F	“f” ile “v” arası bir ses	T	t-d arası ses
ħ	arka damak “h”		
ķ	Arka damak “k” si		
P	p-b arası ses		
S	“s” ile “z” arası bir ses		

GİRİŞ

Türk kültürünün ve geleneklerinin sağlam köklere dayandığını gösteren en önemli unsurların başında Türk dili gelmektedir. En eski yazılı kaynaklarında tespit edilen metinleri incelendiğinde karşılaştığımız anlatım gücü ve cümle yapıları şüphesiz bize Türk yazı dilinin daha da eskilere dayandığını kanıtlar niteliktedir.

Tarihî gelişimi içerisinde zamanla bir yazı dili haline gelmeye başlayan Türkçe farklı devirlere ayrılmakta, bu devirler kendilerine ait dilsel özellikler göstermektedir. Günümüzde kabul edilen yazı dili olan İstanbul Türkçesinin dışında Anadolu, Rumeli, Kafkasya, Azerbaycan ve Kuzey Irak coğrafyaları gibi bölgelerde, halk arasında konuşulan yazı dilinden bazı yönleriyle ayrılan ağızlar vardır. Burada bahsi geçen ağızlar da tıpkı eski yazılı kaynaklar gibi Türkçenin zenginliğinin göstergesidir.

Bu çalışmanın konusunu Kırklareli iline bağlı Üsküp Beldesinin ağızı ve bu ağızda etkisini sürdürdüğünü düşündüğümüz Tarihî Türk Şivelerine dair tespit edilmeye çalışılan özellikler oluşturmaktadır. Bu özelliklerin tespit edilmesiyle Türkçenin ağız araştırmalarına bir katkıda bulunmak amaçlanmıştır. Tamamının nüfusu 3250 civarında olan Üsküp Beldesinde Bulgaristan'dan ve Yunanistan'dan göç ederek bölgeye yerleşen Türklerin çokluğu, bu insanların da tarihî süreçte bu bölgelere Karadeniz'in kuzeyinden gelme durumları bizi bölge ağızında Tarihî Kıpçak Türkçesi kalıntılarını aramaya yöneltmiştir.

Çalışmamızı Üsküp Beldesi merkezinden ve merkeze bağlı köylerden derlediğimiz 19 metin oluşturmaktadır. Bu metinlerin 13 tanesi Üsküp Belde merkezinden, 6 tanesi de köylerden yapılan kayıtlardan düzenlenmiştir. Onuncu metin dışındaki metinlerin her birinde tek bir kişiden, onuncu metinde ise iki kişiden kayıt alınmıştır. Dolayısıyla kaynak kişi sayısı yirmidir. Araştırmamızın kapsamını bu kişilerden alınan ses kayıtlarının deşifre edilmesiyle oluşturulan metinlerin ses ve şekil bilgisi açısından incelenmesi, metinlerde bulunan Kıpçak Türkçesi

özelliklerinin tespit edilmesi, bölge ağızında olup yazı dilinde olmayan kelimelerin belirlenmesi ve bölgeye ait genel bilgiler teşkil etmektedir.

Araştırmamıza Üsküp Beldesi merkezi ve buraya bağlı köylerde belirlediğimiz kaynak kişilerden yüz yüze görüşme yoluyla ses kayıtları alarak başladık. Bu kaynak kişilerin belirlenmesinde yaşlarının 60 yaş üzeri olmasına, buldukları yerleşim yerinden çok fazla dışarı çıkmamış olmalarına özen gösterdik. Ancak değerlendirme yapabilmek adına bu yaş aralığının altındaki kişilerden de kayıt elde ettik. Kayıt alımı esnasında herhangi bir güçlükle karşılaşmadığımız için gizli kayıt almaya gerek duymadık.

Kaydettiğimiz görüşmeleri büyük bir titizlikle ve yeri geldiğinde tekrar tekrar dinleyerek birer metin haline getirdik. Bu aktarma esnasında yukarıda belirttiğimiz TDK'nın önerdiği transkripsiyon işaretlerini kullandık. Bu metinler sıralanırken önce köylerden derlediğimiz metinlere sonra da belde merkezinden derlediğimiz metinlere yer verdik. Metinlerin satırlarını örneklerin daha kolay bulunabilmesi açısından numaralandırdık ve bu numaralandırmayı her beş satırda bir gösterdik. Ayrıca metinlerin transkripsiyonunun yapılması esnasında iki ses arasında çıkan ünsüzler büyük harflerle gösterildiği için metinlerde büyük harfle yazım kurallarına uymayıp küçük harfler kullandık.

Bu sayede elde ettiğimiz metinlerden hareketle bölge ağzının ses ile şekil bilgisine ve kullanılıyorsa Türkçenin tarihî şivelerinden kalma özelliklerine dair tespitlerde bulunmaya çalıştık ve bunları sonuç kısmında sıraladık. Metinleri incelerken başlıkların altında ilgili alanlarda yeterli miktarda örnek vermeye özen gösterdik. Ayrıca örneklere yer verirken anlaşılır olması bakımından, metinlerden alınan örnekleri eğik, bu örneklerin yazı dilindeki halini ise normal yazdık. Örnekendirme esnasında isim ve isim soylu kelimeleri, “Türkçe Kelimeler” ve “Alıntı Kelimeler” şeklinde gruplandırdık. Bu gruplandırmayı yaparken “Güncel Türkçe Sözlük”te kelimenin yanında, Türkçeye başka bir dilden girip girmediğinin belirtilmesi durumunu göz önünde bulundurduk. Fiillerin çekimiyle ilgili inceleme kısmında böyle bir gruplandırmaya gitmememizin sebebi ise Türkçenin fiil bakımından oldukça zengin olması ve kullanılan pek çok fiilin Türkçe kökenli

olmasıdır. Arkaik olması ihtimalini gördüğümüz özellikleri de inceleme kısmında belirttik. Derleme yaptığımız bölgede ses kaydı esnasının dışında tanık olduğumuz ve dikkate değer bulduğumuz birkaç sözcüğü çalışmamıza metin dışı olduklarını gösterir bir halde ekledik. Bölge ağızlarında kullanılan ancak standart Türkçede bulunmayan kelimelerle, birtakım ses olaylarına uğrayarak farklılık gösteren kelimelerin de bir sözlüğünü oluşturduk.

BİRİNCİ BÖLÜM

BÖLGE HAKKINDA GENEL BİLGİLER

1.1. Trakya

Anadolu topraklarının kuzeybatısında yer alan Trakya'ya insanların ilk olarak 1 milyon yıl önce geldiği düşünülmektedir.¹ Bölgeye “Trakya” adının verilmesi MÖ 12. yy'da bu bölgede yaşayan Traklar sebebiyledir. Yunanlar bu bölgeye “Thrake”, Romalılar ise “Tracha” demişlerdir. Bu kelimelerin ikisi de “Traklar'ın oturduğu yer” anlamına gelmektedir. Traklar MÖ 2 binlere kadar Küçük Asya'dan ve Tuna dolaylarından gelip Balkan Yarımadasına yerleşmişlerdir. Ancak MÖ 2 binli yıllarda kuzeybatılarından gelen İlliryalılarca Anadolu'ya doğru göç etmeye başlamışlardır, bunlardan bazıları Trakya'da kalmış bazıları ise Anadolu içlerine kadar göç etmiştir.² MÖ 7. yy'a kadar Trak egemenliğinde kalan Trakya, MÖ 6. yy'dan itibaren el değiştirmeye başlamıştır.

14. yy'dan itibaren bölgede Osmanlı hâkimiyeti kendini hissettirir. Trakya Bölgesi'ne Osmanlı Devleti'nin son dönemlerinde “Paşaeli“ denmesinin sebebi ise bölgenin alınmasına katkı sağlayan Süleyman Paşa'dan kaynaklanmaktadır.³

1.2. Kırklareli

Kırklareli ili, coğrafi konum olarak Marmara Bölgesi'nin kuzeybatısında, Trakya'nın doğusunda 41° 44' enlem ve 27° 13' boylamında yer almakta olup doğusunda Karadeniz, batısında Edirne, kuzeyinde Bulgaristan, güneyinde ise Tekirdağ bulunur ve ilin yüz ölçümü 6550 km² dir.⁴

¹ Serdar Kıran, **Tarihi ve Doğal Değerleriyle Kırklareli**, Arkeoloji ve Sanat Yayınları, İstanbul 2006, s. 7.

² **Yurt Ansiklopedisi**, “Kırklareli”, Anadolu Yayıncılık, İstanbul 1983, s. 4507.

³ **Yurt Ansiklopedisi**, s. 4507.

⁴ Kırklareli Valiliği, **Kırklareli İl Yıllığı (1967)**, Kırklareli Valiliği Yayınları, Kırklareli 1968, s. 126.

Harita 1: Kırklareli İlinin Marmara Bölgesi'ndeki Konumu

<https://www.turkcebilgi.com>

Yapılan araştırmalar sonucunda Kırklareli'nin ilk olarak ne zaman kurulduğu hakkında kesin bir bilgiye sahip olunmamakla birlikte günümüzden 8 bin yıl kadar önce kentin ikliminin ve bitki örtüsünün bugünkü haline yaklaştığı ve insanların uyum sağlamaya başladığı belirtilmektedir.⁵ Bu tarih de bizi Neolitik Çağ'a götürmektedir. Kalkolitik Çağ'da dönemin sonlarına doğru Anadolu coğrafyasında olduğu gibi Trakya'da da maden kullanımı gelişme göstermiş ve bakır ustalığı yaygınlaşmıştır.⁶ Kırklareli şehir merkezine yakın Aşağıpınar kazıları bu döneme ışık tutan belgelerin keşfine imkân sağlamıştır. Tunç Çağı'nda Kırklareli topraklarına baktığımızda yapılan kazılarla merkeze yakın Kanlıgeçit Mevkisi'nde taş sur ile çevrili kalenin etrafına yerleşmiş bir şehrin varlığı keşfedilmiştir. Trakya'da yapılan

⁵ Kiran, a.g.e., s. 7.

⁶ Kiran, a.g.e., s. 7.

araştırmalar Demir Çağı'nda bölgeye önemli ve kalıcı yerleşmelerin olduğunu göstermektedir.⁷ Nitekim Trakların bölgeye yerleşmeleri de bu devirlere denk gelir. MÖ 6. yy civarlarında Kırklareli'nde de bazı Trak gruplarının varlığından söz edilmektedir. MÖ 5. yy'dan sonra bölgeye Perslerin girdiği ve bir süre burada kaldıkları bilinmektedir. Daha sonra MÖ 280'den itibaren Galatlar, MS ilk yüzyılda Romalılar ve Roma İmparatorluğu'nun doğu ile batı olmak üzere ikiye ayrılmasında sonra da Doğu Romalılar bilgeye hâkim olmuştur.⁸ Bu tarihten sonra bölge türlü akınlara ve istilalara uğramıştır. Kentin 14. yy'da Türklerin eline geçmeden evvel "Saranta Ekklesies" adıyla anıldığı ve 14. yy'dan itibaren Türkler arasında bu kentin "Kırk Kinise" ve "Kırk Kilise" olarak anıldığı bilinmektedir.⁹ Elde edilen bilgiler sonucunda Cumhuriyet Devri'nde sancakların ile dönüştürölmesiyle beraber Kırk Kilise'nin 1 Mart 340 tarihinde Edirne vilayetinden ayrılarak müstakil bir il merkezii haline geldiği ve adının 20 Aralık 1924'te Kırklareli olarak değiştirildiği görölmektedir.¹⁰

Evliya Çelebi "Seyahatname"sinde Kırklareli ile ilgili izlenimlerini şu şekilde anlatmaktadır:

*"Edirne Eyaleti'ne bağlı bir sancaktır. Bey'inin hası iki yüz bin akçedir. Livanın bir zeametiyle on sekiz tımarı vardır. Savaşa sekiz yüz cebeli, beş yüz de sancak beyinin askeri ki toplam bin üç yüz savaşçıyla katılır. Üç yüz payeli yüz elli akçelik şerif kazadır. Beyine 10 000 kuruş, kadısına 300 kese gelir getirir. Kalesi yoktur. Yeniçeri serdarı, Sipahi kethüdası, muhtesibi bacdarı vardır. Benzerine az rastlanır yemyeşil bahçeleriyle ünlüdür. Geniş bir düzlükte kırmızı kiremitli, bakımlı konak ve saraylarla süslü küçük bir kenttir. Camilerinin en ünlüsü Eski Cami'dir. Berrak, temiz, buzgibi sebilleri, bakımlı ve görkemli bir bedesteni vardır. şehrin büyüklüğüne karşı dükkânları azdır. Çeşmebaşı kahvesi, ileri gelenlerin uğrak yeridir. Yirmi bini aşkın bağ ve bahçesi vardır. Müsellesi, pekmezi ve köftürü pek ünlüdür."*¹¹

Kırklareli toprakları üzerinde gerçekteşen olayları kronolojik olarak vermek gerekirse başlıca şu önemli olaylar göze çarpar:

MÖ 3000-2000 İlk Tunç Çağı

MÖ 1200-513 Traklar Dönemi

⁷ Kıran, a.g.e., s. 8.

⁸ Kıran, a.g.e., s. 10.

⁹ **Yurt Ansiklopedisi**, s. 4807.

¹⁰ Kırklareli Valiliği, a.g.e., s. 126.

¹¹ **Yurt Ansiklopedisi**, s. 4851.

MÖ 513-359	Pers üstünlüğü ve Odrisler Dönemi
MÖ 359-334	Makedonya Krallığı Dönemi
MÖ 334-279	İskender ve Diyardoklar Dönemi
MÖ 279-205	Galatlar Dönemi
MÖ 205-74	Bitinyalılar Dönemi
MÖ 74-MS 395	Roma Dönemi
395-1361	Bizans Dönemi
1361	Kırklareli'nin Osmanlı Devleti tarafından fethi
1846	Kırklareli'nin Edirne Eyaleti'ne bağlanması
1878	Ayastefanos Antlaşması uyarınca Bulgar Prenslğine verilen
1878	Kırklareli'nin Berlin Antlaşması ile Osmanlı Devleti'ne bağlanması
29 Ekim 1912	Lüleburgaz'ın Bulgarlar tarafından işgali
30 Ekim 1912	Kırklareli'nin işgali
8 Temmuz 1913	Kırklareli'nin Bulgarlar'dan geri alınması
4 Kasım 1918	Bir Fransız birliğinin Uzunköprü-Sirkeci demiryolunu işgal etmesi
7 Kasım 1918	Trakya-Paşaeli Müdafaa-i Hukuk Cemiyetinin kurulması
23 Temmuz 1920	Lüleburgaz ve Babaeski'nin Yunanlılar tarafından işgal edilmesi
26 Temmuz 1920	Kırklareli'nin işgali

27 Temmuz 1920	Vize ve Demirköy'ün işgali
2 Kasım 1920	Mudanya Mütarekesi hükümleri gereğince Vize ve Demirköy'ün Türk kuvvetleri tarafından teslim alınması
8 Kasım 1922	Lüleburgaz'ın Türklere geçmesi
9 Kasım 1922	Babaeski'nin kurtuluşu
10 Kasım 1922	Kırklareli'nin kurtuluşu

1.2.1. Kırklareli'nin Yöresel ve Geleneksel Özellikleri

1.2.1.1. Kırklareli Hardaliyesi

Kırklareli'nin meşhur bağlarında yetişen üzümlerden Avrupa'ya ihraç edilen şarap dışında bir de hardaliye yapılmaktadır. Adını üzüm şirasının şaraba dönmesine engel olmak için katılan hardaldan alır.¹² Bölgede oldukça yaygın bir şekilde tüketilen bu içecek yaz aylarında serinletici etkisiyle tercih edilmektedir.

1.2.1.2. Hıdrellez

Türkler arasında yaygın olan bu gelenek Kırklareli'nde de epey revaçtadır. 6 Mayıs'ta kutlanmakla birlikte aslında yöre halkı eğlenmeye yaklaşık bir ay öncesinden başlamaktadır. 6 Mayıs günü sabah erkenden kalkılır. O gün nasıl geçerse yılın da öyle geçeceği inancı hâkimdir. Bahar sebze ve bitkilerinden yemekler yapılır, hayvanların sütünden taze peynirler mayalanır. Meydanlarda kuzu ya da oğlak kesilir, öğleden sonra eğlenceler başlar. Akşam yaklaşırken evlerin önünde ateş yakılır, üstünden atlanılır. Bu durum kışın güçlüklerinden, yılın sıkıntılarından arınıldığı düşüncesinden kaynaklanmaktadır. Ayrıca akşamları, önceden gömülmüş çömlükler (niyet-martaval çömleği) çıkarılır, maniler söylenerek açılır.

1.2.1.3. Kakava

Başlarda Hıdrellez'den bir gün sonra kutlanmakta olup sonraları katılım da düşünülerek bir sonraki hafta sonu kutlanmaya başlanmıştır. Adının "kokulu hava"

¹² Yurt Ansiklopedisi, s. 4868.

ya da “kahkaha” kelimelerinden geldiği görüşleri vardır.¹³ Kakava eğlenceleri, akarsu veya dere kenarlarında, ağaçlık alanlarda gerçekleşmektedir. Bir gün öncesinden yatak ve yorganlarıyla kutlama alanına gelen çingenelerin başını çektiği eğlenceler “kakava davetiyesi”nin okunmasıyla başlamaktadır.

1.2.1.4. Nevruz

Hicri takvime göre “Mart Dokuzu” da denir. 22 Mart’ta piknik havasında eğlenceler düzenlenerek kutlanmaktadır. Boyalı yumurtalar ve Nevruz yemekleri önceki günden hazırlanmaktadır. Delikanlıların, sevdiklerinin yemeklerini kaçırmaya-çalmaya çalışmaları da gelenekler arasındadır. Alevi köylerinde ise Nevruz ortaklaşa kurban keserek kutlanmaktadır. Aynı zamanda bu köylerde gençler yol kenarlarında saklanıp geçen insanları yağış-bereket dileğiyle ıslarlar.¹⁴

1.2.2. Yöreye Ait Halk Ozanları

Tarihin ilk çağlarından Cumhuriyet Devrine kadar toprakları üzerinde pek çok savaş, göç, bozgun ve buhranlar yaşanan Kırklareli yöresinde, bazı halk şairleri yaşanan olayların canlı birer tanığı olarak o günün sorunlarını günümüze yansıtmıştır. Bu şairleri kronolojik olarak şöyle sıralayabiliriz.¹⁵

Vizeli Kaygusuz Alaeddin (?-1562/1563), Âşık Ahmet (17. yy), Şuhûdî (?-1714), Hacı Râsih(?- 1893), Tefik Bey Baba (1835-1896), Servet Bey Baba (1845-1896), Hayrânî (19. yy), Mesdân Baba (19. yy), Sâlikî (19.yy), Fıtnat Bacı (19. yy), Hürmüz Hanım (1844?-1913/14), Mehmet Fahrî (20. yy)

1.2.3. Tarihsel Yapıtlar

Kırklareli’nin Merkez ilçesinde Osmanlı Dönemi’nden kalma yapılar yapılan yenileme çalışmaları ile özgünlüklerini yitirmekle beraber bunlardan en eski tarihli Hızır Bey Külliyesi’dir.¹⁶ Hamam, arasta ve camiden oluşan külliye 1383 tarihinde yaptırılmış ve çeşitli tarihlerde onarımlardan geçmiştir. Bunun dışında şehir merkezinde Kadı Camisi, Bayezid Camisi, Kapan Camisi, Karakaş Camisi, iki adet han, Kadı Çeşmesi, Kapan Çeşmesi, Gerdanlı Çeşme, Paşa Çeşmesi, Hapishane

¹³ Yurt Ansiklopedisi, s. 4870.

¹⁴ Yurt Ansiklopedisi, s. 4870.

¹⁵ Etem Ütük, **Vahit Lütfi Salcı ve Trakya Şairleri**, Erenler Matbaası, İstanbul 1985, s. 1-142.

¹⁶ Yurt Ansiklopedisi, s. 4878.

Çeşmesi, Karaumurbey Çeşmesi, iki adet Atatürk anıtı, Kırk Şehitler Anıtı, Niğdeli Ethem Onbaşı Anıtı, Seyfioğlu Tabyası ile Taştabya ve şehrin muhtelif yerlerinde bazı kale kalıntıları bulunmaktadır.¹⁷

1.3. Üsküp

Üsküp, Kırklareli ile Pınarhisar arasında kalan, kendisine bağlı köylerle birlikte Merkez'in doğusunda kalıp kuzeydoğu-güneybatı doğrultusunda uzanan, Merkez ilçeye bağlı, şehir merkezine 18 km uzaklıkta ve denizden 300 m yükseklikte bulunan bir beldedir. Beldenin içinden bir dere geçmekte ve bu derenin her iki tarafında ikişer mahalle bulunmaktadır. Doğu yamacında Cevatpaşa, Gündoğdu Mahalleleri, batı yamacında ise Kemalpaşa, Mehmetçavuş Mahalleleri yer almakta ve her mahallenin bir camisi bulunmaktadır. Beldenin ortasından geçen derenin üzerinde bulunan iki köprü yamaçları birbirine bağlamaktadır.

Harita 2: Üsküp Beldesinin Kırklareli İlindeki Konumu

<http://www.pinarhisar.bel.tr>

Geçmiş MÖ 7. yüzyıla dayandırılan Üsküp başlarda daha kuzeyde ve daha yüksekte konumlanmış, burada bir manastır, kale ve ayazma inşa edilmiş ancak 5.

¹⁷ Kiran, a.g.e., s. 17.

yüzyılda uğradığı istilalar sonucu buralar talan edilmiş ve yerleşim merkezi de bugün bulunduğu noktaya taşınmıştır. Bugün bulunduğu konumda da bir manastır ve bir kilise inşa edilmiş olsa da zamanla bu yapılar yıkılmıştır. Kilisenin temellerine günümüzde de rastlanılmaktadır. Üsküp, Osmanlı Devleti'ne 1368'de I. Murat zamanında katılmış ve "Küçük Üsküp" diye anılmıştır. Evliya Çelebi 17. yüzyılda gezip gördüğü yerleri anlattığı "Seyahatname"sinde Üsküp için şu ifadeleri kullanmıştır:

"Evsâf-ı kasaba-i Küçük Üsküp

Kırkkilise sancağında yüz elli akçe pâyesiyle ednâ kazâdır ve mefrûzu'l-kadem ve maktû'u'l-kalem Edirne dârü'l-hadîsinin evkâfidir kim başka voyvadası hâkimdir.

Müselmân ve Bulgar ve Urûm keferesi re'âyâları gâyet çokdur. Fireng ve Ermeni ve Yahûdî yokdur ve ankâ tüccâr kefereleri gâyet vâfîrdır. Ve cümle altı aded mahalledir kim bir depeden bir depeye varınca cümle üç bin aded kırmızı kiremitli tahtânî ve fevkânî musanna' ve münakkaş ve müzeyyen sarâyılar ve kâ'a-i zîbâlar var.

Ammâ çârsû-yı bâzârı müzeyyen değildir. Ekseriyyâ herkes köşe köşe hâneleri altında birer dükkân şekilli kârhânegikler yapmışlar. Anın için dükkânlarının adedi nâma'lümdür.

Ve Müselmân mahallelerinde bir câmi'i var, kâr-ı kadîmdir. Ve altı aded mescidi ve dörd hânî ve bir küçük hammâmı var, gayri âsâr-ı imâretten bir eser yokdur, ammâ keferesi çok olmağıle bâğları gâyet çokdur kim şarâbı cihâmı dutmuşdur.

Ve âb [u] hevâsının letâfetinden mahbûbe Urûm keferesi kızları olur kim her biri la'l-gün yanaklı bânû-yı perizâd perî-rû duhter-i pâkîze-ahterleri vardır kim bâzâr yerinde müsâfirîne metâ'ların fîrûht edüp kendüleri müşterî tal'at iken müşterî ile bâzâr-ı hüsnü ederler.

Ve bu kasabada olan mahbûbe-i zamâne Bulgar kızlarının hüsn-i cemâlleri bir mertebededir kim geysûlarının her târ evtârları rûz u şeb târdır kim görenlerin akılları târumâr olur.

Ve hâllarının her dânesi hâl-i Hâşimî-vâr bin gez reşk-i müşg-i Tatar değer. Hâlâ her birine hakkâk desti değmemiş ve nâ-sezâ elleri ermemiş bir dürr-i nâ-şükûfte perî-rû bintânları olur. Kırkkilise ve Vize ve Sarây kasabaları halkı bu kefare kızlarından nikâh ile bânûlar alup döl döz sâhibi olur niçe yüz müselmânlar var, cümle menkûhaları kefare kızlarıdır. Radyallâhu anh mezheb-i İmâm-ı hüâm-ı A'zam'da câizdir, rahmetullâhi aleyh. Hakkâ ki latîf mezhebimiz vardır.

Ve bu rabta-i Üsküpçük içinden cereyân eden uyûn-ı zülâl nehr-i (---) dir kim dağlar aşup tâ Karadeniz sâhilinde kûh-ı İstiranca'dan gelüp revân olarak nehr-i Ergene'ye mahlût olur. Ergene nehri dahi Enez kal'ası kurbunda Akdeniz'e karışır..."

Üsküp'e 1915 yılında ilk defa iskân uygulanmış ve Bulgaristan'dan gelen 385 "Muhacir" buraya yerleştirilmiştir. Asıl göç ve iskân dalgası ise 1923 yılında

imzalanan Lozan Antlaşması gereği 1923 ve 1924 yıllarında Drama, Selanik, Kavala ve Serez dolaylarında yaşayan Türklerle Üsküp'te yaşayan Rumların mübadelesi sonucu gerçekleşmiştir. 12 Mayıs 1925 tarihinden bu yana bucak merkezidir.

1990'lı yıllarda ve 2000'li yılların başında gerçekleşen göç olayları sebebiyle nüfusta ciddi bir azalma görülmüş ancak son yıllarda Kırklareli Organize Sanayi Bölgesi'ndeki gelişmeler sebebiyle bu göçler en aza inmiştir. Belde nüfusunun çoğunu Bulgaristan ve Yunanistan göçmenleri ile Gacallar (yerli halk) oluşturmaktadır. Son yıllardaki sayımlar beldenin merkez nüfusunun 2500 civarlarında olduğunu köylerle birlikte bu sayının 3250'lere çıktığını göstermektedir.

Belde ekonomisinin büyük bir bölümünü tarım ve hayvancılık teşkil etmektedir. Tarım alanında buğday ve ayçiçeği başta olmak üzere arpa, mısır, yulaf üretimi; hayvancılıkta ise büyükbaş, küçükbaş hayvancılık ile kümes hayvancılığı da yapılmaktadır. Son yıllarda sanayi alanındaki gelişmelerle birlikte genç nüfus arasında bu alana da rağbet olduğu gözlenmektedir. Önceki yıllarda Beldenin toprak yapısının da uygunluğu sayesinde üzüm yetiştiriciliğinin yanı sıra şarap üretimi ve ticareti yapıldığı, 20. yüzyılın başlarında Kırklareli'nin üzüm ihtiyacının önemli bir bölümünün Üsküp'teki bağlardan temin edildiği bilinmektedir.¹⁸ Ancak son dönemlerde çok yaygın olmadığı görülmektedir.

Üsküp Belde Merkezi dolaylarında, Sivritepe ya da Yapraklı Tepe de denilen mevkide sarp şekilde yükselen kayaç bir tepede, çokgen şekilde bulunan, yapılan araştırmalar sonucu Traklarca inşa edilmiş ve daha sonraları Romalılar tarafından da kullanılmaya devam edildiği tahmin edilen, Hisarcık Kalesi diye adlandırılan bir kale kalıntısı bulunmaktadır.¹⁹

¹⁸ Ahmet Hamdi, **Türkiye'nin Sıhhi İctimai Coğrafyası - Kırk Kilise (Kırklareli) Vilayeti**, İstanbul 1925, s. 10.

¹⁹ İsmail Hakkı Kurtuluş, **Kırklareli'nin Bilinmeyen Trak-Roma-Bizans Kaleleri**, Arkeoloji ve Sanat Yayınları, İstanbul 2014, s. 219.

1.3.1. Üsküp Beldesine Bağlı Köyler

1.3.1.1. Çukurpınar

Eski adı Sazara'dır. 1960 yılında Çukurpınar adını almıştır.²⁰ Ulaşımı Üsküp üzerinden sağlanmaktadır. Üsküp'ün kuzeyinde, 10 km uzaklıktadır. Eski uygarlıklardan bolca kalıntıların bulunduğu bir köydür. Köy civarında bulunan bir çeşmenin üzerinde "Sezar" yazısının olduğu bilinmekte ve köyün adının da buradan geldiği söylenmektedir.²¹

Antik çağlardan günümüze ulaşan iki adet kalenin kalıntısı bulunmaktadır. Bunlardan büyük olanın etrafındaki araziye hâkim yüksek bir tepe üzerinde kurulduğu, tipik bir Trak Kalesi olduğu; küçük olanın ise ormanlık arazi içerisinde bulunan bir tepeye kurulduğu, yine bunun da bir Trak Kalesi olduğu anlaşılmaktadır.²² Ayrıca köye 3 km uzaklıkta Kostedeki Mevkisinde, yere yakın bir plan gösteren kale olduğu şüpheli olan Traklar dönemiyle ilişkilendirilen bazı mimari kalıntılara rastlanmaktadır.²³ Araştırmacılar tarafından köy çevresinde Roma ve Bizans'a ait manastır ve kilise kalıntılarının bulunduğu da söylenmektedir.²⁴

1.3.1.2. Yündalan

Yündalan köyü Kırklareli ile Üsküp Beldesinin arasında, Üsküp Belde merkezinin güneybatısında konumlanmıştır. Kırklareli'ne 12, Üsküp'e 5 km uzaklıktadır. Köyün adı için "Yündolan" ismi de kullanılmaktadır. Bu ismin çıkış noktası olarak bölgede yoğun miktarda bulunan çalılıklara koyunların geçişleri sırasında yünlerinin bu çalılıklara takılması söylenmektedir.²⁵

²⁰ İç İşleri Bakanlığı, *Köylerimiz '1 Mart 1968 Gününe Kadar'*, Başbakanlık Basımevi D.S.İ., Ankara 1968, s. 160.

²¹ Nazif Karaçam, *Efsaneden Gerçeğe Kırklareli*, Kırklareli Belediye Yayını, Kırklareli 1995, s. 502.

²² Kurtuluş, *a.g.e.*, s. 110.

²³ Kurtuluş, *a.g.e.*, s. 243.

²⁴ Karaçam, *a.g.e.*, s. 502.

²⁵ Karaçam, *a.g.e.*, s. 502.

Değirmen Yolu Mevkisi bir tepe üzerinde Trakların Geç Demir Çağ Dönemine ait bir küçük kale kalıntısı ve Eski Değirmen Yolu Mevkisinde de Romalılara dayandırılan bir büyük kale kalıntısına rastlanmıştır.²⁶

1.3.1.3. Beypınar

Üsküp Beldesine bağlı, kuzeyde konumlanmış bir köydür. Kırklareli'nden 32, Üsküp'ten ise 13 km uzaklıktadır. 93 Harbi esnasında Bulgaristan'ın Şumnu kasabasından gelen Türklerin iskân edildiği bilinmekle beraber, buradaki iskân faaliyetlerinin geçmişi Roma Döneminde işletildiği bilinen mermer madenlerinden çıkarılan bir mezar taşı ile ilgili olarak Roma Dönemine kadar götürülmektedir.²⁷ Ayrıca köy civarındaki Kızılcık Gediği Mevkisinde kale olduğu şüpheli olan bazı kalıntılara rastlanmıştır.

1.3.1.4. Üsküpdere

Üsküp'ün güneyinde, Eski İstanbul Yolu üzerinde bulunan köy adını Üsküp üzerinden bu köye varan dereden almaktadır. Köyün nüfusunu 93 Harbi sırasında Bulgaristan, Kırım ve Kafkaslardan gelen halk oluşturmaktadır. Topraklarının zayıflığı nedeniyle bölgedeki diğer köylere göre daha az gelişmiş olmasıyla beraber köyde eski dönemlere ait harabeler bulunmaktadır.²⁸

1.3.1.5. Karıncak

Üsküp'ün güneyinde bulunan köy daha önceleri Kırklareli il merkezine bağlı iken sonradan Üsküp Bucağı'na bağlanmıştır. Nüfusunu 93 Harbinde Bulgaristan'dan iskân edilen muhacirler oluşturmaktadır. Köye bu adın verilmesi nedeninin halkının çalışkanlığından dolayı karıncaya benzetilmesi ile ilgili olduğu söylenmektedir.²⁹

²⁶ Kurtuluş, **a.g.e.**, s. 179.

²⁷ Karaçam, **a.g.e.**, s. 502.

²⁸ Karaçam, **a.g.e.**, s. 502.

²⁹ Hamide Özdoğan, "Kırklareli İli Köy Adları İncelemesi (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi)", Kırklareli 2016, s. 89.

Türkçenin ağızlarını sınıflandırma çalışmaları 19. yy'ın sonunda Ignác Kúnos'un çalışmalarına dayansa da Rumeli grubunu bu tasnife dâhil eden ilk çalışmalar Piet Kral'ın ve Tahsin Banguoğlu'nun çalışmalarıdır.³² 1957 yılında "Anadolu ve Rumeli Ağızları Araştırmalarının Bugünkü Durumu" isimli çalışmasıyla Caferoğlu da tasnifine Balkan ağızlarını dâhil etmiştir.³³

Üzerinde çalışma yaptığımız bölgenin nüfusunda Bulgaristan ve Yunanistan'dan göç eden Türklerin sayıları çok fazla olduğu için Balkan ağızları ile ilgili yapılan çalışmaları göz önünde bulundurmamız gerekmektedir. Balkan Türk ağızları ile ilgili bilimsel yöntemler kullanılarak yapılan ve yaygın olarak kabul edilen asıl sınıflandırma G. Nemeth'in yaptığı sınıflandırmadır. Nemeth, Balkan Türk ağızlarını bazı fonetik ve morfofonetik ölçütleri göz önünde bulundurup sınırlarını belirledikten sonra "Doğu Rumeli" ve "Batı Rumeli" olarak ikiye ayırmaktadır.³⁴ Bizim çalışma yaptığımız bölgeye göç eden halkın ağızı göç ettikleri yerler itibarı ile bu tasnife göre daha çok "Doğu Rumeli" grubunun özelliklerini göstermektedir. Balkan Türk Ağızları üzerinde tasnif çalışması yapan bir diğer önemli araştırmacı olan M. Mollova ise Nemeth'in de görüşlerinden yola çıkarak BTA'yı üç gruba ayırmış bunlara "Batı uç zonu", "Doğu Rodoplar zonu" ve "Merkez zon" isimlerini vermiştir.³⁵ Mollova'nın tasnifinde diğer iki grubun özelliklerini göstermeyenler için "merkez zon" ifadesi kullanılmıştır ve bizim çalışma yaptığımız bölge halkının göç etmeden önceki yaşadığı bölgeler genel olarak bu grupta yer alır.

Son yıllarda Anadolu ağızlarının sınıflandırılması üzerine yapılmış en kapsamlı çalışmalardan biri olan Karahan'ın eserinde ise Rumeli ağızlarına yer verilmeyip Anadolu ağızları ile bağlantılı olduğu belirtilmiştir.³⁶

Bizim çalışma yaptığımız yerleşim yerlerinde daha önceden bir ağız çalışması yapılmamıştır ancak bağlı bulunduğu Kırklareli ilinin farklı bölgelerinde birtakım

³² Ahmet Buran, "Türkiye Türkçesi Ağızlarının Tasnifleri Üzerine Bir Değerlendirme", **Turkish Studies**, S. 6/ 1, Ankara 2011, s. 40-55.

³³ Ahmet Günşen, "Balkan Türk Ağızlarının Tasnifleri Üzerine Bir Değerlendirme", **Turkish Studies**, S. 7/4, Ankara 2012, s. 115.

³⁴ Gyula Nemeth, "Bulgaristan Türk Ağızlarının Sınıflandırılması Üzerine", **TDAY Belleten 1980-1981**, Ankara: TDK Yay., s. 113-167.

³⁵ Mefkûre Mollova, "Balkanlardaki Türk Ağızlarının Tasnifi", **TDAY Belleten (1996)**, TDK Yayınları, Ankara, 1999, s. 169.

³⁶ Leyla Karahan, **Anadolu Ağızlarının Sınıflandırılması**, TDK Yayınları, Ankara, 2014.

ağız çalışmaları yapıldığı görülmektedir. Cevdet Şanlı tarafından “Kırklareli İli Merkez İlçe Köy Ağızları (İnceleme-Metin)” adlı çalışma yapılmış ve merkeze bağlı bazı ilçelerden derlenen metinler ses bilgisi ve şekil bilgisi açısından değerlendirilmiştir.³⁷ Bülent Hünerli tarafından “Kırklareli Babaeski Merkez İlçesi Ve Köyleri Ağız İncelemesi” adlı çalışmada bu bölgeden derlenen metinler fonetik ve morfolojik olarak değerlendirilmiştir.³⁸ Gizem Demiray “Kırklareli Pınarhisar Merkez İlçesi Ve Köyleri Ağız İncelemesi” adlı yüksek lisans tezinde yine derlenen metinler ses ve şekil bilgisi açısından incelenmiştir.³⁹ Hakkı Özkaya tarafından “Kırklareli İli Ağızları Söz Varlığı” adlı çalışma hazırlanmış, bu çalışmada yeni derlenen metinler ve daha önce yapılmış çalışmalarda derlenmiş metinler kaynak alınarak Kırklareli ilinin söz varlığının ortaya çıkarılması amaçlanmıştır.⁴⁰ Hamide Özdoğan “Kırklareli İli Köy Adları İncelemesi” çalışmasında Kırklareli iline ve ilçelerine bağlı köylere verilen isimleri tarihî süreci ve etimolojik yapısı bakımından incelemiştir.⁴¹ Betül Konyar tarafından “Kırklareli İli Merkez Yer Adları” adlı yüksek lisans tezi hazırlanmış ve bu çalışmada Kırklareli il merkezine bağlı yerlerin adlarının tarihî süreci ve etimolojik yapısı incelenmiştir.⁴²

³⁷ Cevdet Şanlı, “Kırklareli İli Merkez İlçe Köy Ağızları (İnceleme-Metin), (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi)”, Edirne 1990.

³⁸ Bülent Hünerli, “Kırklareli Babaeski Merkez İlçesi Ve Köyleri Ağız İncelemesi (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi)”, Edirne 2006.

³⁹ Gizem Demiray “Kırklareli Pınarhisar Merkez İlçesi Ve Köyleri Ağız İncelemesi (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi)”, Edirne 2008.

⁴⁰ Hakkı Özkaya, “Kırklareli İli Ağızları Söz Varlığı”, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Edirne 2012.

⁴¹ Hamide Özdoğan “Kırklareli İli Köy Adları İncelemesi (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi)”, Kırklareli 2016.

⁴² Betül Konyar, “Kırklareli İli Merkez Yer Adları (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi)”, Kırklareli 2016.

İKİNCİ BÖLÜM

FONETİK İNCELEMELER

2.1. Ünlüler

Türkiye Türkçesi yazı dilinde sekiz olan ünlü sayısının konuşma dili ve ağızlarda daha fazla olduğu görülür. Ünlüler genel olarak teşekkülleri sırasında ses geçidinde hiçbir engelle karşılaşmayan sesler olarak tarif edilir.⁴³ Gerilme ve duralama eylemleri sezilmeden çıkan sesler olarak da nitelendirilirlerken, Türkçe de dünya dilleri arasında ünlüleri en çok olan dillerden birisi olarak gösterilir.⁴⁴

2.1.1. Ünlü Türleri

Üsküp Beldesi ve köylerinde Türkiye Türkçesi'nde yer alan sekiz kısa ünlünün yanında çeşitli ses olayları sonucunda oluşmuş ünlüler de vardır. Ayrıca Üsküp Beldesi ağızlarında Standart Türkçedeki ünlülerin haricinde farklı ünlülere de rastlanmaktadır. Farklı olarak tespit edilen ünlüler toplamda on dokuz tane olup bunlardan sekiz tanesi normal uzunlukta, iki tanesi kısa, dokuzu ise uzundur. Gencan, Türkçede temel ünlülerin açık olduğunu ancak bu bölge ağızlarında kimi ünlülerin biraz değişikçe, kapalıca söylendiğini belirtir.⁴⁵ Derlenen metinlerde de "kapalı e" (è) ünlüsünün yanı sıra á, à, í, ó, ò, ú ünlülerinde de bir kapalılık sezildiği söylenebilir.

Tablo 1: Üsküp Beldesi Ağızlarında Kullanılan Ünlüler

Ünlüler		Kısa Ünlüler	Uzun Ünlüler	
á	í	ă	ā	ō
à	ó	ě	ē	ō̄
ä	ò		â:	ū
è	ú		ī	ū̄
			î	

⁴³ Muharrem Ergin, *Türk Dil Bilgisi*, Bayrak Basım, İstanbul 2009, s. 45.

⁴⁴ Tahir Nejat Gencan, *Dilbilgisi*, TDK Yay., Ankara 1979, s. 34.

⁴⁵ Gencan, *a.g.e.*, s. 35.

2.1.1.1. “ă” ünlüsü

Bir kısaltmaya bağlı olarak normalinden daha kısa çıkan “ a ” sesine karşılık gelir sınırlı sayıda örnekte karşılaşılmıştır.

Türkçe Kelimeler: *orălarda* < oralarda (3/29)

Alıntı Kelimeler: *dünyăyă* < dünyaya (7/4), *zaten* < zaten (7/6)

2.1.1.2. “ ā ” ünlüsü

Söyleyişteki bir uzama sonucu ortaya çıkan uzun bir “a” sesini verir. Oldukça yaygın olarak görülen bir sestir. Birkaç örnek dışında (*beyā*, *damāt*, *toplārız*, *dāmāt*, *amāydi*) genellikle ses düşmeleri sonucunda ortaya çıkmaktadır.

Türkçe Kelimeler: *beyā* < beya (1/6), *alcāz* < alacağız (1/24), *vādı* < vardı (3/4), *dā* < daha (3/9), *aşāda* < aşağıda (4/4), *tā* < daha (6/30), *toplārız* < toplarız (8/32), *oncāz* < oncağz (19/23)

Alıntı Kelimeler: *mācır* < muhacir (2/4), *tātalara* < tahtalara (5/58), *māvinlik* < muavinlik (7/13), *damāt* < damat (8/6), *ķā* < kadar (11/43), *zāte* < zaten (15/41), *dāmāt* < damat (9/44), *mālenin* < mahallenin (10/9), *amāydi* < âmâydi (10/91)

2.1.1.3. “á” ünlüsü

Bir incelmeye bağlı olarak ortaya çıkan “a” ile “e” arası bir ünlüdür. Anadolu ve Rumeli’deki birçok ağızda gördüğümüz bu vokal Üsküp Beldesi ağızlarında da mevcuttur.

Türkçe Kelimeler: *olcák* < olacak(3/6), *ķardáš* < kardeş (16/2)

Alıntı Kelimeler: *táne* < tane (1/3), *táne* < tane (6/25)

2.1.1.4. “â” ünlüsü

Yaygın olmasa da Üsküp Beldesi ağızlarında görülen bir sestir. “ a ” ünlüsü ile “ ı ” ünlüsü arasında daralma eğilimi gösteren bir sestir.

Türkçe Kelimeler: *orāya* < oraya (5/20), *atılacak* < atılacak (5/91), *burayâ* < buraya (6/44)

Alıntı Kelimeler: *mustâfâ* < *mustafâ* (4/11), *aḳrâ balar* < akrabalar (4/14),

2.1.1.5. “ä” ünlüsü

“Açık e” sesine karşılık gelir. Normal “e” ünlüsünün “a” ünlüsüne yakınlaşması sonucu oluşmuştur.

Türkçe Kelimeler: *köklärni* < köklerini (1/23), *yapıyelä:* < yapıyorlar (3/28), *güTmä ä* < gütmeye (4/20), *istärlerse* < isterlerse (14/51)

Alıntı Kelimeler: *mä:met* < Mehmet (7/37), *nänäm* < nanem (9/46)

2.1.1.6. “ä: ” ünlüsü

“Açık e” (ä) sesinin normalinden biraz daha uzun söylenmesiyle ortaya çıkan bir sestir. Bu sesin uzun söylenmesinin sebebi olarak kendisinden sonra gelen hecelerdeki ses düşmeleri gösterilebilir.

Türkçe Kelimeler: *deycä:m* < diyeceğim (2/17), *eskilä:den* < eskilerden (3/2), *güvä:si* < güveyi (5/31), *köpä:me* < köpeğime (5/69), *gidicä:seydi* < gidecek idiyse (6/14), *dä:rlermiş* < derlermiş (7/4), *gircä:z* < gireceğiz (9/54), *dä:rmiş* < dermiş (11/67), *ayçiçä:* < ayçiçeği (11/32), *gümbürdä:rdi* < gümbürderdi (13/87), *dä:rmen* < değirmen (18/23), *inä:miz* < ineğimiz(19/28)

Alıntı Kelimeler: *tä:ris* < terhis (10/28)

2.1.1.7. “ë” ünlüsü

Kısalma eğilimi gösteren ve tam bir “ e ” sesinden daha kısa çıkarılan bir ünlüdür. İncelenen metinlerde tek örnekte karşılaşılmıştır.

tanësi < tanesi (3/9)

2.1.1.8. “è” ünlüsü

Kapalı “e” sesine denk gelir. “e” ünlüsünün “i” ünlüsüne yaklaşmasıyla yani bir daralma eğilimine girmesiyle oluşur. Kaynaklarda i-e arası değişimin bir safhası

olduğu, bu iki sesin arasında bir açıklığa sahip olduğu söylenen bu ses Üsküp Beldesi ağızlarında da görülür.⁴⁶

Türkçe Kelimeler: *bē enmemişler* < beğenmemişler (4/42), *ekēcen* < ekeceksin (4/60), *kēndi* < kendi (6/12), *ēlli* < elli (6/55)

Alıntı Kelimeler: *yāné* < yani (1/4), *patatés* < patates (3/21), *telēfon* < telefon (5/98), *artēzyen* < artezyen (5/107), *érkes* < herkes (6/12), *téris* < terhis (7/17), *érkezde* < herkeste (10/10), *érzurumda* < Erzurum'da (10/58), *çemberimin* < çemberimin (13/24), *bézelyedir* < bezelyedir (13/31), *ér* < her (13/36), *yāné* < yani (16/18)

2.1.1.9. “ ē ” ünlüsü

Standart Türkçedeki “e” ünlüsünün normalinden daha uzun söylenmesiyle oluşur. Yaygın olmasa da Üsküp Beldesi ağızlarında görülür. Bu sesin uzaması hadisesini de kendinden sonra meydana gelen bir ses düşmesi olayının varlığına bağlayabiliriz.

Türkçe Kelimeler: *ēsik* < eksik (1/20), *ekicēz* < ekeceğiz (1/24), *tē* (2/48), *bē* (2/58), *kesmişlē* < kesmişler (3/17), *astēmen* < asteğmen (5/14), *ēlenirler* < eğlenirler (11/21), *ēdim* < eğdim (13/9), *brē* (14/9)

Alıntı Kelimeler: *pēlivanlar* < pehlivanlar (1/15), *ēliyet* < ehliyet (2/19), *zērā* < Zehra (9/29)

2.1.1.10. “ ī ” ünlüsü

Normalden daha uzun söylenen bir “i” sesidir. Bu uzama hadisesini de bazı yöreye has söylemler dışında (*sīrttan*, *tanīrim*) sonraki hecede gerçekleşen ses düşmesine bağlayabiliriz.

Türkçe Kelimeler: *toplanīdı* < toplanırdı (3/10), *mandacī* < mandacığı (3/16), *yatīdılar* < yatırdılar (5/58), *sīrttan* < sırttan (5/101), *yaptırdīmız* < yaptırdığımız (6/18), *anacī* < anacığı (7/6), *sırī* < sırığı (12/33), *tanīrim* < tanırım (18/8)

⁴⁶ Ergin, a.g.e., s. 57.

Alıntı Kelimeler: *arçlī* < harçlığı (5/39), *astalī* < hastalığı (10/51)

2.1.1.11. “ı” ünlüsü

Standart Türkçedeki “ı” sesinin incelme eğilimi göstermesine bağlı olarak ortaya çıkan “ı” sesi ile “i” sesi arasında bir sestir.

Türkçe Kelimeler: *yapıyólar* < yapıyorlar (1/12), *çalışıyorum* < çalışıyorum (2/35), *eriyí* < eriyor (2/71), *nāpíyú* < ne yapıyor (4/10), *bayramlaşíyüz* < bayramlaşıyoruz (4/27), *aynı* < aynı (5/28), *ispartaydı* < Isparta’ydı (6/1), *yollíyesın* < yolluyorsun (6/11), *çoğaltamíyez* < çoğaltmıyoruz (6/24), *varmış* < varmış (7/3), *ıyıkayıP* < yıkayıp (8/34), *toplíycan* < toplayacaksın (17/40), *taşıycan* < taşıyacaksın (19/41)

Alıntı Kelimeler: *fasíle* < fasulye (3/13), *ismaíl* < İsmail (16/3), *ıdrellezler* < hıdrellezler (18/29)

2.1.1.12. “i” ünlüsü

“i” ünlüsünün uzun söylenmesiyle ortaya çıkan bu ses Standart Türkçede olduğu gibi Üsküp Beldesi ağızlarında da yer alır. Bazı örnekler dışında (*tabī*, *maddī*, *erir*) bu sesin uzamasını da kendinden sonra gerçekleşmiş olan bir ses düşmesine bağlayabiliriz.

Türkçe Kelimeler: *epicī* < hepsiciği (1/6), *bīden* < birden (3/7), *verīdi* < verirdi (5/7), *dīl* < değil (5/138), *çīnerler* < çığnerler (8/35), *erīr* < erir (12/17), *īdeden* < içdeden (17/49)

Alıntı Kelimeler: *tabī* < tabii (2/30), *selīme* < Selime (4/12), *askerlī* < askerliği (5/8), *ītiyarı* < ihtiyarı (5/126), *zīninin* < zihninin (7/20), *maddī* (11/43)

2.1.1.13. “o” ünlüsü

Normal “o” ünlüsünün olduğundan daha uzun boğumlanmasıyla oluşur. Bu sesin uzamasında da yine kendinden sonra gerçekleşmiş olan bir ses düşmesi olayının izlerinin görüldüğünü söyleyebiliriz. Banguoğlu ayrıca ‘r’ sesinin önünde

bir genizsi ses var ise burada bulunan ‘o’ sesinin uzayacağından bahsetmiştir.⁴⁷
(*sōna, sōra*)

Türkçe Kelimeler: *sōna* < sonra (3/3), *dōru* < doğru (4/62), *dōma* < doğma (5/1), *sōra* < sonra (7/5), *ōlum* < oğlum (9/4), *dōrultamaycam* < doğrultamayacağım (10/74), *dōradınlayı* < doğradınlayın “doğradığında” (12/16), *nōldu* < ne oldu (14/3), *dōmuşuğ* < doğmuşuz (19/8)

Alıntı Kelimeler: *kōperatif* < kooperatif (2/75)

2.1.1.14. “ó” ünlüsü

Standart Türkçedeki “o” sesinin incelme temayülü göstererek “o” sesi ile “ö” sesi arasında çıkan bir sese dönüşmüştür.

Türkçe Kelimeler: *yapíyolar* < yapıyorlar (1/11), *bóyū* < büyüğü (4/1), *bóyle* < böyle (5/37), *çócúm* < çocuğum (18/1), *çócúk* < çocuk (19/21)

Alıntı Kelimeler: *kamyóna* < kamyonu (1/11), *sigórtaya* < sigortaya (3/5), *motóru* < motoru (5/116), *doktór* < doktoru (5/128), *yómiyeye* < yevmiye (13/71)

2.1.1.15. “ö” ünlüsü

Standart Türkçede bulunan “o” sesi ile “u” sesi arasında bir sestir. Az da olsa Üsküp Beldesi ağızlarında bulunur.

Türkçe Kelimeler: *diyòsun* < diyorsun (2/1), *biliyòsun* < biliyorsun (2/3), *ekiyòdum* < ekiyordum (4/60)

2.1.1.16. “ō” ünlüsü

Normalinden daha uzun söylenen bir “ö” sesidir. Genellikle bu sestem sonra gerçekleşen bir ses düşmesi hadisesi vardır ve bu sesin uzaması bu duruma bağlanabilir.

⁴⁷ Tahsin Bangoğlu, *Türkçenin Grameri*, TDK Yay., Ankara 2007, s. 76.

Türkçe Kelimeler: *õle* < öğle (4/17), *õleden* < öğleden (6/6), *õretmen* < öğretmen (10/80), *õlende* < öğlende (11/20), *bõreklik* < böreklik (12/2), *õretiyoruz* < öğretiyoruz (14/51), *õrendim* < öğrendim (17/31)

Alıntı Kelimeler: *yõvmiyeyle* < yevmiyeyle (6/25)

2.1.1.17. “ ü ” ünlüsü

Normalinden daha uzun söylenen bir “ u ” sesidir. Bazı yöreye has söylemler dışında (*ķurūrlar, okurken*) kendisinden sonra gelen ses düşmesi olayına bağlanabilir.

Türkçe Kelimeler: *oldūna* < olduğuna (1/18), *būdan* < buradan (3/9), *ķoştūduķ* < koşturduk (3/15), *ķūbācık* < kurbağacık (3/17), *būdayları* < buğdayları (4/50), *ūraşamayız* < uğraşamayız (5/111), *ķurūrlar* < kururlar (8/25), *okurken* < okurken (9/1), *çocuklūmda* < çocukluğumda (16/7), *durdūna* < durduğuna (18/26)

Alıntı Kelimeler: *mūtāç* < muhtaç (11/71)

2.1.1.18. “ ú ” ünlüsü

Standart Türkçedeki “ u ” sesinin inceltilerek ile “ ü ” sesine yaklaştırılmasıyla oluşan bir sestir.

Türkçe Kelimeler: *çocúk* < çocuk (1/26), *okuyú* < okuyor (2/15), *gidiyódúm* < gidiyordum (2/27), *biliyósún* < biliyorsun (2/37), *yörüyemiyú* < yürüyemiyor (2/64), *olúyó* < oluyor (3/20), *nāpíyú* < ne yapıyor (4/10), *çócúklú úmde* < çocukluğumda (7/10), *búyday* < buğday (7/30), *çócúm* < çocuğum (10/104), *çócú ú* < çocuğu (18/22)

Alıntı Kelimeler: *fásúlye* < fasulye (2/42), *músait* < müsait (5/70), *múhtelif* < muhtelif (10/52), *ampúl* < ampul (10/56), *rúyamda* < rüyamda (16/32)

2.1.1.19. “ ü ” ünlüsü

Normalinden daha uzun söylenen bir “ ü ” sesine karşılık gelir. Yöreye has bazı söylemler dışında (*büyür,yürürmüş*) yine bu sesin çıkışı kendinden sonraki bir ses düşmesi hadisesine bağlanabilir.

Türkçe Kelimeler: *küçü* < küçüğü (1/4), *böyü* < büyüğü (4/1), *küçüm* < küçüğüm (4/20), *büyür* < büyür (8/16), *yürürmüş* < yürürmüş (18/18)

Bu uzun ünlü, derlenen metinlerde yalnızca Türkçe kökenli kelimelerde karşımıza çıkmaktadır.

2.1.2. Ünlü Düşmesi

Çeşitli etkilerle bir kelimenin başında, ortasında ya da sonunda bazı ünlülerin düşmesi olayına denir.⁴⁸ Üsküp Beldesi ağızlarında da diğer Anadolu ve Rumeli ağızlarında olduğu gibi ünlü düşmesi hadisesinin görüldüğü örnekler vardır. Ünlü düşmesi hadiseleri kelimenin başında ortasında ve sonunda olmak üzere görülmektedir.

Kelime başında ünlü düşmesi, bir gramer birliğinin başında meydana gelen ünlü düşmesi hadisesidir. Derlenen metinlerde tek örnekte görülür.

meci < imece (5/94)

Kelime ortasında ünlü düşmesi, bir gramer birliğinin ortasında meydana gelen ünlü düşmesi hadisesidir. Ergin, *orta hece vokalinin düşmesi*⁴⁹ şeklinde adlandırmıştır. Bu hadisenin gerçekleşmesinin birden fazla sebebi vardır ve bunlar şu şekildedir:

- Vurgusuz orta hece ünlüsünün düşmesi

Türkçe Kelimeler: *ķaynatam* < kayın atam (5/34), *ķaynanam* < kayın anam (10/106)

Alıntı Kelimeler: *ķālba* < galiba (3/8), *ķaybettim* < kayıp ettim (4/36)

⁴⁸ Zeynep Korkmaz, **Gramer Terimleri Sözlüğü**, TDK Yay., Ankara 2007, s.

⁴⁹ Ergin, **a.g.e.**, s. 65.

- Ünlü birleşmesi sonucu ünlü düşmesi

Türkçe Kelimeler: *nābalım* < ne yapalım (2/35), *gidicä:seydi* < *gidecek iseydi (6/14), *öldüyse* < öldü ise (6/54), *nāptık* < ne yaptık (13/69), *nōldu* < ne oldu (14/3)

Alıntı Kelimeler: *taksisiyle* < taksisi ile (2/19)

- Yön ekinin düşmesiyle

Türkçe Kelimeler: *burda* < burada (1/3), *ordan* < *oradan* (2/16), *nerden* < nereden (2/50), *burlarda* < buralarda (5/29), *ilerden* < ileriden (5/93), *dışarda* < dışarıda (6/33), *içerde* < içeride (9/43), *ilerki* < ileriki (11/64)

Bu ses olayı derlenen metinlerde yalnızca Türkçe kökenli kelimelerde karşımıza çıkmaktadır.

- “iken” zarf fiilinde “i” ünlüsünün düşmesi

Türkçe Kelimeler: *gelirken* < gelir iken (3/4), *eserke* < eser iken (4/48), *okurken* < okur iken (9/1), *yä:irken* < yer iken (13/55), *biçerke* < biçer iken (13/61)

Bu ses olayı derlenen metinlerde yalnızca Türkçe kökenli kelimelerde karşımıza çıkmaktadır.

- İsimlere gelen ek fiillerde ek fiilin ilk ünlüsünün düşmesi

Türkçe Kelimeler: *vardı* < var idi (1/3), *ekerdik* < eker idik (11/48), *koyarsan* < koyar isen (15/58), *varmış* < var imiş (16/33)

Alıntı Kelimeler: *gavurlardamış* < gavurlarda imiş (19/1)

- “ile” edatının ek haline getirilmesi sonucu “i” ünlüsünün düşmesi

Türkçe Kelimeler: *elle* < el ile (5/69), *onlarla* < onlar ile (13/9),

Alıntı Kelimeler: *davulla* < davul ile (6/9), *ücretle* < ücret ile (14/24)

- Üçüncü teklik şahıs iyelik ekinin arkasına belirtme ekinin gelmesiyle iyelik ekinin sonundaki ‘‘i’’ ünlüsünün düşmesi

köklärni < köklerini (1/23)

- Bunların dışında bazı alıntı kelimelerde de söyleyiş kolaylığı sağlamak amacıyla ünlü düşmesine başvurulduğu gözlenmektedir.

apandisten < apandisitten(10/97), *üniversteye* < üniversite(5/32), *muaynede* < muayenede (4/36), *amelyat* < ameliyat (5/122)

Kelime sonunda ünlü düşmesi ise bir gramer birliğinin sonunda meydana gelen ünlü düşmesi hadisesidir. Derlenen metinlerde tek örnekte karşılaşılmıştır.

bāz < bazı (3/12)

2.1.3. Ünlü Türemesi

Bir kelimenin ses özelliklerine ya da diğer kelimelere bağlantı şekillerine göre başına, ortasına ya da sonuna ünlü bir ses getirilmesi olayına denir.⁵⁰ Kelimelerin başında, ortasında ve sonunda görülmektedir.

Kelime başında ünlü türemesinederlenen metinlerde rastlanmamıştır.

Kelime ortasında ünlü türemesi örnekleri şu şekildedir:

Türkçe Kelimeler: *amıcamın* < amcamın (2/61), *biribirine* < biribirine (5/89), *alamanyada* < almanyada (10/17)

Alıntı Kelimeler: *tirene* < trene (15/6), *filim* < film (18/60)

Kelime sonunda ünlü türemesi örneği ise tek örnekte görülmektedir:

günü < gün (4/11) [...geçen günü geldi.]

⁵⁰ Korkmaz, a.g.e., s.

2.1.4. Ünlü Değişmesi

Ünlülerin ünlülere ya da ünsüzlerin ünlülere türlü yollarla yaptıkları etkiler sonucu, etki altında kalan ünlünün nitelik değiştirmesi olayına denir.⁵¹ Ünlülerin değişen niteliklerine göre şu gruplara ayrılır:

2.1.4.1. Kalın ünlülerin incelmesi

- **e < a**

Derlenen metinlerdeki Türkçe kökenli kelimelerde örneğine rastlanmamıştır.

Alıntı Kelimeler: *fatmenin* < fatmanın (7/21), *asgeri* < asgari (14/24), *ille* < illa (14/44), *parçe* < parça (18/8), *tene* < tane (18/46), *kirez* < kiraz (19/45)

- **á < a**

Derlenen metinlerdeki yabancı kökenli tek bir kelimedede örneği vardır.

táne < tane (1/6)

- **i < ı**

Türkçe Kelimeler: *aynisini* < aynısını (19/42)

Alıntı Kelimeler: *idrellez* < hıdrellez (14/30), *misir* < mısır (17/43)

‘i’ ünlüsünün ‘ı’ ye dönüşmesini Türkçedeki ‘ı’ sesinin normalden kısa oluşundan kaynaklandığını söylemektedir.⁵²

- **í < ı**

Türkçe Kelimeler: *yapíyolar* < yapıyorlar (1/11), *çalíšıyorum* < çalışıyorum (2/35), *ayní* < aynı (5/28), *íspartaydı* < Isparta’daydı (6/1), *ıyıkayıP* < yıkayıp (8/34), *ayní* < aynı (15/7), *taşícıcan* < taşıyacaksın (19/41)

Derlenen metinlerdeki Türkçe kökenli kelimelerde örneğine rastlanmamıştır.

⁵¹ Korkmaz, a.g.e., s.

⁵² Ergin, a.g.e., s. 80.

Türkçedeki ‘ç, ş, y’ sesleri inceltme tesirli seslerdir ve bazı değişiklikler bu duruma bağlanabilir.⁵³

çalışıyorum < çalışıyorum (2/35), *ıyıkayıP* < yıkayıp (8/34), *taşıycan* < taşıyacaksın (19/41)

• **ö < o**

Türkçe Kelimeler: *çöcük* < çocuk (3/5)

Alıntı Kelimeler: *şöförler* < şoförler (2/20)

• **ó < o**

Türkçe Kelimeler: *yapíyólar* < yapıyorlar (1/11), *çócuk* < çocuk (1/26), *çócúm* < çocuğum (18/1)

Alıntı Kelimeler: *kamyóna* < kamyona (1/11), *motóru* < motoru (5/116)

• **ü < u**

Türkçe Kelimeler: *çöcük* < çocuk (3/5)

Alıntı Kelimeler: *ümre* < umre (2/25)

• **ú < u**

Türkçe Kelimeler: *çócúk* < çocuk (1/26), *olúyo* < oluyor (4/63), *búyday* < buğday (7/30), *çócúm* < çocuğum (18/1)

Alıntı Kelimeler: *múhtelif* < muhtelif (10/52)

2.1.4.2. İnce ünlülerin kalınlaşması

• **a < e**

Türkçe Kelimeler: *çöcük* < çocuk (3/5), *ķardaşız* < kardeşiz (10/15), *ķaçarķa* < kaçarken (16/22), *sıcakķa* < sıcakken (18/50)

Alıntı Kelimeler: *ķoparatif* < kooperatif (4/18), *tatanoz* < tetanos (19/29)

⁵³ Ergin, a.g.e., s. 81.

• ä, ä: < e

Türkçe Kelimeler: *köklärni* < köklerini (1/23), *dä:rlermiş* < derlermiş (7/4),
yä:rdik < yerdik (13/1), *därmen* < değirmen (18/23)

Alıntı Kelimeler: *tä:ris* < terhis (10/28)

• á < e

Bu değışmenin örneği Türkçe kökenli tek bir kelimedede görölmektedir:
řardáš < kardeş (16/2)

• ı < i

Türkçe Kelimeler: *sabālayı* < sabahleyin (5/4)

Alıntı Kelimeler: *ıstanbula* < istanbula (2/30), *şardaşız* < kardeşiz (10/15),
ıstanbula < istanbula (13/6)

• í < i

Alıntı Kelimeler: *ismaíl* < ismail (16/2), *ídrellezler* < hidrellez (18/29)

Derlenen metinler içinde, bu değışmenin örneği Türkçe kökenli kelimelerde görölmemiştir.

• ú, u < ü

Alıntı Kelimeler: *músait* < müsait (5/54), *řúyamda* < rüyamda (16/32),
řúkriye < şükriye (18/25)

Derlenen metinler içinde, bu değışmenin örneği Türkçe kökenli kelimelerde görölmemiştir.

• o, ó < ö

Türkçe Kelimeler: *bóyle* < böyle (5/37)

Alıntı Kelimeler: *dedektorlarını* < dedektörlerini (16/23)

2.1.4.3. Düz ünlülerin yuvarlaklaşması

- ó, ö, o < e

Türkçe Kelimeler:

Alıntı Kelimeler: *yõvmiyeyle* < yevmiyeyle (6/25), *mövlüt* < mevlüt (10/37), *yómiyeye* < yevmiyeye (13/71)

Derlenen metinler içinde, bu değişimin örneği Türkçe kökenli kelimelerde görülmemiştir.

- u < a

Türkçe Kelimeler: *bubam* < babam (3/2), *sorusan* < sorarsan (6/3)

Derlenen metinlerde bu hadise yabancı kökenli kelimelerde tespit edilememiştir.

- ü < i

Alıntı Kelimeler: *münübüs* < minibüs (7/32)

Derlenen metinlerde bu hadise Türkçe kökenli kelimelerde tespit edilememiştir.

2.1.4.4. Yuvarlak ünlülerin düzleşmesi

- e < o

Türkçe Kelimeler: *ekiyem* < ekiyorum (3/21), *oluye* < oluyor (6/13)

Derlenen metinlerde bu hadise yabancı kökenli kelimelerde tespit edilememiştir.

- ı < u

Türkçe Kelimeler: *biliyesın* < biliyorsun (3/28)

Alıntı Kelimeler: *tapıyı* < tapuyu (2/72), *fásıle* < fasulye (3/21), *mıstafa* < Mustafa (15/8)

• í < u

Alıntı Kelimeler: *fási*le < fasulye (3/13)

Derlenen metinlerde bu hadise Türkçe kökenli kelimelerde tespit edilememiştir.

2.1.4.5. Geniş ünlülerin daralması

• â, ı < a

Türkçe Kelimeler: *burayâ* < buraya (4/43), *orâ*ya < oraya (5/19), yapıcığ < yapacak (5/94), burayı<buraya (7/12), *yazıcağmışığ* < yazacakmışız (13/66)

Alıntı Kelimeler: *akrâ*balar < akrabalar (4/14)

• í, i < a

Türkçe Kelimeler: *toplı*can < toplayacaksın (17/40)

Alıntı Kelimeler: *filan* < falan (1/22), *kiyatlar* < kâğıtlar (3/2), *kanalizisyon* < kanalizasyon (5/140), *filan* < falan (13/21)

• ú, u < o

Türkçe Kelimeler: *okuyú* < okuyor (2/15), *ayrabuluda* < hayraboluda (5/33), *veriyú* < veriyor (5/96), *yu*ururum < yoğururum (9/41), *yu*uruyuz < yoğururuz (13/57), *erduvan* < erdoğan (10/67)

Alıntı Kelimeler: *pantul* < pantolon (19/35)

Bu şekilde daralma hadiseleri Kuzey Türkçesinin tesiri ile Rumeli ağızlarında sıklıkla görülmektedir.⁵⁴ Üsküp Beldesinde de Bulgaristan göçmeni olanlarla yapılan derlemelerde bu durum gözlenmektedir.

• ü < ö

Türkçe Kelimeler: *büle* < böyle (2/11)

⁵⁴ Ergin, a.g.e., s. 82.

Derlenen metinlerde bu hadise yabancı kökenli kelimelerde tespit edilememiştir.

• **i < e**

Türkçe Kelimeler: *epiy* < epey (2/69), *teneki* < teneke (8/32), *bi_endim* < beğendim (10/104), *didittirebilsek* < dedirttirebilsek (16/40), *nereyi* < nereye (19/2)

Alıntı Kelimeler: *domatisi* < domatesi (2/46), *kefinler* < kefenler (5/127), *domatis* < domates (12/15), *ıdrillez* < hidrellez (15/34)

• **ê < e**

Türkçe Kelimeler: *bê_enmemişler* < beğenmemişler (4/42), *ekêcen* < ekeceksin (4/60), *êrzurumda* < erzurumda (10/58)

Alıntı Kelimeler: *têris* < terhis (7/17), *çêmberimin* < çemberimin (13/24)

• **u < a**

Türkçe Kelimeler: *durucağ* < duracak (13/61), *oğutucağ* < okutacak (14/11)

Derlenen metinlerde bu hadise yabancı kökenli kelimelerde tespit edilememiştir.

2.1.4.6. Dar ünlülerin genişlemesi

• **ó, ö < ü**

Türkçe Kelimeler: *yörüyemiýú* < yürüyemiyor (2/64), *bóyü* < büyüğü (4/1)

Derlenen metinlerde bu hadise yabancı kökenli kelimelerde tespit edilememiştir.

• **e < i**

Türkçe Kelimeler: *deye* < diye (4/48)

Alıntı Kelimeler: *eskan* < iskân (7/6), *sefte* < siftah (8/50)

- **é < i**

Derlenen metinlerde bu hadisenin örneğine tek bir yabancı kökenli kelimedede rastlanmaktadır:

yāné < yani (1/4)

- **a < ı**

Türkçe Kelimeler: *çardık* < çağırık (8/11)

Alıntı Kelimeler: *kiyatlar* < kâğıtlar (3/2)

2.1.5. İkiz Ünlüler (Diftong)

İki vokalin bir hecede yan yana gelmesine diftong denir.⁵⁵ Vokallerin üzerindeki nefes baskısının şiddetine göre üçe ayrılır.

- Zeynep Korkmaz, Anadolu ve Rumeli Ağzlarında bulunan “y, v, ğ, h” seslerinin bazı ses hadiseleri ya da sonlarına gelen eklerle erimeleri sonucu yanyana gelen ünlülerin ikiz ünlüleri oluşturduğunu belirtir.⁵⁶

2.1.5.1. Eşit İkiz Ünlüler

Her iki ünlünün de eşit baskıya mağruz kaldığı örneklerdir.⁵⁷

Türkçe Kelimeler: *sır* < sığır (1/2), *düün müün* < düğün müğün (2/10), *yaar* < yağar (4/62), *saarım* < sağarım (5/68), *saar* < sağar (18/24), *dil* < değil (19/39)

Alıntı Kelimeler: *saat* (1/7), *fakirliin* < fakirliğin (5/44), *askerlii* < askerliği (6/2), *laana* < lahana (13/32)

2.1.5.2. Yükselen İkiz Ünlüler

Nefes baskısının ikinci ünlüde daha fazla olduğu örneklerdir.⁵⁸

Türkçe Kelimeler: *çifçilie* < çiftliğe(10/29), *bjendim* < beğendim (10/104),

⁵⁵ Ergin, a.g.e., s. 83.

⁵⁶ Korkmaz, a.g.e., s.

⁵⁷ Necip Üçok, **Genel Fonetik (Ana Çizgileri)**, Multilingual Yayınları, İstanbul, 2007, s. 102.

⁵⁸ Üçok, a.g.e., s. 101.

Alıntı Kelimeler: *ni_at* < Nihat (8/9), *sı_at* < sıhhat (11/69), *ocalı_a* < hocalığa (17/23)

2.1.5.3. Alçalan İkiz Ünlüler

Nefes baskısının ilk ünlüde daha fazla ikinci ünlüde daha az olduğu örneklerdir.⁵⁹

Türkçe Kelimeler: *afyonkara_ı_sarda* < Afyonkarahisar'da (10/21), *a_ı_lım* < ağılım (10/46), *da_ıtım* < dağıtım (16/17), *ça_ına* < çağına (16/25)

Alıntı Kelimeler: *ya_uT* < yahut (5/85), *a_ırında* < ahırında(5/113), *a_ırdı* < ahırdı (17/46)

2.1.6. Ünlü Uyumları

Bir kelimedeki vokallerin çeşitli bakımlardan birbirine uyması durumudur.⁶⁰

2.1.6.1. Kalınlık-incelik uyumu

Türkçekelimelerde aynı anda hem kalın ünlü hem ince ünlü bulunmaz. Bu kurala kalınlık-incelik uyumu denir.⁶¹ İncelenen ağızlarda ölçünlü Türkçede uyuma girmeyen bazı ekler ses olayları sonucu sıklıkla uyuma girmiştir.

• Aitlik eki olan “-ki”

Standart Türkçede uyuma girmeyen ekin Üsküp Beldesi ağızlarında uyuma girdiği görülür.

burdakı < buradaki (5/82)

• “iken” zarf fiili

Üsküp Beldesi ağızlarında “iken” zarf fiilinin ekleşirken ölçünlü Türkçenin aksine ünlü uyumuna girdiği örnekler görülür.

yaparğa < yaparken (5/61), *kaçarğa* < kaçarken (16/22)

⁵⁹ Üçok, a.g.e., s. 101.

⁶⁰ Ergin, a.g.e., s. 90.

⁶¹ Ergin, a.g.e., s. 91.

- **/+leyin/ eki**

/+leyin/ ekinin ölçünlü Türkçenin aksine incelenen ağızlardaki pek çok kullanımda kalınlık-incelik uyumuna girdiği görülmüştür.

sabālayı < sabahleyin (5/4), *dōradınlayı* < doğradığında (12/16)

- **/-yor/ şimdiki zaman eki**

Üsküp Beldesinin köylerinde incelenen ağızlarda /-yor/ ekinin kalınlık-incelik uyumuna girmeye meyil gösterdiği görülmüştür.

yörüyemiyú < yürüyemiyor (2/64), *yapíyelä* < yapıyorlar (3/28), *yapíye* < yapıyor (6/12)

Ancak yine köylerde bu duruma uymayan örnekler de vardır.

yapíyólar < yapıyorlar (1/11), *okuyú* < okuyor (2/15)

Üsküp Beldesinde ise kalınlık-incelik uyumunda bu ekin durumu ölçünlü Türkçedeki gibidir.

diyom < diyorum (14/2)

- **“ile” son çekim edatı**

Üsküp Beldesi ağızlarında ismin sonuna vasıta hali eki (+le) getirildiğinde ölçünlü Türkçede olduğu gibi bu ek kalınlık-incelik uyumuna girer.

başkasınlan < başkasıyla (1/4), *çavuşla* < çavuşla (2/6), *onlarlan* < onlarla (7/6)

- **“i-“yardımcı fiili**

Bu fiilin incelenen ağızlarda ekleşmesi durumunda ölçünlü Türkçede olduğu gibi kalınlık-incelik uyumuna girdiği görülür.

vardı < var idi (1/25), *varsa* < var ise (5/55), *koyarsan* < koyar isen (8/38)

Bu ekleşme hadisesi birleşik zaman çekiminde de kalınlık-incelik uyumuna girer.

alırlardı < alır idiler (9/13), *yaparlarmış* < yapar imişler (10/4)

• Benzeşme yolu ile uyuma girenler

İlerleyici Benzeşme

Türkçe Kelimeler: *kardeşlik* < kardeşlik (1/25), *yaparğa* < yaparken (5/61), *pınarsarın* < pınarhisarın (5/138), *bilmiyez* < bilmiyoruz (6/41), *aylıkka* < aylıkken (7/24), *kardeşiz* < kardeşiz (10/15)

Alıntı Kelimeler: *mācır* < muhacir (2/4), *hālan* < halen (2/44), *sabālayı* < sabahleyin (5/5), *kirez* < kiraz (19/45)

Gerileyici Benzeşme

Türkçe Kelimeler: *istanbula* < istanbula (2/32), *istanbula* < istanbula (13/6)

Alıntı Kelimeler: *tāne* < tane (1/3), *ümre* < umre (2/24), *pröfösörlere* < profösörlere (2/30), *tene* < tane (10/31), *rüyamda* < rüyamda (16/32), *istikbāret* < istihbarat (1/1), *sıgortaya* < sigortaya (3/5), *şöför* < şoför (7/15), *le usaydım* < lohusa (9/17), *múhtelif* < muhtelif (10/52), *idrellez* < hıdrellez (14/28), *mācırı* < muhacir (18/12), *ídrellezler* < hıdrellez (18/29), *māciri* < muhaciri (19/1)

• Aykırı durumlar

Türkçe Kelimeler: *çocúk* < çocuk (1/26), *deycä:m* < diyeceğim (2/17), *çalışıyorum* < çalışıyorum (2/35), *eskilä:den* < eskilerden (3/2), *aynı* < aynı (5/28), *ıspartaydı* < ıspartadaydı (6/1), *yollıyesın* < yolluyorsun (6/11), *ayni* < aynı (7/2), *istemä:* < istemeye (8/2), *çocuk* < çocuk (8/22), *ıyıkayıP* < yıkayıp (8/34), *dä:rdi* < derdi (15/5), *toplıycan* < toplayacaksın (17/40), *yä:rız* < yeriz (17/72), *taşıycan* < taşıyacaksın (19/41), *aynisini* < aynısını (19/42)

Alıntı Kelimeler: *filan* < falan (1/22), *randavü* < randevü (2/34), *filan* < falan (17/59)

• *olcek* < olacak (4/16), *olúyo* < oluyor (4/63)

2.1.6.2. Düzlük-yuvarlaklık uyumu

Türkçe kelimelerde her devirde ve her sahada olmasa da bugün kullanılan ölçünlü Türkçe dâhil olmak üzere, kelimelerin gerek eklerindeki gerekse köklerindeki ünlüler arasında bir düzlük yuvarlaklık uyumu vardır. Bir kelimedeki vokaller arasındaki bu uyuma düzlük yuvarlaklık uyumu denir.⁶²

• İlerleyici Benzeşme

Üsküp Beldesi ağızlarında bazı kelimelerde ilerleyici benzeşme hadisesi gerçekleşerek bu kelimelerin düzlük-yuvarlaklık uyumuna girdiği görülür.

Türkçe Kelimeler: *okuyú* < okuyor (2/15)

Alıntı Kelimeler: *fasíle* < fasulye (3/13), *ünüverstenin* < üniversitenin (11/6)

• Gerileyici Benzeşme

İncelen ağızlarda az da olsa gerileyici benzeşme ile düzlük-yuvarlaklık uyumuna giren bazı yabancı kökenli kelimer görülür. Derlenen metinlerde Türkçe kökenli kelimelerde tespit edilememiştir.

mıstafanínki < mustafanínki (1/7), *mövlüt* < mevlüt (10/37), *mövlüt* < mevlüt (15/30), *yómiyeye* < yevmiye (13/71)

• Şimdiki zaman eki

Şimdiki zaman eki /-yor/ Üsküp Beldesinde düzlük-yuvarlaklık uyumuna girmezken köylerde zaman zaman bu uyuma girer. Bu durum bazı Türkçe kökenli kelimelerde görülmektedir. Derlenen metinlerde yabancı kökenli kelimelerde tespit edilememiştir.

⁶² Ergin, a.g.e., s. 93.

geliye < geliyor (6/20), *biliye* < biliyor (6/41), *büyiye* < büyüyor (6/45)

2.2. Ünsüzler

Ünsüzler, az çok engele uğrayıp biçimlenerek boğumlanan sesler olarak nitelendirilmektedir.⁶³ Vokaller dışında kalan sesler konsonantlar olarak değerlendirmiştir.⁶⁴ Aynı zamanda ünsüzlerin isimlendirilmesinde “sesteşler” terimi de kullanmıştır.⁶⁵

2.2.1. Ünsüz Türleri

Üsküp Beldesi ağızlarında standart Türkçedeki “b, c, ç, d, f, g, ğ, h, j, k, l, m, n, p, r, s, ş, t, v, y, z” ünsüzlerinin yanı sıra farklı ünsüzlerle de karşılaşmaktadır.

2.2.1.1. “ Ç ” ünsüzü

“ç” ile “c” arası bir sestir. Üsküp Beldesi ağızlarında sıklıkla karşımıza çıkar.

Türkçe Kelimeler: *kaÇtı* < kaçtı (1/6), *üÇ* < üç (5/45), *iÇ* < iç (5/112), *buÇuk* (5/141), *tutÇak* < tutacak (6/47), *üÇ* < üç (11/41), *çalışÇam* < çalışacağım (14/13), *batÇak* < batacak (14/18), *üÇ* < üç (15/31), *yapıÇaz* < yapacağız (15/48), *iÇ* < iç (17/64)

Derlenen metinlerdeki yabancı kökenli kelimelerde bu sesin örneği ile karşılaşmamıştır.

2.2.1.2. “ P ” ünsüzü

“p” ile “b” arası bir sestir. Üsküp Beldesinde yapılan derlemelerde karşılaşmıştır ancak köylerinde yapılan derlemelerde görülmemiştir. Örneği tespit edilen kelimeler Türkçe kökenlidir.

yaPmaç < yapmak (7/10), *yaPtım* < yaptım (7/17), *ıyıkayıP* < yıkayıp (8/34)

2.2.1.3. “ Ş ” ünsüzü

“ ş ” ile “ j ” arası bir ses olarak Üsküp Beldesi ağızlarında varlığını sürdürmektedir. Derlenen metinlerde tespit edilen örnekler Türkçe kökenlidir.

⁶³ Gencan, a.g.e., s. 35.

⁶⁴ Ergin, a.g.e., s. 54.

⁶⁵ Banguoğlu, a.g.e., s. 54.

yetmiŞ (3/7), *beŞ* (5/51), *ırgalaŞ* (5/106), *beŞ* (11/3), *altmıŞ* (11/32), *varmıŞ* (11/75), *olmuŞ* (13/88), *gidiŞ* (15/32), *geliŞ* (15/32), *beŞ* (16/46), *beŞ* (17/79), *beŞ* (18/3), *savaŞ* (18/6)

2.2.1.4. “ T “ ünsüzü

“t” ile “d” arası bir sestir. Üsküp Beldesi ağızlarında karşımıza çıkmaktadır.

Türkçe Kelimeler: *dörT* (2/13), *güTmä*: < gütmeye (4/20), *Ta* < da (5/104), *Te* < de (6/8), *giTceksen* < gideceksen (9/50), *dörT* (14/15), *Ta* < da (14/56), *dörT* (18/3)

Alıntı Kelimeler: *ya uT* < yahut (5/85), *devleT* (6/21), *devleT* (7/2), *şe iT* < şehit (7/5), *moğroŞTa* < Mokoş'ta (11/29), *arekeT* < hareket (16/20)

2.2.2. Ünsüz Değişmesi

Bir kelimedeki bulunan ünsüz harfin başka bir ünsüze dönüşmesi hadisesine denmektedir.

2.2.2.1. Sedalılaşıma

Ünsüz harflerin boğumlanması esnasında, ses tellerinin titreşip ciğerlerden gelen havaya temas ederek bu ünsüzlere tonluluk kazandırması olayına denir.⁶⁶ Bir gramer hadisesi olarak sedasız ünlülerin (p, ç, t, k gibi) aldığı ekler ile sedalı (b, c, d, g gibi) hâle gelmesi durumudur.

•Ç, c < ç değişmesi

Türkçe Kelimeler: *kaÇtı* < kaçtı (1/6), *üÇ* < üç (5/45), *buÇuk* < buçuk (5/141), *ekmecik* < ekmekçik (10/104), *üc* < üç (11/18), *üÇ* < üç (15/34)

Alıntı Kelimeler: *iÇ* < hiç (5/112), *ic* < hiç (9/26), *iÇ* < hiç (17/64), *ic* < hiç (18/6)

• F, v < f değişmesi

Derlenen metinlerde bu değişmenin örneği yabancı kökenli tek bir kelimedeki tespit edilmiştir.

⁶⁶ Korkmaz, a.g.e., s. 151.

soFrasına < sofrasına (5/134)

• **ğ < k değişmesi**

Derlenen metinlerde bu değişimin örneği yabancı kökenli tek bir kelime tespit edilmiştir.

ğuruş < kuruş (5/45)

• **P, b < p değişmesi**

Türkçe Kelimeler: *yaPmağ* < yapmak (7/10), *durub* < durup (14/21)

Alıntı Kelimeler: *takib etmiş* < takip etmiş (5/101)

• **Ş, j < ş değişmesi**

Derlenen metinlerde tespit edilen örneklerin hepsi Türkçe kökenli kelimelerde geçmektedir.

beŞ < beş (5/50), *ırgalaŞ* < *ırgalaş- (5/106), *beŞ* < beş (7/24), *beŞ* < beş (11/3), *altmıŞ* < altmış (11/32), *varmıŞ* < varmış (11/75), *olmuŞ* < olmuş (13/88), *gidiŞ* < gidiş (15/32), *beŞ* < beş (17/79), *beŞ* < beş (18/3)

• **T, d < t değişmesi**

Türkçe Kelimeler: *dörd* < dört (1/1), *dörd* < dört (2/12), *dörT* < dört (2/13), *dörd* < dört (4/3), *güTmä:* < gütmeye (4/20), *oğudamadım* < okutamadım (5/83), *okuycağdırlar* < okuyacaklılar (5/81), *anladayım* < anlatayım (6/3), *südçü* < sütçü (7/11), *ğaynadırlar* < kaynatırlar (8/37), *dartma* < tartma (9/57), *ilerledemedik* < ilerletemedik (10/3), *eriden* < eriten (13/27), *dörT* < dört (14/15), *anladayım* < anlatayım (18/1), *dörT* < dört (18/3), *südü* < sütü (18/25), *oğudamadım* < okutamadım (19/36), *büyüdürüz* < büyütürüz (19/46)

Alıntı Kelimeler: *ya_uT* < yahut (5/85), *devleT* < devlet (6/21), *devleT* < devlet (7/2), *moğroşTa* < Mokroş'ta (11/29)

2.2.2.2. Sedasızlaşma

Ünsüz harflerin boğumlanması esnasında, ses tellerinin ciğerlerden gelen havayı titreştirmeyerek tonlu bir hale getirmemesi ve tonlu ünsüzlerin (b, c, d, g) boğumlanma esnasında tonsuz bir hale (p, ç, t, k) gelmesi olayına denir.⁶⁷

• Ç, ç < c değişmesi

Derlenen metinlerde bu değişimin örneğine yalnızca Türkçe kökenli kelimelerde rastlanmaktadır.

tutÇak < tutacak (6/47), *çalışÇam* < çalışacağım (14/13), *yapıÇaz* < yapacağız (15/48)

• p < b değişmesi

Üsküp Beldesi ağızlarının kelime başı “b~p” hadisesinde “p” den yana olması ilgi çekici bir husustur.

Türkçe Kelimeler: *pinip* < binip (1/11), *pekledik* < bekledik (19/56)

Alıntı Kelimeler: *pademlikti* < bademlikti (18/31)

• T, t < d değişmesi

Türkçe Kelimeler: *otlattık* (1/2), *yaptı* (1/6), *te < de* (1/10), *te < de* (2/22), *Ta < da* (5/104), *Te < de* (6/8), *ta < da* (6/11), *giTceksen* < gideceksen (9/50), *tā < daha* (15/14), *te < de* (18/50)

Alıntı Kelimeler: *kerette* < kerede (8/43)

• Daha önce Rumeli ağızları ile ilgili çalışmalarda Eski Türkçedeki “t” li şekillerin bazılarının korunduğu tespit edilmiştir.⁶⁸ Üsküp Beldesi ağızlarında da bazı “t” li şekiller korunmaktadır.

tiken (m.d.), tolu (m.d.), tikil- (m.d.)

⁶⁷ Korkmaz, a.g.e., s. 152.

⁶⁸ Tuncer Gülensoy, “Rumeli Ağızlarının Ses Bilgisi Üzerine Bir Deneme”, **TDAY Belleten**, Ankara 1984, s. 87-147.

- **ķ < ğ, g değişmesi**

Türkçe Kelimeler: *çoķaltamıyez* < çoğaltamıyoruz (6/24),

Alıntı Kelimeler: *meşķul* < meşgul (14/34)

- **f < v değişmesi**

Derlenen metinlerde bu değişmenin örneğine yalnızca iki adet yabancı kökenli kelimedede rastlanılmıştır.

mantufan < mantuvar (18/32), *fışne* < vişne (19/45)

2.2.2.3. Süreklileşme

Süreksiz ünsüzlerin çeşitli sebeplerle sürekli ünsüzlere dönüşmesine süreklileşme denir.

- **m < b değişmesi**

Derlenen metinlerde bu değişmenin örneği tek bir yabancı kökenli kelimedede görölmektedir.

mu āmerelik < muhaberelik (2/7)

- **j < ç değişmesi**

Derlenen metinlerde bu değişmeyle tek bir yabancı kökenli kelimedede karşılaşmaktayız.

ij < hiç (7/20)

- **Ş, ş < ç değişmesi**

Derlenen metinlerde bu değişmenin örneği tek bir yabancı kökenli kelimedede görölmektedir.

iştīmā < içtima (6/6)

- **v < ğ değişmesi**

Bu durumun bir ses değişmesi olduğu görüşünün yanı sıra Türkçede diftongun bulunmadığı ve bulunamayacağı ifade edilip kaybolma temayülüne giren bir ‘ğ’ sesi olduğunda ortaya bir ‘y’ ya da ‘v’ sesinin çıktığı görüşü de vardır.⁶⁹

suvan < soğan (5/64)

• y < ğ değişmesi

Bu ses hadisesinde yine eriyen bir ‘ğ’ sesinin yerine ortaya çıkan bir ‘y’ sesi bulunmaktadır.⁷⁰

Türkçe Kelimeler: *deyil* < değil (1/12), *ylenmek* < eğlenmek (4/45), *yyardı* < yağardı (4/62), *karıncaya* < Karıncak’a (5/65), *sya* < sağa (5/104), *byday* < buğday (7/30), *buyday* < buğday (10/12), *yapamayceyim* < yapmayacağım (10/106), *vereceyim* < vereceğim (10/109), *beyendim* < beğendim (13/34), *eylence* < eğlence (15/52), *buyday* < buğday (17/37), *ylen* < ğlen (17/59)

Alıntı Kelimeler: *diyer* < diğer (2/62), *kıyatlar* < kağıtlar (3/2)

2.2.2.4. Sızıcılaşma

Patlayıcı olarak nitelendirilen ünsüzlerin (b, d, k, m, p, t,) eşitli sebeplerle sızıcı (f, h, j, s, ř, v, y, z) hale gelmesi olayına denir.⁷¹

Derlenen metinlerde birebir sızıcılaşma olayının rneği ile karşılaşılmamıştır ancak sızıcı ünsüzlerin kendi ilerinde değişime uğradıkları bazı örnekler grlmektedir.

2.2.2.5. Sızıcı nszler Arasındaki Değişmeler

• S, z < s değişmesi

Türkçe Kelimeler: *sivaSta* < sivasta (1/18), *ķusķuzu* < kuskusu (12/2), *ķusķuzumuzu* < kuskusumuzu (13/30)

Alıntı Kelimeler: *domatiz* < domates (2/51), *erkezle* < herkesle (4/29), *domatiS* < domates (4/60), *zebze* < sebze (5/63), *reiz* < reis (5/107), *erkez* < herkes

⁶⁹ Ergin, a.g.e., s. 66.

⁷⁰ Ergin, a.g.e., s. 66.

⁷¹ Korkmaz, a.g.e., s. 193.

(5/125), *reyizi* < reisi (7/39), *erkez* < herkes (8/30), *domatez* < domates (9/45), *menderezle* < menderesle (10/99), *nadazı* < nadası (11/50), *domatizi* < domatesi (12/16), *ustozda* < ağustosta (12/30), *erkez* < herkes (17/14), *domateStir* < domates (17/50), *erkezi* < herkesi (19/7)

- **S, s < z değişmesi**

Derlenen metinlerde bu değişimin örneğine yalnızca Türkçe kökenli kelimelerde rastlanılmıştır.

öküS < öküz (10/9), *yapamassan* < yapamazsan (10/106), *ölmessin* < ölmezsın (17/72), *bilmessin* < bilmezsın (19/11)

2.2.2.6. Sürekli Ünsüzler Arasındaki Değişmeler

- **l < n değişmesi**

Derlenen metinlerde bu değişim olayının örneği Türkçe kökenli tek bir kelimedede farklı kaynak kişilerde görülmektedir.

dölüm < dönüm (1/21), *dölüm* < dönüm (2/42), *dölüm* < dönüm (7/7), *dölüm* < dönüm (17/59)

- **n < m değişmesi**

Derlenen metinlerde bu değişim olayının örneği Türkçe kökenli tek bir kelimedede farklı kaynak kişilerde görülmektedir.

şindi < şimdi (1/12), *şindi* < şimdi (2/41), *şindi* < şimdi (4/38), *şindi* < şimdi (5/46), *şindi* < şimdi (10/32), *şindi* < şimdi (11/61), *şindi* < şimdi (18/53), *şindik* < şimdi (19/24)

- **m < n değişmesi**

Türkçe Kelimeler: *karımcak* < Karıncak (5/139)

Alıntı Kelimeler: *namkörlü* < nankörlüğü (14/47)

- **l < r değişmesi**

Derlenen metinlerde bu değişim olayının örneği yabancı kökenli tek bir kelimedede görölmektedir.

tülbe < türbe (19/12)

2.2.2.7. Süreksizleşme

Boğumlanma esnasında sürekli olarak çıkan ünsüzlerin (f, h, j, l, m, n,r, v, y, z) bir şekilde süreksiz (b, c, d, g, p, ç, t, k) hale gelmesi durumudur.

• k < h

Derlenen metinlerde bu değişim olayının örneği yabancı kökenli tek bir kelimedede görölmektedir.

istikbārete < istihbarata (1/1)

• c < j değişmesi

Derlenen metinlerde bu değişim olayının örneği yabancı kökenli tek bir kelimedede görölmektedir.

candarmaydık < jandarmaydık (2/5)

2.2.2.8. Süreksiz Ünlüler Arasındaki Değişmeler

Bir kelimedede yer alan süreksiz bir ünsüzün başka bir süreksiz ünsüz haline gelmesidir.

• t < k değişmesi

Derlenen metinlerde bu değişim olayının örneği Türkçe kökenli iki kelimedede görölmektedir.

petmez < pekmez (8/14), *ayıtlarsın* < ayıklarsın (12/25)

2.2.2.9. Kaynaştırma Ünsüzünün Değişmesi

Türkçede kaynaştırma sesi olarak kullanılan “y” ve “n” ünsüzlerinin kendi aralarında birbirlerinin yerine kullanılması şeklinde gerçekleşen değişme olayıdır.

Türkçe Kelimeler: *başkasınlan* < başkasıyla (1/4), *kırklareline* < kırklareliye (1/10), *kırklareline* < kırklareliye (2/73), *arabasınla* < arabasıyla (4/4), *ocayın* < hocanın (5/97), *almanyalıyın* < almanyalının (5/99), *komşuyun* < komşunun (5/104), *sopasınlan* < *sopasıyla (13/52)

Alıntı Kelimeler: *şartınla* < şartıyla (9/36)

2.2.3. Ünsüz Benzeşmesi

Bir kelimedede yan yana bulunan ya da aralıklı bulunan iki ünsüzden birinin diğerine tesir ederek onu kendisine benzetmesidir.⁷²

2.2.3.1. Derecesine Göre

Benzeşme olayındaki tesirin tam olup olmayışına göre benzeşmeler, tam benzeşme ve yarı benzeşme diye ikiye ayrılır.⁷³

• Tam Benzeşme

Türkçe Kelimeler: *yapamassan* < yapmazsan (10/106), *sopasınlan* < *sopasıyla < sopasıyla (13/52), *bilmessin* < bilmezsin (19/11)

Alıntı Kelimeler: *zebze* < sebze (5/63)

• Yarı Benzeşme

Türkçe Kelimeler: *evlendikten* < evlendik+den (4/21), *sālīqçı* < sağlık+cı (8/54), *beşte* < beş+de (11/14), *şindi* < şimdi (12/23), *şindikin* < şimdi (18/44)

Alıntı Kelimeler: *selanikten* < Selanik+den (2/2)

2.2.3.2. Yerine Göre

Benzeşme olayında kendisine benzeştiren ünsüzün benzeşenden önce ya da sonra gelişine göre de benzeşmeler, ilerleyicive gerileyici olmak üzere ikiye ayrılır.⁷⁴

• İlerleyici Benzeşme

⁷² Ergin, a.g.e., s. 66.

⁷³ Üçok, a.g.e., s. 172.

⁷⁴ Üçok, a.g.e., s. 172.

Türkçe Kelimeler: *evlendikten* < evlendik+den (4/21), *sālīkçı* < sağlık+cı (8/54), *geldikten* < geldik+den (9/14)

Alıntı Kelimeler: *selanikten* < selanik+den (2/2)

• Gerileyici Benzeşme

Türkçe Kelimeler: *yapamassan* < yapmazsan (10/106), *şindi* < şimdi (12/24), *sopasınlan* < *sopasıylan (13/52), *şindikin* < şimdi (18/47), *bilmessin* < bilmezsin (19/11)

Alıntı Kelimeler: *zebze* < sebze (5/63)

2.2.4. Ünsüz Düşmesi

Seslerin birbirleriyle münasebeti sırasında gramer birliğinin bünyesindeki bir konsonantın bazen düştüğü görülür. Bu olaya ünsüz düşmesi denir.⁷⁵

Derlenen metinlerde kelime başında, kelime ortasında ve kelime sonunda olmak üzere örnekleri tespit edilmiştir.

Kelime başında tespit edilen ünsüz düşmeleri şu şekildedir:

• “h” düşmesi

Türkçe Kelimeler: *aydi* < haydi (1/8), *anım* < hanım (1/24), *adi* < hadi (2/11), *ırpalamadık* < hırpalamadık (5/113), *āngi* < hangi (6/19)

Alıntı Kelimeler: *ayvan* < hayvan (1/2), *ayātımız* < hayatımız (1/3), *epicī* < hepsi (1/6), *oca* < hoca (1/9), *ıdrellez* < hıdrellez (1/15), *arman* < harman (1/15), *emen* < hemen (1/19), *ayvancılık* < hayvancılık (2/23), *angi* < hangi (2/38), *em* < hem (2/39), *avuç* < havuç (2/51), *ortumla* < hortumla (2/53), *em* < hem (3/3), *āne* < hane (3/19), *acıfağlı* < Hacıfağlı (4/5), *ayvanlār* < hayvanlar (4/6), *atice* < hatice (4/12), *asta* < hasta (4/23), *erkezle* < herkesle (2/29), *ep* < hep (5/1), *astanı* < hastanı (5/6), *arbiye* < harbiye (5/24), *epsi* < hepsi (5/29), *emşirelik* < hemşirelik (5/82), *erkes* < herkes (6/12), *ısım* < hısım (6/29), *eralde* < herhalde (7/6), *üseyin* < Hüseyin (7/8), *ilminin* <

⁷⁵ Ergin, a.g.e., s. 64.

Hilmi'nin (7/20), *asan* < Hasan (8/8), *ayvan* < hayvan (8/14), *azırlār* < hazırlar (8/19), *amdiye* < Hamdiye (8/58), *emen* < hemen (9/12), *āmīle* < hamile (9/17), *udutuna* < hudutuna (10/26), *avuz* < havuz (10/52), *elvacıķ* < helvacık (10/110), *aber* < haber (11/7), *ibrit* < hibrit (11/47), *aziranda* < haziranda (12/30), *amuru* < hamuru (13/36), *uzursuzluķ* < huzursuzlık (14/1), *ıdrellezler* < hıdrellez (14/31), *inlik* < hinlik (14/33), *ele* < hele (15/35), *ıdrellezler* < hidrellez (18/29), *ediye* < hediye (18/43), *oroz* < horoz (19/13), *eralde* < herhalde (19/51), *ayret* < hayret (19/57)

• “v” düşmesi

Derlenen metinlerde tek bir Türkçe kökenli kelime karşılaşılmıştır.

urular < vururlar (19/10)

• “y” düşmesi

Türkçe Kelimeler: *doķuz üz* < dokuz yüz (2/19), *doķuz üz* < dokuz yüz (7/1), *doķuz üz* < dokuz yüz (10/23),

Alıntı Kelimeler: *inge* < yenge (8/58), *ingen* < yengen (11/70)

Kelime ortasında tespit edilen ünsüz düşmesi örnekleri şu şekildedir:

• “ğ” düşmesi

Türkçe Kelimeler: *küçü* < küçüğü (1/3), *bacā* < bacağı (1/16), *oldūna* < olduğuna “olduğu için” (1/18), *sācılık* < sağcılık (2/37), *sālık* < sağlık (2/48), *yāmadı* < yağmadı (2/53), *būdayları* < buğdayları (4/50), *yāmur* < yağmur (4/62), *dōma* < doğma (5/1), *bāla* < bağla (5/5), *astēmen* < asteğmen (5/14), *ālīyo* < ağlıyor (5/23), *īneyi* < iğneyi (5/59), *ūraşamayız* < uğraşamayız (5/111), *sālam* < sağlam (5/123), *ōle* < öğle (6/6), *ōlum* < oğlum (8/12), *īneleri* < iğneleri (8/23), *bādan* < bağdan (8/32), *sālıkçı* < sağlıkçı (8/54), *ōlum* < oğlum (9/4), *uraşmaya* < uğraşmaya (10/2), *yālī* < yağlı (10/64), *ōretmen* < öğretmen (10/80), *sālardım* < sağlardım (11/5), *ōlum* < oğlum (15/23), *ālardı* <

ağlardı (17/36), *īdeden* < iğdeden (17/49), *dōmuşum* < doğmuşum (19/8), *sādim* < sağdım (19/50)

Alıntı Kelimeler: *epicī* < *hepsiciği (1/6), *ķamyunculā* < kamyonculuğa (2/16), *fotorafımız* < fotoğrafımız (10/15)

• “h” düşmesi

Türkçe Kelimeler: *yemekānemiz* < yemekhanemiz (5/19)

Alıntı Kelimeler: *pēlivanlar* < pehlivanlar (1/15), *rāmetli* < rahmetli (2/2), *ilā iyat* < ilahiyat (2/14), *ēliyet* < ehliyet (2/19), *bāçeye* < bahçeye (2/51), *bāçe* < bahçe (3/14), *bāçe* < bahçe (4/60), *sabālayı* < sabahleyin (5/4), *tātalara* < tahtalara (5/58), *ķāve* < kahve (5/68), *āmet* < Ahmet (5/97), *ītiyarı* < ihtiyarı (5/126), *eralde* < herhalde (7/6), *ēliyeti* < ehliyet (7/14), *tēris* < terhis (7/17), *zīninin* < Zihni'nin (7/20), *mā:met* < Mehmet (7/37), *āmet* < Ahmet (8/8), *tarana* < tarhana (9/34), *māmut* < Mahmut (10/14), *tā:ris* < terhis (10/28), *pēlivandı* < pehlivandı (10/64), *ılamur* < ıhlamur (19/26), *sabāleyi* < sabahleyin (19/27), *eralde* < herhalde (19/51)

• “k” düşmesi

Derlenen metinlerde bu hadisenin örneğine yalnızca Türkçe kökenli kelimelerde rastlanmıştır.

ēsik < eksik (1/20), *gidicā:seydi* < *gidecek idiye (6/14), *ekmecik* < ekmekçik (10/104)

• “l” düşmesi

Türkçe Kelimeler: *nasıydı* < nasıldı (6/10), *anadın mı* < anladın mı (7/9), *anadın mı* < anladın mı (10/14), *abam* < ablam (10/18), *abamı* < ablamı (17/3)

Alıntı Kelimeler: *beki* < belki (8/23), *beki* < belki (19/18)

• “m” düşmesi

Derlenen metinlerde bu hadisenin örneğine tek bir Türkçe kökenli kelime rastlanmıştır.

aca < amca (15/8)

• “n” düşmesi

Derlenen metinlerde bu hadisenin örneğine tek bir Türkçe kökenli kelime rastlanmıştır.

sōra < sonra (1/1), *sōra* < sonra (2/10), *sōra* < sonra (4/19), *sōra* < sonra (5/3), *sōra* < sonra (6/6), *sōra* < sonra (7/5), *sōra* < sonra (13/35), *sora* < sonra (19/3)

• “r” düşmesi

Türkçe Kelimeler: *veriler* < verirler (1/8), *vuruydum* < vururdum (1/17), *çıkādim* < çıkardım (1/23), *eskilā:den* < eskilerden (3/2), *sōna* < sonra (3/3), *vādi* < vardı (3/4), *būdan* < buradan (3/9), *olūdu* < olurdu (3/15), *ķūbācık* < kurbağacık (3/16), *tālālā* < tarlalar (3/22), *başlādı* < başlardı (3/28), *ayırısın* < ayırırısın (4/56), *savurusun* < savurursun (4/56), *ekiyōdum* < ekiyordum (4/60), *verīdi* < verirdi (5/7), *seçiyolar* < seçiyorlar (5/9), *götürūdū* < götürürdü (5/15), *diyolar* < diyorlar (5/49), *yapıyodu* < yapıyordu (5/54), *getīdi* < getirdi (5/57), *getiriydi* < getiridi < getirirdi (5/95), *sorusan* < sorarsan (6/3), *yaptırıyosun* < yaptırıyorsun (6/21), *bildiriydik* < bildiridik < bildirirdik (6/23), *verilerdi* < verirlerdi (7/12), *çārdık* < çağırırdık (8/10), *dolduruyuz* < doldururuz (8/18), *durular* < dururlar (9/27), *oturusun* < oturursun (12/5), *çıkariydi* < çıkarıdı < çıkarırdı (12/21), *duruyduķ* < duruduk < duruduk (13/3), *getirilerdi* < getirirlerdi (14/9), *sona* < sonra (15/20), *gönderilerdi* < gönderirlerdi (15/50), *yaptırdı* < yaptırırdı (17/19), *seviyodum* < seviyordum (17/35), *ķaldırımışım* < kaldırırmışım (17/64), *veridik* < verirdik (18/50), *urular* < vururlar (19/10), *durūkan* < dururken (19/11)

Alıntı Kelimeler: *mezāla* a < mezarlığa (2/28)

• “s” düşmesi

Derlenen metinlerde bu hadisenin örneği yalnızca Türkçe kökenli kelimelerde tespit edilmiştir.

yıpratmışın < yıpratmışın (10/89), *üşütmüşünüz* < üşütmüşünüz (19/25)

- “t” düşmesi

Derlenen metinlerde yalnızca bir örnekte görülmektedir.

çifçiydik < çiftçiydik (5/48), *çifçilik* < çiftçilik (6/53), *çifçi* < çiftçi (8/19), *çifli imiz* < çiftliğimiz (9/27)

- “y” düşmesi

Genellikle kaynaştırma görevindeki “y” ünsüzünün düşmesi durumlarında gerçekleşmektedir.

Türkçe Kelimeler: *iyidi* < iyiydi (2/11), *büle* < böyle (2/12), *böle* < böyle (3/21), *güvä:si* < güveysi (5/31), *mıdım* < mıydım (19/14), *topludu* < topluydu (19/28)

Alıntı Kelimeler: *fasîle* < fasulye (3/13), *eveslidim* < hevesliydim (17/7), *uylumuş* < huyluymuş (17/79), *gavurlardamış* < gavurlardaymış (19/1)

- “z” düşmesi

Derlenen metinlerde bu hadisenin örneği yalnızca Türkçe kökenli kelimelerde tespit edilmiştir.

olmasa < olmazsa (5/84), *ekemesin* < ekemezsin (11/46), *bulamasan* < bulamazsan (17/73)

Derlenen metinlerde tespit edilen kelime sonlarındaki ünsüz düşmesi örnekleri şu şekildedir:

- “ğ” düşmesi

Türkçe Kelimeler: *sā* < sağ (3/9), *bā* < bağ (19/45)

Alıntı Kelimeler: *tī* < tığ (5/121)

● ”h” düşmesi

Derlenen metinlerde yabancı kökenli kelimelerde tespit edilen kelime sonlarındaki “h” düşmesi örnekleri şu şekildedir:

allā < allah (4/3), *namazgā* < namazgâh (6/4), *allā* < allah (8/15), *sefte* < siftah (8/50), *saba* < sabah (9/41), *nikā* < nikâh (12/43), *maşallā* < maşallah (19/32)

● “k” düşmesi

Derlenen metinlerde bu hadisenin örneği yalnızca yabancı kökenli bir kelime tespit edilmiştir.

mübāre < mübarek (11/78)

● “l” düşmesi

Derlenen metinlerde bu hadisenin örneği birden fazla kaynak kişide ancak tek bir kelime tespit edilmiştir.

nası < nasıl (1/6), *nası* < nasıl (8/4), *nası* < nasıl (9/41), *nası* < nasıl (12/23), *nası* < nasıl (15/56), *nası* < nasıl (17/61)

● “n” düşmesi

Türkçe Kelimeler: *sāka* < sağken (3/14), *eserke* < eserken (4/48), *giderke* < giderken (5/37), *içi* < için (5/48), *yaparğa* < yaparken (5/61), *gü* < gün (5/71), *küçükke* < küçükken (6/44), *onçi* < onun için (7/4), *aylıkka* < aylıkken (7/24), *geldinleyi* < *geldinleyin (8/16), *onunçi* < onun için (11/10), *yaparğa* < yaparken (11/43), *küçükke* < küçükken (17/39), *içi* < için (17/71), *niçi* < niçin (18/20), *sıcakka* < sıcakken (18/50), *giderke* < giderken (19/12)

Alıntı Kelimeler: *sabālayı* < sabahleyin (5/4), *zate* < zaten (8/13), *sabāleyi* < sabahleyin (9/11), *zāte* < zaten (15/41), *zāte* < zaten (17/2), *sabāleyi* < sabahleyin (19/27)

• “r” düşmesi

Şimdiki zaman eki ile ilgili örnekler:

yapıyolā < yapıyorlar (1/7), *geçiyó* < geçiyor (1/19), *diyòsun* < diyorsun (2/1), *okuyú* < okuyor (2/16), *oluyo* < oluyor (3/1), *görüşüyüsún* < görüşüyorsun (2/31), *olúyú* < oluyor (2/31), *yatışiyó* < yatışıyor (4/61), *ālıyo* < ağlıyor (5/23), *yetişiyó* < yetişiyor (5/78), *yapíye* < yapıyor (6/13), *geliye* < geliyor (6/40), *çalışiyó* < çalışıyor (14/24)

Geniş zaman çekimi ile ilgili örnekler:

ğaldırı < kaldırır (5/127), *sıyırı* < sıyırır (8/24), *ğötürü* < götürür (8/31), *oturu* < oturur (11/35), *veri* < verir (11/56), *duru* < durur (13/38), *ğabarı* < kabarrır (15/62), *ğötürü* < götürür (19/22)

Çokluk eki ile ilgili örnekler:

yapıyolā < yapıyorlar (1/7), *kesmişlē* < kesmişler (3/17), *tālalā* < tarlalar (3/22), *ğızlā* < kızlar (4/1)

Diğer örnekler:

kadā < kadar (1/7), *bi* < bir (1/15), *bī* < bir (3/8), *vā* < var (3/13), *bi* < bir (4/4), *bi* < bir (5/13), *bi* < bir (6/4), *bi* < bir (8/23)

• “t” düşmesi

Türkçe Kelimeler: *alt üs* < alt üst (13/41), *alt üs* < alt üst (15/56),

Alıntı Kelimeler: *ğatarak* < katarakt (2/25), *serbes* < serbest (6/5), *ras* < rast (17/26), *abdes* < abdest (18/14)

2.2.4.1. “h” Ünsüzünün Düşmediği Örnekler

Bu ünsüzün bölge ağızlarındaki düşme eğilimine karşılık derlenen metinlerdeki bazı örneklerde düşmediği görülmektedir. Bu durumda teknolojinin gelişimi ile radyo ve televizyon kullanımının yaygınlaşmasının, derleme yapılan bölgedeki kişilerin şehir dışına çıkıp bu sesi taklit etmeye başlamalarının veya köye gelen kişilerden bu sesi duymalarının etkili olduğunu söyleyebiliriz.

Derlenen metinlerde yabancı kökenli kelimelerde tespit edilen “h” ünsüzünün düşmediği örnekler şu şekildedir:

hālā (2/21), *harman* (4/50), *hanım* (4/59), *ihtiyaçlarını* (5/5), *bağçeye* (5/71), *hep* (5/91), *herkes* (5/94), *hatta* (5/98), *hiç* (5/112), *her* (6/31), *hāneye* (6/31), *allah* (9/8), *güzergahçıydım* (10/22), *herkes* (10/91), *ihtiyarlık* (10/112), *bağçemiz* (13/18), *safhaya* (14/43), *bağçemiz* (15/42)

2.2.5. Ünsüz İkizleşmesi

Bir gramer birliğinde bir ünsüzün iki defa söylenmesi durumuna denir.⁷⁶

Türkçe Kelimeler: *eşsek* < eşek (10/9), *sorattan* < sonradan (13/66), *kocca* < koca (19/21)

Alıntı Kelimeler: *kerette* < kerede (8/43), *amman* < aman (17/16)

2.2.6. İkiz Ünsüzlerin Tekleşmesi

Çoğunlukla yabancı dillerden bilhassa Arapça’dan alınankelimelerde iç sesteki aslı ikizliğin tekleşmesiyle meydana gelmektedir.

Derlenen metinlerde bu hadise için tespit edilen örneklerin tamamı yabancı kökenli kelimelerdedir.

kuvetliydim < kuvvetliydim (1/17), *evelden* < evvelden (1/26), *kuvetlice* < kuvvetlice (2/39), *sünet* < sünnet (5/54), *valā* < vallaha (6/46), *evel* < evvel (7/32), *māleye* < mahalleye (8/10), *mālesine* < mahallesine (9/13), *evel* < evvel (10/20), *sünetçi* < sünnetçi (10/35), *evelā* < evvella (10/84), *sihatimizde* <

⁷⁶ Ergin, a.g.e., s. 66.

sıhhatimizde (11/72), *sünet* < sünnet (15/29), *sünette* < sünnette (18/41), *evel* < evvel (18/54)

2.2.7. Ünsüz Türemesi

Seslerin gramer birlikleri içerisinde yan yana gelirken doğrudan doğruya birleşmeyip aralarına birleşmeyi sağlayacak ilave bir ses almaları durumuna ünsüz türemesi ya da ses türemesi denir.⁷⁷

Derlenen merinlerde ünsüz türemesi olayı kelime ortasında ve kelime sonunda tespit edilmiştir.

Kelime ortasında gerçekleşen örnekler şu şekildedir:

- “v” türemesi

Türkçe Kelimeler: sovan < so an < soğan (13/33)

Alıntı Kelimeler: *duvā* < dua (1/9)

- “y” türemesi

Türkçe Kelimeler: oydu < o idi (1/3), vuruydum < vururdum (1/16)

Alıntı Kelimeler: *vesāyit* < vesait (1/10), *mütāyitine* < müteahhit (2/22), *mütāyitlik* < müteahhitlik (4/10), *ismayil* < İsmail (5/97), *dāyirede* < dairede (6/25), *sayip* < sahip (7/19), *reyizi* < reisi (7/39), *dāyre* < daire (8/4), *ismayil* < İsmail (8/7), *aylende* < ailende (19/38)

Kelime sonunda gerçekleşen örnekler ise şu şekilde tespit edilmiştir:

- “k” türemesi

Derlenen metinlerde bu hadisenin örneğine yalnızca bir adet Türkçe kökenli kelimedede ancak farklı kişilerde rastlanılmıştır.

şindik < şimdi (10/31), *şindik* < şimdi (19/24)

- “m” türemesi

⁷⁷ Ergin, a.g.e., s. 64.

Derlenen metinlerde bu hadisenin örneğine yalnızca bir adet Türkçe kökenli kelime rastlanılmıştır.

soram < sonra (2/46)

• “n” türemesi

Türkçe Kelimeler: *başkasınlan* < başkasıyla (1/4), *çalğıylan* < çalgıyla (1/7), *kızlan* < kızla (2/11), *öyleliklen* < öylelikle (4/17), *onlarlan* < onlarla (7/6), *arabalarınlan* < arabasınla (8/6), *annesinlen* < annesinle (9/5), *sopasınlan* < sopasıyla (13/52), *kökünlen* < kökünle (17/41)

Alıntı Kelimeler: *zurnaylan* < zurnayla (15/49), *çengellerlen* < çengellerle (8/26)

2.2.7.1. Kaynaştırma Ünsüzünün Türemesi

Bir sözcüğün sonuna gelen çekim ekinden evvel, kaynaştırma ünsüzüne gerek olmadığı halde, kelimenin çekimi esnasında araya bir kaynaştırma ünsüzünün girdiği durumlardır.

Türkçe Kelimeler: *kırklarelinden* < kırklareli'den (2/69), *bakırköyünde* < Bakırköy'de (2/34), *kırklarelinde* < Kırklareli'de (5/32), *getiriydi* < getiridi < getirirdi (5/87), *nasıydı* < nasıdı < nasıldı (6/10), *bildiriydik* < bildiridik < bildirirdik (6/22), *kırklarelinde* < Kırklareli'de (6/25), *dolduruyuz* < doldururuz (8/18), *bâyımız* < bā_ımız < bağımız (8/31), *çıkarıydık* < çıkarıdık < çıkarırdık (8/32), *çıkarıydı* < çıkarıdı < çıkarırdı (12/21), *duruyduk* < duruduk < duruduk (13/3), *oturuyuz* < otururuz (19/33)

Alıntı Kelimeler: *sabānın* < sabahın (8/20), *günāsını* < günahını (19/20)

2.2.8. Hece Düşmesi (Haploloji)

Bir gramer birliğinde arka arkaya gelen ve ses bakımından birbirine benzeyen iki heceden birinin bazen eridiği, düştüğü görülür.⁷⁸ Bu duruma hece düşmesi denir.

• Kelimenin sonuna yönelme eki getirilmesi durumu

⁷⁸ Ergin, a.g.e., s. 66.

gelişmä: < gelişmeye (1/24), *güTmä:* < gütmeye (4/20), *oĸutmā* < okutmaya (4/23), *almā* < almaya (4/61), *asmā* < asmaya (5/11), *satmā* < satmaya (5/100), *yemā:* < yemeğe (6/14), *mezarlā* < mezarlığa (6/55), *māvinlā:* < muavinliğe (7/13), *istemā:* < istemeye (8/2), *ķirmā* < kırmaya (8/17), *sulamā* < sulamaya (9/2), *acilā* < hacılığa (9/16), *çalışmā* < çalışmaya (10/81), *ekmā:* < ekmeğe (10/104), *istemā:* < istemeye (11/12), *sürmä:* < sürmeye (12/1), *tütüncülā:* < tütüncülüğe (12/19), *girmā:* < girmeye (13/93), *sararmā* < sararmaya (17/41), *biçmā:* < biçmeye (18/38), *ķazmā* < kazmaya (19/22), *yazmā* < yazmaya (19/18)

• Gelecek zaman çekimi

alcāz < alacağız (1/24), *deycen* < diyeceksin (2/1), *deycā:m* < diyeceğim (2/17), *deycem* < diyeceğim (4/57), *ekēcen* < ekeceksin (4/60), *söyleycem* < söyleyeceğim (5/97), *gelcen* < geleceksin (6/6), *gelicem* < geleceğim (9/51), *dōrultamaycam* < doğrultamayacağım (10/74), *alican* < alacaksın (13/72), *gelicem* < geleceğim (13/91), *çalışÇam* < çalışacağım (14/13), *görcez* < göreceğiz (14/42), *öleceen* < öleceksin (17/76), *öldürcekler* < öldürecekler (18/20), *taşıycan* < taşıyacaksın (19/41)

• Şimdiki zaman çekimi

bayramlaşfyüz < bayramlaşıyoruz (2/27), *ķavruluyoz* < kavruluyoruz(5/41), *yoluyom* < yoluyorum (5/74), *ķoşuyom* < koşuyorum (5/116), *çoĸaltamıyez* < çokaltamıyoruz (6/24), *bilmiyez* < bilmiyoruz (6/41), *diyom* < diyorum (14/2), *ocaklıyoz* < ocaklıyoruz (17/24)

• Geniş zaman çekimi

indiriz < indiririz (5/131), *yatırız* < yatırırız (5/132)

• “h” ünsüzünün düşmesi

Türkçe Kelimeler: *dā* < daha (2/27), *dā* < daha (3/9), *dā* < daha (8/14), *pālilandı* < pahalılandı (11/46), *dā* < daha (14/38), *dā* < daha (17/42)

Alıntı Kelimeler: *imtānlarına* < imtihanlarına (7/14), *māleye* < mahalleye (8/10), *ibrām* < İbrahim (10/15), *mālede* < mahallede (12/21), *māciri* < muhaciri (19/1)

• Yönelme ekinin düşmesi

Bu hadisenin örneği derlenen metinlerde yalnızca bir Türkçe kökenli kelime tespit edilmiştir.

öte < öteye (2/28)

• İlgi ekinin getirilmesi durumu

Derlenen metinlerde bu hadiseyle yalnızca Türkçe kökenli kelimelerde karşılaşmıştır.

bacān < bacağı (2/30), *eşā:n* < eşeğin (8/21)

• Belirtme ekinin düşmesi

Türkçe Kelimeler: *tekerlā:* < tekerleği (5/103), *yemā:* < yemeği (6/48), *tarā* < tarağı (7/12), *ekmā:* < ekmeği (9/37), *ekmā* < ekmeği (10/104), *yetiştiremeycā:ni* < yetiştiremeyeceğini (14/13), *göbā:* < göbeği (19/29)

Alıntı Kelimeler: *askerlī* < askerliği (5/8), *ayvancılī* < hayvancılığı (11/39), *namkörlū* < nankörlüğü (14/49)

• Üçüncü şahıs iyelik eklerinin düşmesi

Türkçe Kelimeler: *altçāzında* < altçağınızda (2/45), *ocānın* < ocağının (2/48), *küçū* < küçüğü (4/2), *ekmā:ni* < ekmeğini (5/7), *bayrānı* < bayrağını (5/11), *kürā:ni* < küreğini (5/91), *yatāndan* < yatağından (5/131), *ayānı* < ayağını (5/132), *yemā:ne* < yemeği (6/5), *anacī* < anacığı (7/5), *ocānda* < ocağında (7/8), *ayāndan* < ayağından (11/63), *kulā* < kulağı (18/25)

Alıntı Kelimeler: *arçlī* < harçlığı (5/39), *askerlīni* < askerliğini (10/59)

• Sıfat fiil eki almış kelimeler

oldūndan < olduğundan (5/9), *yaptırdīmız* < yaptırdığımız (6/18), *yeycā:mizi* < yiyeceğimizi (10/82), *yetiřtirdīmiz* < yetiştirdiğimiz (11/48), *deycā:m* < diyeceğim (13/10)

• Diğer örnekler

Türkçe Kelimeler: *ķūbācık* < kurbağacık (3/17), *ķalaba* < kalabalık (3/20), *ařāda* < aşağıda (4/4), *ķalabaydık* < kalabalıktık (4/6), *ābim* < ağabeyim (4/7), *ařāda* < aşağıda (4/39), *ařā* < aşağı (5/23), *pınarsarın* < pınarhisarın (5/138), *dīlim* < değilim (5/139), *ķalaba* < kalabalık (6/53), *onçı* < onun için (7/4), *ķarıdık* < çağırırdık (8/10), *dil* < değil (8/10), *dīl* < değil (9/11), *dātım* < dağıtım (11/2), *ācık* < azıcık (12/5), *ābim* < ağabeyim (13/11), *āzlarını* < ağızlarını (13/46), *ařā* < aşağı (14/8), *bārsāmız* < bağırsağımız (17/75), *dā:rmen* < değirmen (18/23), *oncāz* < oncağız (19/23)

Alıntı Kelimeler: *māzası* < mağazası (8/30), *ķā* < kadar (11/43), *ķācık* < kadarcık (12/7), *telizyon* < televizyon (17/17), *ķā* < kadar (17/57), *ķā* < kadar (18/8), *ķāyım* < kadarım (19/9), *evlatçım* < evlatçığım (19/27)

vallā < vallaha (1/13), *mācır* < muhacir (2/4), *mūtāyitine* < müteahhit (2/22), *mācırız* < muhaciriz (3/1), *vallā* < vallaha (3/1), *islāyaya* < ıslahiyeye (3/7), *mūtāyitlik* < müteahhitlik (4/10), *mācır* < muhacir (10/69), *vallā* < vallaha (11/1), *teleyzon* < televizyon (18/57), *pantul* < pantolon (19/35)

• Emir ekleri

sōyleyim < söyleyeyim (12/3), *deyim* < diyeyim (12/14), *deyim* < diyeyim (15/11)

2.2.9. Hece Türemesi

Bir gramer birliğinde bulunmayan bir hecenin ortaya çıkmasıyla meydana gelen ses olayına denir.

Türkçe Kelimeler: *burasının* < buranın (2/3), *şindikin* < şimdi (2/3), *birisi* < biri (2/13), *ilkın* < ilk (2/30), *oluncanan* < olunca (3/12), *ķerkezkōyünde* < ķerkezkōyde (8/56), *ķaynımınkişiyile* < kaynımınkişiyile (9/21), *artıkın* < artık

(9/51), *artıkın* < artık (14/31), *şimdikin* < şimdi (14/2), *diyerekten* < diyerek (15/47), *şimdikin* < şimdi (18/40), *artıkın* < artık (19/51)

Alıntı Kelimeler: *epicî* < hepsi (1/6), *askeriyeninkisi* < askeriyeninki (7/15)

2.2.10. Hece Kaynaşması (Kontraksiyon/Vokal Birleşmesi)

Kelimelerde bazı durumlarda yan yana gelen vokallerin birleşerek tek bir vokal haline gelmesi durumudur.⁷⁹

nōlcağ < ne olacak (14/17)

2.2.11. Yer Değiştirme (Göçüşme/Metatez)

Bir gramer birliğinde birbirine yakın ya da uzak olan iki sesin yer değiştirmesi durumudur.⁸⁰

2.2.11.1. Yakın Göçüşme

Bir kelime içerisinde yanyana bulunan iki sesin yer değiştirmesidir.

Türkçe Kelimeler: *çölmeklere* < çömlöklere (18/35)

Alıntı Kelimeler: *kadiryeler* < Kadriyeler (9/55)

2.2.11.2. Uzak Göçüşme

Bir kelime içerisinde yanyana bulunmayıp birbirine uzak konumdaki iki sesin yer değiştirmesidir.

Türkçe Kelimeler: *salıngaç* < salıncak (18/30)⁸¹

Alıntı Kelimeler: *nālet* < lanet (2/77)

2.2.12. Benzeşmezlik (Aykırılışma)

Bir kelimedede yanyana gelmiş bulunan aynı cinsten iki sesin birbirinden ayrılması ve birinin başkalaşması durumudur, bir bakıma benzeşmenin tersidir.⁸²

Türkçe Kelimeler: *karımcak* < Karıncak (5/139)

⁷⁹ Ergin, a.g.e., s. 51.

⁸⁰ Ergin, a.g.e., s. 65.

⁸¹ Gülensoy, a.g.m., s. 87-147.

⁸² Ergin, a.g.e., s. 68.

Alıntı Kelimeler: *kınap* < kınnap < kırnap (8/24), *belbere* < berbere
(13/15)

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

MORFOLOJİK İNCELEMELER

Şekil bilgisi bir dilin kök kelimerlerini, eklerini, köklerle eklerin birleşme yollarını, eklerin anlam ve görevlerini, türetme ve çekim özelliklerini ve şekille ilgili öteki konularını inceleyen gramer dalıdır.⁸³ Temelinde ekler ve kökler vardır.

3.1. İsimler Ve İsim Çekimi

İsim köklerinin tanımı, “Evrende var olan canlı ve cansız bütün varlık ve nesnelere, zihinde var olan soyut kavramları, bunların nitelik ve özelliklerini çok yönlü olarak karşılayan ve onlara ad olan sözlerdir.”⁸⁴ şeklinde yapılır.

3.1.1. İsim Çekim Ekleri

Cümlede adlar ile fiiller arasındaki geçici anlam bağlarını kurmak üzere adların girdiği durumları karşılayan ekler çekim ekleri denir.⁸⁵ İsmi bu ekleri alması ise adçekimi olarak nitelendirilmiştir.⁸⁶

3.1.1.1. Çokluk Ekleri

Türkçede çekimsiz halde bulunan isim kök ve gövdeleri teklik ifade etmekte olduklarından dolayı, bunlara çokluk manası kazanmaları için getirilen ekler çokluk ekleri denir.⁸⁷ Bölge ağızlarında da standart Türkçedeki ek kullanılmakta olup bazı ses olaylarına uğradığı örnekler görülmektedir.

/+lAr/, /+lār/

Türkçe Kelimeler: *büyükler* < büyükler (1/5), *onlar* < onlar (1/6), *ormancılar* < ormancılar (5/101), *sayımcılar* < sayımcılar (10/8), *dedeler* < dedeler (13/3), *borularını* < borularını (19/6)

⁸³ Zeynep Korkmaz, **Türkiye Türkçesi Grameri (Şekil Bilgisi)**, TDK Yay., Ankara 2009, s. 5.

⁸⁴ Korkmaz, **a.g.e.**, s. 12.

⁸⁵ Korkmaz, **a.g.e.**, s. 23.

⁸⁶ Banguoğlu, **a.g.e.**, s. 326.

⁸⁷ Ergin, **a.g.e.**, s.128.

Alıntı Kelimeler: *ayvanlār* < hayvanlar (4/6), *armanlara* < harmanlara (7/18), *insanlar* < insanlar (14/16), *ídrellezler* < hídrellezler (18/29)

• Bölge ağızlarında bu ekin sonundaki “r” sesinin düşmesinden kaynaklı bir de /+1Ā/ şekli bulunmaktadır.

Derlenen metinlerde bu şeklin örnekleri yalnızca Türkçe kökenli kelimelerde görülmektedir.

çamlıklā < çamlıklar (3/3), *ķaynaqlā* < kaynaklar (3/16), *kesmişlē* < kesmişler (3/17), *ķızlā* < kızlar (4/1)

3.1.1.2. İyelik Ekleri

İsime aidiyet, bağıllık ve mülkiyet gibi anlamlar yüklenebilmelerini sağlamaları için yani nesnenin hangi şahsa ait olduğunu belirtmek için getirilen çekim eklerine iyelik ekleri denmektedir.⁸⁸ “Ben, sen, o, biz, siz, onlar” gibi zamirlere getirilişine göre sınıflandırılmaktadırlar.

• I. Teklik Şahıs

/+(I/U)m/

Derlenen metinlerde bu iyelik ekinin örnekleri yalnızca Türkçe kökenli kelimelerde görülmektedir.

ābilerim < ağabeylerim (1/25), *babam* < babam (2/2), *annem* < annem (5/2), *ķızım* < kızım (5/31), *dayım* < dayım (7/2), *ķızımı* < kızımı (10/105), *yaşım* < yaşım (14/7), *ķızım* < kızım (19/3), *ellerimi* < ellerimi (19/28)

• II. Teklik Şahıs

/+(I/U)n/

Türkçe Kelimeler: *araban* < araban (8/30), *dedenin* < dedenin (11/25),

çocu un < çocuğun (16/26)

⁸⁸ Ergin, a.g.e., s. 130.

Alıntı Kelimeler: *astan* < *hastan* (5/133)

• III. Teklik Şahıs

/+I/, /+U/, /+sI/, /+sU/

Türkçe Kelimeler: *ikisi* (1/5), *yazı* (1/19), *koluna* (2/11), *ikisi* (6/17), *yapraklarını* (8/17), *ekimini* (11/45), *ekinini* (14/16), *babası* (16/25), *buraları* (17/51), *borularını* (19/6), *omzunda* (19/42)

Alıntı Kelimeler: *koyun, ayvanı* < *koyun hayvanı* (1/2), *talebesi* < *talebesi* (5/19)

• Kelimenin sonuna gelen /+i/ iyelik ekinin ünlü ile başlamasından dolayı bu kelimenin sonundaki ‘k’ sesinin ‘ğ’ ye dönmesi beklenirken bazı ağızlarda olduğu gibi bu bölge ağızlarında da ‘ğ’ ve ‘+i’ düşerek bir önceki ünlü açık ve uzun söylenmektedir.

göbâ: < göbeği (19/29)

• Türkçede yaygın olarak kullanılan “birisi” zamirinde ek yığılması hadisesi görülmektedir. Burada kullanılan her iki ek de (/+i/, /+si/) iyelik görevindedir. Türkçede kullanılan yardımcı ünsüzlerin “y” ve “n” sesleri olduğu görüşü yaygın olarak kabul edildiğinden /+si/ eki bütün bir ek olarak alınmıştır.⁸⁹

birisi (1/4)

• I. Çokluk Şahıs

/+mIz/, /+mUz/

Türkçe Kelimeler: *yağınımızdaydı* (5/20), *analarımız babalarımız* (8/1), *bâyımız* < *bağımız* (8/31), *tarlamız* (15/12)

Alıntı Kelimeler: *ayātımız* < *hayatımız* (1/3), *zamānımızda* (1/11), *salçamızı* (12/1)

⁸⁹ Metin Karaörs, “Ders Kitaplarındaki Yardımcı Seslerle İlgili Bilgi Yanlıları”, **Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, S. 19, Kayseri 2005, s. 27-36.

- **II. Çokluk Şahıs**

/+nIz/, /+nUz/

kendinizi (5/84)

- **III. Çokluk Şahıs**

/+IArı/

Derlenen metinlerde bu ek, Türkçe kökenli kelimelerde tespit edilmiştir.

aralarında (4/2), *yakınları* (5/38), *sıralarını* (8/19), *onların yerleri* (8/34), *geldikleri zaman* (17/45)

3.1.1.3. Aitlik Eki

İsim işletme(çekim) ekleri arasında bulunan, ikinci bir iyelik eki işlevi gören aitlik eki; yardımcı ses alma, çekim eklerinden sonra gelme gibi özellikleri münasebeti ile bu kategoriye girer.⁹⁰

/+kI/, /+kü/

mustafaninki < mustafanınki (1/7), *zamanımızdaki* (4/25), *başımızdaki* (5/26), *kendikilerimi* (5/83), *askeriyeninkisi* (7/15), *o günkü* (14/4), *onunkinde var benimkinde niye olmasın* (14/52)

- Aitlik eki ölçünlü dilde ses uyumlarına girmemesine rağmen, bölge ağızlarında bu ekin ses uyumuna girdiği örnekler görülmektedir. Türkçe kökenli kelimelerde tespit edilmiştir.

başımızdaki < başımızdaki (5/26), *burdaki* < buradaki (5/32)

3.1.1.4. Hal Ekleri

İsimlerin, cümle ya da kelime grupları içinde diğer kelimelerle çeşitli münasebetler içerisinde bulunduğu durumlarda bu münasebetleri ifade etmek için aldığı eklerdir.⁹¹

⁹⁰ Ergin, a.g.e., s. 226.

3.1.1.4.1. Yalın Hali

İsmin hiçbir çekim eki almamış ve nesne görevi yüklenmemiş olan durumudur.⁹²

Türkçe Kelimeler: *kızan* (19/15)

Alıntı Kelimeler: *ayvan* (5/47), *insan* (8/64)

3.1.1.4.2. İlgî Hali (Genitif Ekleri)

Eklendiği isimle başka bir isim arasında ilgi bağı kuran isim durumudur.⁹³

/+In/, /+Un/

Türkçe Kelimeler: *dedemin ābisinin* (7/5)

Alıntı Kelimeler: *köyün adı* (4/38), *zamanın* (5/58),

/+nIn/, /+nUn/

Türkçe Kelimeler: *onun* (1/16), *orasının* (1/18), *onun* (5/28), *dedemin ābisinin* (7/5), *kimisinin* (8/41), *anadolunun bi yerinde* (10/59), *dedenin* (13/18), *bunun neresi* (17/5)

Alıntı Kelimeler: *mıstafanıniki* < Mustafa'nıniki (1/7), *epsinin* < hepsinin (6/18)

/+(y)In/

Türkçe Kelimeler: *almanyalıyın* < Almanyalı'nın (5/99)

Alıntı Kelimeler: *ocayın* < hocanın (5/97)

/+(y)Un/

komşuyun < komşunun (5/104)

⁹¹ Ergin, a.g.e., s.226.

⁹² Korkmaz, a.g.e., s. 23.

⁹³ Korkmaz, a.g.e., s. 23.

3.1.1.4.3. Belirtme Hali (Akkuzatif Ekleri)

Cümlede, geçişli fiilin etkisi altında kalan ismin içinde bulunduğu durumdur.⁹⁴

/+I/

Türkçe Kelimeler: *onları* (1/22), *onları* (2/23), *büdayı* (4/52), *bunları* (5/76), *odunları* (5/95), *kızımı* (10/98), *mutlulukları* (14/3), *çiçekleri* (15/34), *ellerimi* (19/29)

Alıntı Kelimeler: *salçamızı* (12/1)

/+U/

dü ünü < düğünü (1/6)

•Bazı örneklerde ğ < k değişmesinin ardından ses uyumuna uyarak gelen “ü” belirtme durum eki “ğ”nin düşmesiyle uzayarak “ü” şekline dönüşmüştür.

namkörlü < nankörlüğü (14/51)

/+nI/, /+nU/

Türkçe Kelimeler: *orasını* (4/41), *suyunu* (5/7), *yapraklarını* (8/17), *ekimini* (11/45), *ekinini* (14/16), *kendini* (18/9), *borularını* (19/6)

Alıntı Kelimeler: *astanı* < hastanı (5/6)

/+(y)I/, /+(y)U/

Türkçe Kelimeler: *akrabayı* (6/29), *tarlayı* (8/19), *çantayı* (14/18), *dedeyi* (18/7)

Alıntı Kelimeler: *sobayı* (19/26)

3.1.1.4.4. Yönelme Hali (Datif Ekleri)

Kelime guruplarında ve cümlede ismi fiile yönelme ve yaklaşma işlevi ile bağlayan durumdur.⁹⁵

⁹⁴ Korkmaz, a.g.e., s. 24.

/+A/

Türkçe Kelimeler: *kırklareline* (1/10), *işe* (5/6), *eve* (8/33), *istanbula* (10/56), *tepsilere* (12/7), *onlara göre* (14/1), *erzuruma* (16/21)

Alıntı Kelimeler: *istikbārete* < *istihbarata* (1/1), *davulculara* (1/8), *ambara* (4/57), *armanlara* < *harmanlara* (7/8), *fırına* (9/59), *doğtora* (19/25)

/+(n)A/

Türkçe Kelimeler: *üzerine* (5/63), *buna* (19/35)

Alıntı Kelimeler: *imtānlarına* < *imtihınlarına* (7/14), *fabriğasına* (10/57)

/+(y)A/

Türkçe Kelimeler: *amasyaya* (5/8), *ğuyuya* (18/9), *burayā* < *buraya* (6/44), *buraya* (10/1)

Alıntı Kelimeler: *ğasabaya* (3/15), *meraya* (5/114), *dünyāyā* < *dünyaya* (7/4)

• Doğı Trakya ağızlarının dikkati çeken şekil bilgisi özelliklerinden biri, genelde yer işaret eden zamirlerde görülen, yönelme hâli eki yerine belirtme hâli ekinin [+ (y)I / + (y)U] kullanılması durumudur.⁹⁶ Bölgeye ait ağızlarda standart Türkçede belirtme hali eki olarak kullanılan /+(y)I/ ekinin yönelme hali fonksiyonu ile de kullanıldığı görülmektedir. Bu durumla bölge ağızlarında olduğu gibi Üsküp Beldesi ağızlarında da sıklıkla karşılaşılmaktadır.

/+(y)I/

bi arman yeri var orayı çıkardık (1/15), *burayı bi āfiz geldi* (4/25), *orayı iner anca* (6/5), *tarak getirdiler burayı* (7/11), *gelir burayı* (8/60), *burayı geldim sora* (9/15), *bi yeri giTceksen bile* (9/50), *ben gelince burayı* (18/14), *nereyi gitmişler* (19/2), *orayı geldik* (19/22)

⁹⁵ Korkmaz, a.g.e., s. 24.

⁹⁶ Ahmet Günşen, "Doğı Trakya Ağızlarının Şekil Bilgisini Belirleyen Temel Özellikler", **Turkish Studies**, S: 3/3 Spring 2008, s. 414

- Yönelme eki olan /+a/, /+e/ bölge ağızlarında sebep fonksiyonunda da kullanılmaktadır.

orasının kıışı düz oldūna fırtınalı (1/18)

3.1.1.4.5. Bulunma Hali (Lokatif Ekleri)

Fiildeki oluş ve kılışın yerini bildiren durumdur.⁹⁷

/+DA/

Türkçe Kelimeler: *burdā* < burada (1/2), *oğulda* (2/6), *burda köyde* (5/45), *orda* (5/49), *üsküpte* (5/97), *avlude* (5/125), *evde* (8/23), *balıkanda* (9/28), *burda* (15/51)

Alıntı Kelimeler: *belediyede* (2/13), *mālede* (14/8), *meydanda* (18/31)

/+(n)DA/

Türkçe Kelimeler: *bölü_ünde* < bölümünde (1/1), *bağırköyünde* (4/34), *kırklarelinde* (5/32), *omzunda* (19/42)

Alıntı Kelimeler: *meclisinde* (5/16)

3.1.1.4.6. Ayrılma Hali (Ablatif Ekleri)

Eklendiği isimde, fiilin gösterdiği işin kendinden uzaklaştığını gösterme durumudur.⁹⁸

/+DAn/

Türkçe Kelimeler: *ordan* (2/16), *anğaradan* (16/20), *selanikten* (2/2), *adağtan* (19/9)

Alıntı Kelimeler: *metreden* (5/142), *gulumdan* (7/1), *biberden* (12/14), *esnaflıktan* (10/54)

⁹⁷ Korkmaz, a.g.e., s. 24.

⁹⁸ Korkmaz, a.g.e., s. 24.

3.1.1.4.6. Eşitlik Hali (Ekvatif Ekleri)

Eklendiği isim ile fiil veya cümlenin başka bir ögesi arasında karşılaştırmaya dayanan farklı niteliklerde eşitlik ilişkisi kurma durumudur.⁹⁹

/+ca/, /+ce/

kuvvetlice < kuvvetlice (2/39), güzelce (9/34)

/+cak/, /+cek/

ailecek (2/24)

3.1.1.4.7. Yön Hali (Direktif Ekleri)

İsmin yön ekleri sayesinde kelime gruplarında ve cümlede eylemin yapıldığı yönü göstermek için girdiği halidir.¹⁰⁰

/+rA/, /+rI/, /+rU/

burayı (1/18), buraya (6/45), sora < sonra (6/55), sōra < sonra (12/24), ora (16/17), buraları (17/51)

dōru < doğru (5/128), şimdi dōru doğtora (8/48)

/+ArI/

ileri (4/59), yukarı (5/23), içeri (8/27), içeriye (9/48), dışarıda (10/39), dışarı (11/42), içeri (12/34), ileri (19/26)

3.1.1.4.8. Vasıta Hali (Enstrümental Ekleri)

İsmin belirttiği varlık veya nesnenin fiildeki harekette “aracı” olarak kullanıldığını yahut “birliktelik” bildirdiğini gösteren durumudur.¹⁰¹

/+IA/

üsküple (5/106), yōvmiyeyle (6/25), arablarla (8/5), onlarla (9/55), toprakla (10/1), sütle (13/34)

⁹⁹ Korkmaz, a.g.e., s. 25.

¹⁰⁰ Ergin, a.g.e., s. 241.

¹⁰¹ Korkmaz, a.g.e., s. 25.

/+(n)lA/

ayvan arabasınla (4/4), *şartınla* (9/36), *öküz arabasınla* (16/35), *kızanınla* (18/9), *misir ununla* (19/5)

/+(y)lA/

arayla (4/31), *talebeyle* (5/27), *içkiyle miçkiyle sigarayla* (5/124)

/+lAn/

vesāyitlen < *vesayitle* (1/11), *kızlan* (2/11), *at arabalarının* (8/6), *asanlan* < *Hasan'la* (10/17), *zurnaylan* (15/49), *ekiplen* (16/24), *öküzlerle* (18/27), *beygirle* (18/27)

/+(y)lAn/

çalğıylan < *çalğıyla* (1/7), *paraylan* (2/20), *koçakarıylan* (2/42), *başkıylan* (8/20), *rāzılıylan* (10/30), *zurnaylan* (15/51), *manğaylan* (16/23)

/+(I)n/

artıkın (2/22), *artıkın* (9/51), *artıkın* (19/51)

ilkin (2/30), *ilkin* (5/4)

şindikın < *şimdi* (2/3), *şindikın* < *şimdi* (15/2), *şindikın* < *şimdi* (18/40), *şindikın* < *şimdi* (18/44)

• Derlenen metinlerdeki bu örnek grubunda, aynı kaynak kişinin aynı sözü iki farklı biçimde kullandığına tanık olmaktadır.

şindikın < *şimdi* (18/40), *şindikın* (18/44)

3.1.1.5. Soru Ekleri

İsmin sonuna gelerek fiile soru yönü ile bağlanmasını sağlayan çekim eklerine soru ekleri, ismin bu çekimli haline ise soru çekimi denir.¹⁰²

¹⁰² Ergin, a.g.e., s. 243.

/+mI/, /+mU/

dört kardeş mı beş kardeş mı (1/26), *ķūbācık mı* (3/17), *dayaķları mı* (6/2),
bayram mı (11/79), *ķirā mı* (14/25)

3.1.2. Zamirler

İsimlerin yerlerini tutan, kişi ya da nesneleri temsil ederek ya da göstererek karşılayan gramer birlikleridir.¹⁰³

3.1.2.1. Kişi Zamirleri

Varlıkları kişi olarak temsil eden ve kişilerin yerine geçen gramer birliklerine kişi zamiri denir.¹⁰⁴

• I. Teklik şahıs

ben

ben gittim kişin zaten (1/17), *ben geldikten sora* (5/3), *beni* (7/32),
güzergaķıyđım ben (10/22), *ben gitmedim ölüm* (15/17)

• II. Teklik şahıs

sen

sen (2/1), *sen* (5/21)

• III. Teklik şahıs

o

o da dört kardeş mı beş kardeş mı (1/26), *onu evde bıraktığım* (5/7), *o*
ķırķlarelinde (16/3), *o gitti nazardan* (19/36)

• I. Çokluk şahıs

biz

¹⁰³ Korkmaz, a.g.e., s. 399.

¹⁰⁴ Korkmaz, a.g.e., s. 405.

biz dört kardeştiğ (1/26), biz amit çavuşla berāberdik (2/5), biz demişler (4/42), biz meselā kaynarcayla burda ırğalaş gideriz (5/105), bizde su yok (6/17), bizde olmadı (8/47), biz meselā o aşā mālede oturuyoduğ (13/8), çok ekerdik biz (17/40)

• II. Çokluk Şahıs

siz

siz (8/4), siz (18/60)

• III. Çokluk Şahıs

onlar

onlaç öldü (1/25), aldım onları (2/25), ekiyolar onlar (5/63)

3.1.2.2. İşaret Zamirleri

Varlıkları işaret ederek karşılayan zamirlerdir.¹⁰⁵

bu

bu oldu (5/27), buna (19/35)

bunlar

bunların köklärni (1/23), bunları gücümün yetti i kadar (5/83), asan ni at bunlar (8/9)

o

āngi aşıyı yaptırmazsan o bulıye (6/19), o geçerliydi (9/20), sıra de il artık eskidenmiş o (15/26)

onlar

onları (1/23), onları (8/15)

¹⁰⁵ Korkmaz, a.g.e., s. 420.

şu

şu olcek (4/16), *şu vardı* (5/112), *şuna* (14/55)

3.1.2.3. Belirsizlik Zamirleri

Kişileri ve nesnelerin yerlerini belirsiz bir biçimde tutan zamirlerdir.¹⁰⁶

öbür (2/14), *başkasına* (2/41), *öbürleri* (4/16), *öbürküler* (4/27), *başkaları* (4/49), *erkeze* (5/136), *herkes* (9/50), *hepsi* (6/33), *epsini* (8/18), *erkez* (8/30), *epsini* (10/76)

3.1.2.4. Dönüştürme Zamiri

Zamirin, yapılan işin yapana dönüşünü gösteren bir işlev yüklenmiş olmasından dolayı dönüştürme zamiri diye adlandırılan bu zamir grubu, anlamca pekiştirilmiş olmalarından dolayı kişi zamirlerinden daha kuvvetli durumdadır.¹⁰⁷

kendi başımızdan (2/66), *kendim* (5/83), *kendi kendime* (17/8), *kendini* (18/9)

3.1.2.5. Soru Zamirleri

Canlı ve cansız varlıkları soru sözleri ile temsil eden zamir grubudur.¹⁰⁸

kim

kim (12/40), *kim ne atmış* (15/41)

ne

ne (2/3), *neler yaptık* (8/14), *neler neler anladıkları* (18/4)

3.1.3. Sıfatlar

İsimlerden önce gelerek onların niteliklerini, nasıl olduklarını gösteren ve çeşitli yönlerden belirten gramer gruplarıdır.¹⁰⁹

¹⁰⁶ Korkmaz, a.g.e., s. 433.

¹⁰⁷ Korkmaz, a.g.e., s. 414.

¹⁰⁸ Korkmaz, a.g.e., s. 441.

¹⁰⁹ Korkmaz, a.g.e., s. 333.

3.1.3.1. Niteleme Sıfatları

Varlıkların her türlü vasfını bildirdiği için çok geniş kullanım alanı olan bir sıfat grubudur.¹¹⁰ Bölge ağızları da niteleme sıfatları bakımından zengindir.

ğara çocu u (5/99), ot yeşil biçiyom (5/117), temiz suyla (5/142), küçük bi yer (6/4), çok güzel petmez (8/31), yüksek bi yere (8/36), küçük tencere (9/38), eski zamanda (10/35), yalı pēlivandı (10/64), İtiyar adam (10/90), eski to umları (11/46), ekşi maya (13/34), eski evlerde (14/2), saf kafa (14/14), sarı bebek (14/49), büyük abimiz (16/3), koca kızdı (17/1), acıklı şarkılar (17/19), sert bi kış (17/55), çakır gözlü (19/32)

3.1.3.2. Belirtme Sıfatları

Nesnelerin yerine işaret eden, sayısını gösteren, soru şeklinde belirten veya belirsiz bir biçimde ifade eden sıfatlardır.¹¹¹

3.1.3.2.1. İşaret Sıfatları

Aslında birer işaret zamiri olan bu sıfatlar ismin önüne gelerek onları işaret yönüyle nitelendirirler ve işaret sıfatı haline dönüşmüş olurlar.¹¹²

bu

bu sene (1/22), bu kardeşim (2/40), bu taraftan (4/48), sert taşlar (4/52), bu köyün (5/134), bu köyde (6/31), bu zaman (8/16), bu mallede (8/57), bu sabā kadar (10/8), bu kâdarcık (14/49), bu mâle (18/31), bu tarafıma (19/9)

şu

şu anda (5/98), şu anda (11/72), şu kadar (13/41)

o

o zaman (1/10), o zaman (2/37), o pınarın başında (4/44), o mevkiye (5/49), o aralık (7/9), o gece (8/6), o fideler (8/16), o sıradakiler (9/47), o adam (10/96), o gece (12/39), o günkü (14/4), o sene (15/28)

¹¹⁰ Korkmaz, a.g.e., s. 361.

¹¹¹ Ergin, a.g.e., s. 247.

¹¹² Ergin, a.g.e., s. 247.

öyle, böyle

öyle isim (1/13), böyle günler (5/52), böyle varlık (13/5)

3.1.3.2.2. Sayı Sıfatları

Nesneleri sayı bakımından bildiren cinsteki sıfatlar sayı sıfatları olarak isimlendirilmektedir.¹¹³

3.1.3.2.2.1. Asıl Sayı Sıfatları

Nesnelerin sayılarını gösteren cinsten sıfatlardır.¹¹⁴

dörd ay (1/17), seksen üç (2/1), on dölüm < on dönüm (7/7), yirmi bin koyun (10/6), iki kişi (12/5), yirmi beş yıl (14/10), beş kardeşiz (15/1), yirmi dört ay (16/15), altı aylık (19/33)

3.1.3.2.2.2. Sıra Sayı Sıfatları

Asıl sayı sıfatlarından türetilen bu sıfatlar, nesnelerin derecelerinin sayısını gösteren sıfatlardır.¹¹⁵

yedinci yılın içinde (9/4), ikinci el üçüncü el (12/30), dokuzuncu gün (13/36), ikinci üçüncü gün (18/38)

3.1.3.2.2.3. Üleştirme Sayı Sıfatları

Nesnelerin sayısında ayırma, paylaşırma, bölme, dağıtma gibi durumları belirten sıfat cinsinden kelimelerdir.¹¹⁶

3.1.3.2.2.4. Kesir Sayı Sıfatları

Nesnelerin sayı cinsinden durumunu parçalı biçimde ve kesirle ifade eden sıfatlardır.¹¹⁷ Diğer sıfatlardan farklı olarak bir kelime grubu şeklinde bulunurlar.

yüzde altmış (10/2)

¹¹³ Ergin, a.g.e., s. 249.

¹¹⁴ Ergin, a.g.e., s. 249.

¹¹⁵ Ergin, a.g.e., s. 250.

¹¹⁶ Ergin, a.g.e., s. 251.

¹¹⁷ Ergin, a.g.e., s. 252.

3.1.3.2.2.5. Topluluk Sayı Sıfatları

Topluluk sayı sıfatları olarak adlandırılan sıfatlar belirttikleri nesnelere arasında bir birlik, bir yakınlık olduğunu gösterip nesnelere topluluğunu ifade etmektedirler.¹¹⁸

ikiz çocuklarım (9/16)

3.1.3.2.3. Belirsizlik Sıfatları

Nesnelerin sayılarını veya vasıflarını belirsiz bir şekilde ifade eden sıfatlardır.¹¹⁹

az

az bi şey (1/22)

başka

başka astalar < başka hastalar (5/122), *başka günler* (7/35), *başka yerde* (16/26)

bazı, bāzı

bazı kere (1/10), *bazı kere* (2/65), *bazı arkadaşlar* (5/117), *bāzı işçilikler* (11/47), *bāzı şeylerden* (14/57)

bi < bir, bir

bi arman yeri (1/15), *bi yerden* (6/33), *bir ālet* (10/95), *bir kadın* (12/42), *bi kavanoza* (17/76)

bitakım < birtakım

bitakım arkadaşlarımızı (5/25)

bütün

bütün köye (2/56), *bütün gü* < bütün gün (5/71), *bütün pazarlarında* (5/138), *bütün mâleye* (8/10), *bütün mâle* (14/30)

¹¹⁸ Ergin, a.g.e., s. 252.

¹¹⁹ Ergin, a.g.e., s. 254.

çeşitli

çeşitli şeyler (7/17), *çeşitli kamyonlarda* (7/27), *çeşitli yerlere* (7/36)

çok

çok kar (1/19), *çok sene* (3/1), *çok kişinin* (10/84), *çok şey* (14/58), *çok sene* (18/7)

er < her

er yerde < *her yerde* (1/12), *er yere* < *her yere* (5/23), *er türlü* < *her türlü* (11/32)

•Bugün Türkçede kullanılan ve bölge ağızlarında da yer alan “erkes < herkes” zamiri de Farsça “kes” ismi ile yapılmış bir sıfat tamlaması olarak değerlendirilmektedir.¹²⁰

herkes (9/50), *herkes* (10/91), *erkes < herkes*(14/6)

herkesin soFrasına (5/134)

falan, filan

falan bāçe (3/13), *filan yere* (5/21), *filan kıızı* (13/21), *filan kişinin* (16/27)

hiç, iç < hiç

hiç kimsede (2/20), *iç kimse* (5/108), *iç bi şey* (18/57)

kimi

kimi sefer (7/10), *kimi yerlere* (7/10)

öbür

öbür kıāvenin orda (4/43), *öbür_ afa* (5/12), *öbür türlü* (11/62), *öbür gün* (15/56)

¹²⁰ Ergin, a.g.e., s. 256.

3.1.3.2.4. Soru Sıfatları

Nesneleri soru halinde belirten sıfatlar, soru sıfatı şeklinde isimlendirilmektedir.¹²¹

angi < hangi

angi okula < hangi okula (2/38), *angi şartlarda* < hangi şartlarda (14/23)

kaç

kaç tane (5/54), *kaç sene* (14/32), *kaç günler* (15/33), *kaç kere* (17/27)

ne

ne zaman (2/67), *ne onay* (9/7), *ne a kımız* < ne hakkımız (14/68)

3.1.3.2.5. Sıfatlarda K cltme

Niteleme sıfatları, yeni bir işlev olarak aldığı eklerle kendinden sonra gelen isimlerin anlamlarında bir k cltme veya azaltma meydana getirirler.¹²²

+cIk

kbcık < kurbağacık (3/17), *krpecik* (5/22), *elvacık* < helvacık (10/105), *te bu kadarcık* (14/49), *bi karıcık* (18/9), *bu kcık* < bu kadarcık (18/13)

3.1.3.2.6. Sıfatlarda Pekiştirme

Belirli kurallara bağlı olarak sıfatların başına getirilen hecelere yapılan ve sıfatların anlamını gclendirmeye yarayan sıfatlara, pekiştirme sıfatları denir.¹²³

kıpkırmızı (17/72), *bembeyaz* (19/32)

3.1.4. Zarflar

Fiillerin, sıfatların ya da başka zarfların nne gelerek onların anlamlarını yer, zaman, hal ve miktar gibi ynlerden değiştirerek belirginleştiren szlerdir.¹²⁴

¹²¹ Ergin, a.g.e., s. 252.

¹²² Korkmaz, a.g.e., Ankara 2009, s. 377.

¹²³ Korkmaz, a.g.e., s. 383.

¹²⁴ Ergin, a.g.e., s. 258.

3.1.4.1. Yer Zarfları

Fiilin yerini veya yönünü gösteren, fiile bu anlamı verecek işlevi yüklenmiş isimlerden ya da isimlere bu anlamı yükleyecek eklerin getirilmesinden oluşan zarflardır.¹²⁵

burda, burada

epsi durúyú tarlaların burda (2/40), burada rumlar küp yaparlarmış (10/68)

doğru

üskübe dōru (4/62), arğa tarafına dōru binā ne ev yaptılar (8/60)

içeri

içeri alırız (8/27), içeri aldım (9/47), içeri alırdı (17/53)

karşıda, karşıdan

çıkādım karşıdan (1/23), karşıda gözükür (18/28)

ordan

ordan aldığ (1/22), ordan dedeleri gelmiş (11/25)

oraya, orayı < oraya

orayı çıkardığ (1/15), orayı aldılar (7/38), yerleşti oraya (4/17), oraya sayımcılar geldiler (10/8)

öte, öteden

öte gidiyódúm (2/28), ötede evlenen torun (5/81), öteden geldikleri zaman (17/45)

yanıma, yanında

yanında bırakmışım (5/52), yanında sünet ettirdim (5/60), aldım ,onları yanıma (13/11)

¹²⁵ Korkmaz, a.g.e., s. 498.

3.1.4.2. Zaman Zarfları

Fiillerin, sıfatların ve diğer zarfların anlamlarını zaman bakımından bildiren zarflar olarak değerlendirilmektedir.¹²⁶

artık, artıkın

artık ekmiyom (4/60), *artık bizde öyle kendi kendimize alışveriş falan kalktı* (6/32)

Bu zarfın /-(I)n/ vasıta hali eki ile “*artıkın*” şeklinde kullanıldığı örnekler derlenen metinlerde de bölge ağızlarında olduğu gibi oldukça yaygındır.¹²⁷

artıkın işte başladık (2/22), *er yere gidilmez artıkın* (9/51), *vazgeçsele; artıkın* (14/35), *bağır çağır istemezler artıkın* (18/15), *unuturum artıkın* (19/51)

baştan

baştan iki ay kadar (13/7), *baştan ocaklıyoz onu* (17/24)

bâzen, bâzı, bâzı kere

bâzen onlara yardım ederim (5/72), *bâzen durub düşünüyom* (14/21)

bâzı baltayı getiriler (16/13)

bâzı kere beni günâ soğarlar (18/61)

bugün

bugün işe de gitsen (5/84), *bugün bi cenâzemiz çıkıyo* (5/106)

emen < hemen

emen yardım ederler (16/38), *emen eve gidin* (19/25)

eskiden, ėskiden

eskiden böyle bũdayları harman yapardık (4/50), *eskiden de görmedim, iç* (8/46)

eskiden böyle varlık yoktu (13/5)

¹²⁶ Korkmaz, a.g.e., s. 495.

¹²⁷ Günşen, a.g.m. s. 457.

varmış ėskiden öyle isim taķmıřlaē işte (1/13)

eski zamanda

eski zamanda (10/35)

evel, evelden

bir ay bi buēuk ay evel (5/77), evel gene bayramlarda insanlar güröl güröl (18/54)

evelden babası onun ėoruculuē yapardı (1/26)

gene

ona gene gelmeden (2/26), babanneler gene bulēaristandan bayramdereden gelme (6/39)

ileri, ilerden, ilerki, ilersi

ileri ekerdim (4/59), ileri elle sa ardım (5/69), benden ileri gitti (19/26)

ilerden bizim yetişiti imizde (5/93), ilerden yirmi beş ėuruřluē zeytin alırdıē (13/1)

o ilerki insanlıē o tutēunluē yoē oldu (5/96), ilerki ėā olmasa da (11/64)

ilersi gibi iřēilik yoē (11/52)

ilkin < ilk

ilkin annemin bütün ihtiyaēlarını (5/4)

ilk peşin (2/19)

- Bölge aēızlarında “peşin” kelimesi “ilk, önce, başta” anlamında kullanılmaktadır. Burada da ‘ilk’ kelimesi ile bir ikileme yapılarak kuvvetlendirme amacı güdüldüğünü düşündürmektedir.

ķışın

ben gittim kışın zaten (1/17), kışın da pasta yapardık (12/34), kışın azır olur (13/42)

o zaman, o zamanlar

o zaman kuvetliydim (1/17), o zaman böyle şey yoktu (5/5), o zaman nerde yetmiş sene önce (8/1)

o zaman kayınpederim gitti (9/16), o zaman böyle fabrikalar yoktu (13/71)

o zamanlar candarmaydık (2/5), o zamanlar gene canlar manlar gitti (5/24), o zamanlar atta bi öküz arabasıyla gelini getirdiler (16/35)

önce, önceden

bundan iki sene önce (2/31), önceden (6/23)

ondan sora, ondan sora

ondan sora (7/5), ondan sora iyileşirlerdi (10/52), ondan sora (10/85)

ondan sora yerine dolduruyuz (13/38), ondan sora anam aldı bi oroz mu tavuk mu kestiler (19/13)

sabā < sabah, sabālayı, sabālayın < sabahleyin

sabā kına yıkamaya gittik (9/12), sabā çıkartırlardı (15/38), sabā açarlar gezerdik (16/56)

biz sabālayı kalkardık (5/4), koşuyom sabālayı motoru (5/116)

sabālayın da ocayla alırız (5/132)

sabāleyi gittim (9/11), ordan geldik sabāleyi (19/27)

sabāleyin böle sıraya geçtik (4/27), sabāleyin, oğurlardı (13/86), sabāleyin de açlara sallangaç yapılırdı (16/57)

sona, sōna, sora, sōra < sonra

öndan sona bi sene ödedik (3/4), cumartesi öleden sona başlardı (15/19)

sōna işte sakladık (3/5), akşamüstü ikindiden sōna biterdi (15/20)

sonra da büyükbaşa çevirdik (15/14)

kamyonculuktan sora (2/22), burayı geldim sora (9/14), sora kevgirden geçirisin (12/17)

sōra çevirdiler istikbārete (1/1), sōra döver biçerler çıktı (7/30), sōra geldi (8/8), sōra da ā onunkinde var (14/52), sōra almışlar, onu askerler türkler (18/19), sōra anam öyle yaptı böyle yaptı adağ istā:r demiş adağ (19/12), onlar sōra inek oldu ikisi (19/48)

şimdi, şimdik, şimdikin < şimdi, şimdi

şimdi: *başladılar şimdi gelişmä: (1/24), şimdi ilā jyat fakültesi okuyo (2/14), şimdi (4/33), şimdi al bezi bāla (5/5), şimdi demirköyde akrabalar var (6/42), şimdi koyarsan (8/37), şimdi epsi içerde (9/44), şimdi tarlaları gündöndü ekeriz (10/12), şimdi o da yok (13/28), şimdi ne kadar bolluk, o kadar uzursuzluk (14/1), şimdi yok ki bayram diye bi şey kalmadı (15/32), şimdi nerde olursan bile ol (16/52), bi şey kalmadı şimdi (18/34), atırlarım şimdi (19/10)*

şimdik: *şimdik (10/31)*

şimdikin: *şimdikin anamın demesi (15/2), bi şey bilmem şimdikin (18/39)*

şindi: *şindi davullan dü ün (1/11), şindi (4/37), şindi (10/31), şindi idrillez gece koyarlar bilmem ne yaparlar (16/56), şindi bu sefer gene ne bayramı anladım ne seyran (18/53)*

şindik: *ben şindik görüyüm (19/23)*

şindikin: *şindikin gene çalgılarla yaparlar (18/45), şindikin onlara ne derler biliyösun (2/3)*

• Bazı örneklerde derleme yapılan aynı kişinin bir kelimeyi farklı şekillerde söylediği görülmektedir.

şimdi (4/34), şimdi (4/38)

şindi kendi şeylerini (5/42), öyle oldu şimdi (5/59)

şimdik (10/31), şimdi (10/32)

şimdi nerde olursan bile ol (16/51), şimdi ıdrillez gece koyarlar bilmem ne yaparlar (16/56)

bi şey kalmadı şimdi (18/34), bi şey bilmem şimdikin (18/40), şindikin gene çalgılarla yaparlar (18/46), şimdi bu sefer gene ne bayramı anladım ne seyran (18/56)

tekrar

tekrar bir iki sefer ekimini yaparsın (11/45), çıkar onun küspesi tekrar (12/18)

yārın

yārın māni çıkaralım (18/35), yārın dedi ikindiye kadar (19/30)

yazın

yazın kışa azırlık (9/33), yazın mart zamanı oldu mu çıkarırım (9/48)

• Bölge ağızlarında bir de soru eki ile zaman mefhumunu ifade eden zarf oluşturma söz konusudur.

bi çift lastik ayakkabı bulduk muydu (5/40)

geldi mi kaveler almıye milleti (6/34)

fideleri büyüdü mü bu kadar oldu mu onları ordan çekerdik (8/17)

yazın mart zamanı oldu mu çıkarırım güneşe (9/48)

olgunlaştı mı üç ay üç buçuk ay sōra asat yaparsın (11/54)

koşulana kâ kaynadırsın koşuldu mu çıkarısın (12/18)

koşuldu mu şekerlenmesin diye limon sıkarım (13/45)

3.1.4.3. Tarz (Durum) Zarfları

İsimlerin kendilerinin yanı sıra bazı isimler de aldıkları eklerle bir eylemin halini ya da tavrını bildirebilirler.¹²⁸ Bu gruptaki zarflara, tarz zarfları denir.

böyle fideleri ekerdik (8/16), böyle geçti ömürümüz (9/2), ayâtım böyle geçti (10/98)

öyle oldu (5/59), öyle büyümüş (13/5)

çocukların dü ünleri iyi oldu (8/41)

güzel yu uruyuz (13/57)

güzel giyiniktin (19/49)

çarıdık te böyle (8/10)

3.1.4.4. Miktar Zarfları

Bir sıfatın, fiildeki eylemin ya da başka bir zarfın miktarını, ölçüsünü veya derecesine bildiren zarflardır.¹²⁹

az

az bi şey yaptı (1/22), az çalıştım (4/35), az var (8/64)

biraz

biraz düştü (2/43), biraz şey edince (7/12), biraz kalkındık (13/10)

bayâ

bayâ gezerdi (8/8), bayâ yumuşâr (12/10), bayâ kurudu mu (12/34), bayâ kabarınca (17/10)

¹²⁸ Ergin, a.g.e., s. 262.

¹²⁹ Korkmaz, a.g.e., s. 517.

dā < daha

dā ufaqlar ondan (4/28), dā yeşil olmamış (16/34)

iç < hiç

yazı da emen_emen iç (1/20), benimkilere iç gelmedi (5/112), iç bilmem (8/46), iç unutmam (14/46)

kadar

kırtaracak kadar (5/84), bu kadar oldu mu (8/17), küçük tencere kadar olur (9/38)

sık

çağarlardı sık sık (4/53)

3.1.4.5. Soru Zarfı

Fiildeki oluşun ya da kılışın özelliklerini çeşitli yönlerden soru yoluyla belirleyen zarflar soru zarfları olarak nitelendirilmektedir.¹³⁰

kaçta

kaçta öldü (7/9)

nasıl, nası < nasıl

nası yapıcım (1/6), nası olabilir (8/3), nası soğtular (17/16), nası gittik (19/37)

nasıl sürgün ettiler (5/25)

neden

vallā bilmem neden (1/13), neden insanlar bu hāle geldi (14/43)

nerde, nerdē

¹³⁰ Korkmaz, a.g.e., s. 523.

o zaman nerde biz giyim (5/40), nerde yetmiş sene önce (8/1), nerde o günler (18/52)

dayaksız gün nerdē (6/3)

nerden < nereden

bağtım bilmem nerden (2/49), gece gelirsin bilmem nerden şimdi (16/53)

nereye

nereye gidersek gidelim (6/36), nereye gidersek gidelim (16/19), söylemediler nereye (16/31)

niçi < niçin

niçi be ba ar nene bırağtın? (18/20)

3.1.5. Edatlar

Tek başlarına hiçbir anlamları bulunmayan fakat isim ve isim soylu kelimelere ya da kelime gruplarının sonuna getirilerek bunlara anlamca sıkı sıkıya bağlanan, bu kelimelerle diğer kelimeler arasında da anlamca bağlar kurma görevi bulunan sözlerdir.¹³¹

3.1.5.1. Son Çekim Edatları

Kelimelerin, kelime gruplarının ve cümlelerin sonuna getirilerek bunlardan önce ya da sonra gelenler arasında bağlantıyı sağlayan edatlardır.¹³²

berāber

ğardeşimle berāber (2/17), talebeyle berāber (5/27), ocayla berāber (5/127), ikisi berāber (9/21)

diye, deye < diye

¹³¹ Korkmaz, a.g.e., s. 1052.

¹³² Ergin, a.g.e., s. 365.

duysun ezanı deye (4/48), gelicem diye (9/51), tutmaycağ diye (12/30), doyranlı diye (17/33), kızan bi şey olcağ diye (19/22)

dōru

üskübe dōru (4/61), yaza dōru (8/39), arğa tarafına dōru (8/60)

evel < evvel

kırğ üç sene evel (7/32), bundan bi sene evel (10/61)

gibi

şimdiki gibi (8/10), çeşme gibi (8/36), şimdiki gibi (9/11), eskisi gibi (9/51), eskisi gibi (14/6), şimdiki gibi (15/23)

göre

bize göre (2/18), āline göre (8/12), kafana göre (12/13), onlara göre (14/1)

içi < için, için

ēylenmek için (4/45), sulandı_ı için (5/142), kollamak için (9/47), çocu_um için (14/24), ba_ıtı_ımız için (15/43), biçmek için (16/33)

Bölge ağızlarına paralel olarak bu edatın sonundaki eski vasıta hâli eki olan“n” ünsüzünün düşürülerek kullanıldığı örnekler de bulunur.

kalmağ içi < kalmak için (5/48), arman dövmeğ içi (10/85), oduna gitti_ im içi (17/70)

kadar, qā < kadar

elli kök kadar (1/21), gebzeye kadar (2/16), çocuklar kalkıncaya kadar (5/115), küçük tencere kadar (9/38), bu sabā kadar (10/8), ilerki qā (11/64), qoyulana kadar (13/44), ikindiye kadar (19/31)

önce, önceden

bundan iki sene önce (2/29), yetmiş sene önce (8/2), üç sene önce (11/70), kırk sene önce (12/45), önceden meselâ sen ben dāvâsı yoktu (14/6)

sora, sōra < sonra

ondan sora (2/13), bitirdikten sora (2/36), ben geldikten sōra (5/3), askerden geldikten sōra (5/42), alındıktan sōra (6/7), yemek yidikten sōra (6/29), evlendikten birkaç ay sōra (7/22), evlendikten sōra (8/3), bi sene sōra (8/7), geldikten sōra (10/56), geldikten sora (16/11), ezandan sōra (16/29)

• Derleme yapılan aynı kişide bir sözcüğün farklı şekillerde kullanılması örneği “sonra” edatında da görülür.

geldikten sora (16/11), ezandan sōra (16/29)

3.1.5.2. Bağlama Edatları

Bazı dil birliklerini, kelime ya da kelime gruplarını ve cümleleri, anlam veya şekil bakımından birbirine bağlayan, aralarındaki bağlantıyı kuran edatlara denir.¹³³

3.1.5.2.1. Cümle Başı Edatları

Cümle başında bulunup cümleleri anlam bakımından birbirine bağlayan edatlardır.¹³⁴

adi < haydi

adi irmikten söyleyim (12/3), adi biz kaçalım (18/19)

adi mandıraya südü sen götür (18/24)

ama

ama o da firtınalı geçiyó (1/12), ama burada da geç yatışıyó (4/58), ama böyle de ildi (5/39), ama biz hiç gitmedik (6/42), ama ayvanlara vursun iç bilmem (8/44), ama çok insan sulardı (12/28), ama aklım eriyodu (14/12), ama şimdi öyle de il tabi ki (15/25), ama abamla bana güzel şarkılar söyletirdi (17/18),

¹³³ Ergin, a.g.e., s. 352.

¹³⁴ Ergin, a.g.e., s. 354.

ama bu k̄ā bi parçe getirsin çorabından tanırım, öldü ünü (18/8), ama aylende dedi (19/39)

aslında

aslında bāzı şeylerde kısıtlamayı yapıyoruz (14/51)

aslında bāzı yerlerde çocuk biraz k̄endini de savuncağ (14/59)

belki, beki < belki

belki onun imk̄anı ona elverdi (14/37), belki kadın onu es̄abetti (14/39)

belki iyi uylu gelecek senin (17/78)

bilirsindir beki (8/21), beki sekize girmişim (19/18)

çünkü

çünkü ep çalışmanın fakirli in çalışmanın (5/44), çünkü yerimiz yoktu (15/29), çünkü uzağtaydı insanlar (15/44)

esāsen

esāsen biz sekiz k̄ardaş (10/17), esāsen astalık bi astalık vardı (10/50)

fağat

fağat ertesi sene ... (2/31)

hatta, atta < hatta

hatta çocuunun biri şu anda k̄āve çalıştırıyo (5/98), atta asker arkadaşımışlar (15/7)

hele, ele < hele

ele k̄urban bayramı dört gün tekbirdi (15/35)

keşke

keşke beñ anneme diyom ep çocuk kıalsaydıķ (14/2)

keşke eskisi gibi olsa er şey (14/6)

sāde

ben kıaldım sāde (1/25)

mesela, meselā

mesela şimdi ilā jyat fakültesi okuyo (2/14)

meselā üç üz bin liralık ayvan (2/57)

meselā yirmi beş tane (5/117)

mesela önceden ekerdik (11/48)

önceden meselā sen ben dāvāsı yoktu (14/6)

neyse

neyse gene bereket versin (14/14), neyse arekeTı ettik ankaraya gittik (16/19)

neyse bi ara mekanımız vardı yukarda kışlada (16/30)

yalnız

yalnız oca kııkardı bizim meydanlık var orda (1/9)

yāni, yani < yāni

yāni geldi mi kıaveler almiye milleti (6/34), yani benimsemedi (10/11)

zāten, zate < zāten, zāte < zāten, zaten < zāten

zāten şimdi kıızlar kıksa (13/87)

zate işimiz buydu (8/13), zate konu kıomşunun kıızları (8/43)

zāte işe lāzım tarlalarda (17/2), zāte babam acayip bi şeydi (17/18)

ben gittim kışın zaten (1/17), zaten öldü ü zaman (5/128)

zaten belli bi yer var (6/5), adamlar zaten şeydirler (8/19)

zaten açarken onlar kendi kendine beklâ:ı orda (15/62)

- Derleme yapılan aynı kişide bir kelimenin farklı şekillerde kullanımının görülmesi burada da görülmektedir.

zate işimiz buydu (8/13), adamlar zaten şeydirler (8/19)

yâni kim ne atmış zâte bilirsin (15/41), zaten açarken onlar kendi kendine beklâ:ı orda (15/62)

3.1.5.2.2. Karşılaştırma Edatları

Aralarında karşılaştırma yapılan gramer unsurlarını anlamca birbirine bağlayan edatlardır.¹³⁵

ama ama

ama ayırlı ama ayırsız (16/47)

ya ya

benim sonum ya mezarlık ya apisâne (2/38), ya iç zedeleden kesçen ya kökünlen (17/41)

hem hem

em kuvetlice em biraz efe yani (2/39), em pazartesi em perşembe (19/24)

mi mi

ölü mü diri mi (18/6), attılar mı sattılar mı (18/15)

ne ne

¹³⁵ Ergin, a.g.e., s. 353.

ne māni aldı ne mantufan (18/34), ne günleri bilirim ne ayları (18/39), ne bayramı anladım ne seyran ne gelen ne giden (18/54), ne bi yeri götürü ne yaptırı (19/23)

3.1.5.2.3. Denkleştirme Edatları

Birbirine denk, birbirlerinin yerini tutabilecek unsurların bağlanmasını ve karşılaştırılmasını sağlayan edatlardır.¹³⁶

iki yıllık oumuşsan ya uT bi  niversitede (5/85)

3.1.5.2.4. Sıralama Edatları

Arka arkaya gelen kelime, kelime grubu ya da cümleleri, bunların arasına girerek ardışıklık anlamıyla bağlayan edatlardır.¹³⁷

yol ve demir (10/22), oc k  ng r  ng r  lhyo ve inkilap başarılı olmadı (5/23)

3.1.5.2.5. Sona Gelen Edatlar

Kimi unsurların, kelimelerin, kelime gruplarının ve cümlelerin sonuna gelerek, bunları kendilerinden önce veya sonra gelen bu türlerdeki unsurlara bağlayan edatlardır.¹³⁸

bile

giTceksen bile (9/50), benim oculu umda bile (14/7), tarlaya bile (15/35), ız bile (17/34)

da

ırıldı bac  onun da (1/16), icara da vermedim (2/41), benim hanım da öldü (4/59), torunlarımın da var (8/45), sovan da dörarız (13/33), oyunları da vardı (16/29)

de il < değil

¹³⁶ Ergin, a.g.e., s. 353.

¹³⁷ Ergin, a.g.e., s. 352.

¹³⁸ Ergin, a.g.e., s. 357.

*bize göre de il (2/18), böyle de jldi (9/25), ama o zaman öyle de jldi (12/45),
şimdiki gibi de il (15/23), sâde onlar de il (19/5)*

ise

gezerlerdi kimin çócú ú sünecçi ise (10/35)

ki

*torun dedi ki (2/45), ne zaman ki (2/63), sen ben dāvāsı yoқты ki (14/6), alsın
ki (14/53), şimdi yoқ ki bayram diye bi şey kalmadı (15/30)*

3.1.5.2.6. Kuvvetlendirme Edatları

Sona gelen bağlama edatları içinde bağlama fonksiyonu zayıf kalıp da kuvvetlendirme yönü ağır basan edatlardır.¹³⁹

3.1.5.3. Ünlem Edatları

Duygu, düşünce, heyecan, sevinç, elem, coşku gibi hislerle tabiat seslerini, seslenmeleri ve bir takım ifade biçimlerini gösteren edatlara denir.¹⁴⁰

3.1.5.3.1. Ünlemler

Duygu ve heyecanları yani kişinin iç dünyasını yansıtan edatlarla tabiattaki sesleri ifade eden edatlardır.¹⁴¹

ā

ā buna baқtım (10/103), sōra da ā onunkinde var (14/52)

aḥ

aḥ be yavrum (9/1)

bē, be

Bölgede sıkça kullanılan bu edat “beyā” edatı ile birlikte bölgeye ait konuşma üslubunun timsali niteliğindedir.¹⁴²

¹³⁹ Ergin, **a.g.e.**, s. 365.

¹⁴⁰ Erdin, **a.g.e.**, s. 349.

¹⁴¹ Ergin, **a.g.e.**, s. 349.

döndük tabi bē (1/2), yoktu be (5/38), yok be (6/1), olmaz mı bē (6/18), ah be yavrum (9/1) yapma be kızım etme be kızım (14/18), anne be (17/31)

beya, beyā

Rumeli insanının konuşma üslubunun en karakteristik özelliklerinden biri olarak nitelendirilen bu edatın, iki farklı edatın (be+yahu) birleşmesinden meydana geldiği savunulmaktadır.¹⁴³

so uk beya (4/61)

epicī kaçtı beyā (1/5), yok beyā (3/5), erzurum dā so uk beyā (16/20)

brē

brē bütün māle (14/9)

e

e ben de görmedim (14/55), e yürüyemez napalım kaçarız dedi (18/20)

ey, ēy

ey annem bana iç unutmam bi top bez böyle bi tülbentin içine eşarbin içine sarmıştı (14/46), ēy beñ o bebā: evlenene kadar saklamıştım (14/49)

3.1.5.3.2. Seslenme Edatları

Herhangi bir ifadeleri bulunmayıp yalnızca seslenme ve hitap vasıtası durumunda bulunan edatlardır.¹⁴⁴

aydi

aydi < haydi (1/9)

3.1.5.3.3. Gösterme Edatları

Birini ya da bir şeyi işaret etme sırasında kullanılan edatlardır.¹⁴⁵

¹⁴² Günşen, **a.g.m.** s. 462.

¹⁴³ Günşen, **a.g.m.** s. 462.

¹⁴⁴ Ergin, **a.g.e.**, s. 350.

böyle

ḥayāt böyle (2/17)

işte

işte yapıyolar (1/11), işte bugün dü ün başlardı (8/6)

tā

tā karatepede (16/32)

te

te burayı kadar (1/18), te bu kardeşim (2/40), te bu zaman (8/16), te onlara yemek yaparım (9/31), te bak ekmek yaptım (9/53), te bu kadar (10/104), te bu kadarcık (14/49), te şimdi bu meslek üzerinde çöplenirim gene (16/12), te bu tarafıma bi tokaç urular (19/10)

3.1.5.3.4. Cevap Edatları

Bir durumu onaylamak ya da reddetmek için kullanılan edatlardır.¹⁴⁶

tabi

döndük tabi bē (1/2), tabi epsi (2/58), vardı tabī (5/37), ordan gelmiş tabi (6/37), tabi şöfördüm (7/16)

yok

geçmek istedi yok dedi (10/26)

3.1.5.3.5. Sorma Edatları

Bir soru anlamı ifade eden soru sormak için kullanılan edatlardır.¹⁴⁷

ani < hani: *ani şimdi (13/87)*

nası < nasıl: *nası (1/6), em nası (17/7)*

¹⁴⁵ Ergin., a.g.e., s. 351.

¹⁴⁶ Ergin, a.g.e., 351.

¹⁴⁷ Ergin, a.g.e., s. 350.

niçi < niçin: *niçi be* (18/20)

3.2. Fiiller Ve Fiil Çekimi

Fiiller; kökleri, varlık, nesne ve kavramların zaman ve mekân içinde gerçekleştirdikleri eylemleri, yani onlardaki oluş, kılış ve durumları karşılayan sözlere dir.¹⁴⁸ Çekimli fiiller ise fiil kök veya gövdesi, şekil ve zaman eki, son olarak da şahıs eki olmak üzere üç ana unsura bağlı olarak belirli bir hareket, şekil, zaman ve kişi gibi anlamlar bildiren kelimelerdir.¹⁴⁹

3.2.1. Basit Çekim

Bir fiilin basit çekimi, fiilin kök ya da gövdesine herhangi bir yardımcı fiil getirilmeden, fiil çekim ekleri getirilerek çekimlenmesiyle elde edilen şeklidir.

3.2.1.1. Haber Kipleri

Fiilin gösterdiği işin olup bittiğini, olmakta bulunduğunu veya olacağını haber veren kiplerdir.¹⁵⁰ Yani haber kipleri bir fiilin zamana bağlı durumunu bildirmektedirler.

3.2.1.1.1. Geniş Zaman

Tüm zamanları içine alan, fiilin her an ortaya çıkma ihtimalinin bulunduğunu ifade eden zamandır.¹⁵¹

Üsküp Beldesinin de dâhil olduğu Doğu Trakya ağızları grubunda geniş zaman çekiminde “r” sesi düşer ya da zayıflar ve bu durumlarda bazen önceki ünlünün uzadığı görülür.¹⁵² Geniş zaman çekiminde de bu özellikteki örneklere raslanmaktadır.

I. Teklik Şahıs

/-(A)rIm/, /-(I)rIm/, /-(U)rUm/

/-rım/: *azırlarım* < hazırlarım (5/113), *atırlarım* < hatırlarım (10/67), *dōrarım* < doğrarım (13/43), *sallarım* (16/46),

¹⁴⁸ Korkmaz, a.g.e., s. 12.

¹⁴⁹ Ergin, a.g.e., s. 281.

¹⁵⁰ Korkmaz, a.g.e., s. 26.

¹⁵¹ Ergin, a.g.e., s. 291.

¹⁵² Günşen, a.g.m. s. 425.

/-rim/: *isterim* (5/135), *döşerim* (9/57), *derim* (17/55), *dä:rim* (17/62)

/-(a)rim/: *bağarım* (5/69), *açarım* (5/67), *yaparım* (9/30), *koçarım* (9/40),
kararım (13/34), *yaparım* (13/43), *kararım* (19/46)

/-(i)rim/: *çalışırım* (2/47), *alırım* (9/35), *utanırım* (10/107), *katırım* (13/44),
çıkırım (13/42), *katırım* (13/46)

/-(i)rim/: *gelirim* (5/68), *pişirim* (9/53), *bilirim* (10/76), *çöplendiririm* (16/13),
imrenirim (17/39), *gelirim* (19/47)

/-(e)rim/: *ekerim* (2/42), *severim* (5/65), *dökerim* (5/68), *giderim* (6/24),
severim (9/45), *çekerim* (13/45), *geçerim* (19/47)

/-(u)rum/: *olurum* (5/123), *yu_rurum* < *yoğururum* (9/41), *bulurum* (17/9),
olurum (18/3), *unuturum* (19/51)

• Üsküp Beldesi ağızlarında geniş zamanın birinci kişisinin çekimlenmesi sırasında geniş zaman ekleri olan -(I)rIm, -(U)rUm eklerindeki “r” seslerinin düştüğü örneklerle rastlamak mümkündür.

/-(i)yım/: *yaptırıyım* (19/25)

/-(u)yum/: *dolduruyum* (13/46)

/-(ü)yüm/: *götürüyüm* (13/61), *görüyüm* (19/24)

II. Teklik Şahıs

/-(A)rsIn/, /-(U)sUn/</-(U)rsUn/

/-(a)rsım/: *koşarsın* (4/55), *kalğarsın* (5/5), *açarsın* (9/58), *yaparsın* (11/45),
yatarsın (11/80), *atarsın* (12/5), *tutarsın* (12/13), *koçarsın* (13/50), *tağarsın* (16/13)

/-(i)rsım/: *tağılırsın* (6/5), *kağarırsın* (11/62), *alırsın* (12/3), *ıslatırsın* (12/5),
çalışırsın (16/51)

/-(i)rsin/: *bilirsın* (12/4), *gelirsın* (16/53), *bilirsın* (18/26)

/-(e)rsin/: *dizersin* (8/33), *sürersin* (9/59), *sürersin* (11/45), *ekersin* (11/47),
dizersin (12/32), *girersin* (17/39), *gidersin* (17/72)

/-rsin/: *temizlersin* (5/6), *beslersin* (5/6), *söylersin* (9/51), *teklâ:rsin* (11/60)

/-rsin/: *yaparsın* (5/92), *ıslârsın* (12/4), *sallârsın* (12/5)

• Geniş zamanın 2. teklik şahıs çekiminde geniş zaman eki “r”nin düştüğü örnekler de vardır.

/-(i)sin/: *ayırısın* < ayırırısın (4/56), *karıştırsın* < karıştıırısın (11/45), *ayırısın* < ayırırısın (12/19), *çıkarısın* < çıkarırısın (12/17), *sıyırısın* < sıyırırısın (12/32)

/-(i)sin/: *getirisin* < getirirsin (8/33), *verisin* < verirsin (11/56), *geçirisin* < geçirirsin (12/17)

/-(u)sun/: *oturusun* < oturursun (12/5), *doldurusun* < doldurursun (13/58)

III. Teklik Şahıs

/-(A)r/, /-(D)r/, /-(U)r/, /-U/ < /-(U)r/, /-ı/ < /-(D)r/

/-r/: *işler* (2/40), *çıkar* (4/56), *büyür* (12/6), *kurür* (13/41)

/-(a)r/: *çıkar* (2/65), *ya ar* < yağar (4/62), *dolar* (7/34), *kalğar* (13/53), *çalar* (16/18), *çıkar* (16/54), *azırlâr* (8/19), *yapar* (17/25)

/-(e)r/: *gider* (1/20), *biter* (8/7), *biter* (11/17), *çöker* (13/53), *geçer* (17/4)

/-(ı)r/: *alır* (5/126), *boşalır* (7/35), *kabarır* (12/4), *anlatır* (15/8)

/-(i)r/: *gelir* (16/7), *gelir* (18/17)

/-(u)r/: *durur* (9/41), *olur* (12/3)

• Derlenen metinlerde geniş zamanın 3. teklik şahıs çekiminde kelime sonundaki geniş zaman eki “r”nin düştüğü şekiller de vardır.

/-ı/: *kaldırı* < kaldırır (5/127), *yaptırı* < yaptırır (19/22)

/-u/: *duru* < *durur* (13/38), *vuru* < *vurur* (17/25)

/-ü/: *götürü* < *götürür* (19/22)

I. Çokluk Şahıs

/-(A)rIz/, /-(I)rIz/, /-(U)rÜz/, /-(I)yız/ < /-(I)rIz/

/-(a)rız/: *yaparız* (4/42), *toplarız* (5/132), *asarız* (8/26), *yaparız* (9/33), *yaparız* (12/1), *tutarız* (12/6), *kurarız* (13/30), *yaparız* (16/37), *kaçarız* (18/21)

/-(ä:)rız/: *dä:riz* < *deriz* (8/23)

/-(ā)rız/: *toplāriz* (8/37), *toplāriz* (13/42)

/-(e)rız/: *gideriz* (8/21), *dizeriz* (8/25), *sereriz* (13/39), *giyeriz* (17/61)

/-(ı)rız/: *uraşırız* (8/14), *kaınatırız* (13/33), *acıırız* (17/72)

/-(i)rız/: *geliriz* (8/22), *geçiririz* (9/42), *eritiriz* (13/33), *geliriz* (15/46)

-rız: *bālarız* (8/24), *dōrarız* (13/33)

/-rız/: *temizleriz* (5/132), *deriz* (9/53), *dä:riz* (17/42)

/-(u)rız/: *buluruz* (13/22)

•Üsküp Beldesi ağızlarında zaman zaman, geniş zamanın 1. çokluk şahıs çekiminde geniş zaman ekinde yer alan “r” sesinin düştüğü sırada bu durumda yanyana gelecek olan iki ünlünün arasına bir “y” ünsüzü girer.

/-(ı)yız/: *bitiriyiz* (8/22), *koparıyız* (13/38), *çeviriyiz* (13/41)

II. Çokluk Şahıs

İncelenen metinlerde yalnızca olumsuz yapıda çekimlenen örneğiyle karşılaşılmıştır.

bilmezsınız (8/5)

III. Çokluk Şahıs

/-rIAr/, /-(A)rIAr/, /-(I)rIAr/, /-(U)rIAr/, /-(i)ler/ < /-(I)rIAr/, /-(ü)rler/

< /-(U)rIAr/

/-rlar/: *kurular* (8/25), *oyunlar* (11/21), *kapılar* (13/86), *saklılar* (17/4), *toplular* (18/33)

/-rler/: *derler* (2/3), *dâ:rlar* (9/6), *söylâ:rlar* (11/77), *isterler* (16/14), *elerler* (16/43)

/-(a)rlar/: *koyarlar* (8/24), *yaparlar* (13/92), *koymalar* (16/56), *kararlar* (18/30)

/-(e)rler/: *gezerler* (10/103), *giderler* (16/36), *ederler* (16/38), *dökerler* (16/44), *giderler* (18/22)

/-(ı)rlar/: *alınlar* (6/55)

/-(i)rler/: *elenirler* (11/21), *gelirler* (17/1)

/-(i)ler/: *veriler* < *verirler* (1/8), *gösteriler* < *gösterirler* (17/3)

/-(ü)rler/: *görürler* (7/6)

● Bölge ağızlarında geniş zaman çekimlenirken standart Türkçede bulunan geniş zaman çekimindeki ‘r’ sesinin sıklıkla düştüğü görülür.

veriler < *verirler* (1/8), *ayırısın* < *ayırırsın* (4/56), *dolduruyuz* < *doldururuz* (8/18), *bitiriyiz* < *bitiririz* (8/22), *götürü* < *götürür* (8/31), *durular* < *dururlar* (9/27), *oturu* < *oturur* (11/35), *getiriler* < *getirirler* (16/13), *gösteriler* < *gösterirler* (17/3), *çıkarılar* < *çıkarırlar* (18/32), *oturuyuz* < *otururlar* (19/33)

Olumsuz Çekim

Fiillerin geniş zamandaki çekimlerinde olumsuz halleri diğer zamanlardan farklı olarak sona gelen /-mA/ veya /-mAz/ menfilik ekleri ile yapılır.

bilmem (2/50), *salmam* (5/113), *yapmam* (9/31), *vermem* (10/107), *çıkımam* (13/89), *getirmem* (14/23), *bilmem* (15/7), *evlenmem* (16/28), *göndermem* (17/2), *tanımam* (18/7)

ekemesin < *ekemezsın* (11/46), *ölmessin* (17/78), *bilmessin* (19/11)

bakmaz (5/4), *vermez* (5/96), *gitmez* (9/30), *bilmez* (15/4), *istemez* (19/30)

istemeyiz (8/51), *istemeyiz* (10/4), *ellemeyiz* (17/23), *bilmeyiz* (18/1), *yollamayız* (19/19)

bilmezsiniz (8/5)

vermezler (17/34), *istemezler* (18/15)

3.2.1.1.2. Şimdiki Zaman

Çekimlenen fiillerdeki eylemin şimdiki zamanda gerçekleştiğini bildirir.¹⁵³ Şimdiki zaman çekimi Üsküp Beldesi ağızlarında da diğer Doğu Trakya ağızlarında olduğu gibi /-(I)yor/, /-(U)yor/ ekinin birtakım ses olaylarıyla meydana gelmiş değişik biçimleri yanı sıra, Anadolu ağızlarında bulunmayan farklı ekler de görülür.¹⁵⁴

I. Teklik Şahıs

/-yom/, /-(I)yom/, /-(i)yem/, /-(U)yom/ < /-(ı)yorum/, /-(ı)yorum/

/-yom/: *diyom* (14/2)

/-(ı)yom/: *kalıyom* (5/30), *yapıyom* (5/75), *bakıyom* (14/21), *atırlıyom* (17/6)

/-(i)yem/: *ekiyem* (3/21)

/-(i)yom/: *gidiyom* (2/44), *ediyom* (5/47)

/-(u)yom/: *yoluyom* (5/74), *koşuyom* (5/116)

/-(ı)yorum/: *bakıyorum* (14/16), *çalışıyorum* (14/55)

¹⁵³ Ergin, a.g.e., s. 295.

¹⁵⁴ Günşen, a.g.m. s. 427.

/-(i)yorum/: *çalışıyorum* (2/35)

/-(ü)yom/: *düşünüyom* (14/21)

II. Teklik Şahıs

/-(i)yosun/: *yaptırıyosun* (6/21)

/-(i)yosun/: *bakıyosun* (5/89), *yapıyosun* (14/40)

/-yesin/: *biliyesin* (3/28), *yollıyesin* (6/11)

/-yosun/: *bakıyosun* (5/89), *yiyyosun* (17/73)

/-yösun/: *diyösun* (2/1), *çıkıyösun* (2/28)

III. Teklik Şahıs

/-yor/: *diyor* (16/30)

/-(i)yo/: *yapıyo* (5/79), *bakıyo* (14/17)

/-(i)yor/: *yatıyor* (13/84)

/-(i)ye/: *çıkıye* < *çıkıyor* (3/21), *yapıye* < *yapıyor* (6/12)

/-iye/: *geliye* < *geliyor* (6/20)

/-yí/: *eriyí* < *eriyor* (2/71)

/-(i)yú/: *yatıyú* < *yatıyor* (2/62), *yaşıyú* < *yaşıyor* (4/9)

/-(i)yo/: *işliyo* (2/41), *gidiyo* (5/33)

/-(u)yo/: *oluyo* (1/6), *oluyo* (3/1), *korğuyo* (14/20)

/-yo/: *oğuyo* (2/14)

/-(i)yó/: *yapıyó* < *yapıyor* (1/19), *yapıyo* < *yapıyor* (2/44)

/-(ú)yó/: *olúyó* < *oluyor* (3/20)

/-(i)yú/: *veriyú* < veriyor (5/96)

/-yú/: *oꞗuyú* < okuyor (2/15)

/-uye/: *oluye* < oluyor (6/13)

• Derleme yapılan aynı kişinin şimdiki zamanın 3. teklik şahıs çekimini farklı şekillerde yaptığı görülür.

oꞗuyo (2/14), *oꞗuyú* (2/15)

I. Çokluk Şahıs

/-(i)yoruz/: *alıyoruz* (14/51), *yapıyoruz* (14/52)

/-(i)yozl/: *çalışıyoruz* (5/46), *ūraşıyoruz* (6/30), *ocaꞗlıyoruz* (17/24)

/-(i)yezl/: *dolduríyezl* < dolduruyoruz (6/26)

/-(i)yezl/: *ekiyezl* < ekiyoruz (3/12), *gidiyezl* < gidiyoruz (6/26)

/-(i)yozl/: *yetiştiriyoruz* (5/73), *yiyoruz* (17/65)

/-(i)yüz/: *bayramlaşíyüz* (4/27)

/-(u)yozl/: *ꞗavruluyoruz* (5/41)

/-(ü)yüz/: *öpüyüz* (4/27)

II. Çokluk Şahıs

/-(i)yosun/: *baꞗıyosun* (5/89), *yapıyosun* (14/40), *yıyosun* (17/73)

/-yüsún/: *görüşüyüsún* (4/30)

III. Çokluk Şahıs

/-(i)yolar/: *yatırıyolar* (2/60), *baꞗıyolar* (5/118), *yapıyolar* (17/69)

/-(i)yelä/: *yapíyelä* (3/28)

/-(i)yeler/: *yapíyeler* (6/15)

/-yolā/: *yapıyolā* (1/7)

/-yolar/: *gidiyolar* (1/11), *seçiyolar* (5/9), *diyolar* (14/22), *oğuyolar* (17/16),
diyolar (17/31)

/-(i)yolar/: *alıyolar* (6/15)

/-(i)yólar/: *yapíyólar* (1/11)

/-(u)yolar/: *oluyolar* (17/71)

Olumsuz Çekim

/-miyom/: *ekmiyom* (4/60), *gelmiyi* (5/100)

/-miye/: *bulmiye* (6/19)

/-miyez/: *bilmiyez* (6/41)

/-miyez/: *çoğaltamiyez* (6/24)

/-miyo/: *gelmiyo* (17/44)

/-miyoruz/: *vermiyoruz* (14/27)

• Derlenen metinlerin ilk altısı dışındaki metinlerde, yani köylerin haricinde kalan Üsküp Beldesi merkezine ait metinlerde şimdiki zaman çekiminin kullanıldığı örnekler son derece azdır. Bunun yerine genellikle geniş zaman çekimi tercih edilmektedir.

3.2.1.1.3. Görülen Geçmiş Zaman

Geçmiş zamanı bildiren aynı zamanda yapılan işin geçmiş zamanın yanı sıra, konuşanın tanıklığında gerçekleştiğini bildirecek şekilde çekimlenmiş fiillerdir.¹⁵⁵

I. Teklik Şahıs

/-T(I)m/: *yaptım* (1/1), *güreştim* (1/17), *evlendim* (2/10), *çalıştım* (4/34),
bağtım (5/3), *evlendim* (5/34), *verdim* (6/43), *başladım* (7/11), *ödedim* (7/29),

¹⁵⁵ Ergin, a.g.e., s. 298.

geldim (9/3), gittim (10/20), kaldım (11/3), kaldım (13/8), gittim (13/15), çıktım (14/10), yaptırdım (15/29), döğüm (16/1), geldim (16/8), buldum (17/8), elledim (19/29)

II. Teklik Şahıs

/-T(D)n/: baştın (17/41), bıraştın (18/20), gittin (19/54)

III. Teklik Şahıs

/-T(I): öldü (1/4), yaptı (1/22), dedi (2/49), öldü (4/8), yerleşti (4/17), geldi (5/22), kaşktı (6/32), çıktı (7/31), geçti (9/2), geldi (9/4), kaşdı (9/52), kaşdı (10/16), istedi (10/26), geldi (13/12), ilerledi (14/5), yalvardı (14/12), getirdi (15/4), geçti (15/13), öldü (16/3), kaşktı (16/56), gitti (17/22), başladı (17/41), geldi (18/18), yaptı (19/12), gitti (19/24)

I. Çokluk Şahıs

/-T(D)k/: döndük (1/2), otlattık (1/2), kaşdık (2/6), çektik (2/11), ödedik (3/3), geldik (5/15), yaşadık (5/25), başladık (6/31), olduş (7/11), durduş (8/3), yaptık (8/5), okuduş (9/1), pişirdik (9/56), geldik (10/1), başladık (10/1), tuttuş (10/10), sözleştik (10/30), gittik (11/2), evlendirdik (11/33), çalıştış (13/10), kaşkındık (13/10), büyüdük (14/19), çevirdik (15/15), çevirdik (16/7), çalıştış (16/10), otlattık (17/12), geldik (17/16), unuttuş (18/29), kaşdık (19/16), ektik (19/45)

II. Çokluk Şahıs

/-T(D)nIz/: İncelenen metinlerde örneği ile karşılaşılmamıştır.

III. Çokluk Şahıs

/-T(D)l(A)r/: çevirdiler (1/1), aldılar (2/31), koydular (2/34), gittiler aldılar getirdiler (4/5), verdiler (5/14), aldılar (5/43), getirdiler (7/12), geldiler (8/2), yaptılar (8/42), geldiler (9/6), aldılar (11/40), doldurdular (15/6), gittiler (16/31), yaptılar (17/6), dediler (17/76), kestiler (19/13), aldılar (19/53)

Olumsuz Çekim

vermedim (2/41), *salmadım* (5/114), *gitmedim* (8/1), *gitmedim* (13/10),
oğumadım (14/12), *gitmedim* (15/17)

olmadı (1/20), *yāmadı* (2/53), *gelmedi* (4/9), *olmadı* (5/23), *kalmadı* (9/32),
benimsemedi (10/12), *etmedi* (10/25), *göndermedi* (15/17), *göndermedi*
(13/9), *gelmedi* (16/24), *kalmadı* (17/64), *çıkmadı* (6/44)

yapmadık (2/23), *ırpalamadık* < *hırpalamadık* (5/122), *görmedik* (14/55),
yapmadık (15/31), *geçirmedik* (18/1), *peklemelik* < *beklemelik* (19/56)

yollamadınız (17/10)

olmadılar (1/23), *yapmadılar* (7/21), *oğutmadılar* (12/22), *söylemediler* (16/31),
yollamadılar (17/10), *göndermediler* (19/16)

3.2.1.1.4. Öğrenilen Geçmiş Zaman

Geçmiş zamanda yapılmış olan ve konuşan kişinin gerçekleştiği zamanı
görmediği, şahit olmadığı eylemleri bildirecek şekilde çekimlenmiş fiillerdir.¹⁵⁶

I. Teklik Şahıs

/-mışım/: *kalmışım* (16/5), *dolaşmışım* (16/33)

/-mişim/: *gitmişim* (16/32), *girmişim* (19/18), *vermişim* (19/51)

/-muşum/: *dömuşum* (19/8)

II. Teklik Şahıs

/-mışın/: *yapmışın* (8/63), *yıpratmışın* (10/89), *çalışmışın* (13/69), *bakmışın*
(13/69)

/-mişin/: *getirmişin* (13/69)

III. Teklik Şahıs

¹⁵⁶ Ergin, a.g.e., s. 300.

/-miş/: *yollamış* (2/51), *qalmış* (10/69), *almış* (11/27), *bālamış* < bağlamış (14/17), *başlamış* (17/24), *atmış* (18/9)

/-miş/: *gelmiş* (2/2), *gelmiş* (6/9), *yerleştirmiş* (7/2), *dā:rmış* < dermiş (11/64), *evlenmiş* (14/39), *gelmiş* (16/27), *gİtmİş* (16/34), *demİş* (17/2), *gİtmİş* (18/7), *dizmiş* (19/7)

/-muş/: *oturmuş* (5/132), *dōmuş* (6/9), *qoymuş* (8/51), *olmuŞ* (13/87), *olmuş* (19/9)

/-müş/: *ölmüş* (7/6), *sönmüş* (13/83)

I. Çokluk Şahıs

Öğrenilen geçmiş zamanın çokluk birinci şahıs çekimlenmesinde ölçünlü Türkçeden farklı bir durum söz konusudur. Günşen de bu durumu, öğrenilen geçmiş zaman çekiminin ikinci teklik ve birinci çokluk kişi çekimlerinin şahıs eki bakımından görülen geçmiş zamanla paralellik göstermesi şeklinde değerlendirmiştir.¹⁵⁷

/-muşuq/: *dōmuşuq* (19/8)

/-müşük/: *büyümüşük* (13/5)

•Yavuzarslan çalışmasında Harezmi ve Kıpçak Türkçesi devirlerinde iyelik kökenli şahıs eklerinin yer yer -q/-k şeklinde kullanıldığını belirtmiştir.¹⁵⁸ Karamanlioğlu da bu şahıs ekinin -dik/-duk sıfat-fiil ekinden geldiğini belirtir.¹⁵⁹

II. Çokluk Şahıs

/-müşünüz/: *üşütmüşünüz* (19/25)

III. Çokluk Şahıs

¹⁵⁷ Günşen, **a.g.m.** s. 421.

¹⁵⁸ Paşa Yavuzarslan, "Türk Dilinde Şahıs Eklerinin Tarihi Değişimi ve Gelişimi", **38. ICANAS**, Ankara 2007, s. 1957.

¹⁵⁹ Ali Fehmi Karamanlioğlu, **Kıpçak Türkçesi Grameri**, TDK Yay., Ankara 1994, s. 120.

/-mişlar/: *tağmışlar* (1/13), *almışlar* (2/3), *almışlar* (9/18), *paralamışlar* (17/51), *çıkartmışlar* (18/10)

/-mişler/: *vermişler* (4/40), *gelmişler* (7/2), *gelmişler* (11/27), *demişler* (17/59), *gitmişler* (19/2)

/-mişlê/: *kesmişlê* (3/17)

/-muşlar/: *ğurmuşlar* (4/46), *soğmuşlar* (8/54), *durmuşlar* (18/11), *olmuşlar* (19/1)

/-müşler/: *görmüşler* (7/39), *öldürmüşler* (18/10)

Olumsuz Çekim

yıkamamışım (19/29)

olmamış (16/34), *yollamamış* (8/1), *vermemiş* (17/51)

bê enmemişler (4/42), *bakılmamışlar* (10/44)

• Öğrenilen geçmiş zamanın 3. çokluk şahıs çekiminde çokluk ekinin kullanılmadığı bir örnek de görülür.

onlar da öyle büyümüş (13/5)

3.2.1.1.5. Gelecek Zaman

Eylemin kesin, belirli, niyetli bir gelecek zamanda olacağını bildirecek şekilde çekimlenmiş fiillere gelecek zamanda çekimlenmiş fiiller denmektedir.¹⁶⁰

I. Teklik Şahıs

/-Çam/: *çalışÇam* (14/13), *oğutÇam* (14/26)

/-cem/: *vercem* (14/26)

/-(e)cem/: *verecem* (10/105), *gidecem* (17/9)

/-(e)ceyim/: *vereceyim* (10/109)

¹⁶⁰ Ergin, a.g.e., s. 302.

/-(i)cam/: *yapıcam* (1/6), *saticam* (11/66)

/-(i)cem/: *gelicem* (9/51), *gelicem* (13/91), *gidicem* (19/18)

/-(y)cem/: *deycem* (4/57), *söyleycem* (5/97)

II. Teklik Şahıs

/-can/: *alcan* (13/72)

/-cen/: *deycen* (2/1), *gelcen* (6/6)

/-(a)can/: *çıkaçan* (6/7), *takaçan* (19/42)

/-(a)cağsın/: *yapacağsın* (18/48)

/-(e)cen/: *ölecen* (17/76), *görecen* (17/78), *kesecen* (19/43)

/-(è)cen/: *ekécen* (4/60)

/-(ı)can/: *alıcan* (13/72), *yapıcan* (14/23)

/-(ı)cağsın/: *yapıcağsın* (14/44)

/-(i)cen/: *gelicen* (13/72)

/-(ü)cen/: *ölücen* (13/80)

/-(y)can/: *toplıycan* (17/40), *taşıycan* (19/41)

- Derleme yapılan metinlerde aynı kişinin gelecek zaman teklik birinci şahıs kipini aynı fiilde farklı şekillerde çekimlediği görülmektedir.

alcan (13/72), *alıcan* (13/72)

III. Teklik Şahıs

/-cağ/: *çıkarcağ* (14/35), *savuncağ* (14/60), *olcağ* (19/23)

/-(a)cağ/: *olacağ* (6/2), *olacağ* (8/54), *çıkaçcağ* (10/95), *kalacağ* (16/39)

/-(e)cek/: *gelecek* (10/95), *gelecek* (17/77)

/-(ı)cağ/: *kalğıcağ* (5/105), *çıkıcağ* (9/6), *çıkıcağ* (13/72)

/-(i)cek/: *gidicek* (17/4)

/-Çağ/: *batÇağ* (14/18)

/-cek/: *olcek* (4/16), *deycek* (14/59)

/-(u)cağ/: *oğutucağ* (14/11), *olucağ* (16/51)

I. Çokluk Şahıs

/-cāz/: *alcāz* (1/24)

/-cez/: *görcez* (14/42)

/-icēz/: *ekicēz* (1/24)

/-(i)cāz/: *gircāz* (9/54)

/-(a)caz/: *yapacaz* (4/47), *kozacaz* (18/35), *çāracaz* (18/61)

/-(ı)Çaz/: *yapıÇaz* (15/48)

II. Çokluk Şahıs

İncelenen metinlerde örneği ile karşılaşılmamıştır.

III. Çokluk Şahıs

/-acağlar/: *atacağlar* (18/35), *alacağlar* (19/17)

/-cekler/: *öldürcekler* (18/21)

/-(e)cekler/: *gelecekler* (19/18)

/-(y)cekler/: *deycekler* < *diyecekler* (10/110)

Olumsuz Çekim

dörultamaycam (10/74), *yapamayceyim* (10/106)

sallamaycan (17/42), *çıkmācan* (19/41)

gelmecek (8/55), *tutmaycağ* (12/30)

3.2.1.2. Tasarlama Kipleri

Getirildiği fiile geleceğe yönelik bir istek, şart, gereklilik veya emir şekli kazandıran eklerin bulunduğu gruba tasarlama kipleri denilmektedir.¹⁶¹

3.2.1.2.1. Şart Kipi

Tasarlama kipleri arasında yer alan şart kipi, eylemin şarta bağlı olarak tasarlandığını bu fiile şart eki getirilerek bildiren gruba şart kipi denmektedir.¹⁶²

varsa (5/55), gitsen (5/84), varsa (6/33), istesek (11/8), yersen (13/55), olsa (14/6), olmasa (14/29), şükretsek (16/12), desem (16/39), görsek (17/67), bulsağ (17/72), dersen (18/3)

Olumsuz Çekim

oturmasam (14/25), *olmasa* (5/84)

3.2.1.2.2. İstek Kipi

Tasarlama kipleri arasında yer alan istek kipi, yapılması tasarlanan eylemin gerçekleştirilmesinin istendiğini gösteren şeklidir.¹⁶³

İstek kipinin birinci teklik şahıs ve birinci çokluk şahıs çekimleri yapılırken kullanılan ekler, emir kipi çekiminde kullanılanlarla ortaktır. Burada emir kipi eklerinin kullanılması fiil çekiminde bulunan istek anlamı ile ilgilidir.

Rumeli ağızlarındaki istek kipinin birinci kişi çekimlerinin emir ekleri ile yapılması durumu Doğu Trakya ağızları olan Edirne, Kırklareli, Tekirdağ ağızlarında da bulunur ve bir Doğu Trakya ağızı sayılabilecek olan İstanbul ağızındaki gibidir.¹⁶⁴

I. Teklik Şahıs

¹⁶¹ Ergin, **a.g.e.**, s. 289.

¹⁶² Ergin, **a.g.e.**, s. 309.

¹⁶³ Ergin, **a.g.e.**, s. 310.

¹⁶⁴ Levent Doğan, İlker Tosun, “Doğu Trakya Ağızlarında İstek Kipi”, **Turkish Studies**, Sayı: 3/3 Bahar, 2008.

vereyim (2/37), *bileyim* (2/58), *anladayım* (6/2), *sorayım* (9/7), *giyeyim* (11/78), *söyleyim* (12/3), *deyim* < *diyeyim* (12/14), *gideyim* (13/65), *bağayım* (13/91), *oturayım* (13/92), *bileyim* (15/3), *deyim* < *diyeyim* (15/11), *diyim* < *diyeyim* (15/21), *gideyim* (17/8), *atayım* (17/25), *söyleyim* < *söyleyeyim* (17/58)

II. Teklik Şahıs

oğuyasın (13/14)

I. Çokluk Şahıs

bağalım (4/55), *alalım* (5/46), *bağalım* (5/92), *gidelim* (6/38), *bağalım* (7/18), *çevirelim* (8/51), *bağalım* (9/7), *alalım* (11/64), *verelim* (11/64) *gidelim* (16/19), *alalım* (16/27), *kaçalım* (18/19)

3.2.1.2.3. Gereklilik Kipi

Derlenen metinlerde örneği ile karşılaşılmamıştır.

3.2.1.2.4. Emir Kipi

Tasarlama kipleri arasında yer alan emir kipi, yalnız şekil bildirmekle beraber tasarlanan hareketin bir emirle gerçekleşmesine işaret eder.¹⁶⁵

Emir kipinin birinci teklik şahıs ve birinci çokluk şahıs çekimleri yapılırken kullanılan ekler, istek kipi çekiminde kullanılanlarla ortaktır.

I. Teklik Şahıs

vereyim (2/37), *bileyim* (2/58), *anladayım* (6/2), *sorayım* (9/7), *giyeyim* (11/76), *söyleyim* (12/3), *deyim* < *diyeyim* (12/14), *gideyim* (13/63), *bağayım* (13/90), *oturayım* (13/92), *bileyim* (15/3), *deyim* < *diyeyim* (15/11), *diyim* < *diyeyim* (15/21), *gideyim* (17/8), *atayım* (17/25), *söyleyim* < *söyleyeyim* (17/58)

II. Teklik Şahıs

¹⁶⁵ Ergin, a.g.e., s. 304.

*götür getir (2/44), ek (2/49), bāla (5/6), gel (5/46), baĸ (9/31), çık (14/18),
ĸaynat (16/52), de (17/3), götür (18/26)*

III. Teklik Şahıs

*çıksın (2/75), yapsın (4/53), bulunsun (13/20), ĸurtarsın (16/20), dinlesin
(17/17), ĸalsın (17/79), çınlasın (18/24), sansın (19/6)*

I. Çokluk Şahıs

*baĸalım (4/50), alalım (5/44), baĸalım (5/85), gidelim (6/35), baĸalım (7/17),
çevirelim (8/47), baĸalım (9/6), alalım (11/60), verelim (11/60) gidelim
(16/18), alalım (16/25), ĸaçalım (18/18)*

II. Çokluk Şahıs

alın (4/16), okuyun (5/82), giydirin (19/35)

III. Çokluk Şahıs

yapsınlar (4/39), ĸalsınlar (8/53)

Olumsuz Çekim

sanma (13/26), bırakmasın (16/47), göstermesin (9/8), olmasın (17/41)

3.2.2. Birleşik Çekim

Birleşik çekimli fiiller, birden fazla kip eki alarak birden fazla şekli ifade etmek üzere çekimlenmiş fiillere denmektedir.

3.2.2.1. Hikâye Birleşik Çekimi

Esas fiil kipinin işaret ettiği hareketin görülen geçmiş zamanda gerçekleştiğini bildirecek şekilde çekimlenerek yapılmaktadır.

3.2.2.1.1. Geniş Zamanın Hikâyesi

Geçmişten geleceğe dek uzanan geniş bir zaman diliminde gerçekleşeceği

bildirilen bir eylemin geçmiş zamana aktarılarak bildirildiği bir birleşik çekimdir.¹⁶⁶

I. Teklik Şahıs

vuruydum < *vururdum* (1/17), *ekerdim* (4/59), *bağardım* (10/43), *tağardım* (10/86), *sālardım* (11/5), *ālardım* (17/7), *binerdim* (17/14), *koyardım* (19/50)

• Bölge ağızlarında geniş zamanın hikâyesi teklik birinci şahısta çekimlenirken geniş zaman eki “-r”nin düştüğü görülmektedir.

getiridim (17/64)

II. Teklik Şahıs

açardın (12/30), *giderdin* (13/78), *dayatırdın* (17/49)

• Bölge ağızlarında geniş zamanın hikâyesi teklik ikinci şahısta çekimlenirken genişzaman eki “-r”nin düştüğü görülmektedir.

veridin < *verirdin* (17/49)

III. Teklik Şahıs

çıkardı (1/9), *bırakırdı* (5/7), *gezerdi* (8/8), *başlardı* (11/15), *biterdi* (15/21), *yapardı* (16/7)

• Bölge ağızlarında geniş zamanın hikâyesi teklik üçüncü şahısta çekimlenirken geniş zaman eki “-r”nin düştüğü görülür. Bu örneklerin kimisinde araya bir “y” kaynaştırma sesi girdiği de gözlemlenmektedir.

toplanıdı (3/10), *götürüdü* *gezdiridi* (5/15), *getiriydi* (5/95)

I. Çokluk Şahıs

giderdik (1/10), *çıkardık* (1/15), *kazardık* (5/107), *bildiriydik* (6/22), *yüklä:rdik* (7/28), *ekerdik* (7/30), *bırakırdık* (9/2), *biçerdik* (10/83), *çıkardık* (11/8), *alırdık* (13/1), *giderdik* (13/73), *yapardık* (15/13), *gezerdik* (16/24), *giderdik* (16/53), *anlaşırdık* (17/35), *ekerdik* (17/40), *derdik* (18/5)

¹⁶⁶ Korkmaz, a.g.e., s. 743.

- Bölge ağızlarında geniş zamanın hikâyesi çokluk birincişahısta çekimlenirken geniş zaman eki “-r”nin düştüğü görülür.

çāırdık < çağırırdık (8/10), *ayırdık* < ayırırdık (11/43), *getirdik* < getirirdik (17/42), *getirdi* < getirirdi (17/59)

II. Çokluk Şahıs

dayatırdın (17/49)

III. Çokluk Şahıs

yaparlardı (1/15), *çağarlardı* (4/53), *yaparlardı* (6/21), *çalarlardı* (8/4), *yazarlardı* (10/6), *gezdirirlerdi* (10/91), *yaparlardı* (11/17), *sulārlardı* (12/28), *atarlardı* (13/28), *getirilerdi* (14/9), *gönderilerdi* (15/50), *yaparlardı* (16/41), *anladırlardı* (18/6)

- Geniş zamanın hikâyesinin 3. çokluk şahıstaki çekiminde çokluk eki ve geniş zaman ekinin yer değiştirdiği de görülür.

yapardılar (1/14), *çağardılar* (4/52), *kıoyardılar* (4/54)

Olumsuz Çekim

etmezdi (5/109), *geçmezdi* (7/14), *sürmezdi* (14/11), *okumazdı* (15/17), *olmazdı* (16/35), *kıoydurmazdı* (17/17), *anlatmazdı* (18/4)

3.2.2.1.2. Şimdiki Zamanın Hikâyesi

İçinde bulunulan zamanda gerçekleşen bir eylemi geçmişe aktarmaya yarayan fiil çekimi şeklidir.¹⁶⁷

I. Teklik Şahıs

gidiyodum (1/27), *geliyodum* (14/16), *çalışıyodum* (14/24), *seviyodum* (17/35)

III. Teklik Şahıs

¹⁶⁷ Korkmaz, a.g.e., s. 739.

yapıyodu (5/54), kesiyodu (5/55), eriyodu (14/12), geliyodu (17/7), diyodu (17/28)

I. Çokluk Şahıs

gidiyoduğ (5/11), oturuyoduğ (14/8), ekiyoduğ (17/50), yiyoduğ (17/72)

III. Çokluk Şahıs

geliyolardı (17/6)

• Fiiller şimdiki zamanın hikâyesi şeklinde çekimlenirken standart Türkçedeki kullanımdan farklı olarak çokluk ekinin sonda yer aldığı örneklerle de karşılaşılmaktadır.

u_ urluyodular < uğurluyorlardı (5/38)

3.2.2.1.3. Görülen Geçmiş Zamanın Hikâyesi

Geçmiş zamanda gerçekleşmiş bir eylemin, geçmiş zaman ekine hikâye etme görevindeki geçmiş zaman ekinin getirilmesiyle tekrar geçmiş zamana aktarılması şeklinde çekimlenmiş şekillerdir.¹⁶⁸ Derlenen metinlerde yalnızca teklik üçüncü şahıs ve soru çekimi ile oluşmuş halleri tespit edilmiştir.

III. Teklik Şahıs

öldüydü (3/25)

Soru Çekimi

bulduğ muydu (5/41)

3.2.2.1.4. Öğrenilen Geçmiş Zamanın Hikâyesi

Fiillerin sonundaki öğrenilen geçmiş zaman ekine “i-“ yardımcı fiili ile birlikte hikâye ekinin gelmesi sonucunda, şeklen öğrenilen geçmiş zaman olarak

¹⁶⁸ Korkmaz, a.g.e., s. 733.

görülmesine rağmen işlev olarak geçmiş zamanın hikâyesi durumuna aktarılmış haldeki çekim şeklidir.¹⁶⁹

I. Teklik Şahıs

bırakmışım (5/52), çalışmışım (7/37), almışım (11/66), demişim (11/66), saklamışım (14/49), gelmişim (16/42)

II. Teklik Şahıs

qalmıştın (19/49)

III. Teklik Şahıs

yapmıştı (2/33), olmuştu (5/17), gitmişti (9/16), koymuştu (10/105), sarmıştı (14/47), satmıştı (15/15), almıştı (17/24)

I. Çokluk Şahıs

seçilmiştik (5/13), gitmiştik (10/21), yüklemiştik (16/29)

3.2.2.1.5. Gelecek Zamanın Hikâyesi

İlerleyen zamanlarda gerçekleşecek bir eylemin geçmişe aktarıldığını bildirecek şekilde çekimlenen birleşik bir kiptir.¹⁷⁰ İncelenen metinlerde yalnızca birinci ve üçüncü teklik şahıslar ile üçüncü çokluk şahıs çekimleri tespit edilmiştir.

I. Teklik Şahıs

gidecektim (4/35)

III. Teklik Şahıs

qazanacaktı (10/27)

III. Çokluk Şahıs

okuyacakdılar (5/81), koyacaklardı (18/35)

¹⁶⁹ Korkmaz, a.g.e., s. 737.

¹⁷⁰ Korkmaz, a.g.e., s. 741.

3.2.2.1.6. Şart Kipinin Hikâyesi

Gerçekleşmesi bir şarta bağlanmış eylemlerin geçmiş zamana aktarılarak bildirildiği birleşik çekim şeklidir.¹⁷¹ Derlenen metinlerde yalnızca üçüncü teklik şahıs ve birinci çokluk şahıslarda çekimlenmiş örneklerine rastlanmıştır.

kalsaydık (14/2), *olsaydı* (16/49), *geçseydi* (10/27)

3.2.2.2. Rivayet Birleşik Çekimi

Asıl fiil kiplerine “i-“ ek fiilinin öğrenilen geçmiş zaman da çekimlenmiş hali olmakla birlikte, buradaki “imiş” (miş) yapısı zaman bildirmeyip bir rivayet ya da sonradan farkediş ifade etmektedir.¹⁷²

3.2.2.2.1. Geniş Zamanın Rivayeti

Fiilin bir tarz bildiren öğrenilen geçmiş zaman eki almış haline rivayet ekinin getirilmesiyle oluşturulan çekime denmektedir.¹⁷³

I. Teklik Şahıs

• Bölge ağızlarında geniş zamanın hikâyesi teklik birinci şahısta çekimlenirken geniş zaman eki “r”nin düştüğü görülür.

kaldırımışım < kaldırırmışım (17/64)

III. Teklik Şahıs

ekermiş (12/29), *olurmuş* (17/34), *yürürmüş* (18/18), *istâ:rmiş* < istermiş (19/12)

III. Çokluk Şahıs

sorarlarmış (8/55), *konuşurlarmış* (9/5), *yaparlarmış* (18/9), *dâ:rlermiş* (7/4), *kaçarlarmış* (18/18), *yaparmışlar* (19/5)

Olumsuz Çekim

¹⁷¹ Korkmaz, a.g.e., s. 746.

¹⁷² Ergin, a.g.e., s. 321.

¹⁷³ Korkmaz, a.g.e., s. 754.

doğunmazmış (19/39)

3.2.2.2. Şimdiki Zamanın Rivayeti

Devam etmekte olan bir eylemin, bir rivayete ya da sonradan farketme durumuna aktarılması ile gerçekleştirilen birleşik çekimli halidir.¹⁷⁴ İncelenen metinlerde yalnızca 3. teklik şahısta çekimlenen ve bir de olumsuz biçimiyle çekimlenen örneği görülmüştür.

getiriyomuş (5/102), *veriyomuş* (17/68)

Olumsuz Çekim

olmuyomuş (17/74)

3.2.2.3. Gelecek Zamanın Rivayeti

Gelecek zamanda gerçekleşecek bir eylemin, bir duyuma aktarılarak anlatıldığı şeklidir.¹⁷⁵ Derlenen metinlerde sadece 1. çokluk şahıs çekiminde bir örneğe rastlanmıştır.

yazıcağmışık < *yazacağmışız* (13/66)

3.2.2.4. Gereklilik Kipinin Rivayeti

Gerçekleşmesi gereklilik arz eden bir eylemin, bir duyuma ya da sonradan fark etmeye dayandırarak ifade etmek amacıyla çekimlenmiş halidir.¹⁷⁶

Derlenen metinlerde örneğine rastlanmamıştır.

3.2.2.3. Şart Birleşik Çekimi

Bir asıl fiilin, kip ekinin ardına “i-“ ek fiili ve şart ekinin getirilerek çekimlenmesidir.¹⁷⁷ İncelenen ağızlardan derlenen metinlerde sıklıkla geniş zamanda olmak üzere az da olsa geçmiş ve gelecek zamanlarda da çekimlenmiş örnekleri vardır. Bu durumdan dolayı ayrı ayrı başlıklar açılmayıp tüm örnekler tek bir başlık altında verilmiştir.

¹⁷⁴ Korkmaz, **a.g.e.**, s. 756.

¹⁷⁵ Korkmaz, **a.g.e.**, s. 758.

¹⁷⁶ Korkmaz, **a.g.e.**, s. 764.

¹⁷⁷ Korkmaz, **a.g.e.**, s. 765.

verirsen (2/38), *yaparsan* (5/110), *isterse* (5/95), *sorusan* < *sorarsan* (6/3), *çıkarsan* (6/6), *gidersek* (6/36), *istersen* (9/59), *bulursağ* (13/2), *gidersen* (13/71), *gidersek* (16/19), *kalırsa* (18/19), *yaparsanız* (10/105), *getirilerse* < *getirirlerse* (18/43)

öldüyse (6/54), *oğumuşsan* (5/85), *giTceksen* (9/50)

Olumsuz Çekim

yapmasan < *yapmazsan* (5/110), *yaptırmazsan* (6/19), *yapamassan* < *yapmazsan* (10/106), *bulmazsağ* (13/3)

3.2.2.4. Katmerli Birleşik Çekim

Belirli bir kip eki almış esas fiile “-i-“ ek fiilinin *hikâye* + *şart* veya *rivayet* + *şart* şekillerinin arka arkaya getirilmesiyle elde edilmiş kiplerdir.¹⁷⁸

Derlenen metinlerde yalnızca bir örneğine rastlanmıştır. Bu örnekte de hikâye eki ve şart eki yer değiştirmiş halde bulunmaktadır.

gidicâ:seydi < *gidecek olsaydı* (6/14)

3.2.3. Ek-Fiilin Kullanımı

Ek fiiller, isim soylu kelimeleri fiil durumuna getirmek ve basit zamanlı kiplerden birleşik zamanlı kipler oluşturmak için kullanılmaktadır.¹⁷⁹ İsimlendirilme noktasında çeşitli görüşler vardır. Deny, özden fiil¹⁸⁰; Banguoğlu, cevher fiili¹⁸¹; Ergin, isim fiili¹⁸²; Gencan, ekeylem¹⁸³; Aksan, ekeylem¹⁸⁴; Koç, ek eylem¹⁸⁵ tabirlerini kullanmışlardır.

¹⁷⁸ Korkmaz, **a.g.e.**, s. 776.

¹⁷⁹ Korkmaz, **a.g.e.**, s. 702.

¹⁸⁰ Jean Deny, *Türk Dili Grameri*,

¹⁸¹ Banguoğlu, **a.g.e.**, s. 398.

¹⁸² Ergin, **a.g.e.**, s. 314.

¹⁸³ Gencan, **a.g.e.**, s. 358.

¹⁸⁴ Doğan Aksan, **Sözcük Türleri**, TDK Yay., Ankara 1983, s. 235.

¹⁸⁵ Nurettin Koç, **Yeni Dilbilgisi**, İnkılap Yayınevi, İstanbul 1996, s. 372.

3.2.3.1. Ek-Fiilin Geniş Zamanı (Şimdiki Zamanı)

Geniş zamanda gibi eklediğinden ama şimdiki zaman bildirdiğinden dolayı ek-fiilin geniş zamanı ya da ek-fiilin şimdiki zamanı olarak iki şekilde de adlandırılan bu kipin ekleri bildirme ekleri olarak da bilinmektedir.¹⁸⁶

yaşındayım (5/67), *çalışkandır* (5/137), *güzeldir* (6/35), *meraklıyım* (10/81), *kuralcıyım katıyım* (14/53), *ķāyım* < kadarım (19/9), *adamsın* (10/88), *emekliyiz* (11/64)

3.2.3.2. Ek-Fiilin Hikâyesi

“i-“ yardımcı fiiline görülen geçmiş zaman eki ve şahıs ekinin getirilmesiyle oluşturulan şekildir.¹⁸⁷

oydu (1/3), *ķuvetliydim* < kuvvetliydim (1/17), *candarmaydık* (2/5), *yoķtu* (2/20), *ufaķtı* (3/16), *askerdim* (4/3), *yaşındaydı* (5/6), *yaşaķtı* (6/5), *öyleydi* (8/12), *ķıştı* (9/10), *vardı* (10/6), *neydi* (10/63), *taburundaydım* (11/7), *vardı* (12/12), *anılydı* (12/21), *vardı* (13/8), *güzeldi* (14/2), *vardı* (15/13), *geçerliydi* (16/6), *ķızdı* (17/1), *güzeldi* (17/40), *yırtıķtı* (17/51)

Bazı örneklerde Doğu Trakya ağızlarına özgü bir özellik olarak geçmiş zaman çekimleri ile şart çekiminde ünlü ile biten isimlere ek fiil getirildiğinde kaynaştırma ünsüzü “y” yi almaması dikkat çeker.¹⁸⁸

iyidi (2/11), *doludu* (17/71), *topludu* (19/28)

3.2.3.3. Ek-Fiilin Rivayeti

“i-“ yardımcı fiiline öğrenilen geçmiş zaman eki ve şahıs ekinin getirilmesiyle oluşturulan şekildir.¹⁸⁹

varmış (1/13), *varmış* (4/14), *gelmeymiş* (4/38), *varmış* (11/29), *ekizmişim* (16/4), *varmış* (16/33), *öyleymiş* (16/49), *ķomşumuşuķ* < komşumuşuz (17/29), *yaķınmışıķ* < yakınmışız (17/29), *uylumuş* < huylumuş (17/79)

¹⁸⁶ Ergin, a.g.e., s. 315.

¹⁸⁷ Ergin, a.g.e., s. 317.

¹⁸⁸ Günşen, a.g.m. s. 447.

¹⁸⁹ Korkmaz, a.g.e., s. 318.

3.2.3.4. Ek-Fiilin Şartı

“i-“ yardımcı fiiline şart eki ve şahıs ekinin getirilmesiyle oluşturulan şekildir.¹⁹⁰

bayramsa (11/75), *yoğsa* (14/31), *müsâitseniz* (15/46), *varsa* (16/38), *uylyusa* < *huyluysa* (17/78)

3.2.4. Yapım Ekleri

Zeynep Kormaz’a göre, isim ya da fiil kök ve gövdelerinden yeni isim ya da fiil gövdeleri yapan eklerdir.¹⁹¹ Ölçünlü Türkçeden farklı bir yapım eki tespit etmenin zorluğunun yanı sıra bazı ekler ihtiva ettikleri ses olaylarıyla Anadolu ağızlarından ve yazı dilinden ayrı bir yerde dururlar.¹⁹²

3.2.4.1. İsimden İsim Yapma Ekleri

Kelime türetmek için isim ve isim gövdelerine getirilen bu eklerin bir kısmı çok işlek bir kısmı ise az işlektir.¹⁹³

/+an/

İsimden isim yapma görevinde kullanılan bu ek, Eski Türkçede bağlılık, kuvvetlendirme ve çokluk görevlerinde kullanılan bir ekin, günümüze kökle kaynaşıp ve canlılığını yitirip ulaşmış bir kalıntısıdır.¹⁹⁴

olan (6/11), *olan* (15/24), *kızan* (17/5), *kızanız* (18/5), *kızanın* (19/29)

• Eski Türkçede “kızan” kelimesi “kız çocuk” anlamındaki “kız” kelimesinden türetilmiştir ve “erkek çocuk” anlamına gelmektedir. Bu kelime Balkan ve Trakya ağızlarında anlam genişlemesine uğrayarak “çocuk” kelimesini genel anlamıyla karşılamaya başlamıştır.

/+Ar/, /+şAr/

Asıl sayılardan üleştirme sıfatır türeten bu ekler tüm asıl sayılara gelebilir.¹⁹⁵

¹⁹⁰ Korkmaz, **a.g.e.**, s. 712.

¹⁹¹ Korkmaz, **a.g.e.**, s. 21.

¹⁹² Günşen, **a.g.m.** s. 409.

¹⁹³ Korkmaz, **a.g.e.**, s. 33.

¹⁹⁴ Korkmaz, **a.g.e.**, s. 35.

birer (5/21), *ikişer_üçer* (4/2), *onar* (7/7)

/+cAk/

Esasen eşitlik, benzerlik ve karşılaştırma işlevleri bulunan bir isim çekim eki olan /+ca/ eki zamanla kalıplaşarak yapım eki işlevi de yüklenmiştir. Bu doğrultuda /+cak/ eki de /+ca/ eki ile /+ok/ kuvvetlendirme ekinin birleşmesinden meydana gelmiştir ve derlenen metinlerde zarf yapma görevindedir.¹⁹⁶

aillecek (2/24)

/+cene/

Sıfat yapma işlevi olsa da derlenen metinlerde zarf yapma işleviyle kullanılan bu ek, /+ca/, /+ce/ eşitlik ekinin /+na/, /+ne/küçültme ekinin (ET: /+kinya/, /+na/ < /+gına/ < /+kinya/) birleştirilmesiyle oluşmuştur.¹⁹⁷

güzelcene (5/132)

/+CI/, /+CU/

Türkçede en çok kullanılan ekler arasında yer alır. Birbirinden az da olsa farkları olan pek çok işlevi vardır.

ayvancılık < hayvancılık (1/2), *davulculara* (1/8), *kamyonculuk* (2/18), *inkılapçıymış* (5/19), *ķāvecilik* < kaķvecilik (7/17), *sayımcılar* (10/8), *gezici* (16/9)

/+II/, /+IU/

Türkçede en sık kullanılan eklerden biridir. Pek çok işlevi olan bu ek, her isme gelebilir ve isimlerden isim ya da sıfat türetir.¹⁹⁸ Bölge ağızlarında da yaygındır.

evli (1/5), *fırtınalı* (1/18), *emekli* (2/12), *anlayışlıydı* (5/34), *köylü* (6/47), *yaşlı* (10/46), *pālılandı* < paķalılaştı (11/46), *örtülü* (17/53)

¹⁹⁵ Korkmaz, a.g.e., s. 35.

¹⁹⁶ Korkmaz, a.g.e., s. 39.

¹⁹⁷ Korkmaz, a.g.e., s. 37.

¹⁹⁸ Korkmaz, a.g.e., s. 53.

/+IIk/, /+IUk/

Genellikle isim ve sıfatlara gelerek isimler türeten sık kullanılan birçok işlevi olan bir ektir.¹⁹⁹ Standart Türkçede olduğu gibi bölge ağızlarında da yaygındır.

ayvancılık < hayvancılık (1/2), *meydanlık* (1/9), *evlatlık* (2/2), *kamyonculuk* (2/18), *askerlik* (5/10), *tutkunluk* (5/96), *astalık* < hastalık (6/19), *kāvecilik* < *kaḫvecilik* (7/17), *şenlik* (8/11), *kamışlık* (11/68), *mezarlık* (11/68), *yoksulluk* (13/1), *pademlikti* < bademlikti (18/31)

/+mAn/

Sıfatlardan kişileri niteleyen sıfatlar türetir.²⁰⁰ Bölge ağızlarında da Türkçede olduğu gibi işlek bir ek değildir.

kocaman (8/29)

/+(U)n/

İsimlerden sıfat türetmeye yarayan bir ektir.²⁰¹

tutkunluk (5/96)

/+sUI/

Korkmaz bu ekin isimlerden benzerlik fiili türeten /+sI/ eki ile fiilden isim türeten /-I/ ekinin birleşmesiyle oluştuğunu, işlek bir ek olmadığını ve isimlerden ilgi sıfatı türettiğini söylemektedir.²⁰²

yoksulluk (13/1)

/+sIz/, /+sUz/

İsimlerden olumsuz anlamlarda sıfatlara türeten ek, /+Iı/, /+Iu/ ekinin karşıtı durumundadır.²⁰³

¹⁹⁹ Korkmaz, **a.g.e.**, s. 55.

²⁰⁰ Korkmaz, **a.g.e.**, s. 58.

²⁰¹ Korkmaz, **a.g.e.**, s. 60.

²⁰² Korkmaz, **a.g.e.**, s. 63.

ra_atsız < raḫatsız (4/23), *susuz* (12/28), *mutsuz* (14/5)

3.2.4.2. İsimden Fiil Yapma Ekleri

Sıklıkla isim köklerine, az da olsa isim gövdelerine gelen bu ekler “olma, oluş bildirme; yapma, yapış bildirme” özelliğinde fiiller türetme görevindedir.²⁰⁴

/+AI/

İsimden fiil türeten /-a/ eki ile edilgenlik bildiren /-I/ekinin birleşmesinden oluşan bu ek, isimlerden “olma” ifade eden fiiller türetmektedir.²⁰⁵

azalttıḫ (5/111), *çoḫaltamıyez* < çoḫaltmıyoruz (6/24), *boşalır* (7/35), *azaldı* (11/53), *ço_aldı* < çoḫaldı (11/53)

/+de/, /+dä:/

Birkaç örnek dışında (aldat-, iste-) genellikle ses yansımali sözlerden yine ses yansımali fiiller türeten bir ektir.²⁰⁶

gümbürdä:rdi < gümbürderdi (13/87)

isterim (5/135), *istemez* (18/16)

/+I/

Ünlü ile biten isim ya da isim soylu kelimelere “olma” bildiren fiiller türetme görevindedir.²⁰⁷

ḫoyulana (12/18), *anılydı* (12/21), *dizilirlerdi* (13/22)

/+IA/

Bir veya birden fazla heceli isim ve isim soylu kelimelerin kök ya da gövdelerine gelerek geçişli yahut geçişsiz fiiller türetmektedir.²⁰⁸ Bu ek, Eski

²⁰³ Korkmaz, **a.g.e.**, s. 64.

²⁰⁴ Korkmaz, **a.g.e.**, s. 109.

²⁰⁵ Korkmaz, **a.g.e.**, s. 112.

²⁰⁶ Korkmaz, **a.g.e.**, s. 114.

²⁰⁷ Korkmaz, **a.g.e.**, s. 116.

²⁰⁸ Korkmaz, **a.g.e.**, s. 116.

Türkçede ve Türkiye Türkçesinde olduğu gibi bölge ağızlarında da yaygın bir biçimde ve farklı işlevlerde kullanılmaktadır.

sulārlardı (12/28), *bāla* < bağla (5/5), *temizlersin beslersin* (5/6), *yardımlaşma* (5/93), *başladık* (6/31), *bālantısı* < bağlantısı (6/31), *azırladılar* < hazırladılar (9/14), *ilerledemedik* < ilerletemedik (10/3), *sözleştik* (10/30), *atırlarım* < hatırlarım (10/67), *yasaqladılar* (11/42), *toplandı* (13/13), *ilerledi* (14/5), *başlardı* (15/20), *otlattık* (17/12)

/+lAn/

Bu ek, /+lA/ isimden isim yapma eki ve /-n/ dönüşlülük ekinin birleşmesinden oluşmuştur.²⁰⁹ Eki incelerken tek bir ek gibi ele almamızın sebebi ise ekin kullanıldığı kelimelerde tek başına /+lA/ ekinin bulunduğu örneklerinin kullanılmamasıdır. (evle-, dizile-, çöple-)

evlendim (2/10), *pālılandı* < pahalılandı (11/46), *koyulana k̄ā* < koyulana kadar (12/18), *dizilenirdi* (13/21), *evlendirdik* (11/33), *avalandırırız* < havalandırırız (13/39), *çöplenirim* (16/13)

/+lAş/

Yukarıda belirttiğimiz /+lAn/ eki için geçerli olan durum burada /+lAş/ eki için de geçerlidir. Ek, /+lA/isimden fiil yapma eki ile /-ş/ dönüşlülük ekinin birleşmesiyle oluşmuştur.

kalabalaşmış < kalabalıklaşmış (4/49), *yerleştirmiş* (7/2), *olgunlaştı* (11/54)

/+sA/

Türkiye Türkçesinde olduğu gibi bölge ağızlarında da işlek olmayan bir ektir. İsimlere gelerek genellikle istek bildiren fiiller yapar.²¹⁰

benimsemedi (10/11)

²⁰⁹ Korkmaz, a.g.e., s. 119.

²¹⁰ Korkmaz, a.g.e., s. 121.

3.2.4.3. Fiilden Fiil Yapma Ekleri

Fiil kök ve gövdelerine gelerek yeni fiiller türetmek için kullanılan eklerdir.²¹¹ Çok fazla kelimedede kullanılmış işlek örnekleri olduğu gibi fazla kullanılmayan az işlek örnekleri de vardır.

/-Ar/

Ünsüz ile biten bazı geçişsiz fiillere getirilerek geçişli fiiller türeten bir ettirgenlik ekidir.²¹²

koparıyız < *koparırsız* (13/38)

/-Dir/, /-Dür/

Ünlü ve ünsüz uyumlarına bağlı olarak sekiz farklı şekil alabilen bu ek, geçişli ya da geçişsiz fiillere getirilerek geçişli fiiller türetmeye yarayan işlek bir ektir.²¹³

bildiriydik < *bildirirdik* (6/23), *doldurüyez* < *doldururuz* (6/26), *yerleştirmiş* (7/2), *gezdirelirdi* (10/91), *evlendirdik* (11/33), *karıştırısın* (11/45), *avalandırıyoruz* < *havalandırırız* (13/39), *doldurdular* (15/6), *yaptırdım* (15/29), *koymazdı* (17/17), *giydirin* (19/35)

/-(I)l/

Türkçenin kullanım alanı geniş fiilden fiiltüretme eklerinden olan “-(I)l” eki çatı eki olma özelliğinin yanında yeni anlamda kelimeler türetme özelliği de taşır.²¹⁴ Ancak derlenen metinlerde tespit edilen örneklerde yalnızca edilgen çatılı fiil türetme işleviyle kullanılmıştır.

seçilmiştik (5/13), *ekilen* (5/77), *tağıldı* (7/18), *anılydı* (12/21), *dizilirlerdi* (13/22)

/-(I)n/, /-(U)n/

²¹¹ Korkmaz, a.g.e., s. 123.

²¹² Korkmaz, a.g.e., s. 126.

²¹³ Korkmaz, a.g.e., s. 126.

²¹⁴ Korkmaz, a.g.e., s. 127.

Eski Türkçeden beri dilimizin en işlek çatı eklerinden biri olan bu ekin genellikle asıl işlevi geçişli fiillerden dönüşlü fiiller türetmektir.²¹⁵

çalkındık (13/10), *toplandı* (13/13), *tutunur* (19/33), *giyiniktin* (19/50)

/-(I)r/

Eski Türkçedeki “-(U)r ettirgenlik ekinin günümüze kadar ulaşmış ve ünlü uyumuna girmiş hali olan bu ekle, ünsüz ile biten geçişli ve geçişsiz fiillerden ettirgen fiiller türetilmektedir.²¹⁶

bitirdim (5/16), *geçirdim* (5/44), *bitirdim* (9/3), *geçiririz* (9/42), *pişirdik* (9/56), *sevinirdik* (11/80)

/-ş/

İsimden fiil yapan “+IA” ekiyle birleşmiş bir vaziyette “+IAş” durumundadır.

yardımlaşma (5/93), *sözleştik* (10/30)

• Bölge ağızlarında “yardımla-, sözle-, kolayla-, sakinle-“ gibi fiiller yaygın bir biçimde kullanıldığı için “+IA” ekini ve “-ş” ekini ayrı ayrı ele alınması uygun görülmüştür.

/-(I)ş/

Fiil kök ya da gövdelerine gelerek farklı işlevlerde kullanılan bu çatı eki, genellikle işteşlik temelli bir birliktelik bildirir.²¹⁷

yetişince (5/71), *karıştırısın* < karıştırırsın (11/45)

/-t/

Türkçede yaygın bir biçimde kullanılmakta olup fiil kök veya gövdelerine gelerek ettirgen çatılı fiiller kuran bir ektir.²¹⁸

²¹⁵ Korkmaz, a.g.e., s. 129.

²¹⁶ Korkmaz, a.g.e., s. 131.

²¹⁷ Korkmaz, a.g.e., s. 140.

²¹⁸ Korkmaz, a.g.e., s. 134.

azalttık (5/111), *çoğaltamıyız* < çoğaltmıyoruz (6/24), *kuruttuk* (9/56),
ilerledemedik < ilerletemedik (10/3), *yıpratmışın* < yıpratmışsın (10/89),
oğutmadılar (12/22), *otlattık* (17/12), *üşütmüşünüz* < üşütmüşsünüz (19/25)

3.2.4.4. Fiilden İsim Yapma Ekleri

Fiillerin kök ya da gövdelerine ya da isimlerden oluşturulmuş fiil gövdelerine fiil yeni fiiller türetmek maksadıyla getirilen eklerdir.²¹⁹

/-Ağ/

Bir ya da birden fazla heceli fiil kök ya da gövdelerine isim ya da isim soylu kelimeler türetmek için getirilen işlek bir ek olmakla birlikte Eski Türkçedeki “-gAk” ekiyle de ilişkilendirilir.²²⁰

kaçak (15/18)

/-AlAğ/

Bu ek, tekrarlama fiilleri türeten “-AlA” eki ile fiilden sıfat türeten “-k” ekinin kaynaşmasından oluşmuş tek heceli geçişsiz fiillerden sıfat ya da isimler türeten bir ek olarak nitelendirilmektedir.²²¹

yatalak (5/3)

/-cA/

Fiillerin sonun getirilerek soyut isimler türetmeye yarayan bir ektir.²²² Standart Türkçede olduğu gibi Üsküp Beldesi ağızlarında da sık kullanılan işlek bir ek değildir.

düşünce (14/42)

/-GI/

²¹⁹ Korkmaz, a.g.e., s. 67.

²²⁰ Korkmaz, a.g.e., s. 70.

²²¹ Korkmaz, a.g.e., s. 72.

²²² Korkmaz, a.g.e., s. 76.

Fiil kök ya da gövdelerine gelerek çeşitli somut ya da soyut isimler ile araç-gereç adları türetmeye yarar.²²³

saygı (14/17)

/-GIn/, /-GUn/

Getirildiği genellikle tek heceli olan geçişli ya da geçişsiz fiil köklerinden sıfatlar türeten bir ektir.²²⁴

olgunlaştı (11/54), *düşkün* (17/14)

/-I/, /-U/

Eski Türkçede “-(I)g şeklinde olan günümüze “-I” şeklinde ulaşan ek, genellikle tek heceli fiil köklerinden isim ya da isim soylu kelimeler türetir.²²⁵

seçili (5/9), *anılıydı* (12/21), *dizilirlerdi* (13/22), *örtülü* (17/53), *ölü* (18/6)

/-(I)k/

Eski Türkçedeki “-yUk” ekiyle bağlantılı olduğu düşünülen ek, fiillere gelerek isim ya da sıfatlar oluşturan işlek bir ektir.²²⁶

geçik (7/38), *yırtıktı* (17/51), *giyiniktin* (19/50)

/-(I)m/

Bir ya da birden fazla heceli geçişli ve geçişsiz fiillerden isimler türetmeye yarayan işlek bir ektir.²²⁷

e_itim < eğitim (1/18), *sayımcılar* (10/8), *giyim* (5/39)

/-kan/

çalışkandır (5/137)

²²³ Korkmaz, a.g.e., s. 80.

²²⁴ Korkmaz, a.g.e., s. 81.

²²⁵ Korkmaz, a.g.e., s. 82.

²²⁶ Korkmaz, a.g.e., s. 84.

²²⁷ Korkmaz, a.g.e., s. 89.

/-ku/

tutkunluk (5/96)

/-me/, /-ma/

Esasen bir isim-fiil eki olmakla birlikte “-mAk” kılış ekinin son sesinin düşmesiyle “hafif mastar” olarak isimlendirilen bir vaziyet almıştır ve daha kuvvetli isimler yapar.²²⁸

gelme (2/2), *büyüme* (5/2), *yardımlaşma* (5/93), *isteme* (6/10), *gelme* (6/39)

/-tI/

Fiil gövdelerine gelerek isimler türeten işlek bir ek durumundadır.²²⁹ Ancak bazı dilciler bu eki eklendiği bazı fiillerin dönüşlü halleri bulunmamasından dolayı “-(I)ntI” şeklinde değerlendirmişlerdir.²³⁰

bālantisı < bağlantısı (6/31)

/-(y)ış/

Yapısı bakımından isim-fiil eki olan bu ek, bir ya da birden fazla heceli fiillerin kök ya da gövdelerine gelerek geçici kılış adları türetmektedir.²³¹

anlayışlıydı (5/34)

3.2.5. Çekimsiz Fiiller

3.2.5.1. İsim Fiiller

Fiillerin kök ve gövdelerinin karşıladığı eylemleri ve durumları şahıs ya da zamana bağlı olmak şartı olmaksızın karşılayan isim gibi görünwn fiil şekillerine isim-fiil denilmektedir.²³²

/-mA/

²²⁸ Korkmaz, **a.g.e.**, s. 91.

²²⁹ Korkmaz, **a.g.e.**, s. 101.

²³⁰ John Dery, **a.g.e.**, s. 857./Tahir Nejat Gencan, **a.g.e.**, s. 208.

²³¹ Korkmaz, **a.g.e.**, s. 106.

²³² Korkmaz, **a.g.e.**, s. 864.

görmä: < görmeye (4/14), *oğutmā* < okutmaya (4/23), *yollamā* < yollamaya (6/25), *almā* a < almaya (7/39), *istemä:* < istemeye (8/2), *yapmā* < yapmaya (11/31), *sürmä:* < sürmeye (12/1), *biçmā:* < biçmeye (18/38)

/-mAk/

demek (1/24), *beslemek* (5/135), *geçmek* (10/26), *vermek* (11/58), *teklemek* (11/62), *gütmek* (12/41), *beklemek* (14/43), *göndermek* (19/20)

/-(y)Iş/, /-(y)Uş/

anlayışlıydı (5/34)

3.2.5.2. Sıfat-Fiiller (Partisipler)

Korkmaz tarafından çekimsiz fiiller gurubuna alınan sıfat-fiiller, fiillerin kök ya da gövdelerine getirilen ekle sıfat gibi görünen fiil şekilleri olup varlıklarla nesnelere hareket ve zaman gösterme yönleriyle geçici bir biçimde nitelerler.²³³

/-An/

Eski Türkçede “-GAn” şeklinde bulunan bu sıfat-fiil eki günümüze “-An” şeklinde ulaşmış olup isim ve sıfat görevinde kelimeler türeterek²³⁴ bölge ağızlarında da sıkça kullanılmaktadır.

gelenlere (2/4), *çalışanın* (2/14), *mektepe görmeyen mürekkep yalamayan* (2/68), *çalışan* (3/20), *olan* (4/9), *gidenler* (4/17), *geçen* (5/27), *ekilen* (5/77), *alan* (5/109), *yapan* (8/12), *kuruyanları* (8/26), *isteyen* (11/61), *çalışan* (13/8), *eriden* (13/27), *veren* (13/80), *kalın* (16/39), *oturanlara* (17/33), *çıkan* (18/55)

/-AcAk/

Birleşik bir ek olarak kabul edilen²³⁵ “-AcAk” sıfat-fiil eki fiillerden geçici sıfat ve isim görevinde gelecek zaman partisipleri oluşturmaktadır.²³⁶

²³³ Korkmaz, a.g.e., s. 909.

²³⁴ Korkmaz, a.g.e., s. 939.

²³⁵ Zeynep Korkmaz, *Türk Dili Üzerine Araştırmalar*, C. 1, s. 3-11.

²³⁶ Korkmaz, *Türkiye Türkçesi Grameri (Şekil Bilgisi)*, TDK Yay., Ankara 2009, s. 966.

deycä:m < diyeceğim (2/17), *deycem* < diyeceğim (4/57), *kırtaracaķ* (5/84), *araycaķ* (6/42), *satacaķ* (8/28), *yeycä:mizi* < yiyeceğimizi (10/82), *vericek* (11/43), *ālaşıcaķ* < ağlaşacaķ (11/73), *yeycä:n* < yiyeceğin (13/79), *gelicek* (14/21)

/-mİş/, /-mUş/

Getirildiği fiilden isim, sıfat ve zarf görevinde geçmiş zaman partisipleri türetmekte olan ek, bölge ağızlarında çok fazla işlek değildir.²³⁷

gitmiş (5/136)

/-Dİk/, /-DUK/

Türkçede yaygın olarak kullanılan bu sıfat-fiil eki bölge ağızlarında da en çok başvurulan sıfat-fiil ekleri arasındadır. Sıfat veya isim görevinde geçmiş zaman partisipleri türetirler.²³⁸

tanıdık (2/34), *yaptıım* < yaptığım (2/54), *yaptıım* < yaptığım (9/39),

üzüldüüm < üzüldüğüm (10/98), *yetiştirdimiz* < yetiştirdiğimiz (11/48), *aldıklarımızı* (13/74)

3.2.5.3. Zarf-Fiiller (Gerundiumlar)

Çekimsiz fiiller grubunda ele alınan zarf-fiiller, fiillerin zarf görevinde kullanılmak için girdiği özel şekilleridir.²³⁹ Ulama, kaşıtlama, karşılaştırma, zaman ve sebep gösterme gibi işlevleri vardır.²⁴⁰ Bölge ağızlarında da yaygın biçimde kullanılmaktadır.

/-ArAk/

Genellikle esas eylem boyunca ona yardımcı bir eylemi gösterirler.²⁴¹ Ekin yapısı hakkında çeşitli görüşler vardır. Bunlardan birinci /-A/ istek eki ile /-rAk/

²³⁷ Korkmaz, a.g.e., s. 923.

²³⁸ Korkmaz, a.g.e., s. 911.

²³⁹ Banguoğlu, a.g.e., s. 427.

²⁴⁰ Banguoğlu, a.g.e., s. 428.

²⁴¹ Banguoğlu, a.g.e., s. 430.

karşılaştırma ekinin birleşmesiyle oluştuğunu,²⁴² ikincisi /-(y)A/ zarf-fiil eki ile /+rAk/ karşılaştırma ekinin birleşmesiyle oluştuğunu²⁴³ bir diğer görüş ise /-Ur/, /-Ar/ geniş zaman eki ile /+ok/ güçlendirme ekinin birleşmesinden oluştuğunu²⁴⁴ savunmaktadır. Ayrıca ek in Türkçede ortaya çıktığı dönemlerin Eski Anadolu Türkçesinin sonları olduğu söylenebilir.²⁴⁵

yörüerek < yürüerek (1/10), olarak (2/8), olarak (5/9), keserek (8/49), sürükleyerek (19/46)

/-DIKÇA/

Sıfat-fiil eki olan /-dik/, /-dük/ ekinin zarf türetmeye yarayan /+ça/ ekiyle birleşmesinden oluşmuş bir zarf-fiil ekidir.

salladıkça (12/7)

/-mAdAn/

Tarihî Türk Şivelerinde /-mAdIn/ şeklinde olup günümüze /-mAdAn/ haliyle ulaşan ek, yapıcı olumsuz olduğundan dolayı yalnızca olumlu yapıdaki fiil kök ve gövdelerine gelerek olumsuz biçimde zarf-fiiller oluşturmaktadır.²⁴⁶ Bölge ağızlarından derlenen metinlerde kullanımı anlamca “öncelik zarf-fiili”²⁴⁷ şeklindedir.

ölmeden (3/2), gitmeden (5/2)

/-(y)InçA/, /-(y)UncA/

Eski Türkçe /-gInçA/ ekinin türlü ses olaylarına uğrayıp günümüze ulaşmış şekli olan ek, fiil kök ve gövdelerine gelerek zaman bildiren zarf-fiiller

²⁴² Mesgnien Meninski, **LOTAP**, Türk Dilleri Araştırmaları Dizisi, Ankara 1999, s.146; Henry Jehlitschka, **Türkische Konversations-Grammatik**, Julius Groos, Heidelberg 1895 s. 208.

²⁴³ Bang, *Studien I*, s. 55; Deny, **Osmanlı Türkçesi Grameri**, s. 1324; Muharrem Ergin, **Türk Dil Bilgisi**, s. 586; Tahsin Banguoğlu, **Türkçenin Grameri**, s. 367.

²⁴⁴ Gabain, “*Die zentralastatischen Türksprachen*”, s. 199; Zeynep Korkmaz, “*-arak/-erek Ekinin Yapısı Üzerine*”, **Türk Dili Üzerine Araştırmalar**, C. 1, s. 128-132.

²⁴⁵ Ergin, **a.g.e.**, s. 341.

²⁴⁶ Zeynep Korkmaz, **a.g.e.**, s. 1011.

²⁴⁷ Banguoğlu, **a.g.e.**, s. 432.

türetmektedir.²⁴⁸ /-gIn/ yapım eki ile /+ça/ eşitlik ekinin birleşmesinden meydana gelen ek Batı Türkçesine /-InÇa/ şeklinde geçmiştir.²⁴⁹

olmayınca (5/26), *yetişince* (5/77), *bitince* (11/10), *yetişince* (16/6), *durunca* (18/14), *duyunca* (19/32)

/-(y)İp/, /-(y)Up/

Türkçede sıkça kullanılan zarf-fiil ekleri arasında yer alan bu ek, bölge ağızlarında da işler vaziyette bulunmaktadır.²⁵⁰

bırakıp (6/26), *gidip* (6/40), *ıyıkayıP* < yıkayıp (8/34), *çekip* (16/31), *toplayıp* (17/42), *koparıp* (17/49)

²⁴⁸ Zeynep Korkmaz, **a.g.e.**, s. 1004.

²⁴⁹ Ergin, **a.g.e.**, s. 339.

²⁵⁰ Zeynep Korkmaz, **a.g.e.**, s. 999.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

ÜSKÜP BELDESİ AĞZINDA TARİHÎ KIPÇAK TÜRKÇESİ İZLERİ

Anadolu Ağzıları üzerine yapılan çalışmalarda karşılaştığımız birçok fonetik ve morfolojik değişikliğin sebebi eski şekillerin kendini koruması olarak gösterilir. Oğuz yazı dilinde gerçekleşen bütün değişmelerin konuşma dilinde gerçekleşmemiş olduğunu ve Eski Anadolu Türkçesi özelliklerinin birçoğunun ağızlarda kendini koruduğunu görürüz. Bizim çalışmamıza konu olan Üsküp Beldesi ağzının ise Anadolu ağzlarından farklı olarak Eski Kıpçak Türkçesindeki kullanımlarla benzerlik gösterdiği gözlenir. Beldenin coğrafi konumu ve nüfusun köken olarak Bulgaristan, Yunanistan, Kırım ve Kafkaslardan buraya göçmüş olması böyle bir durumun ortaya çıkmasının sebebi olarak düşünülebilir.

4.1. Tarihî Kıpçak Türkçesi

Kıpçak Türkçesi XIV. yy ile XVIII. yy arasında Karadeniz'in kuzeyi ile Kuzey Afrika topraklarına kadar yayılmış olan Kıpçak Türklerinin konuşma ve yazı dilidir. Türkçenin bu tarihî şivesi üç dönemde incelenir.

4.1.1. Kuman Kıpçak Türkçesi

Karadeniz'in kuzeyinde Kırım bölgesinde XIII-XIV. asırda yaşamış Hristiyan Kıpçak Türklerinin dilidir. Dönemin tek yazılı eseri Codeks Cumanicus'tur

4.1.2. Memlûk Kıpçak Türkçesi

XIV. ve XVI. yüzyıllarda Mısır ve Suriye'de ortaya konan eserlerin dilidir. Memlûk devleti içerisinde çok sayıda Kıpçak Türkçesi eseri yazılmıştır.

4.1.3. Gregoryan Muhiti Kıpçak Türkçesi

“XVI. ve XVII. yüzyıllarda özellikle Kamenets-Podolks(Ukrayna) ve Lvov(Ukrayna) bölgesinde yoğun olarak yaşayan ve bu coğrafyada eserler vermiş Kıpçakların dilidir. Eserler Hay harfleriyle kaleme alınmıştır”²⁵¹.

4.2. Üsküp Beldesi Ağzı İle Kıpçak Türkçesi Arasında Benzerlik Gösteren Özellikler

4.2.1. Diftong oluşumu

Kıpçak Türkçesinde ve özellikle Codex Cumanicus'ta gördüğümüz tali diftong oluşumu hadisesi Üsküp Beldesi ağzında da sıkça görülmektedir.

Codex Cumanicus: *agar* > *aar*, *sev-* > *söü-*²⁵²

Üsküp Beldesi: *sıır* < sığır (1/3), *yaar* < yağar (4/62), *saarım* < sağarım (5/68), *saar* < sağar (18/24), *dijil* < değil (19/39)

4.2.2. Düz Ünlülerin Yuvarlaklaşması

Kıpçak Türkçesinin karakteristik özelliği olan ünlü yuvarlaklaşması Üsküp Beldesi ağzında da sıklıkla görülen bir özelliktir.

- ó, ö, o < e

yövmiyeyle < yevmiyeyle (6/25), *mövlüt* < mevlüt (10/37), *yómiyeye* < yevmiyeye (13/71)

- u < a

bubam < babam (3/2), *sorusan* < sorarsan (6/3)

- ü < i

münübüs < minibüs (7/32)

²⁵¹ Ebru Çetin Milci, **Gregoryan Muhiti Kıpçak Türkçesi Mahkeme Tutanakları (1630-1635) (İnceleme-Metin-Dizin)**, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü (Yayımlanmamış Doktora Tezi), İstanbul 2014, s. 33.

²⁵² Annemarie Von Gabain, “**Codex Cumanicus’un Dili**”, Tarihi Türk Şiveleri (haz. Mehmet Akalın), TKAE Yayınları, 3. Baskı, Ankara 1998, s. 73.

4.2.3. “h” sesinin düşmesi

Kuman Kıpçakçasının tek eseri olan Codex Cumanicus'ta bazı alıntı kelimelerde h sesinin düştüğü görülür: heç (fars.) > eç (CC), şahar (fars.) > şaar (CC)²⁵³

Alıntı kelimelerdeki bu durum Üsküp Beldesi ağızında da karşımıza çıkar:

allā < allah (4/3), *namazgā* < namazgâh (6/4), *sefte* < siftah (8/50), *saba* < sabah (9/41), *nikā* < nikâh (12/43), *maşallā* < maşallah (19/32)

4.2.4. “r” sesinin düşmesi

Codex Cumanicus'ta gördüğümüz akıcı “r” sesinin düşmesi ve özellikle geniş zaman –Ur, -Ar, -Ir –r eklerinde r sesinin kaybolmasına²⁵⁴ benzer bir durum Üsküp Beldesi ağızı için şimdiki zaman ekinin kullanımında karşımıza çıkar.

yörüyemiyú < yürüyemiyor (2/64), *yapíyelā* < yapıyorlar (3/28), *yapíye* < yapıyor (6/12), *yapíyólar* < yapıyorlar (1/12), *okuyú* < okuyor (2/15) *diyom* < diyorum (14/2)

4.2.5. g > y değişimi

Kıpçak Türkçesi'nde hem Codex Cumanicus'da hem Memlük Kıpçakçası'nda hem de Ermeni Harfli Kıpçak Metinlerinde görülen g > y değişimi hadisesi Üsküp Beldesi ağızında da yaşamaktadır.

Codex Cumanicus: *bey* < *beg*, *tey-* < *teg-*²⁵⁵

Ermeni Harfli Kıpçak Metinleri: *biy* < *beg*²⁵⁶

Üsküp Beldesi Ağızı: *deyil* < değil (1/12), *ēylenmek* < eğlenmek (4/45), *yāyardı* < yağardı (4/62), *sāya* < sağa (5/104), *búyday* < buğday (7/30), *buyday* < buğday (10/12), *yapamayceyim* < yapmayacağım (10/106), *vereceyim* < vereceğim (10/109), *beyendim* < beğendim (13/34), *eylence* < eğlence (15/52), *öylen* < öğlen (17/59), *diyey* < diğer (2/62), *kiyatlar* < kâğıtlar (3/2)

²⁵³ Gabain, *age.*, s. 81.

²⁵⁴ Gabain, *age.*, s. 77.

²⁵⁵ Mustafa Argunşah, Galip Güner, *Codex Cumanicus*, Kesit Yay., İstanbul 2015, s. 68.

²⁵⁶ Milci, *age.*, s. 63.

METİNLER

Anlatan: Hikmet YENİ

Öğrenim Durumu: Yok

Yaşı: 78

Derleme Yeri: Çukurpınar(Sazara)

yirmi dörd ay yaptım. piyāde sōra çevirdiler istikbārete. istikbāret bölüünde.
döndük tabi bē burdā ayvan otlattık ayvancılık. koyun ayvanı otlattım sıır ayvanı
otlattım manda vardı manda otlattım ayātımız oydu. beş tane birisi burda en küçü bu.
bi manğa iki tane de öldü yānē. başkasınlan evlendim onlan ayrıldık. birisi evli
5 büyükler kızlar evli iki tane kız var onlar evli. büyük evli ikisi bekar. torun yedi tane
oluyo işte. epicī kaçtı beyā. yaptık iştedü ünü onlar yaptı ben nası yapıcam. orda
çalğıylan o beyā mıstafaninki. yirmi dört saat yapıyolā burda be canım o kadā.
yemek yok davulculara veriler sāde.

yalnız oca çıkardı bizim meydanlık var orda duvā oğurdu aydi baçalım
10 kırklarelina. kırklarelina o zaman vesāyit yok yürüyerek te giderdik bazı kere
kamyóna pinip giderdik bizim zamānımızda. vesāyitlen gidiyolar işte yapıyolar düün
yapıyolar şindi davullan düün. er yerde vā şindi sāde burda deyil er yerde yapıyolar.

varmış eskiden öyle isim takmışlar işte sōra çukurpınar oldu vallā bilmem
neden di iştirdiler. bayram yapardılar işte yok öyle yürüyüş mürüyüş yapardılar güreş
15 yaparlardı pēlivanlar çıkardı idrellez zamanı burda bi arman yeri var orayı çıkardık.
güreşenlerden osman var kırıldı bacā onun da düştü buzda. askeçocānda ben de
güreştim o zaman kuvetliydim vuruydum yere. orda ben gittim kışın zaten dörd ay
sivaSta gördük eitim. te burayı kadar düz qar orasının kışı düz oldūna fırtınalı yok
çok qar yapıyó. yazı da emen emen iç. uçay ama o da fırtınalı geçiyó toz duman
20 gider yollarda beñ ordaykene qar iç iç ēsik olmadı.

bī öte beri te orayı fındık,ektim karşıda bi dölüm kadar yer elli kök kadar var işte. bi buçuğ senelik filan,oldu bu sene yapmadı az bi şey yaptı. ordan aldık zaten bunların köklärni onları bi avlu içine diktik,orayı olmadılar. çıkādım karşıdan orayı diktim orda başladılar şimdi gelişmä:. merakatmiş alcāz ekicēz filan demek istediler.

25 biz dört kardeşlik kız vardı iki de ābilerim vardı onlar,öldü ben kaldım sāde. anım o da dört kardeş mı beş kardeş mı bi çocuk onlar da dört kız. evelden babası onun koruculuk yapardı vefāt etti anası da öldü.

Anlatan: Osman MERİÇ

Öğrenim Durumu: Yok

Yaşı: 83

Derleme Yeri: Çukurpınar(Sazara)

otuz üç do umlu seksen üç yaşında. sen şimdi otuz beş deycen de yanlış diyösün deycen de. babam rāmetli selanikten gelme sekiz yaşında gelmiş. buraya evlatlık olarak almışlar annem burasının yerlisi. şindikın onlara ne derler biliyösün yerlilere manav derler ğacal derler. gelenlere mācır derler.

- 5 askerlik bin dokuz üz elli altı elli yedi otuz ay. o zamanlar candarmaydık biz amit çavuşla berāberdik. biz altı ay oğulda kaldık üç candarma er oğul alayı tunceli. altı ay oğulda kaldık bi altı ay da onbaşı kursunda kaldık günü gününe mu āmerelik karağol onbaşısı olarak kurs gördük. bir sene tuncelide bir sene erzurum oltuda. uzmanlā kalmadık amit çavuş kaldı ben kalmadım ben buraya döndüm temelli.
- 10 becardım sōra evlendim bin dokuz üz elli sekizde eralde evlendim. bende dü ün mü ün yok benim kızlan aram iyidi emen koluna daldım büle dedim adi çektik kaçırдық. üç kızım bir çocu um var erkek dörd ay oldu emekli olalı. bir kızım var dörT yıllık üniversite mezunu belediyede memur ondan sora kızımın birisi fātide evli. öbür belediyede çalışanın kızı var mesela şimdi ilāiyat fakültesi okuyo bi de
- 15 edebiyat iki üniversite birden okuyú.

- altı sene almanyada kaldım ordan geldik kamyonculā başladık gebzeeye kadar odun götürdük getirdik kardeşimle berāber deycā:m hayāt böyle. yetmiş yediden seksen ikiye kadar sürdürdük onu da baktık bize göre de il bu kamyonculuk. paraylan ēliyet aldık ilk peşin mercedes taksisiyle bin dokuz üz yetmiş dörtte temelli dönüş
- 20 yaptım almanyadan. mercedes taksisi kırklarelinde hiç kimsede yoktu. bi şöförler

cemiyet başkanında vardı ikinciyi de almanyadan ben getirdim onu da burğazda bir inşāt mütāyitine verdim. kıamyonculuktan sora artıķın işte başladıķ çifçilik te yapmadıķ öyle ayvancılık yaptık büyükbaş. onı iki onı üç tane ayvan vardı sıır. ondan sora iki bin birde hacılık yaptım. iki bin on üçte ailecek çoluķ çocuk ümre yaptım
25 aldım onları da götürdüm ümreye. beş altı sene oldu gözlerimden kıatarak vardı ameliyāt oldum ondan sorā iki sene de oldu bel fitıından ameliyāt oldum. ona gene gelmeden dā burdan ava gidiyodım sene bin doķuzüz doķsan sekiz burda mezarlık var ya kııkıyosun bayır başında öte gidiyodım düştüm kıırıldı bacaķ burdan ondan sorā yirmi gün edirne fakültede kıaldık. bundan iki sene önce bel fitıından ameliyat
30 oldum. ilkin gittim bi bacān bi tanesi tutuldu gittik tabi istanbula profösörlere yedi tane varmış belimde fitık üç tanesini lazerlen aldılar benıç anlamadım. faķat ertesini sene yengeni doķtora götürdüm gene istanbula. öbüřayaķ tutuldu bir tanesi doķtorun buradan bir kıadını da yapmıştı ameliyat iyi netice aldılar o kıadından. istanbuldaki tanıdıķ o randavü aldı bize. şimdi iki senedir platin kıoydular belime ama bu yaşta
35 gene çalışıyorum. ic şimdi nābalım şimdi evden kıāveye kıāveden cāmiye böyle kıayāt.

ama o zaman çocuk çok fenaydı. ortaokulu bitirdikten sora dedim başka okula vereyim o zaman da ortam çok fenaydı biliyosun sācılık solculuķ. dedim vereyim okula angi okula istiyosun falan. vallā baba dedi beni e_er okula verirsen dedi benim sonum ya mezarlık ya apisāne çocuk ta biraz em kıuvetlice em biraz efe yāni.

40 epsi duruyū tarlaların burda. kıardeşim işler icar da almazdım te bu kıardeşim işliyo diye hālen o işliyo. başkasına icara da vermedim. birı iki sene oldu şindi verdim on beş onı altı dölüm bi tanesi tarlanın da e yeri de iyi fasulye ekerim kıocaķarıylan berāber kıocaķarı da biraz düştü iltıaplı romatizmaya kıapıldı anadın mı ondan sora götür getir istanbula hālan da evde bize ekmek kıatık yapıyo. bāzı gidiyom kendi
45 ihtiyaçıma bu sene işte köyün emen altçāzında yerimiz var yarım dönüm kadar bi şey kendim ektim ondan soram biberini domatısı epsini yaptım kendi kendime deycā:m yāni hālā da çalışırım kıayāt böyle.

tē baḡ ev emen sālīḡ ocānın arḡa tarafında benim ev. Şindi torun dedi ki o da biraz meraklı dede dedi biraz yerli mercimek ek dedi biraz da no_ut ek dedi. baḡtım
50 bilmem nerden mersinden mi altı tane de fidan yollamış te bu sene de yollaycaḡ Şindi
gene getircek de bāḡeye ekicēz. biber ektim domatiz ektim ḡavun ḡarpuz ektim avuḡ
yine buraya ektim ama bu sene ḡoḡ ḡuraḡ oldu dōrd beş ay bi kere emen iḡ rāmet
yāmadı bir_iki sefer ortumla suladım ama o suladıḡtan sora gūneŐ yaḡıyo kōklerini
yaḡtı ḡuruttu. Şindi bu evel ben ayvancılık yaptı_ım zamanlar bi sene Şap. arḡadaŐ bi
55 eşek almış ḡızılıḡkdereden. o eşe_en aya_anda Şap astalı_ı varmış o eşe_en
aya_andan buraya gelmiŐ bütūn kōye bulaŐtı bütūn epsini sattıḡ. sattıḡ ayvanları tabi
o zaman da iyi fiyata gitti. meselā üḡ_üz bin liralık ayvan emen emen beş_üz bin
liraya gitti ayvanlar satıldı. tabi epsi iḡ biraḡmamamaḡ Şartıyla. valla Şindi ne bileyim bē
on seneyi geḡti eralde.

60 Şindi fazlı aḡa var mı ani ḡarŐıda telefon yatırıyolar ya onun yanında kōmürcü
oduncu var benim amıcamın ḡocu_udur o ḡardaŐ ḡocu_uyuz onlan. en yaŐlıŐı
doḡsan_üḡ doḡsan dōrt yaŐında var bizim aḡrabalardan yatıyū Őindi ama diyer sālīḡ
durumu iyi ama ayaḡlan ḡalḡamıyo ayaḡlar tutmūyū. ona zamanla birisi taḡsiyle
vurdu ŐaŐaylan vurdu ondan saḡat ḡaldı Őindi yōrüyemiyū iŐte. amıcamın ḡocu_u var
65 bi tane doḡsan yaşında o da bazı kere ḡıḡar.

kendi başımızdan ḡoḡ Şeyler geldi geḡti bizim de. biz almanyaya gittik geldik
hep kōyūn dayıŐı amıcası eniŐtesiydim o zamanlar geldikten sora ama ne zaman ki
eldeki para mektep gōrmeyen mūrekkep yalamayan bir_ınsan tabi cāil de. o zaman o
parayla ben ḡırḡlarelinden ev de alabilirdim bilmem ne de yapabilirdim epiy de arsa
70 alırdım para ḡoḡ getirdik ama bizim o para tabi Şindi ḡıŐın ḡar_topunu alıyōsun eline
durduḡca nası eriyı eriyı bizim elimizdeki para o Şekil gitti. burḡazda dōrt_üz metre
ḡare bi arsam gitti işte öyle adam öldü alamadım tapıyı. ondan sora ḡamyon verdim
ḡırḡlareliline ḡamyonun yarı parasını aldım yarısını alamadım. mercedes taḡsinin yarı
parasını aldım yarısını alamadım yāni baŐımdam ḡoḡ Şeyler geḡti. iki sene burda
75 kōperatif baŐḡanlı_ı yaptım başladılar te yoḡ ḡamyona iş ḡıḡsın diye bilmem ne

ondan sora onu da bıraktım başkasına bi buçuğ ton ekinim de gitti öyle alamadım
đantarım gitti falan epsi nâlet olsun.

Anlatan: Mustafa Demirel

Öğrenim Durumu: Yok

Yaşı: 65

Derleme Yeri: Beypınar

mācırız bulğaristandan gelme. vallā çok sene oluyo köy kurulalı çok sene
oluyo ama. eskilā:den bubam öldü doğsan_ı altı yaşında. bubam ölmeden kiyatlar
gelmedi de sōna iki bin yılında oldu. ödedik em bubamı örttük em_ödedik. çamlıklā
vādı bizim üsküpten gelirken oralarda ep çalıştık yetmiş_ı altıdan vādı ōndan sona bi
5 sene ödedik sōna sigörtaya geçtik er_ay ödedik. yok beyā çocuk evlendik olmadı sōna
işte sakladık. bi insan olsa iyi olcāk ama anam bubam öldü kısmet. anğaraya gittik
üç_ay kaldık ordan ıslāyaya adana. yetmiş bīden yetmiş_ikiye yirmi ay yaptık
yetmiş_ikide geldik gālba. biz burdan gittik köyden beş_on kişi vādı elli bī do_umlu o
zaman anğaraya gittik iki üç kişi bi tanēsi öldü būdan ikisi dā sā. elli bīli on kişi felan
10 toplanıdı.

gelince ayvan bahtık işte ayvancılık yaptık biraz_ödedik işte ev bahtık koyun
da güttük sōna işte emekli oluncanan da sattık onları. ekiyez bāz kere sürdürüyez
bāzı ama tırahtör yok. bāzı fasıle ekiyez evin önüne oraya suya yakın patates falan
bāçe vā ama. yaptık eskiden mecbur bubam sākā o zaman yaptık. koyun da vādı
15 kşabaya gittik inek aldık manda da kştuğuk o zaman tırahtör yoktu ya. astalık o
zaman olūdu ama te öle bi manda ufaqtı kestiler mandacī aşā orda kaynaqlā vā orda
bi yerde kesmişlē. kşbācık mı oldu āyvan. gene bī kaç ayvanımız vādı öküz kştuğuk
manda kştuğuk sōna gene tekrar. o zaman attā üsküpte bilem arman dövā:di ayvanlā
dövenlā:le. kalabaydı be yüz āne yüz_elli āne insandı yüz seksen vādı emen_emen
20 şimdi azaldık altmış_āne vādır. dıšāda çalışan vā bayramlāda biraz kalaba oluyó.
ekiñeken vā iki üç kişi böle tırahtörle ben de fasile ekiyem bi tek fasile çıkıye patatēs

evin önüne emen tälälä boş emekli olunca zaten yalnız, olunca fasıle domatis falan evin önüne.

25 istanbula gittik, ama geldik o zaman ābim ordaydı beş, altı ay çalıştık ondan sōna geldim. büyük, ābim vādı anam öldüydü o zaman mecbur geldik sōna çalıştık emekli olduk ödedik.

salonda aşāda eskiden köyde olurdu salon malon bilmem ben şimdi salonda yapıyelä biliyesin? o zaman cumā günü başlādı cumartesi pazar o akşam başlādı iki üç günü bulūdu. pınālā var beypınār beypınār işte orälarda yapmışlar o zaman.

Anlatan: Mehmet Yılmaz

Öğrenim Durumu: Yok

Yaşı: 81

Derleme Yeri: Beypınar

iki çócúk iki kız. en báyü çócúk elli bir mi elli iki mi arada kızlā var işte
ikişer üçer yaş var aralarında en küçü de çócúk o da kırk bir yaşında. menderesi
astıkları zaman askerdim ben allā rāmet eylesin adamı astılar. yirmi dörd ay iki sene.
bekardım görücüyle evlendim. o zaman taksi maşsi yok ayvan arabasınla aşāda bi
5 köy var acıfağlı ordan arabayla gittiler aldılar getirdiler.

ayvanlār vardı yüz yüz elli tane keçi koyun ama kalabaydık sırayla giderdik.
iki üç tane ābim vardı benim iki tane bi de kardeşim var gene dört çócúk üç kız.
şimdi en báyü ümüz öldü kızların da ikisi öldü bi kız kaldı büyük ablalarım öldü.
erkeklerin de küçü üm olan istanbula gitti dā gelmedi bir afa oldu. burda yaşıyú
10 bunun da çócú ü mütāyitlik mi yapıyú nāpıyú. büyü ü de kapağlıda kalıyú geçen
günü geldi. benim küçü üm āmet benim memet memet āmet benim büyü üm mustāfa
en büyü ümüz öldü onun ibrā im. kızlar en büyü ü atice onun küçü ü selime en
küçü ü de fatme.

bizim orda akrābalar varmış babamın sāl ında babam bile gitti onları görmā:
15 anadınmı o zaman dā ordaki fabrika falan yoktu bize de dediler yāni gelin burdan
arsa alın işte fabrikalar gelecek şu olcek bu olcek ben gidemedim öbürleri gitti
öyleliklen çok kişi burdan yerleşti oraya. burda var seksen āne falan ama te öle
gidenler oldu. kōparatif var şimdi burda.

en böyü de güttü ondan sōra en küçü de güttü ondan sōra biz ep güttük biz başladık
20 güTmä: otlatma yani. benden sōra gene benim küçüm var o güttü işte. ormanda da
çalıştık evlendikten sōra hālā orman işi var yāni.

şimdi esas dedelerimiz gelmiş bulgaristandan ama ben yetişme burda anam
babam sādı. en küçü çócük benim ra_atsız o çócük asta. ikisini de oğutmā kıaltım
ben_ onların lise bire kıadar okudular ikisi de ayrıldılar kıuran kıurslarına gittiler.

25 atırlamam mı beyā bizim zamanımızdaki bayramlar. bayram sabāsi burayı bi
āfız geldi o bize ben dā o zaman ufa kıtım ya sabāleyin böle sıraya geçtik en böyü ü
başı öbürküler sōra sırayla el öpüyüz bayramlaşıyüz yāni ēn son gelenler mesela
çólúk çócük dā ufa kılar ondan sōra da o ādeti çıkardı bizi mezāla_a gittik mezarlarda
dua yaptı oca ondan sora erkez da_aldı yāni zamanımızda bayramlaşma kı iyi erkezle
30 görüşüyüsün.

benim küçümle n biz berāber evlendik yāni böyle bir_ay arayla bubam da sattı
kıoyunları iki tāne dü_ün masraflı oluyú. ayvan mayvan kıalmadı ondan sōra
epimiz _ayrıldık zāten başımıza çāre ben _istanbula gittim sümerbanka girdim
ba kırköyünde şimdi onlar kıalmadı sümerbank kıapandı ma_azaları vardı çalıştım
35 birkaç sene. az çalıştım iki sene falan çalıştım almanyaya gidecektim oraya da
gidemedik muaynede gözümde n kıaybettim. ordan sōra işte buralarda çalıştım
çamlıklarda falan emekli ama sigortam ordan.

köyün adı şindi bizim burdakiler dedim ya bulgariyadan gelmemiş
do kısan_üç mācırı eski dedelerimiz geldikleri zaman bu kıızılı kıdere var burda aşāda
40 vermişler onlara ev mev yapsınlar orda geçinsinler diye. bulgariyada bunlar ep düven
yaparmış bilmem ne o işleri yaparmış orasını vermişler orda kıalmışlar biraz
bē_enmemişler biz demişler düven yaparız bilmem ne yaparız yāni orman işinden.
buraya gelmişler burda da bir beyin pınarı da varmış öbür kıāvenin orda bi çeşme
varmış bir bey gelirmiş burda o pınarın başında yemek yā:rmış bilmem ne
45 ēylenmek_ için gelirmiş. bunlar da gelmiş iki köyün_arası burası sazara çukurpınar bu

tarafıta urudere iki kyn arasına bu beyin pınarına buraya urmuşlar bu ky yerleşmişler. ondan beypınar demişler. bizim dedem cmiyi demiş buraya yapamaz rzgar eserke poyraz duysun ezanı deye ev yerini de bu taraftan seçmişiz ondan sra başaları da gelmiş alabalaşmış ky biz de alabalaştık.

50 dven eskiden byle bdayları hrman yapardık demetleri saardık ayvanlarla dnerdik stnden dven vardı dvene oşardık ayvanları. aynı bu masa genişli nde byle d uzun altına taş aardılar byle byle anadınmı byle sert taşlar olurdu yok onlar Şimdi piyasada onları byle dvenin altına aarlardı oyup aarlardı sık sık o taşlar o bdayı keserdi dvene de taş oyardılar a rlık yapsın diye. ayvanları 55 oşarsın dn baalım dn baalım harman çinde dve dve dne dne bdayı dklr saplarla saman olur bdayı ayırısın savurusun bday bi tarafa ıkar saman bi tarafa rzgardan samanı samanına bdayı ambara deycem yleydi bizi yetiştirdiler.

ızın birinde yok birinde var iki tne ız c. cler bekar onlardan yok torun. başasında ileri ekerdim benim hanım da ld iki senedir yattı mada 60 ekiydum ama artık ekmiyom var bçe var domatiS biber yazlık Őte ne ekcen evin yanına. ama burada da ge yatıŐıy gene satın alm başladık bile. so k beya skbe dru ymur ya r burayı ar ya r yksek burası eskiden ok ar yyardı buraya btn yollar apanırdı Şimdi o adar ıŐ olmuy ama so k olyo ayaz olyo.

Anlatan: Veli Yılmaz

Öğrenim Durumu: Yok

Yaşı: 76

Derleme Yeri: Karıncak

ben ep burda. anne baba onlar da burda dōma dedelerimiz bulğaristandan gelmiş ama babam burada büyüme. babam ben,askere gitmeden altı ay,evvel öldü annem ben geldikten sōra. on beş sene felçli baqtım,onu bir buçuğ sene yatalağ baqtım şimdi bu zamanın gençleri olsa baqmaz. biz sabālayı qalkardığ ilkin annemin 5 bütün ihtiyaçlarını o zaman böyle şey yoktu şimdi al bezi bāla. sabālayı qalkarsın ilkin astanı temizlersin beslersin. işe giderdik o zamaño kızım yedi sekiz yaşındaydı onu evde bıraqtırdım,onun başında suyunu ekmā:ni verēdi biz kıra giderdik.

ben askerlī ölüm amasyaya gittim ilk acemi yerim orda biraz boyum yüksek oldūndan türkiye büyük millet meclisine asker seçiyolar orda ben oraya seçili olarak 10 anqaraya geldim. türkiye büyük millet meclisinde yirmi ay,askerlik yaptım. içinde yani mu,afız,alayında orda merasimlere gidiyoduğ genel qurmayın bayrānı asmā gidiyoduğ iki bölük bir,afta biri öbür,afta biri. altmışlarda amasyada ben,iki ay qaldım ordan samsuna geçtim,ama seçilmiştik samsunda da gittik orada bi kırğ gün qaldım orda da başımıza bi astēmen verdiler onun mā,iyetinde işte bizi merasimlere 15 götürüdü gezdirdi uçağ,ava alanları vardı. amasyaya birliğimize geldik ordan da anqaraya seçili olarak işte türkiye büyük millet meclisinde askerlīmi bitirdim.

aqlımda qalan şöyle benim zamanımda da o inkilap olmuştu talat,aydemirin inkilabı o zaman,askerdim orda bizi sa,at sekiz on on bir sıraları qıqardılar yemekānemiz vardı orāya harbiye talebesi geldi harbiye inqilapçıymış bizim 20 yaqınımızdaydı meclisin,emen,arqasındaydı orda bizi manğa manğa başımıza bi

arbiye talebesi onlara tabi mevki vermişler sen filan yere sen filan yere birer manta
bizi aldı aldı gitti. bizim başımızda o zaman bir körpecik bi çocuk geldi çocuk
üngür, üngür alıyo ve inkilap başarılı olmadı er yere aşā yukarı girildi genelkurmaya
belirli yerlere giremedi arbiye. o zamanlar gene canlar manlar gitti yāni orda mecliste
25 bunları yaşadık bizim bitakım arkadaşlarımızı erzuruma sürgün ettiler. nasıl
sürgün ettiler inkilap başarılı olmayınca topladılar askeri inkilapçıları başımızdaki o
talebeyle beraber. askerde başımızdan geçen bu oldu.

evliydim iki yaşında kızım vardı ufağ evlendim ben. onun da aynı
kayınpederim kaynanam epsi burlarda dōma. var tabi çoluğ çocu um yanımda bi
30 çocu um var onda kalıyom gelinim var torunum var iki tane bi tane var muratlıda
büyük çocu um oraya iç güvā:si gitti bi de kızım var en büyü işte askere giderken o
vardı kırklarelinde. torun yedi tane iki tanesi evli burdaki torunların biri üniversteye
gidiyo ayrabuluda çocuk kız emşire okuluna.

bizim dü ün kaçırmaıyla ufağ evlendim kaynatam çok anlayışlıydı doğunmadı.
35 o zaman aile arasında dü ünler olurdu kaçmayla öyle bi dü ün yaptık aramızda
bir akşam yemek verdik konu komşuya o zaman öyleydi.

vardı tabi ama böyle de ildi o zaman askere giderke yemek verilirdi. böyle
köyün kenarına kadar asker gençleri u urluyodular yakınları köylüler yakınları para
soğar kimi cebine yol arçlı olarak filan o zaman giyim verme ādeti yoktu be ölüm
40 fakirlik vardı şimdi o sosyetik er şey. o zaman nerde biz giyim bi çift lastik ayak kabı
bulduk muydu tabi. fakirdik o zamanlar şimdi kendi yāmızda kavruluyoz. çok
e işinde çalıştım askerden geldikten sōra. iki tane dizim bağ bu benim dizlerim şimdi
kendi şeylerini aldılar burdan buraya kadar açtılar dizlerimden ameliyatlıyım ben
platin koydular. bel fitından da bi ameliyat geçirdim çünkü ep çalışmanın fakirli in
45 çalışmanın burda köyde kimin işi var gel veli git veli bi gruptuğ genç üç guruh para
alalım çolu a çocu a bi şeyler alalım. şimdi kendi işimizde çalışıyoz çocū e yardım
ediyom ayvan bakıyom gene çalışıyoz.

çifçiydik bir ara gittim istanbula almaq içi ama tutunamadım taşlıtarla
diyolar orda aldım o mevkiye gittim olmadı orda tutunamadım o zaman işte
50 evliydim askerden geldikten sonra bu ızım vardı filan dörd beş yaşında bi işe
giremedim bir çay bi buçu çay döndüm olu ocuk burdaydı çünkü. askere giderke
babam da vefāt etmişti eşimi ızımı ābeyimin yanında biramıştım böyle günler
geçirdik yāni.

o zaman sünet dnleri bi vati āli musait olan bi kişi yapıyodu aradan a
55 tane ocuk varsa onun dnnde kesiyodu. biz o zaman bizim bi amıca vardı onun
da aradaşının bi çocu u vardı o yaptı biz onun dnnde sünnet oldu sekiz on
ocuk. o omşuda varsa bi yoran o getidi sende varsa bi yata sen getidin sırā sıra
tātalara yer yapmışlar onların üstüne yatıdılar yāni o zamanın snetleri zordu şimdi
vuruyolar īneyi çocuklara. aynen benim çocuklarım da öyle oldu şimdi burda dn
60 yapan kişinin yanında sünet ettirdim dedim ya kendimiz de fakirdik o
zaman askerden geldik. bi omşu yapara teklif ediyoz zaten olan çocukları gelin
kestirin diye orda kestiriyoz.

şimdi çifçilik yapıyoz zebze üzerine şimdi şu anda bāede la ana pırasa
arnıbaşar ıspana yeşil suvan gibi şeyler. ayvancılı o yaptım alamanyadan nek
65 getirttim ilkin süt inā: olarak bu arıncaya ben sotım. ayvanı o severim de o
baarım da büyükbaş ayvan batım. ben şimdi ba sabālayı alktı ım zaman
yetmiş altı yaşındayım şimdi ayvanım az iki ayvan var. ilkin onların apısını açarım
yemini dökerim gelirim buraya āve açılır ondan sra giderim inā: sa arım makineye
takarım. ileri elle sa ardım ondan sra tavu uma baarım kpā:me baarım kediye
70 baarım ayvanı seven bi insanım epsinden var. müsait oldu um zamanlar çocuklara
yardıma giderim baeye biber zamanı toplama zamanı giderim bütün g onlarla
berāber biber toplarım ekin zamanı giderim bāzen onlara yardım ederim. bāenin
bütün fidanlarını orda yetiştiriyoz oraya sera yapıyoz o seraların altına ekiyolar onlar
bāçeye şuraya buraya gidiyolar ben onların otunu yoluyom içinde biten otları

75 sulamasını yapıyom orda fidanları yetiştiriyoz. ilkinde ilk ektiğimiz fidanları satın alıyoz ısmarlıyolar kırklareliline onları örtü altına sera altına ekiyoz bāçeye. şimdi burda öbür meydana ekilen fidan yetişince bizimkiler bir ay bi buçuk ay evel salatalık kabağ biber patlıcan bu gibi şeyler erken yetişiyo.

teyze evde bize yemek yapıyo. bu sene onun da düştü kalçası kırıldı gene o
80 yaşına göre benden bi yaş iki yaş büyük. kendi çocuklarımı okudamadım okuycağdılar on iki eylül zamanları olmadı. ikisi de çiftçi ötede evlenen torun da üniversteyi bitirdi burdaki torunların da biri üniverstede biri emşirelik okulunda kendikilerimi okudamadım bunları gücümün yettiği kadar yâni kendim de diyom okuyun iç olmasa kendinizi kurtaracak kadar. bugün işe de gitsen bi fabrikaya eğer
85 sen iki yıllık okumuşsan ya uT bi üniversitede seni başka tarafa veriyolar onun için torunlarıma çok ısrâr ediyom.

eskiden bayramlar çok iyiydi insanlar bālıydı birbirine şimdi insanlar azdı biraz kimse kimseyi tanımiyo. o zamanlar insanlarda fakirlik vardı ama insanlar birbirine çok bālıydı. bayramlarda birbirine gelmeler gitmeler şimdi bağıyosun o
90 ona dargın bu buna dargın. bu evleri görüyo musun bağ bu evlerin betonlarını üstüne hep kürekle meci derdik biz âmedin bugün çimontosu atılacak kūrâ:ni kapan giderdi. şimdi yok öyle bi şey şimdi paran varsa yaparsın paran yoksa yok. şimdi gençleri çevir bakalım. o zaman yardımlaşma çoktu. bu evlerin ilerden bizim yetiştirdiğimizde bi inşaat olcağ ev yapıcak üsküp merasında taş vardır oralarda meci yapardılar herkes
95 at arabasını koşar oraya bi araba taş getiriydi onlar bitti. adam isterse sana burdan selam veriyú isterse vermez şimdi o ilerki insanlık o tutkunluk yok oldu. sana şöyle bi şey söyleycem üsküpte ismayil ocayın âmet vardı biz ona ismayil ocayın âmet derdik onun çocukları vardı hatta çocuğunun biri şu anda kâve çalıştırıyo orda bi almanyalıym kâvesini çalıştırıyo. bi tâne de bi kara çocu u var orda onun ismi şimdi
100 gelmiyi aklıma geçmiş günler işte bi tanesi öldü. buraya odun getiriyö satmā ormancılar takib etmiş düşmüşler peşine. o sırttan arabayı getiriyö çocuklar dediler

āmet ağanın çocukları odun getiriyomuş ormancılar peşinde gelmiş. ormancılar burda köy, içinde onları ararğa biz ordan arabayı dört tekerlä: ayırdık odunları sırtla sāya sola öküzlere de emen komşuyun āırına soğtuğ, oraya. sen şimdi olacak Ta sana
105 kalkıcağ kimse bakmaz bakmaz işte o zaman, insanlarda tutkunluk vardı. biz meselā kaynarcayla burda ırğalaş gideriz yāni üsküple çok iyi geçindik. bugün bi cenāzemiz çıkıyo bi telēfon emen reiz kepçeyi yolluyo. o zaman mezarları çapayla kızardık şimdi kepçe geliyo o zaman biz kızardık birinin cenāzesi düştü, ü zaman iç kimse kimseye ses etmezdi kürā:ni çapasını alan gider.

110 te bu torunlar, okula gidiyo çocuk diyo yaparsan yaparsın yapmasan onları da sav başından biz diyo ūraşamayız öyle azalttık yāni. ya o zaman da vardı tabi astalık şap astalı, ı vardı şu vardı bu vardı benimkilere iç gelmedi ben hiç sııra ayvan salmam devamlı evimde kendi otumu kendi yemimi azırlarım aırımnda baqarım ben meraya ayvan salmadım ayvancılık yaptım zaman da ep ayvanlarımı evde kapalı.
115 tarla ekerim yonca ekerim getiririm azır beslerim ben şimdi bile iki ayvanı çocuklar kalkıncaya kadar koşuyom sabālayı motōru gidiyom en yakın tarladan biçiyom onlara ot yeşil biçiyom getiriyom. şimdi var bazı arkadaşlar meselā yirmi beş tane otuz tane kırık tane elli taneye kadar ayvan bakıyolar.

ben çok, ezildim çok fakirlik vardı ama ayatta sigara içmem benim babam
120 ağam günde üç paket beş paket sigara içerdi ben, içmedim. ben şimdi yatarım yatāma sabālayı tī gibi kalkarım beni nezle tutmaz. tutmaz derke tutsa da afif. ben bir, iki kere üç kere oldu bıçağ, altına yatıyom. iç ben böyle başka astalar gibi bugün amelyat olurum yarın kalkarım doktōr da diyo çok sālām diyo gene de sālāmım başka yönden vücudumu ırpalamadık içkiyle miçkiyle sigarayla.

125 o zaman cenāze evde avluda yıkanırđı erkez, avlusuna böyle bi yer yapardı burda bizim yıkama tātaları var onları alır orda o zamanın itiyarı bu işi yapan kişiler vardı onlar orda yıkar kefinler ocayla berāber kıldırı o zaman öyleydi cenāzeler. şimdi cenāzeyi zaten öldü, ü zaman dōru ilkin doktōru getiriyosun er yerin doktōru

var Őimdi o bađıcađ ondan sōra gōtūr astaneye orda yıkatıyosun getiriyosun Őōyle bi
130 Şey var burda bi ābi vardı ben kendim_o zaman çok gençtim bi asta Öldü_ü zaman
erkek_asta tabi ıadınlara ıadınlr biz bilir kişiler deriz bu astayı yatāndan indiriz
temizleriz rağat dōŐā: derler orāya onu yatırız gūzelcene elini ayānı toplarız sabālayın
da ocayla alırız yıkarız azır bōyle. Şimdi bu zamanın genci ıalkıcağ Ta senin astanla
ūraŐıcađ. ben bu kōyün herkesin soFrasına oturmuŐ bi insanım iŐine giderdik
135 beslemek vardı Őōyle yani seni adam iŐe gōtūrüdü beslerdi onu demek isterim.
erkezin ıapısına erkeze işe gitmiş insanım.

bizim kōyümüz bağ bu kōy çok çalışkandır Şimdi gençler alıŐmıyo ama
zebze ũzerine Şimdi dīl çok yıllar boyu pınarsarın ıırđlarelının bütün pazarlarında
bizim kōy ıarımcağ dedik mi arabalar taşır. sade ben bācıvan dīlim bu kōyde kōyün
140 o_ unlu_u yapıyo zebze ũzerine sōra bizim sularımız Öyle ıanalizisyon suyu dīl beş
buçuk metrede dolap ıuyuları var onları da biz ıazdığ o zaman artēzyen ıurduğ beş
buçuk altı metreden su çıkar burdan. temiz suyla sulandı_ı için bizim kōyün malını
pazar yerine gitti_in zaman belli eder.

Anlatan: İsmail Hikmet

Öğrenim Durumu: İlkokul

Yaşı: 47

Derleme Yeri: Bayramdere

askerlik acemi birli_i İspartaydı usta birli_i izmit kandıradada on sekiz ay. yok
be ne olacak askerli_i yaptık geldik işte valla ne anladayım sana yidi im dayakları mı
anladayım onu sorusan günüm geçmemiştir dayaksız gün nerdē. kandıra dedikleri yer
küçük bi yer zaten belli bī yer var bi yol var yāni o da direk namazgā dedikleri bi yer
5 var orayı iner anca oralarda takılırsın geri kalan yeri askere yasaқты askere serbes olan
yer yoktu öle yemā:ne mecbur gelcen iştīmā alındıktan sōra çıkarsan öleden sōra
gene çıkacan tam gün çarşı yoktu bizde.

ana baba burda dōma büyüme dede arnavutluktan gelmiş Te babam burda
dōmuş yāni bu köyde. dü_ün iki gün iki gece o zaman,öyleydi davulla zurnayla senē
10 doksan bir. isteme tabi şimdi ādetler de_ısti o zamanlar nasıydı ananı babanı
yollıyesın gidip isterdiler işte. var bi kız bi olan kız evlendi gitti çócúğ ta asker. bizim
zamānımızda topluydu ama şimdi érkes kēndi yapıye artık şimdi bi de sūnnetler de
dü_ünde olmiye ani dü_ünden bir iki ay önce oluye yarası marası geçmiş oluye.

yemekliydi kaç tāne asker gidicā:seydi biz altı kişiydik érkes bi akşam yemā:
15 alırdı. şimdi gene alıyolar ama şimdi asker dü_ünü yapıyeler. geçirmā: köyden burdan
arabalar tutulıye ğaraja.

ben çiğçilik ayvancılık ikisi de var. valā bizde su yok būday ayçiçā:. küçükbaş
koyun astalık olmaz mı bē. vallā şimdi epsinin aşıları var aşıları düzenli yaptırđımız
sürece pek_astalık bulmiye ama aşılarını yaptırmazsan ér türlü astalık bulıye āngi
20 aşıyı yaptırmazsan o bulıye. şimdi şap_ası geliye kırā geliye vebā geliye bi de

bunları özel yaptıriyosun önceden devleT gelirdi il müdürlüüne onlar yaparlardı şimdi özeller. o zaman da giderdik il müdürlüüne bildirdiydik özel veterinerler getiriydik.

25 altmış táne koyun var çokaltamiyez ki beyā. çoban ben giderim ér gün. bugün kırklarelinde böyle bi resmi dāyirede işin olsun yõvmiyeyle yollamā kalk bi kişi bulamiyesin. dolduriyez kafesleri dolduriyez tekneleri bırakıp çekip kapıyı gidiyez yani. zor iş yalnız insan işi dīl yāni.

30 vallā bayramlarda bayram namazından çıktıına hêrkes mezarlıklara gider ordan evine bayram sofrası yemek yidikten sōra êrkesi ısım akrabayı gezer ziyâretler başlar. şimdilik biz tā o işi öyle götürmā: ūraşiyoz da bizden sonrası biraz... biz bile başladık artık her hāneye gitmemā: köyünepsi hepsinin birbirine bālantısı var bu köyde yabancı yok yāni artık bizde öyle kendi kendimize alışveriş falan kalktı yok. bu kâvede kaç kişi varsa bak hepsi bi yerden kan bā var. köyün bī bucu u da dışarda vardır bi katından fazlasıdır dışarda. bayramlarda belli olıye yāni geldi mi kaveler 35 almıye milleti. hêrkesin kendi köyü kendine güzeldir de bizim köyümüz en güzel tabi bu hêrkesin kendi köyü kendine güzeldir nereye gidersek gidelim.

40 köyünadı bulğaristanda da bayramdereymiş ordan gelmiş tabi aynı ordaki köyün adını koyuyeler burayı. biz zaten iki āne burda arnavutluğtan sōradan gelme ama babanneler gene bulğaristandan bayramdereden gelme. dede priştinadan gelmiş arnavutluğtan. şimdi demirköyde akrabalar var onlar gidip geliye ordaki akrabaları biliye ama biz hiç gitmedik hiç bilmiyez ordan gelen de olmadı. biz birazıfağ ayvanla ūraştıımıza ısım akraba araycağ şeyimiz olmuyo yāni.

45 kıızı bu köye verdim ben. onlarla bi akrabalıımız çıkmadı şöyle çıkmadı onun da babası çayırdere den burayā gelme küçükke geliye yetim kalıye işte burda çobanlık çıraklıkla büyüye sōra buraya yerleşiyे onun çocúüne verdik yani. düün burda oldu valā bana göre süper oldu. bu akşam kına oldu devrisi akşam da düün. burda okul

bāçesinde dü ün salonumuz var. e o bu köylü ben bu köylü gidip salon tutÇaç ālimiz yok. yemekler evde gelen misafirlere. kına günü biz verdik yemā: gelen misafire. kız tarafı kımayı yapıye erkek tarafı dü ünü.

50 sünnet ādetleri biz dü ün yapamadık mevlütle yaptık astanede kestirdik bizim zaten mecburiyetten oldu bi yaşında sünnet oldu.

55 baba rāmetli anne sā seksen dört yaşında. onlar da aynı bē köyde ne olur meslek çifçilik ayvancılık. bizim cenāzelerimiz çok kalaba olur. cenāze e er evde öldüyse cāmiye orda yıkanır orda bekler namazı kılandıktan sora eve gelir helallik alırlar ondan sora mezarlā defnedilir. o zaman evlerde yıkanırđı. yedisi kırkı elli ikisi hepsi var.

Anlatan: Hasan Boy

Öğrenim Durumu: Yok

Yaşı: 76

Derleme Yeri: Üsküp

bin dokuz yüz kırk sıfır iki sıfır yedi bin dokuz yüz kırk. üskübe drama gulumdan gelmişler aynı yerden devlet yerleştirmiş. ordan gelir kaç yaşında mustafa dayım gelirken moğroş köyü varmış ordan gulumdan kalkmışlar moğroş köyünde dünyaya gelmiş anama onçü moğroşlu dârlermiş anam ondan birkaç yaş büyük 5 ondan sōra dedemin ābisinin kızısı asanocanın karısı e_e o da tabi o zaman şe iT kalmış ağası dediler o da onlarla anacī zāten ölmüş eralde orda eskan görürler anacīmı anan asanoca karısı onar dölüm tarlaşı on dölüm tarlamız var bizim mustafa dayımın ocānda. valla atırlayamam. kırk üçte üseyin kardeşim olur kırk beşte yusuf kardeşim olur. kaçta öldü anadın mı kırk dokuzda mı öldü o aralık. çocúklú umde 10 çeşitli kimi sefer komşular ekmek yapmaç öyle. kimi yerlere gittik biraz südcü müdcü olduk çoban olduk biraz. ondan sōra şey ettim başladım tarak getirdiler burayı tarā dizdik te öyle çalıştık birkaç kuruş verilerdi ondan sōra biraz şey edince māvinlä: başladık māvinlik māvinlik tabi zaman geldi asker olduk askerde şöför imtānlarına girdik orda yaptılar şöför. ordan sōra oranın ēliyeti geçmezdi askeriyeinkisi burda 15 ēliyeti aldık şöför olduk. askerlik erzincan acemilik erzurum usta yirmi dört ay tabi şöfördüm. zamanlar geçti ama altmış ikide şey ettim tēris oldum. ondan sōra çeşitli şeyler işte māvinlik yaptım kāvecilik yaptım. dü ün altmış üç senesinde oldu. tağıldı arkama çıktık armanlara dünür münür yok. geldik burayı adi baçalım durmuş amca karıştı sayıp çıktı gitti onlara kaldı biraz. kardeşlerinin ij birinin dü ünü olmadı. bi 20 zīninin oldu ilminin olmadı remzinin olmadı fatmenin de anadın mı kaçtı yapmadılar ondan sōra onlarda. dü ün oldu iki davul iki zurna. ondan sōra gittik şeye dereköye

evlendikten birkaç ay sora orda kaldık iki sene orda bi yavru oldu oranın mezarlı unda öldü. ordan geldik iki sene kaldık orda burda da oldu bi şenol o da öldü beş altı aylıkka altmış beşte eralde altmış altıda da demir dayın oldu. öyle öndan
25 sora bir iki tane da a oldu rāmetlendiler. altmış dokuzda anacı n oldu.

evlendikten sora dereköyde çeşitli kamyonlarda yükleme. balıktan odun tomruğ yüklärdik günde yedi sekiz araba beş on kuruş borçlanmışım durmuş amcayla kade dayıma. tabi ödedim onları. ondan sora burda işte birkaç sene tarla ekerdik búyday biçerdik. armanda pırpırlarla dövmek o zaman sora döver
30 biçerler çıktı. kasabada da gittim çalıştım birkaç ay arabalarda. üseyin oran geldi almanyadan münübüs aldı beni de aldı şöför yetmiş üçte kırk üç sene evel. günde uzun çarşamba günleri on yedi on sekiz sefer çarşabaya gider gelirdim. direksiyonda niç inmezdim emen giderim dolar gelirim burda dolar giderim dolar boşalır. o zaman kalabalık çarşamba araba yok. başka günler öyle oldu u zaman o
35 zaman giderdik. onda birkaç zaman birkaç ay çalıştım sora işte kasabada çeşitli yerlere girdim. dokuz sene çalıştım da a evel mä:met sevimlerde biraz çalışmışım bıraktım fabrikalı ercan vardı burda orayı aldılar beni şöför orda da iki seneyi geçtik. belediyenin meclisi encümeni reyizi karar görmüşler beni alma a ondan sora beni aldılar belediyeye.

Anlatan: Sadiye Özbey

Öğrenim Durumu: Yok

Yaşı: 77

Derleme Yeri: Üsküp

5 ufaqqan gitmedim, oqula yollamamış analarımız babalarımız o zaman nerde yetmiş sene önce. evlenme on doquz yirmi yaşlarında. geldiler istemä: bi sene nişanlı durduq ondan söra evlendik selämi ağan evlendikten söra gitti askere küçük, evlendik. o zamanki dü ün nası olabilir çingeneler işte çalarlardı dāyre siz bilmezsiniz onları öyle dü ün de oldu sayılır. kına yaptık tabi arablarla at, arabalarınlan eve getirdiler damāt aldı. o zaman işte bugün dü ün başlardı o gece kına gecesi olur ertesi gün biter. ismayil, ābin bi sene söra oldu o askere gitti söra geldi ismayil bayā gezerdi. çocuklar beş tane ismayil āmet ayten ondan söra asan ni at bunlar.

10 evlerimize çarıdık te böyle sünnetçi gelir bütün māleye şimdiki gibi dil öyle dü ün şenlik şaşranlık o zaman yoqsulluq zamanı millette. evimize çardıq yaptırdık çocukları sünnet. mevlüt yapan yapardı fakirler yapamaz āline göre öyleydi ölüm. tütüpektik ondan söra saz, ördük. ömrümüz tütünekmekle tütün qazmaqla geçti zate işimiz buydu bāarlan uraşırız petmez yaptık dā neler yaptık ayvan baqtık. birkaç
15 tane inek işte nene baqardı onları da allā rāmet eylesin.

tütünü mart geldinleyi böyle fideleri ekerdik ondan sora o fideler büyüür te bu zaman kırmā başlardık yapraqlarını biterdi emen, emen. fideleri büyüdü mü bu kadar oldu mu onları ordan çekerdik epsini tek tek tek tek sepetlere dolduruyuz gideriz tarlada çifçi sürer tarlayı azırlār böyle sıralarını yapar orda da adamlar zaten şeydirler
20 kadınlar da eker adamlar da eker. tütünleri söra başkıylan, eker. onları dā sabānın

köründe sabā namazında eşā:ñ üstüne sepetleri tarlaya gideriz güneş do_uncaya kadar bitiriyiz_orda. güneş dōduktan sora iş_olmaz. sōra geliriz evde dizeriz çocuğ çoluğ ineleri var_onların bilirsindir beki. onları dizeriz büyük bi sıriğ dā:riz biz_onlara kıoca uzun sopalı o sopaları ep böyle bi ip kıoyarlar kınap dā:rler_ona sıyırı bi kışı bālarız

25 iskele orda bāçede vardı iskelelere dizeriz. orda kıurūrlar ondan sora gene sabānın serininde kıuruyanları kesip böyle şeyler var күnte dā:rlerdi onlara çengellerlen_asarız kıurūrlar_orda sōra gene içeri alırız_onları postal yaparız ufağ_ufağ işi çok_onun bi senede bitmez. kıalıp yaptıktan sōra gene onları denk yaparlar satacağ zaman sandıqlardan kıocaman denkler çıkārlar tütin dengi tütinleri orda yaparlar sōra

30 alırlar ē ne zaman martta satilā çıkārıyız orda alır_onu tütin māzası erkez_orayı götürü tütinün_ışi bu. bāyımız vardı çok güzel petmez yapardı kı satardı çocūkler üzümden_olur beş_altı teneki petmez çıkārıydı kı. üzüümü gidip toplārıız bādan arabana varsa arabaya dizersin sepetleri sandıqları doldurusun eve getirisin getirdiken sora güzelce iykıayıP onların yerleri var böyle kasaları onların_ichinde öyle bi şeylerle

35 bastırıp suyunu çıkārlar süzerler suyunu çinerler temiz giyilmemiş bi çizmelerle kıuvetli biri girer ichine çiner şırr. yüksek bi yere kıoyarlar çeşme gibi ağıar. ondan sōra gene onu kireçlā:rler tekrar gene kıoyarlar kıazanlar_ichine kıaynadırlar. çok zor kıaynār şimdi kıoyarsan ē ağışam ezanına zor olur kıazanlara kıoyarız dışarlarda fokur fokur kıaynadırlar. martta olurlar yaza dōru peperiçeler var nāneler var onları toplārıız.

40 çocukların dü_ünleri iyi oldu çalgıyyla malğıyla kimisinin_oldu kimisinin ni_atın gene belediye salonunda yaptılar oca oğudu ocayla. gelinleri onlar zaten isteşirlerdi sōra gittik_istedik bi kerette verdiler. dü_ünü kestiler te zate konu kıomşunun kıızları. çocukların da işte kıoskıoca şeyleri oldu torun on tāneden fazla var beş tāne evladım var onların_epsinin var torunlarımın da var.

45 astalık çok var_ama ayvanlara vursun iç bilmem eskiden de görmedim_ich ayvan_astalansın bizde olmadı da bilmem başkalarında oldu mu.

eskiden tarlada da do_um yaparlar er yerde şimdi dōru do_ğtora sezeryanla keserek meserek. eskiden kıoca kıarırlan yaparlardı do_um. ben dōdu_um zaman ebe sefte gelmi_ş_o zaman benim adımı şey kıoymuş nādide nüfus kādında nādide yazar
50 bizim kıoca kıarırlar gene anamlan_eltisi biz böyle ad demi_şler istemeyiz çevirelim bunun_adını şimdi orda başka yazar burda sādīye zor_olur öyle ama çok adın başka çe_şit_ oldu mu.

so_ğmuşlar şimdi asanın çocu_unu da o da sālī_çcı olacak bitti onun_er şeyi astāneden sorarlarmı_ş te böyle a_ğlına gelmeyecek şey bilmesinler de kıalsınlar diye.
55 yaşlılardan sā kıalan a_ğamlar var işte iki tene ābim var birisi çerkezköyünde birisi de memet çavuş māllesinde bilirsindir beki yaşlı onlar da seksen yaşında. bu mālleder de seyrek epsi topladı paçayı var be_ş_ altı tane en büyük amdiye inge burda seksen yaşından fazla o.

istanbulda_nerkez gelir burayı babalarının_ eski evlerine bak_sana ar_ka tarafına
60 dōru binā ne ev yaptılar dedeler neneler öldü orda kıarşıda da aynı böyle yan tarafa da aynı böyle bu mālle ep böyle yenilendi.

iyi yapmı_şın orda da sordun mu bi şeyler? onların yaşantısını törelerini orda da insan yok ya? az var tabi bütün_onlar üskübe yarısı taşındı kıāvede de bir_iki tāne insan varsa onlara da sordun. çokiyi işte dā da üsküpderelelere git kıızılı_çkıderelelere git
65 yündalana git oralara gidersin tabi.

Anlatan: Zehra Balcı

Öğrenim Durumu: İlkokul

Yaşı: 60

Derleme Yeri: Üsküp

aḥ be yavrum çocukluklarımız bizim tarlalarda geçti ilkökulu okuduk
oḡürken çantayı bıraktırdık, ayde aḡlama artmā tütün sulamā böyle geçti ömürümüz.
ilkökulu bitirdim ortaokul yok o zaman, öyleydi. evlilik yirmi iki yaşına geldim adnan
ābin de askerden geldi evlendik yedi yıl sōra da yedinci yılın içinde de ölüm dünyāya
5 geldi. benim dü ünümde isteme önce geldi annesinden o zaman, öyle konuşurlarmış
dayısının, eḡi diksa dā:rlar ikisi geldiler ön görüşme yapıldı. annem de dedi rāmetli
babasına sorayım bakalım ne onay çıkacak dedi. sōra gene geldi kaynatamla beraber
geldiler üçüncü seferde de verildi. dü ün kış ortasında yavrum böyle bi dü ün allah
kimseye göstermesin. bunlar beni verdiler kışın geldiler istemeye çok, acele aldılar
10 beni on beş gün içinde aldılar kıştı şubatın dördü beşiydi. kış yarısında dü ünüm oldu
kınam, oldu sabāleyi gittim kına yıkamā gidilirdi. şimdiki gibi dīl gece emen gidilir
salonda dü ün olur o zaman, öyle diildi yavrum. sabā kına yıkamaya gittik böyle
memet çavuş mālesine orda kıınalarım yıkanıdı geldik gündüz, alırlardı geldikten sōra
gene beni azırladılar tellediler pulladılar dü ünüm oldu aḡşamüstü de burayı geldim
15 sōra. cumartesi günü başladı pazar günü de buraya geldim.

o zaman kayınpederim gitti acilā gitmişti benim, ikizlerim, oldu üçüncüye
āmile kaldım ben. ikiz çocuklarım, oldu on iki günlük le usaydım ben dedesi acılıktan
geldi mevlüt yapılcaḡ dedi ordan sünnet kıyāfetleri subay kıyāfetleri almışlar em
remzi ābinin çocu unu em benim çocu umu sünnet yaptı. o zaman böyle gençlere

20 sormak yoktu dede ne derse kayınpederim o geçerliydi sünnet te yaptılar berāber kaynıminkisiyle ikisi berāber sünnet oldular.

epsinde astāneye gittim. zaten yedi yılın içinde oldu _ u için doğtor kontrolünün altında oldu. doum da astānede gerçekleşti arđadan pınar_ oldu kardeşi o da astānede ikizler de ep_ astānede do_ um yaptım_ evde de_ il.

25 o zaman vardı ama bizim zamanımızda buralar_ işte böyle de_ ildi ya burası samanlıkta orda a_ ırlar vardı. vardı ayvancılık ta tarım_ işinle ūraşırđık ama şimdi ic bi şey kalmadı şimdi gene var_ ayvanlarımız_ ama çifli_ imiz var şimdi kırdı durular balkanda bağıcılar var ayvan çifli_ inde benim_ olum da gider gelir_ onların yanına ama şimdi kır tarım_ aletleri var bađ gördü_ ün gibi er şey şimdi onlarla yapılır. şimdi zērā
30 ablan_ iç tarlaya marlaya gitmez işim gücüm te onlara yemek yaparım ekmek yaparım başka iş yapmam. şimdi makinalar var bulaşık makinası da aldılar çamaşır makinası da var_ er şey var bi şey kalmadı elle yapmak_ için.

yazın kışa azırlık şey yaparız_ ani kesme deriz mağarna yaparız tarana yaparız turşu yaparız salça yaparız. taranayı kırmızı biberler var büyük tarana biberi var
35 alırım on beş kilo tarana biberi on kilo da domatez_ alırım beş kilo da so_ an epsini berāber ateşte güzelce kaynatırım_ iç suyu kalmama şartınla kaynattıktan sōra o so_ umaya bırakılır. biz ekşi maya deriz bu ekmā: kardı_ ımız mayanın hamurundan biraz böyle hamur yaparız küçük tencere kadar olur bi de yo_ urt so_ uduğtan sōra o yaptı_ ın_ arç ani tarana biberlerinden epsini armanlarım piperiçe deriz biz_ ona
40 piperiçesini de koyarım kararım. o zaman onu birafta hamur le_ enleri var le_ enlerde durur_ ama her saba yu_ ururum onu ekmā: nası yu_ ururke bir_ aftadan sōra çıkarırım_ onu güneşte böyle kurūr kevgerlerden de geçiririz o zaman tarana olur.

şimdi epsi içerde çeşit çeşit adları var_ onların da yeni edindim adlarını bilmem kıranfil sardunya o kenardaki ceylangözü gelinle- dāmāt var cam çiçekleri
45 var er türlü ben çiçekleri çok severim. bāçemde biber domatez ekerim yazın er şey

beyaz zambağ var nānām var maydanozum var er şeyim var, ölüm. buralarda astalık gelmez, onlara kışın kollamak için bak, içeri aldım küpelilerim var onlar da küpeli o sıradakiler. onları kışın içeriye alırım yazın mart zamanı oldu mu çıkarırım güneşe o zaman.

50 yok şimdi herkes kabu una çekilmiş bi yeri gitceksen bile haberli telefonda söylersin gelicem diye. şimdi o eskisi gibi yok, öyle er yere gidilmez artıkın o eski şeyler tarihte kaldı paldır küldür gidilmez şimdi ic bi yere. şimdi böyle evladım tabi te bak, ekmek yaptım ekmâ: pişiririm biz peçka deriz küzine de dâ:rler bunlara. ekmek yaparım börek yaparım te er şey. bu yufka açtık bunları kışa giricâ:z diye
55 benim kardeşim var kadiryeler var komşular onlarla beraber oturduk böreklik yufka deriz biz, onlara açtık, onları şeyde böyle fırınların üstünde pişirdik kuruttuk şimdi onlar, azır, emen alırım döşerim börek olur. bi tâne de kendim, açarım böyle dartma börek deriz biz, ona iç şey, etmeden çarşaf bōrâ: açarsın içine ekşimik kıymasını patatez ne istersen yaparsın sürersin fırına.

Anlatan: Mustafa Sagun-Ayşe Sagun

Öğrenim Durumu: Yok

Yaşı: 93

Derleme Yeri: Üsküp

sōra buraya iskan_ edildik üskübe burası nā_ iye işte geldik zaman başladık
toprakla uraşmaya burası bācılıktı yāni rumlar yüzde altmış bācılık çifçilik çok_ az.
ondan sōra bācılık biz_ ilerledemedik bācı çalışamadık şarap olurmuş biz şarabı
istemeyiz. onlar gene şarap yaparlarmış yāni burdan_ avrupaya yunanistana. ondan
5 sōra ayvancılık burda ayvancılık yāni koyunculuk bin doğuz yüz otuz doğuz_ otuz
sekiz_ otuz beşte yirmi bin koyun vardı burda o zaman koyunları vergiye yazarlardı
vergi alırlardı ben çocuk çobandım bi yerde ben_ on altı yaşlarında yardımcıydım.
oraya sayımcılar geldiler bu sabā kadar dedi yirmi sekiz bin kayıd_ ettik dā da
kayıd_ ederler yani. bu dört māle üsküp dört mālenin inekler bi sürü inek öküS eşsek
10 bunlar érkezde mevcuttu yani. ondan sōra tuttuğ tütüncülük yaptık tütün_ ektik sattık
bilmem ne yaptık falan onu tabī hükümet şey_ etti yani benimsemedi kalmadı yāni
ondan sōra şimdi tarlaları gündöndü ekeriz buyday ekeriz onla idāre oluruz durum
böyle yani.

biz esasen babamın babasının babası anadınımı māmūt kalfa ölu ibrā_ im
15 babamın_ adı idris ben mustafa işte beş kardaşız biz fotorafımız var. ibrām_ öldü ali
öldü şerif_ öldü şimdi asanlan biz kaldık yani bi de kız kardaşımız rakibe kaldı
alamanyada o kocası öldü çocukları orda var orda şimdi emekli. esāsen biz sekiz
kardaş abam vardı bi de aramızda çocuk sekiz. kala kala üç kardaş kaldık bi rakibe
kaldı bi de asan bi de ben.

20 bin doğuz yüz kırđ_üçte askere gittim anđaraya ilk_ıvel afyonđara_ıisara
gitmiştik afyonđara_ıisarda ıaldım_ıaltı ay ondan sōra anđaraya geçtim
güzergağıydım ben yani yol ve demir yollarının güzergağını şeydirdik yani burda
askerlik yaptım dōrt sene. alaman_ıarbi o zaman bin doğuz_üz otuz doğuzda başladı
25 kırđ_ıaltıya geldi ģarb bitti. var doğuz bōlük_ıasker anđarada asker o đadar ıalabalığ
yani. ismet paşa reizicumurdu ismet paşa alaman_ıorduları geldi burada yunan
udutuna geçmek istedi yoğ dedi yasağ dedi yani müsāde etmedi alaman_ıarbi
ıaybetmesinin sebebi bizden geğmedi_ıi iğindi eyer bizden geçseydi arbi ıazanacağtı
işte arbi ıaybetmesinin sebebi. bin doğuz_üz kırđ sekizde tā:rişolduğ geldik burda
ıifıılı_e başladım beş ıardaştığ en büyük benim ıifıılı_e başladığ bu neneylem yetmiş
30 yıl_ıoldu evliyim. sōzleřtik ıaçtı ama evlendik yani babasının rāzılı_ııylan yaşı
ufak_ıoldu_ıu için on_ıaltı yaşındadı bu. benim ıocuğlarım şimdik yani altı tene ıızım
dōrt ıocuk biri öldü üç ıocuk ıaldı yani ıızların dōrdü öldü üçü ıaldı şindi üç tene
ıızım var üç tane de ıocu_ıum var ıızlarımdan ıocuğlarımdan kırđ bir tane torunum
var. bi torunumdan dōrt tane birden ıocuk_ıoldu.

35 eski zamanda sūnetıi gezerlerdi yani köy köy gezerlerdi kimin ıocu_ıú sūnetıi
ise biz dōrt ıardař birden sūnet_ıolduđ yani kimisi merāsim kimisi dü_ıünlen falan
mövlüt yaparlardı o řekilde sūnet_ıoldum yani. ıocuđları peyderpey onlar da
yetiştikçe yetiştikçe sūnet ettik_ıonları mevlüt yapardığ ıuran_ıoğurlardı
ıomşular_ıarasında ıonuşma olur yemek yenir o şekilde olur. şimdi benim dışarıda
40 burđazda bi dāmādım var onun da bi ıızı bir doğtorla evlendi ıalp doğtoru ondan
sōra bi tane dāmādım var burda bi tanesi yenice köyünden bi tanesi burdan.

bin doğuz yüz kırđ_üçten ıelliye đadar kendi ayvanlarım vardı benim. onlarla
ıoban_ıolurdum bağardım_ıonları ben_ıaskere gitti_ıim zaman kırđ_ıelli ayvan bıraktım
burda ben_ıaskerden geldim ayvan falan_ıazalmış yani bağılmamışlar. ondan sora
45 tekrar yeniden başladım beş_ıüz tane ıoyun yaptım beş_ıüz tane keçi ıoyun ıalabalığ
iki tane a_ıılım vardı ıobanlarım vardı babam rāmetli yaşlı burdan_ıiki sa_ıat ıışlaya

giderdi çok koyunu severdi yāni burdan kalkardı bu evden giderdi kızuları görürdü gene gelirdi akşama yayan iki sa_ati gider gene gelir o şekil çok meraklıydı benim babam.

50 esāsen astalık bi astalık vardı çok zarar veridi ne derlerdi ona be? sōra bi de kene astalī vardı ayvanlara yapışırđı ayvanlar düşerdi çok āciz duruma düşerdi alsiz kalır yatar_ölürlerdi yani. tedāvisi kene ilacı çıktı hükümet múhtelif yerlerde avuz yaptırdı avuzda suyla yıķardıķ onları ondan sora iyileşirlerdi.

benim emeklilik ben kıasaptım esnafliķtan kıasap_oldum bin doķuz yüz
55 yetmiş ikide emekli oldum bāķurdan şindi emekliyim.

şindi mustafa tabi yāni oķudu bitirdi istanbula geldi fabriķaya girdi ampul fabriķasına girdi memed_ali burda oķudu çifçi kaldı ali kemal o da oķudu burda asta baķıcı oldu kıızlar da bu oķulu bitirdiler. çocuklar birisi memed_ali ėrzurumda yaptı askerlīni mustafa da gemlikte ali kemal yaptı askerlīni şeyde yaptı anadolunun bi
60 yerinde yaptı ama ne o onun yeri var diyarbaķırda yaptı. geldikten sōra evlendiler ali kemalın şimdi üç tane çócú_ú var memed_alinin bi tāne var ailesi öldü bundan bi sene evel mustafanın da iki kıızı üç çócú_ú var.

belediye başķanları ben sana sayayım bi tane vardı ilk_evelā neydi onun_ismi be yālī pēlivandı üseyin_efe de vardı bi tane şeylerden bizden mācır āmet tan vardı
65 āmet sain vardı şimdi üsküp belediye reisi üseyin kıasap fevzi sain vardı efendim şey var bizde dāmādımız aķlıma gelmedi öldü o rāmetli ābisi vardı sain o belediye reisli yaptı erduvan reis yaptı sekiz_on tane belediye reisi geçti benim atırlarım yāni.

üskübün_adı burada üsküp_olmasının küp burada rumlar küp yaparlarmış topraķtan yāni küp küp üsküp diye kıalmış. mācır şeyden yunanistandan gelenler
70 burda pomaķların yüzde altmışı yetmişi yunanistandan gelme eskiden çok_az var memed_ali oca var bi tāne üseyin_efe var bi tāne vardı. doķsan_üç senede de on_iki tane reizicumur olarak atatürk reizicumur ismet paşa reizicumur celal bayar

reizicumur bi tane vardı şey cemal gürsel cemal gürselden sōra ismini
dōrultamaycam şimdi ondan sōra qorutürk korutürkten sōra bir subay evren
75 kenan evren turgut özal ondan sōra süleyman demirel sōra āmet necdet sezer
abdullah gül abdullah gülden sōra şimdiki reizicumur epsini bilirim yani.

eski akrabalarından epsi rāmetlendi anam öldü babam öldü babamın qardaşları
bir tānesi çanaqqalede ölmüş bir tānesi yemende ölmüş iki tane dayım vardı öldü
tetelerim öldü alalarım öldü. şimdi alamin çocukları var dayımın çocukları var āşım
80 var öğretmen.

ben ölüm baq askerden geldim çok çalışmā meraklıyım bu üsküpovasını bin
doquz üz altmışa kadar biz burda yeycā:mizi şeyimizi insan gücüyle yapardık
qazmayla biçerdik arman döverdük bilmem ne yapardık burda altmışta motor geldi
motor girdi yani ilk evelā iki kişi aldık motoru ortak aldık. ondan sōra çok kişinin
85 tarlasını sürdük çok kişiye yardım ettik ben sōra arman makinası aldım arman
dövmek içi. pırpırdım yāni motora taqardım o zaman demetler vardı buyday
demetleri tāne bi tarafa aqardı saman bi tarafa aqardı ben çok çalıştım ben bundan iki
üç ay dört ay evel doqtora gittim der sen çok sālām bi adamsın seniñ için sālām sen
dedi çatıyı yıpratmışın dedi çok çalışmışın dedi a ar kaldırdım.

bundan yetmiş sene evel bir itiyar adam vardı bi tene köyde bu qurudere
köyündendi iki gözleri amāydı görmezdi onun. onu gezdirirlerdi böyle herkes ona un
verirdi bilmem ne verirdi yani benim dedem vardı rāmetli verirdi de çok. ibra im
gene bi qaçamaq yap bana derdi burda dört tane su dermeni vardı biz de misiri gittik
bi teneki aldık ü üttük dermene gittik getirdik o zaman anlatır baq dedi ibra im
95 zaman gelecek dedi bir ālet çıkacaq dedi çifçinin kırq günde yaptı 1 şeyi o bi günde
yapacaq dedi baq o adam bunu söyledi bana yetmiş sene evel.

ben dört sefer ameliyat oldum bi sefer apandisten bi sefer mīde ülserinden bi
sefer prostattan bi sefer fıtıqtan ayātım böyle geçti. en fazla üzöldü üm noqta var

adnan menderese çok acıdım ben celal bayarla toka etmiş adamım menderezle toka
100 etmiş adamım bi çok kişilerle yani yazık ettiler.

Ayşe Sagun:

māş aldı beni aldı on beş yaşında on altı yaşında çalışmā geldim buna. ne
büyüktü ama bi bahtım gezerler iki kişi ona bakarım ona bakarım ā buna bahtım
bunu bi endim kaçtım bi parça ekmā: geliñoldum. çócúm te bu kadar bi ekmeçik
105 somun elvacık ta koymuştu nene getirdi ben dedi kızımı yaparsanız bi kaput verecem
kızımı dedi babam. kaynanam gene dedi ben yapamayceyim kaput dedi yapamassan
dedi ben de kızımı vermem dedi. ben ekmā: yedim utanırım utanmağ vardı bizde.
benim babam uzak tabi gelmiş memleketten tatar çok oldu. babam dedi bi kaput
yaparsanızona vereceyim kızımı dedi bi somun ekmeç mi as ekmeç kendi
110 evinde ekmeç bu kadar elvacık yedik. kaçtım sōra deycekler yedi ekmā: ye bu
kadar ekmeçten nōlur amā kısmeñişte kader kısmet utanmağ vardı. giderdik
gelirdik ama şimdi bıraktık gidemeyiz artık ihtiyarlık.

Anlatan: Ekrem AKSU

Öğrenim Durumu: İlkokul

Yaşı: 64

Derleme Yeri: Üsküp

askerlik ankarada sarıkamışta istanbul yirmi ay. vallā askerlikten ātırām gittişkaskere temmuzda muābere oğuluna acemi birli ordan dātım,olduğ sarıkamışa sarıkamışta kırk beŞ gün ıaldım ordan tekrar ,istanbula geldim başka bi anım askerlik ,ātırāları anıları var. ordan tatbiqatlara çıktığ şeye geldik kıaynarcaya
5 istanbuldan muābereci olarak atıslara geldik istanbula muābereyi sālardım. davutpaşada ünüversteniñoldu_u yerde davutpaşa. altmış,altıncı tūmendi o zaman muābere taburundaydım ordan aber merkeze geçtim. çarşı izni vardı er,afta bize muābreciler ,oldūmuz yerde aber merkezde er,afta istesek çıkardık ama o zamanki maddi imkansızlıklar yüzünden er,afta çıkmazdık. arcama lāzım para lāzım onunçi
10 çıksağ çıkardık yāni izin vardı. askerlik bitince geldik burayı tekrar çifçilā: başladık. evlendik yetmiş dördün şubat ,ayında geldim yetmiş beşin kıasım ,ayında evlendim. kıız ,istedik istemā: gittiler o zaman biz gidemezdik şimdi çocuğlar gider ana baba gider ondan sōra biz gidemeyiz yāni çocuğ gidemezdi. verdiler bi seferde verdiler ondan sōra evlendik yetmiş beşte kıasım ,ayında. o zaman cumartesi pazar
15 dü ün, olurdu iki gün bi gece cumartisi öleden sōra başlārdı dü ün o gece olur pazar günü akşamüstü biterdi bi gün kına gecesi olurdu bi gün de dü ün. o zaman da vardı yemek ama böyle yoktu şimdiki gibi büyük yemek yoktu durum yok. o zaman şey yaparlardı ani o gece dü ün biter kıapama gecesi derler üç dōrt sofrā konu kıomşuyu toplārlardı evde yemek verilerdi em bi mevlüt ,oğunurdu. şöyle o zaman kına gecesi
20 dü ün davulları tutulur cumartesi günü ölende gelir davullar ,o gece. pazar günü ölenden sōra ayriyetten bi dāmāt tıraşı olur dāmādın ,evinde olur o tıraş oynārlar

ēlenirler gelini aldıktan sōra o evde dāmādın evinde yemek verilirdi. dört sofraya yemek verdin mi dā:rlar bu çok yemek verdi onar kişiden kırk kişi yemek yemiş olurdu.

25 bizim dedelerimiz yunanistandan kavaladan drama kavala selānik yöresi ordan gelme tabi. senin dedenin babaları da ordan dedeleri gelmiş senin dedenin dedesiyle benim dedem kardeş nenesiyle nenem de kardeş iki kardeş iki kardeşi almış. bunlar köyleri gulum kasabaları gene drama ordan gelmişler yunanistandan. yirmi dörtte gelmişler yirmi dört mübādele şeyinde gelmişler. mustafa ağa gelirken moğroş diye bir yer varmış moğroşTa dömuş ona moğroşlu derler onunçı dedeler de ordan gelme.

30 dü ün yaptık ondan sōra çifçilik yapmā başladık ayvan da vardı tütün,ektik ayçiçā: buğday er türlü şeyleri yaptık yirmi yaşından bugüne altmış beş yaşına geldik. dört tene çocuk oldu epsini evlendirdik epsi gitti gene ikimiz kaldık. çocuklar biri istanbulda var bir kız o da istanbulda en büyükleri burda evli en ufaqları üç ay önce evlendi kırklarelinde oturdu.

ayvancılık yaptık çifçilik yaptık buğday,ektik ayçiçā: ektik tütün,ektik ondan sora kāve çalıştırdım bir ara doksan birde bıraktım ben kāveyi üç buçuk dört sene orasını çalıştırdım onu da bıraktık tekrar gene başladık çifçilā:. bākurumuzu ödedik 40 altı yedi sene önce emekli olduk şimdi ālā gene çifçilik yaparız biraz ayvancılı bıraktık. vardı şap,astalī vardı bir sene oldu burda da karantinaya aldılar ama burda öyle ayvanı telef,olan,olmadı ölen mölen olmadı aşı yaptılar üç dört ay karantina koydular dışarı ayvan girmesi satması yasakladılar. ayvanları baktık süt sattık dana yetiştirdik dana sattık bugüne kā geldik. çifçilik yaparķa maddī asar vericek çok 45 büyük bir astalık,olmadı.

ayçiçā: tarlayı nadas yaparsın sürersin karıştırırsın tekrar biriki sefer ekimini yaparsın şimdi masraflı oldu gübre pālılandı ayçiçek to umu eski to umları ekemesin ibrit to umu denen to umlar pālī onları ekersin bazı işçilikler yok, oldu ama masraf

ço aldı mesela önceden ekerdik kendi yetiştirdimiz to umlardan ayırdık onu ekerdik
50 şimdi ekemesin işte onda astalık var verem otu eski adıyla o astalı yaptı için o ibrit
to umlarında o olsa da ilacı var ilacı atarsın o astalık olmaz. nadazı yaparsın nisan
başında mart sonunda ekersin belirli aşamalarda kademeye kademeye büyüdükçe arasını
sürersin ilacını atarsın şimdi ilersi gibi işçilik yok er şey makinayla. ot
çıkart ilacı atarsın astalık olur ilacı atarsın beden işi azaldı ama masraf ço aldı
55 ayçiçeğinin de şeyi böyle. olgunlaştı mı üç ay üç buçuk ay sora asat yaparsın
biçerdöverlerle ayçiçeği: alan şeyler var yalı to umlar var tüccarlar var köperatife üye
olanlar köperatife veri piyasaya göre tüccar pālı alırsa tüccara verisin kendin görüsün
fiyatı belirlenir dā önceden fiyat ona göre. ama en uygun yalı to umlara vermek
köperatife vermek fark verir kredi kullanır. o yönden avantajlı başka da bi şeyi
60 yok ayçiçeğinin. önceden kendimiz giderdik günlerce ot yolardık çapa yapardık dört
tāne beş tāne birden atarsın bu bi yerde çıktı zaman gidersin teklā:rsin onu o da bi
zaman kaybı insan isteyen bi şey şimdi bol masraf to um az atarsın tek tek atarsın ne
tekleme var ne bi şey. işçilikten kazanırsın ama masraf çok öbür türlü pālı elli lira bi
kilosu.

65 tabi emekli oldum şimdi gene emekliyiz ayriyetten gene ilerki kā olmasa da
çiğçilik yaparız ayvancıları şey yaptık. bi yer var üç dönüm kadar çalışmam onu
çok önceden almıştım. satın satıcam dedim onu geçen sene otuz bin lira demiştim
şimdi dā:rlar otuza alalım şimdi dedim elli bin lira kırk bin lira verelim
dā:rmış adam. şu kamışlık dā:rlar burda mezarlık var ya bizim mezarlıktan az ilerde
70 baya ilerde. şimdi çiğçili azalttık yalnız da kaldık zor işleri bitirdik allā bundan sora
sālık sı at versin. üç sene önce bi amelyat geçirdim ingen iki ayāndan ameliyat oldu
dizlerinden te böyle yarım yamalağ giderler bakalım buna şükür kimseye
mütāç olmadan bugüne kā çiğçilikle geçindik allā bin şükür sıhatimizde şu anda iyi
ālaşacak bi durumumuz yok.

75 yoğ be eski bayramlar de_işikti eski bayramlar dü_ün gibi olurdu üç gün
bayramsa üç gün insanlar dü_ün gibi bi yerde dü_ün varmıŞ gibi toplantı yerleri vardı
bayram yeri dâ:rlar üç gün_orda insan nüfus da çok_o zaman insanlar toplanır gençler
bi tarafta kızlar bi tarafta oyun_oyınārlar de_işik de_işik mānileri vardı onları
söylā:rlar kızlar ama üç gün_ep_areket_olurdu Şimdi yoğ Şimdi emen bayramın
80 mübāre olsun dâ:rlar birinci gün tabi ikinci gün yoğ kimse ic bayram mı gelir biz
çocukğa bayram gelir diye sevinirdik alırlar bi ayakğabı onla berāber yatarsın
bayram gelsin de bayram sabāası giyeyim diye yoğtu böyle bolluğ.

Anlatan: Fatma AKSU

Öğrenim Durumu: İlkokul

Yaşı: 63

Derleme Yeri: Üsküp

salçamızı yaparız yemä: qoymä salça ekmä: sürmä: salça yaparız gözleme yaparız böreklik yaparız taranamızı qusquzumuzu maqarnamızı. qusquzu mu? şimdi irmikten de olur, o bulgurdan da olur. alırsın yarım kilo irmik adi irmikten söyleyim onu ıslarsın qabarır, o ondan sora azar, azar, azar, azar tekneye bilirsın tekne var 5 sallarsın iki kişi oturusun sallarsın ıslatırsın sallarsın acık, un, atarsın ıslatırsın sallarsın ununu atarsın. o büyür böyle maya dâ:rdik, olur maya tutarız, öyle ondan sora ço, alır, o zaten öyle salladıqça un, atarsın ayırısın sora onu tepsilere bu kaçık bırakırsın ondan sora gene aynı. onu sallarsın sularsın o biraz ıslanır un atarsın, aydi 10 salla salla gene öyle işte. evêt ep, iki kişi böyle un, atarsın ya arada bir şimdi birkaç kere böyle sallarsın sularsın gene toplarsın, onu bir, araya gene ıslarsın bayâ yumuşar ondan sora un, atarsın kendi kendine toparlanır, öyle o böyle salladıqça. teknesi de var, onların özel teknesi de vardı onlar iki kişi oturusun yaparsın bütün gün bütün gece bi kilodan tutarsın yarım kilodan tutarsın, artık kafana göre yaparsın, onu. salçayı yemeklik gene yaparsın biberden kırmızı biberden şimdi meselâ ne deyim sana otuz 15 kilo biber, alırsın, on beş kilo da domatis qatarsın, içine o yemeklik, olur ekmä: sürmä: gene sâde domatis ondan yaparsın. alırsın domatizi dörârsın ondan sora dörâdınlayı qoyarsın qaynamâ o bayâ qaynâr erir, o domatisler sora kevgirden geçirisin, onu. o qabuqları çıkar, onun küspesi tekrar sora gene qoyarsın, onu qaynamâ qoyulana qâ qaynadırsın qoyuldu mu çıkarısın.

20 ilkoçula gittim sōra tütüncülā: benim babam, o zaman çok tütün, ekerti biz tütüncülük yapardık çok mālede anılıydı tonla tütün çıkarıydı ābilerimiz vardı oğudu onlar ama bizi oğutmadılar.

onu Őindi ekersin to umu var, onun böyle nası deyim sana irmik gibi kara bi to um onu ocağ yaparsın ekersin çıkar, ondan sōra onu büyütürsün sulārsın, o iki ay mı 25 sürer ne te bu kadar, olur sōra onlar otunu ayıtlārsın, er sabā sulārsın. ocā böyle oldu mu ekersin tarlaya fide olur, o zaten ekersin kıymıcığ, ĩne ucu gibi to um o çıktınlayı büyūr böyle fide olur ondan sora tarlaya ekersin onu tarlada da ekersin kazarsın ilacını atarsın. sulārlardı ekerke sulārlardı ama biz susuz ekedik benim babam da rāmetli öyle susuz, ekemiş biz de susuz ekedik ama çok, insan sulardı güvenemezdi 30 yāni tutmaycağ diye. aziranda eksek a ustozda başlārdık kırmā onları. dibini açardın ikinci el üçüncü el dā:rke tepeye çıkardı çiçek, açardı ondan gene to um alırdık kuruturduğ nisan dedi mi ekedik ocağları gene. onu dizersin sıyırısın sırā sōra iskele yapardık kurūr o bi sırı ikiye bükersin asarsın gene külte dā:rdik, o zaman külte yapardık asardık, o kurutur bayā kurudu mu o da alırdık, içeri sōra kışın da pastal 35 yapardık o yumuşardı tabi böyle avalar dīl kış günü kasım, üstü o tütünler yumuşār bir, ay mı yapardık kırğ gün mü yapardık kışın gene pastalını yapardık. onu bitiridik dinlenmeden adi denk yapardık dengi yaparız satarız āydi tekrar, ocağları ekedik işi çoğtu onun.

40 kına yağılırdı o gece sabāsı davullarla kına yıkamā gelinirdi bu çeşmeye gelinirdi kıuyuya gidilirdi kim nereyi yağınsa. davullarla gezersin kınayı yıkārsın gelirsın yemā:ni y:rsın. o zaman burda öyle kasabaya masabaya gitmek yoğ berbere bir kadın süslā:r gelini dü ün kuruluğ ağışama kā dü ün olur ağışamüstü oldu mu gelini alır gelir Şimdiki gibi. nikā olunur ya oca nikāsı yemek te veriler, o gece.

45 Şimdi bayram yoğ ki sana bana gidersin üç beş kıyıya bayramlaşırsın aydi kāveye tamam bitti iş ama o zaman, öyle de ĩldi kırğ sene önce.

Anlatan: Fatma Demir

Öğrenim Durumu: Yok

Yaşı: 65

Derleme Yeri: Üsküp

yoqsulluğ ilderden yirmi beş quruşluğ zeytin alırdığ yä:rdik böyle bolluğ yoğtu
yirmi beş quruşluğ zeytin elli ğıram peynir öyle Şeyler yäni para yoğtu tabi azar azar
o da bulursağ yä:rdik bulmazsağ duruyduğ. dedeler selānikten anam da dıramadan
işte onlar öyle yäni kırđlareli nası burası öyle köylerde yağın yağına.
5 yoqsulluğ içinde fakirlik öyle büyümuşuk onlar da öyle büyümuş. eskiden böyle
varlığ yoğtu ben on beş yaşına geldim ıstanbula gittim gezmeye diye orda işe girdim.
iki sene anasız babasız çalıştığ orda tek başıma baştan iki ay qadar alamda qaldım
ondan sōra kendime fabriqadan çalışan kıızlar vardı onların evleri vardı onlardan ev
kirāladım onlarla işe gelip gittim ēdim boynumu iki sene. oğula gitmedim babam
10 göndermedi eski qafa deycā:m öyle çalıştığ biraz qalđındıđ. e babam zāten gözleri
kör oldu çalışamadı aldım onları yanıma ābim askerdi evde başqa çalışan da yoğtu.
biz beş qardeşiz en büyük ablam var o da evli elde sōra ābim geldi askerden işe işe
girdi evlendirdik onu ondan sora toplandı ben de yirmi üç yaşındaydım yirmi dōrdü
aldım ben de evlendim. ıstanbuldan qaçtığ ben gönülle gitmedim yäni qaçtığ buraya
15 burdan ıstanbula gittim yediqulede gelin oldum belbere gittik ordan araba tuttuğ
burayı geldik burda dü ünümüğ oldu. ondan sōra işe ben de yedi sene çalıştığ. altı
sene önce emekli oldum allā şükür. dü ün cumartesi başladı pazar gününün ağşamı
bitti. ne tarlamız var ne bağçemiz var dedenin vardı babasının ama bize vermedi.
burayı ekeriz biber domates patlıcan işe azdan aza öyle on kök ondan beş kök
20 bundan bulunsun çocuğlara.

o bayramlar çok güzeldi kızlar dizilenirdi gel bayram git bayram filan kızın isminlen kız bıraktık gelin buluruz mâni söylâ:rlerlerdi birbirlerine dizilirlerdi kara siyah çarşaf. o zamanlardan, işte ne bileyim şeydirlerdi kızlar söylâ:rdi.

çemberimin uçları

25 geridendir geriden

sanma kendum eridim

sensin beni eriden

işte öyle mâniler atarlardı yâni bayâ bi neşeli günlerdi şimdi o da yok şimdi bayram mı gelir yoksa er günkü gün mü belli di il. yazın kışa azırlık turşumuzu
30 kurarız maşarnamızı yaparız kışkuzumuzu yaparız taranamızı yaparız kışlı umuzu
koyarız dolabımıza biberdir bezelyedir etimizi er bi şeyimizi dolduruyoruz. kışma
turşu kurarız la ana karnıba ar domates avuç kereviz öyle şeyler. taranayı kırmızı
biber alırız onu dörarız sovan da dörarız onu bir güzel kaynatırız eritiriz ama sütle
kararsın ben sütle kararım sütle beyendim kimisi yu urtla ço u karar, ayranla. ekşi
35 maya koyarız sora dokuz gün tutarız kimisi üç gün tutar kimisi yedi gün tutar biz
dokuz gün tutarız öyle bulduk lezzetini. amuru er gün yu uruyuz ilk günlerde er gün
yu uruyuz öndan sora gūnaşırı bi gün yu uruyuz bi gün yu urmayız dokuzuncu
gün işte çıkarıyız onu kopardıyız küçük küçük duru kurudu mu bi karıştırıyız
ovalanma âline gelir elâ:riz bi gün iki gün de öyle avalandırırız çarşafa sereriz ondan
40 sora yerine dolduruyoruz kışın da afiyetle yâ:riz. maşarnayı amurumuzu tutarız
yumurta süt tuz sora açarız onu böyle şu kadar şu kadar büyüklükte kurur alt üs
çeviriyiz kurduktan sora keseriz onu sereriz kurur toplarız dolduruyoruz yerine kışın
azır olur. ayva reçelini yaparım ben onları dörarım küp küp dilim dilim şerbetini
burda kaynatırım ondan sora ayvayı atarım attıktan sora kaynatırım koyulana kadar.
45 koyuldu mu şekerlenmesin diye limon sıkırım ondan sora çekerim onu sıcak sıcak
şişelere dolduruyum kapatırım âzlarını. incir reçelini gene akşamdan basarım şekerle

bastıım zaman limon sıkıırımıçine öyle duru sabā kadar. sabāleyin kılktın mı
uykudan kıoyarım kıaynār onu da sıcak sıcak dolduruyum Őşelere sıkıırımāzlarını bi
dā bozulmaz. salçayı da kıaynatırız kevgirden geçiriyiz onu da Őıra ālinde kıaynatırız.
50 kıaçamak mısırunundan kıoyarsın suyu kıaynār kıaynadıktan sōra suyuna göre ununu
kıoyarsın tuzunu da atarsın o orda yarım sa at bi sa at a ar a ar kıaynār. kıaynadıktan
sora kıarıŐtırısın kıaçamak sopasınlan te bu kadar bi sopa var bi kere kıoyarsın onu
ateŐe o böyle kıalkar çōker ondan sora emen tepsiye dōkeriz dōktükten sōra birazını
yo urtla yemā: ayırırız birazını da tepsiye tereyāla yālarız kıırmızı biber atıp ister
55 pekmezle ye neyle yersen ye ondan sōra yā: rken kıula kıların oynasın çal kıaŐı ı çok
güzel olur ama. ekmek yaparız ekşi mayamızı kıoyarız birazda satın maya pa kımaya
güzel yo uruyuz onu mayalandı mı tepsilere somun somun alırız. ekşi mayayı
kendimiz tutarız ister taranayla tut ister no ıtlı tut öyle kıararsın ekmā: ni doldurusun
tepsiyeye kıuzinede piŐiriyiz. sūtü de piŐiriyiz Őöyle küçük parmān dayanıca kı kadar oldu
60 mu mayasını atarsın sararsın o da mayalanır esas yo urdun olması için en azından
sekiz sa at duruca kı sekiz sa at ben tutarım ondan sōra açarım onu götürüyüm mutfa a
açarım kıapānı kıürdanlan iki üç yerinden delerim sarı suyunu güzel çeksın diye
orda da so uyana kadar tutarım onu so uduktan sōra dolaba kıoyarım olur taş gibi
yo urt.

65 valla çok istedim okula gideyim ama göndermedi babam köylü kıafası işte.
neymiŐ çocuklara mektup yazıca kımıŐık işte geri kıafalılık ama sorattan piŐmān olmuş
astalandı ç a ardı beni. ben kıızım senin a kı kını yedim dedi seni okula göndermedim
a kı kını elāl et dedi ben de dedim baba bizim ne a kı kımız var ki sende sen bizi dünyāya
getirmişin çalışmışın ba kımıŐın biz sana nāptık bi Şey yapamadık onun için
70 sen a kı kını elāl et bana. yirmi gün sōra da öldü zāten. babam kıoruculu kı yaptı başka bi
işi yoktu o zaman böyle fabri kıalar yoktu tarlaya gidersen yōmiyeye bugün yirmi beş
kıuruŐ alcan a kıŐama kıoca gün canın çıkıca kı alıcan gelicen ama o yirmi beş kıuruŐ ta
çok iş görüydü. elli kıuruŐlan pazara giderdik biz para kıalırdı
taŐıyamazdı kı aldık kılarımızı.

75 terlikle gezerdik yalnız ayak gezerdik ep parmaklarımızın uçları yaraydı yok ki para neylen alcan? tütünerdik babamın gününde ben tütün dizmem diye ablam beni döverdi ben oynamā kaçırım ufağtım yedi sekiz yaşlarında.

eskiden komşuya giderdin oturmā kalktın mı ordan sana ilk sorusu komşum akşama yecā:n var mı ekmā:n var mı? e er şeyse çıkarıp keserdi 80 yarım ekmek veriydi ama şimdi içerde ölucen bir dilim ekmek veren yok böyle zamāna geldik.

eskiden kızlar dizilinirdi

annenentāri almış

kırkların pazarından

85 yārim evde yatıyor

kızların nazarından

māniler gümbürdā:rdi şimdi yok ne çömlek kapārlar çömlā: koyarlardı mānileri sabāleyin okūrlardı ani şimdi hiç. zāten şimdi kızlar çıksa te o tepeye ā ne olmuş be alinin kıızı orda konuşur velinin kıızı burda konuşur.

90 beñiç māleye çıkmam evde oturuyum neden mi? şimdi burda kapının önünde oturu dört beş tāne kadın kadincāz kalğar dur dā:r gideyim ben yemā:me baqayım soba sönmüş mü bi odun atayım da gene gelicem. a te o kapının yanına gitmeden te o öyle te bu böyle onun arkasından dediğodusunu yaparlar ben ne gideyim oraya oturayım günā a girmā:?

Anlatan: Kamile Uzun

Öğrenim Durumu:

Yaşı: 41

Derleme Yeri: Üsküp

millet şimdi ne kadar bolluk_o kadar_uzursuzluk. bizim bile çocuklu_umuz onlara göre nasıldı güzeldi yāni keşke ben_anneme diyom ep çocuk_ıalsaydık. eski evlerde oturuyoduk_o zaman_ama da_a mutluyduk şimdi nōldu iç dönüp te bahtın mı o çünkü mutlulukları bulamıyosun. insanlarda bi kere saygı gitti sevgi gitti er şey gitti yāni. bi fesatlık_insanlarda teknoloji ne kadar_ilerledi insanlar_o kadar mutsuz oldu keşke eskisi gibi olsa er şey. önceden meselā sen ben dāvāsı yoқты ki erkes bi şeyini ortak paylaşabiliyodu. benim çocuklu_umda bile vardı benim yaşım kaç ki kırk yāni. biz meselā o aşā mālede oturuyoduk_ıomşular_o kadar güzeldi ki bi tarla işi mi var_insanların ekin getirilerdi yola dōkerlerdi brē bütün māle erkes toplanırdı aynı anda o ekinleri bi sa_at sürmezdi. yirmi beş yıl çalıştım ben de oқuldan çıktım babamda dört çocuk nerde epimizi oқutucaқ. küçüktüm_mama aқlım basıyodu bana da aksine babam_oқu diye yalvardı ben de oқumadım_ışte ama aқlım_eriyodu babamın bize o şartlarda bi māşla kirāda oturuyoduk_yetiştiremeycā:ni. dedim ben çalışÇam saf kafa gitsene sen oқuyasın çalıştık neyse gene bereket versin yirmi beş sene çalıştım_emekliye çıktım dōrT buçuk yılım kaldı māşı almaya. meselā işten geliyodum böyle bakıyorum yolda insanlar ekinini şeyini topluyo bi bahtım bi gün komşu orda bālamış_ellerini camdan böyle bakıyo nōlcaқ yāni in işte o insana. ben bıraktım çantayı ona yapma be kızım etme be kızım üstün batÇaқ nōlcaқ yāni saygı bi kere bitmiş sıfır zāten önceden biz soқақта büyüdük şimdi al çık bi çocu_unu soқа_a çıkaramıyon parқа çıkaramıyon. erkez dōrT duvar_arasına tıklılmış_astalıklar

da çöaldı. ben böyle bāzen durub düşünüyom bakıyom iç gelicek nesli insan kırkıyo
ben çocu um için çok endişeliyim. bana diyolar ikinci çocuk dedim ben bu dünyāya
ikinci bi çocuk hayatta getirmem yāni. yapıcan da angi şartlarda bak benim e sim
meselā asgeri ücretle çalışıyo ben düne kadar çalışıyodum. işimi mecburiyetten
25 bırakmak zorunda kaldım bin üç yüz lira mās alıyon ben burda oturmasam kirā mı
vercem çocuk mu okutÇam okul masrafı şimdi dünyā kadar yāni. dışardan söylemesi
çok kolay adi biz burda servis parası falan vermiyoruz dışarda servis parası verenler
var zor. beğona altmış lira aylık yemek parası vermeye başladım o bile beni ne
kadar olmasa etkiliyo ayat şartları da zor eski bereket te yok.

30 eskiden idrellezler olurdu meselā ben çok iyi atırlıyom idrellez günü bütün
māle böyle kimin o mālede ayvanı şeyi yoksa brē artığın sütler bidonlarla toplanırdı
şimdi bakıyom kaç sene oldu iç ne öyle birbirine kimse yāni iç kimse yā.

erkez erkezin arkasından bi inlik düşünüyö e er bi çıkarı varsa zāten o
insanla. insanlaşında kendi işiyle meşkul olsa birbirlerini gözetmekten
35 vazgeçseler artığın er şey çok başka olcağ ta ilk önce aç gözlülüklerini çıkarcağ.

geçen gün oturmaya gittik kadın dedi orda ben dedi onun dü ününe gittim
küçük altın tahtım o bana geldi ğıram altın tahtı dedi e tamam sonuçta belki
onun imkānı ona elverdi sen küçük altını yaparken onun çocu u beş altı yıl önce
evlenmiş seninkinden yaparken o zaman o o fiyattaydı belki kadın onu esābetti ona
40 göre yaptı getirdi sana sen dā neyin esābını yapıyosun. önemli olan seni sayıp oraya
gelmesi ben o gün ona böyle söyledim de bana dedi ā sen konuşursun dedi seni de
görcez. neyini görcez ben öyle şeyi esap etmem gerçekten çok yanlış bi düşünce
bence karşılık beklemek zāten neden insanlar bu hāle geldi bu safhaya bu yüzden ep
birbirlerinden bi karşılık beklentisi ben iyilik yaptım ille sen de yapıcağsın beñç
45 alışamadım bu ayāta alışamıycam.

bizim  oyunc mız bile yoğtu be ey  annem bana i unutmam bi top bez böyle
bi tülbentin  iine eğarbin  iine sarmığtı al sana bebek benim  i beb :m  olmadı bana
ıstanbuldan a yağındaydım  o da on    on dört yağlarındaydım teyzemin ızı
gelmiğti te bu adarcık bi sarı bebek.  y be  o beb : evlenene adar saklamığtım bilir
50 misin? Şimdiki nesil ne adar çok ama biraz büyüklerde de suç var anne baba bizde
de çocuklara biz k ndimiz üretiyoruz bu da bi gerçek ne ist :rlerse alıyoruz aslında
b zi Şeylerde ısıtlamayı yapıyoruz  ama s ra da   onunkinde var benimkinde niye
olmasın d v sı bağlıyo bu sefer de. vall  ben biraz uralcım atım ama biraz biz
bu ann nelerle babannelerle anlağamıyoz onlar  emen dayanamıyolar biz
55 görmedik  onlar görsün e ben de görmedim. Şuna en çok ayret etmeye alığıyorum
gözü çok Ta a  olmasın çok Ta tok  olmasın y rın öbür gün ırslarına yenik
düşmesin  n azından b zi Şeylerden  vesini alsın ki gözü doysun. biz ep bağkaları için
yağadık gerçekten ba önceden çok Şey vardı   onu yapma öyle derler bunu yapma
ep  o öyle deycek bu böyle deycek bağkısıyla büyüye büyüye aslında b zi yerlerde
60 ocuk biraz k ndini de savunca yeri geldi mi onuŐca Ta olmasđ gereken
buymuŐ ama iş işten geçti.

20 dü ün olurdu cumartesiden başlardı pazar dü ün olurdu. cumartesiöleden sona
başlardı işte o gece cumartesi gecesi pazar günü işte saat akşamüstü ikindiden sōna
biterdi beş gibi diyim altı gibi diyim. vallā o zaman yemek gelen sādece misāfirlere
ev içi öyle şimdiki gibi de il şimdi çok yemek verilir o zaman yoktu öyle bi şey. bi
ölum var bi kızım otuz iki yaşında olan kız da yirmi yedini içinde eralde kocaman.
25 şimdi kızım nişanlı nisanın birinde dü ünümüz var. olan bekar tā kısmet onun çıktı
olan tā niyetim yok dedi. sıra de il artık eskidenmiş o eskiden bizde öyleydi
kızın ābisi varken kimse gidemezdi istemeye ābisi bekar var diye ama şimdi öyle
de il tabi ki. vallā ne zaman yaptık işte o sene okula başladı yedi yaşındaydı eralde
ben normal sünet yaptırđım gittik astanede kestirdik geldik. o kadar yāni öyle dü ün
30 falan yapmadık mövlüt te okutamadık çünkü yerimiz yoktu. o zaman yoktu
büyük evimiz okutamadık sōna okuttuk ama zaman geçti üstünden.

çocuklu umda bayramlar çok güzeldi gidiş geliş bayramın ne oldu unu
bilirdik şimdi yok ki bayram diye bi şey kalmadı. o zaman öyleydi kaç günler
bayram yapardık ıdrillez öyle yapardık iki üç gün ıdrillez yapardık. o zaman tekbir
35 vardı ele kurban bayramı dört gün tekbirdi tarlaya bile gitmezlerdi. ıdrillez mayıs altı
mı olurdu tabi o zaman çünkü kutlanırdı. ne bi işe giderdik o gün salıncağlar
kurulurdu akşamdan māni konurdu böyle çömleklere çiçekleri dal dal koyarlardı sabā
çıkartırlardı mānilerlen falan toplanır konu komşu kızlar gençler ateş akşamdan
yağardı ıdrillez gecesi yağardı. sōna da işte mānileri atardık çömleklere
40 gülün altına koyarlardı o zaman saklırlardı sabāsı da işte çıkartırdık onu māni
söyleyerek yāni kim ne atmış zāte bilirsin.

bizim avlumuz iç yoktu ölum te ālā da yok ne bi bahçemiz vardı avlumuz
dardı ayvan bağı umuz için öyle bi şeyler iç ekmezdik te ālā da öyle.

kızı istediler em nişanı sözü birden yaptık çünkü uzaktaydı insanlar gidip
45 gelmesi zor olur diye sözü nişanı birden yaptık burda tahtık yüzükleri falan. bırafta
on gün önce geldiler ön görüşme oldu müsāitseniz dediler geliriz. dedik müsāitiz

geldiler sōra verdik gidip gelmesi zor olur diyerekten. kınasını biz şimdi nisanın birinde burda yapıÇaz doğuzunda kumburgazda yapıÇaz düünü.

o zaman işte onları iç atırlamam da dā bizim yaşlıları davulla zurnaylan
50 gönderilerdi ama ābimleri şimdi iç atırlamam. ama çocuklar öyle giderdi davulla zurnaylan arkadaşlarla burda toplanırlardı ama ābimleri atırlamam şimdi bizim yaşlılarımız da o zaman öyle giderdi. toplanırlardı bi gece önceden eyence yaparlardı sōna da ep berāber toptan uurlardı onları çarşının ordan.

mağarna salça öyle şeyler işte ne bileyim turşu türü yufka yaparız. kesme de
55 yaparız ani keseriz de normal kışlık da yufka açarız döşemeye iki çeşit yaparız onu. tepsiyeşöyle şu şekilde açarız sobanın üstünde biraz alt üs nası deyim sendiririz gibi sōna kuruturuz onları kurduktan sōna doldururuz kutulara ondan sōna tepsiye koyup onları afif suylan açarız kat kat ne koyarsan arasına. unu şimdi yapıcāna bālı mağarna ne kadar yaparsın yumurtanı da ona göre kimisi yüz kırar kimisi elli şimdi
60 yapmasına bālı. yüz yumurtadan ne bileyim gene yetmiş seksen çıkar eralde. süt su yumurta onlar da konur amurunu tutarsın başka bi şey koymazsın. bekleme yok direk keserler bi dā zaten açarken onlar kendi kendine beklā:r orda kabarı yāni orda dinlenir amurlar.

Anlatan: Remzi Ün

Öğrenim Durumu: Yok

Yaşı: 84

Derleme Yeri: Üsküp

burda dödüm tabi babalarımız gelmiş annem babam. amıcamla berāber babamlar. mübādele mācırılar devlet tarafından burada iskan görmüş. üç kardaş rāmetli büyük abimiz öldü ismail ortanca var o kırklarelinde abbaz benim adım remzi gene en ufaqları benim. hem de ekizmişim annecim rāmetli bi yaşına kâ bakmış
5 ölünce ben tek kalmışım. babacim arabacılık yaptı nalbantçılık yaptı öküz arabaları o zaman geçerliydi sōra ben yetişince beygir arabalarına çevirdik demir arabaya çevirdik. ben çocuklūmda ufaqlen o nalbantçılık yapardı semercilik gelir elinden eşeklerin beygirlerin semeri ben de o zaman askerden geldim elli altıda elli yedide gezici köy kursu vardı aşā yukarı bi sene devām ettik bonserviz aldık arabacılıkta
10 çalıştık bilmem ne yaptık almanyaya gittik aşā yukarı on sene kaldım tekrar dönüş yaptık. geldikten sora tabi şimdiki gibi takım yoktu o zaman bedenle keserle. allā çok şükür yaşımız erdi günümüze ne kadar şükretsek az. te şimdi bu meslek üzerinde çöplenirim gene bāzı baltayı getiriler bileme olur balta sapı tağarsın bilmem ne bāzı eşekleri var semer isterler.

15 elli dörtte asker oldum elli altıda ayrıldım tabi yirmi dört ay boluya gittik e itim olarak onuncu ayın on altısında orada üçüncü aya kadar yemin merāsimi verdi bilmem ne da itim yaptılar erzurum ora gittik orda da terhiz aldık. bolu güzel memleket avası da buna benzer yāne. ama bāzı işte kepire çalar toprā biraz ayakkaBlar çamurlanırdı dedim bizi allah burdan kurtarsın da nereye gidersek
20 gidelim. erzurum dā so uk beyā. neyse arekeT ettik ankaraya gittik ankaradan da

tirenlen sabā karşı erzuruma çıktık. nē bembeyaz yumurta gibi ér taraf qar a aç yok
fidan yok bi şey yok. dedim yāmurdan kaçarkā toluya mı ūradık. mesleküzlerinden
mayın_arama dedektorlarını sora mesela atış_oldu_u zaman mangaylan atış_olan
yerlerde gezerdik ekiplen dolaşırdık refakat öyle geçti. elli altıda askerden geldim elli
25 yedide evlendim. neneyi arattık vermedi babası benim kızım dā evlenme ça_ına
gelmedi senin çocu_un_askerden gelmiş git dedi başka yerde ara. o sene olmadı
rāmetli babacım ölüm dedi bütçemiz müsāit filan kişinin kızını alalım
dedim _evlenmem. neyse bi ara mekanımız vardı yukarda kışlada ābimler_orda
koyunları da vardı. ekmek götürdü_eralde ezandan sōra geldim odun da yüklemiştik
30 babam boyuna sobanın yanında adi adi diyor. derim ne var be neye böyle telaş var?
yok bi şey yok bi şey çekip gittiler bana da söylemediler nereye. gitmeleri gelmeleri
bir_ oldu neyse rāmetli kaynanamla gitmişim rúyamda beygir vardı bizim tā
karatepede tarlada varmış arpa biçmek_ için gitmiş dolaşmışım_onu ordan da bi
destecik arpa getirdim anne dedim bu arpa dā yeşil olmamış. biriki defa dā bekledik
35 sōra nasip_ oldu verdiler. öyle yoktu dü ün olmazdı o zamanlar atta bi öküz_arabasınla
gelini getirdiler o zaman_öyleydi ama şimdi balayına giderler bilmem ne yaparlar.

valla ben komşulardan memnunum meslek_icābınla tanıştık alışveriş yaparız
yāni bugün kime alo desem ne ihtiyacım varsa emen yardım ederler alla razı olsun
çok şükür. insanlık lāzım dünyā malı dünyāda kalacak gittikten sōra kalan nesile
40 didittirebilsek alla ramet_eyesin ne iyi adamdı o yeter bize.

bi komşunun bizim evinde vardı komşu kızları epsi gelmiş kışkuz yaparlardı
ben de yeni gelmişim_askerden. neyse öbür taraftan_o eski viranlıklardan girilir
bāçeye orda bir cam var bāçe tarafında salonda da kışkuz yaparlar kışkuzu da elerler
giritirler o odaya dökerler. bahtım māniler atmā iki tabak balım var biri yesem biri var
45 iki nazlı yarım var biri döndü biri var. onlar māniyi söyler.

tabī olmayan_istenir rāmetli babacım beni yetiştirdi ep rāmet sallarım üç beş
kuruş çoluğ çocuk besledik alla_a güç gelmesin düşmanımı evlatsız bırakmasın ama

ayırılı ama ayırsız baba dese yeter. e ama o yönden iki sefer allah verdi ama nasip
öyleymiş bi erkek çocum olsaydı mekana saip kalırdı. takımlar var da şimdi biz
50 önceden bedenle çalıştık sora takımlar aldım rāmetli babacım derdi āh be ölüm yaşın
kırk olucağ derdi nası çalışırsın. ep bedenlen körüklen çek bakalım tabanı kaynat
bilmem ne et şimdi nerde olursan bile ol kaynaqlanemen cirt ayde ne günlere geldik.
giderdik beybınardan ediyeden yā kömür gece gece gelirsın bilmem nerden şimdi
ama tabi ihtiyarlık. sıfır araba demir araba bir aftada çıkar yeni araba takım malzeme
55 oldu mu onun üzerinde durdun mu bir afta gitmez bile.

şimdi idrillez gece koyarlar bilmem ne yaparlar sabā açarlar gezerdik.
sabāleyin de açlara sallangaç yapılırdı sallanılırdı ama şimdi kalktı onlar.

Anlatan: Fatma Begeçarslan

Öğrenim Durumu: Yok

Yaşı: 82

Derleme Yeri: Üsküp

ablām ocā ızdı Şimdi gelirler oula bizimkiler vermedi ya bizi oula aam
demiş gndermem ben ardaŐlarımı babam da demiş zāte işe lāzım tarlalarda. Şimdi
beni istemā: gelirler, oula abamı gsteriler oŐkoca ız, oldu on beş, on, altı yaşında
neresi gidicek beni salārlar. ey ,allā ,ım yā sra bira zaman geer ablamı almā
5 gelirler beni gsteriler bunun neresi gidicek dā bu beş, altı yaşında ızan. ep byle
yaptılar yapa yapa yapa yapa iyice atırlıyom geliyolardı apıya candarma mı gelirdi
ne gelirdi grevliler geliyodu. ama nası eveslidim ālārdım, oula gideyim diye. em
nası yolda kmr buldum, nce kmre buldum kāt parası kendi kendime bilmeden
yazdım yazmā alıŐıyom nerde bi alem parası bulurum. eves var gidecem
10 yollamadılar ben de sra bayā abarınca dedim yollamadınız, etmediniz bāre urana
gideyim aa maa zorlan, o da.

ben obandım o oyun, otlattı tabī babamın, ayvanları oyunlar keiler
vardı iki dam, ayvan vardı beygir vardı eşek vardı inek vardı kz vardı. ıpla
beygire binerdim o Şeyleri atlattırırđım o Őeydim beş, erkek gibi. erkez dine dŐkn
15 biz de ama o addinden fazla babam, yle. ii ocular Şindi benim kuk teksas filan
bi Şeyler, ouyolar amman nası sotular, onları geldik abu, aldı onları yatı imkānı
yo, eve oydurmazdı. sādece bi telizyon melizyon yo ta bi radyo vardı o da aberleri
dinlesin diye alan yeri de amazdı zāte babam, acayip bi Şeydi. ama abamla bana
gzel Őarılar syiletirdi acılı Őarılar iki tāne yaptırdı abamla ikimize alımda yo
20 Şimdi o trkler de insanı ālatırdı yāni. ep ırlarda bayırlarda geti benim, ayātım

25 koyun keçi otlat tabî öküzlerle ben sürdüm. ekinleri attım kendim to umunu attım babam astalandı ābim askerde remzi ābim ilmi ābim aldı qarıyı gitti istanbula zīni ocalı a oğūr zīniye ellemeyiz. babam bostana gitti baqayım diye gitmiş acabā başlamış mı ocaq. ocaq dā:riz baştan ocaqlıyoꝝ onu ele inlen çapayı da almıştı biz de tarladayız böyle yapar baqayım dā:r yumuşak mı köküne toprak atayım bi vuru qolu tutulur qalır orda. cinlerin sofrasına ras gelmiş babam böyle bu kırık böyle. annem götürdü rāmetli qasabaya kaç kere doqtorlara yoq fayda yoq.

30 annem diyodu ilmiyi dörd aylık bebek diye atırladım selānikten esas memleketimiz orası bizim. atatürkle qomşumuşuq çok yakınmışıq atatürkle rāmetli allā rāmet eylesin nur pamuq içinde yatsın bizim memleketimizi qurtardı. ben annemlere sorup öğrendim anne be niye qayalı diyolar niye doyranlı diyolar. be kızım dā:rdi annem babama da sordum memlekette doyran köyünde oturanlara doyranlı diyolar qayalar köyünde oturanlara qayalı diyolar. attā onlar bize doyranlı diye kız bile vermezler doyranlılar biraz sert olurmuş. benim çok arkadaşlarım ep pomaklardan ama çok seviyodum onları onlar da beni o kadar güzel anlaşırdıq. 35 koyun quzu otlat ayvan otlat böyle tarlalarda şeylerde anamız ālardı tarlalarda geçerdı günlerimiz. buyday çavdar arpa yulaf efendim darı ekerdi babam susam ekerdi. bi güzel olurdu o susam mübārek o qozaları böyle açılırdı sarı sarı bayıl onlara. girersin tarlaya onları sade imrenirim avcuma alırdım küçükke bi de 40 güzeldi onlar çok ekerdik biz. onları iyice qozaları açılmadan toplıycan ki yere ziyan olmasın açılırdı ep yere giderdi dā baqtın sararmā başladı kökünlen toplār ya iç zedeleden kesçen ya kökünlen işte sallamaycan fazla. toplayıp çuvallara getiridik arman artık armanlarda şeyapardıq sopalarla. gündöndü misir tütün çeşit çeşit şeyler ekerdik bē var dā aqlıma gelmiyo börülcesi var fasüle mercimek.

45 bizim iki katlı evimiz vardı beri tarafta öteden geldikleri zaman annemler iki katlı bi evdi bi katı da ayvanlaraydı en alt kat a ırdı üst qatta ev vardı öyleydi böyle büyük bāçelerimiz vardı ayvanlara yer yapardıq qapatırdıq qotara yapardıq. samanlık

arğa tarafta vardı orayı ekerdik güner geçende bana dedi allā rāzı olsun fatma abla
sen dedi beni ordan dayatırdın ĩdeden kıparıp ĩde veridin bana dedi. patatestir
50 biberdir domatestir ekiyoduğ. kıoca bi kıöpä:miz vardı gece kıurt girmiş
vermemiş, ayvanları ic bi tāne vermemiş, ama paralamışlar, onu böyle yırtıktı buraları
ayvanın gene vermemiş. kıurt girerdi kıar ya_ardı bizim camlar mamlar kıapanırdı
birinci kıat tamāmen örtülü babam allā rāmet, eylesin yatmadan kürekleri içeri alırdı
camdan, artık böyle ũraşa ũraşa açardı öyle kııkardığ. yojaçardı da öyle kııkardığ
55 kıışımız çok, olurdu. acāyip sert bi kıış derim sana birinci kıatlar tamamen ,örtülü
zorlan, açardıñ nası be adam boyunca kıarlar.

tā kıarakepire yayan gidilir mi ne kıā uzak. ũsküpdere tarlasına sabāleyi dā
giderdik, ablamla ikimiz başlardığ giyerdik, eskileri söyleyim sana. şimdi babam bize
öylen filan, ekmek getirdi biçeriz biçeriz demişler ēy demişler sekiz dölüm yeri
60 ikimiz akşama kıadar bitiridik. ēy demişler on dölüm yeri iki çingene kıarısı
sabahtan, akşama kıadar bitirdi ama nası eski viranları giyeriz biçerke giderke
yepyeniyiz. çok be gavur gibi çalışırdığ vallā ben dā:rim biz, ikimiz paraladığ
kendimizi bağ şimdi tutmaz bacağlarımız ayır kıalmadı. oduna da ben giderdim
keserdim, odunları yüklä:rdim, arabaya getiridim iç sen nası ben onları kıaldırımışım?
65 suni bi şey yoktu ki ölüm biz şimdi neden böyle ep kıatkılardan. kıatkı yiyoz kıatkılı
biz, o zaman da meselā biz çobanlıkta cevizini de yä:rdik nedir, o kapinasını da
yä:rdik nerde bi şey görsek. otlardığ keçilerle kıoyunlarla berāber ama onlar
demek, insana fayda veriyomuş. gülbu_uları var onlara bi şey diyolar biz gülbu_usu
dä:riz bağ, onlardan yok, ilaç yapıyolar dũnyanın parasına satıyolar biz, onları kıırlarda
70 yä:rdik, işte öyle. şeye benziyo ufağ, ufağ, ardıç ardıç to_umu tabi ben, oduna
gitti, im, içi ardıç doludu balkan. onlar en, önce yeşil, oluyolar bubu yapıyolar sōra
kıp kıırmızı oluyolar patır kũtũr yiyoduğ acıkırız ne bulsağ yä:riz. bāya gidersin kıumlu
mumlu ũzũmleri yiyosun tarlada su bulamasan çukur, içinden çamurlu suyu içiyoduğ
biz, o zaman bi şey, olmuyomuş. şimdi safra kesemiz, oldu gittim, aldırđım yok
75 bārsāmız oldu gittik, aldırđık iç kıalmadı bi şey.

bana dediler öleceñ. Şimdi aldılar onları bi kavanoza koydular ankaraya gönderdiler. nası alarlar be, alarım sora bi tane emşeri dedi abla genceciksın alama dedi iyi uylusa ölmessin be abla dedi bak görecen belki iyi uylu gelecek senin. on beş gün sora geldi me er iyi uylumuş ama meret kalsın o kemetarapi.

Anlatan: Gülsüm Köken

Öğrenim Durumu: Yok

Yaşı: 82

Derleme Yeri: Üsküp

ne anladayım çócúm bizden eskiler geçirdi biz geçirmedi ki bilmeyiz bi şey. seksen iki üç yaşlarında işte otuz dört mü dā çok otuz iki mi? işte otuz dört galiba sōra kaç yaşında olurum? işte sekseni geçik dōrt de beŞ de ne dersen de bizim nene vardı aḥ neler neler anladırıldı. baḫ kendi nenelerimiz anlatmazdı bize
5 küçükken onlar çok geçirmiş kızanız anlat anne anlat. anne derdik ona kaynana yerine çok anladırıldı onlar savaŞ geçirmiş kocası baḫ gitmiş savaşa ic bilmez ölü mü diri mi. anne dārdik görsen tanır mısın be dedeyi? tanımam kızanım çok sene geçmiş ama bu kā bi parçe getirsin çorabından tanırım öldü ünü dārdi nası alacalı yaparlarmış bende başka sende başka. bi qarıcıḫ kızanınla kıyuya atmış kendini
10 gavurlar kesmesin çıkartmışlar ikisini de öldürmüşler.

selānikten selānik mācırı ama içinde mi durmuşlar orda mı altı sene bu yenice dā:riz orda mı oturmuşlar bilmem selānik mācırı dā:riz. anaḡaltı aylık bebek gelmiş rāmetli dede getirmiş babam gene iki yaşındaymış. bu kācık bi güüm vardı bi qarış baḫır abdes alır namaz kılar o güümü nāptılar ben gelince burayı durunca sōra
15 nāptılar attılar mı sattılar mı baḫırlar ḫalmadı. baḫır çağır istemezler artıḫın biz severdik eskileri ama şimdi gençler istemez.

amıcamın qarısı vardı nenecik anaları gelir görür burda geldi o qarı ḫaçarlarmış ḫucānda var tabaḫ tete de yürümüş o gene ḫalmış yürüyemez bırakmış onu ḫalırsa ḫalsın demiş. adi biz ḫaçalım yürüyemez onu da taşıyamaz sōra

20 almışlar onu askerler türkler. niçi be ba ar nene bıraqtın? e yürüyemez napalım
kaçarız dedi epimizi öldürcekler dedi. çok geçirmiş o.

babaşaker anamlar giderler tarlaya misir kızmā rāmetli amıcamın çócú ú
onun kıyunları var amıca da asker babam da asker bi yerde. kızmā giderler dārmēn
vardı ya fabrika orası mandıraydı şimdi sa ar yusuf ağa kıyunları adi mandıraya
25 südü sen götür. şukriye de kıulā çınlasın o da ufa kı arkıamdan ben nereyi o da orayı
ben dā büyük bir iki yaş ondan. ekerdik bilirsin biraz burda durdūna ekerdik biçerdik
kıazardık arman dövėrdik öküzerlen beygiri olan beygiren. direnler vardı
atarız arman burda kıarşıda gözüdür döşā: rız armanı.

ídrellezler olurdu bayramlar şimdi yok onlar unuttuk bugün ídrellez a açlı
30 kıuyu dā: rlerdi orda sö üt a acı vardı büyük a aç iki tarafa salınça kıurular
sallanırlar sōra bu sālık ocā var ya meydanda oralar pademlikti bu māle gene oralarda
yapar. poma kılar gene türkü yaparlar çiçek atarlar mantufan çıkarılar māni türküyle
bizimkiler de yüzük atarlar ĩne iplikle onlar gene mānileri toplārlar çiçek atarlar. bi
şey kıalmadı şimdi ne māni kıaldı ne mantufan kıaldı. işte mantufan dā: rlerdi ona māni
35 ataca kılar mantufan kıoyacaz çölmeklere yüzükleri kıoyaca kılardı ya adi yārin māni
kııkaralım mantufan kıoyacaz. bayramlarda kıızlar iki sıra böyle giderler gelirler
giderler türkü yaparlar biz kıızandı kı bubam salmazdı gitmezdik. yaza gelirdi
bayramlar ikinci üçüncü gün yaptık āydi biçmā: ora kı var ramazanlar gezer otuz
senede bir döner. iki üç senedir ramazan tutmam ne günleri bilirim ne ayları bi şey
40 bilmem şimdikin otururumevde dur allā dur.

davulla dü ün yaparlar sūnette kıalkarlar erken davulla giderler almā onları
bırakırlar gene başka şimdi ba kı nerde yaparlar gelirler o zaman gene davulla
gelirlerdi. ne getirilirse ediye getirilerdi kıoyun keçi kıuzu buynuzlarına kıurdeleler
ta kıarlarmış elmalar kıa kıārlarmış. şindikini gene çalgılarla yaparlar mevlüt okudurlar
45 gene aynı evde kesilir. ĩr şeyler de işti şimdi insanlar da ayvanlar da ĩr şeyler de işti.
biz köpek ba kıardık dana gibi üç tene birisinin adını unuttum birisi palikti palik palik

dä:rdik naḥ naḥ yapardıḡ gelirdi. bu qadar tekne yapmışlar yalaḡ qanaḡ yapardıḡ yal kendimize nası yemek yapardıḡ onlara da yapacaḡsın. öyle ekmek vermezdik misir unundan yal yapardıḡ aḡřam sabā yapardıḡ sabāleyi qoyardıḡ aḡřama 50 aḡřamdan yapardıḡ sabā veridik sıcaḡqa vermezdik. köpek te baḡtıḡ insan da şimdi dä:rim bi şey istemem kēndimi qekemem şimdi.

bizim günler neydi neydi. bāzı kere ālārim nērde o eski insanlar nerde o günler neymiş. şimdi bu sefer gene ne bayramı anladım ne seyran ne gelen ne giden. evel gene bayramlarda insanlar güröl güröl qızlar gider qocuqlar gelir. o asfalt tepeye 55 qışan güröl güröl araba varsa arabalarlan şimdi yoḡ şimdi bi şey görmem burda. eskisi gibi bayram da olmaz qızlar qocuqlar da gezmez.

o zaman ne teleyzon vardı ne radyo vardı iÇ bi şey yoḡ bizim zamanımızda sōra qıḡtı radyolar sōra bu teleyzonlar adam gitti aldı bu ev bizim almazdı elli iki kişi saymışlar burda. bi de bilirsın sazları bi top topu var bi top saz oturular onları burayı 60 dolardı aftada bi filim oynardı. qızancıqlar gelir durun siz dışarda yer yoḡ filimde qāracaz aftada bi filim olurdu. onda başlardı on birde biterdi şimdi bāzı kere beni günā soḡarlar evlenme proḡramları qışar qoca bulamassınız dä:rim qoca dolu qoca bulamassınız qapārim baḡmam onlara iç.

Anlatan: Hamdiye Boy

Öğrenim Durumu: Yok

Yaşı: 85

Derleme Yeri: Üsküp

5 selānik māciri üç kere mācir, olmuşlar burası gavurlardamış ya adapazarında oturmuşlar ordan gene bi yeri mi gitmişler nereyi gitmişler. anam anlatırdı üç kere mācir, olduğ kızım dedi ondan sora burayı gelmişler. ilmi ağam bi yaşındamış bi tâne keçi almışlar, ona o keçiden, em süt yapmışlar em, ayran yapmışlar burda bak misir, ununla semiz, otlarını yemişler ekmek yaparmışlar çok mācirlik sâde onlar de, il. o panayırtepe var ya atatürk, ep soba borularını dizmiş gavur gelir top sansın diye bütün, erkezi toplamış anam, öyle anlatırdı.

10 adağtan dōmuşum ya ben adamışlar dōmuşuk fatme de arka arkaya olmuş ya o zaman beş, altı yaşındayım ne kıyım bilmem atırlarım şimdi böyle te bu tarafıma bi toğat, urular beş tâne parmak belli kalır suratımda. allağtan kim vurdu, unu bilmessin, işte duruğan burda beş tâne parmak. sōra anam öyle yaptı böyle yaptı adağ istâ:r demiş, adağ tülbe baba istâ:rmiş, adağ te kaynarcaya giderke orda ondan sōra anam, aldı bi oroz mu tavuğ mu kestiler gittik, orayı. beni de kıanının yanına kıan batırdılar ondan sōra geldik bi şey kalmadı beş yaşında mıdım altı yaşında mıdım 15 atırlarım şimdi. neneğon, altı tâne kızan bu sana ep, ölmüş te şimdi de bak, ağamlar, öldü iki kıız biz kaldık. oğula göndermediler şimdi fatmeyi gelirler, aramā beni gösteriler yaşı büyük dâ:rler beni şimdi oğula gelecekler alacaklar yedi yaşındayım beki sekize girmişim dişlerimi yıkırım, oğula gidicem bi geldiler yazmā aydē yollamayız biz dediler. valla kırkır lira mı cezā geldi ne ikimize de ekiz 20 yazık ya. ağamlar, istemedi oğula göndermek anamın babamın günāsını iç, almam.

üç tâne adem şenol emine. şenol altı aylık öldü kocca çócük nası kilolu oldu. dereköyde öldü kızanımız orayı geldik beni ne bi yeri götürü ne yaptırı kızan bi şey olcağ diye oncāz nazardan gitti. emine gene kız kırk günlük mü ne öldü. ademi ben şindik görüyüm kızanlarını yıkār ālem ben de onu aldım em pazartesi em
25 perşembe banyo yaptırıyım. doğtora götürdük kızanı üşütmüşünüz dedi emen_eve gidin buna ılamur çayı verin dedi emen. adam benden_ileri gitti sobayı yakmā ben de arđadan ordan geldik sabāleyi emdi beni evlatçım bi güzel āzını açarak_uçtu gitti. emine gene o bir_aftalık o da bi topludu. inā:miz var geldim inā: sādım ellerimi temiz yıkamamışım kızanı elledim göbā: kanadı kızanın ondan tatanoz_olmuş emer_emer
30 kızan emmek_istemez sōra gittik doğtora yazık_etmişiniz kızana dedi yārın dedi ikindiye kadar tamam dedi. geldik doğtordan bir_emi beni işte öldü. şenol gene o da maşallā çağır gözlü bembeyaz maşallā topaç gibi. sesi duyunca uçunur eltim geldi te böyle oturuyuz ikindi zamanıydı işte o da maşallā altı aylık tutunur buralara yürūr büyük çócük gibi yürūr böyle tutuna tutuna. ben de altını aldım çıkardım gene
35 başladı iç durmaz pıtır pıtır. eltim dedi ağa buna bi pantul giydirin salın soka_a gezsın bunu dedi. o da nazarlandı oğudamadım da o gitti nazardan. dördüncü demir onu da nası gittik ocaya yazardı erkezlere ikimize de bağtı bağ _asan sen yazdırmassan dedi ep kızanların yaşamaz dedi. sende ümmü sübiyan arđa yel var dedi ama aylende dedi yel var_ama öldürücü yel di_il dedi. bende de var_ama kızanıma doğunmazmış
40 bağ_ondan kızanların_ölür dedi yazdı ona bana da yazdı. o yazdı_ını ben taşıdım doğuz_ay bunu taşıycan dedi iç çıkarmācan kızan oldu_u gibi dedi emen ona tağacan. aynisini yaptık demir bir sene taşıdı omzunda onu. ondan sōra bi kara tavuğ_alacan keseceğonu dedi kapının_ıçine gömecen dedi nāpalım ep_ölür ep_ölür mecbur kaldık o da inandı sōra iç inanmazdı demir yaşadı şükür.

45 bā ektik fidan_ektik fişne ektik kirez_ektik ayvanlar da iki tâne dana da büyödürüz. giderim kıazarım kıazarım iki çuval_ot birini sürükleyerek birini sırtımda onlarla gelirim_eve dereden geçirim kimse görmesın diye. o iki düveyi büyüttük onlar sōra inek_oldu ikisi.

ne kadarlıktın beş yaşında mydın bana qalmıştın yürürdün ama böyle güzel
50 giyiniktin. dolabın orayı koyardım,ilaçlarını peynir mayası da orda ayvanları sādım
şey,ettim senin,ilaçlarını vermişim,eralde unuturum,artıqın. ay sen bi fena oldun
qusmā başladın bi baqtım çıkarısın āzın bembeyaz. emen qucāma doqtora gittik.
içatırında yok ya? aldılar seni içeri ben,ālārım sızlārım. seniqāzından soqmuşlar
temizlemişler,içini iç,aberinde yok bayıldın gittin. çıktık,ordan sōra geldik,eve peynir
55 mayasını vermişim ,ilaç diye sana. işteqışten iş yapmaqtan iki inek yetiştiriyiz
danaları var. kimi narabasınla gittik araba pekledik mi peklemedik mi atırında yok o
qā kızan baqtım nası ben, onu yapmışım ayret bi şey.

SÖZLÜK

-a-

ā	: Bir şaşırma ünlemi. (13/88)
a aç	: Ağaç. (16/21)
aba	: Abla. (10/18)
abbaz	: Abbas. (16/3)
abdes	: Abdest. (18/14)
aber	: Haber. (11/7)
ābey	: Ağabey. (5/52)
aca	: Amca. (15/8)
acı	: Hacı. (9/16)
acıfağlı	: Hacıfağlı.
ācık	: Azcık. (12/5)
acılık	: Hacılık, Hac. (9/17)
ad	: Had. (17/15)
adi	: Haydi, hadi. (14/29)
afif	: Hafif. (15/58)
afta	: Hafta. (5/12)
a ır	: Ahır. (5/113)
ağ	: Hak. (13/68)
alaman	: Alman. (10/25)
āla-	: Ağlamak. (5/23)
ālā	: Hâlâ. (11/39)
al	: Hal. (10/51)
āl	: Hal. (5/54)
ala	: Hala. (10/79)
allā	: Allah. (8/15)
amā	: Âma, kör. (10/91)

amelyat	: Ameliyat. (5/122)
āmet	: Ahmet (4/11), (5/97), (8/8), (10/65)
amıca	: Amca (2/64), (2/66), (5/55)
āmile	: Hamile (9/17)
amit	: Hamit. (2/6), (2/9)
amman	: Aman. (17/16)
amur	: Hamur. (13/36)
anacī	: Anacığı. (7/6)
anadın mı	: Anladın mı? (7/9), (7/21), (10/14)
anamlan	: Anam ile. (8/51)
āne	: Hane. (3/19)
āngi	: Hangi? (6/19)
anım	: Hanım. (1/26)
ani	: Hani? (2/60), (6/13), (9/33)
anlad-	: Anlatmak. (6/2), (6/3)
apandis	: Apandisit. (10/97)
apisāne	: Hapishane. (2/39)
a_ar	: Ağır. (13/51)
ararqa	: Ararken. (5/103)
arb	: Harp. (10/28)
arbiye	: Harbiye. (5/19)
arcama	: Harcama. (11/9)
arman	: Harman. Biçildikten sonra tahıl demetlerinin üzerinden düven geçirilerek tanelerin başaklarından ayrılması işi. (1/15)
armanla-	: Karıştırmak, yoğurmak. (armanlarım < harmanlarım) (9/39)
armanlar	: Harman işleminin yapıldığı yer. (<i>bkz. arman</i>) (17/ 43)
artığın	: Artık. (2/22), (9/51)
as	: Has. (as ekmek < has ekmek) (10/109)
asan	: Hasan. (7/5), (8/8), (10/19)

asat	: Hasat. (11/54)
aşgeri	: Aşgari. (14/24)
asmā	: Asmaya. (5/11)
asta	: Hasta. (5/130), (10/57)
astalar	: Hastalar. (5/122)
astalık	: Hastalık. (5/111), (6/18), (8/46), (9/46)
astane	: Hastane. (6/50), (9/23)
aşā	: Aşāğı. (3/16), (3/29)
aşlama	: Tütün fidesi. (9/2)
atır	: Hatır. (19/56)
ātīrā	: Hatıra. (11/1)
atırla-	: Hatırlamak. (15/5)
atta	: Hatta. (16/35)
ava	: Hava. (5/15)
avalandır-	: Havalandırmak. (13/39)
avuç	: Havuç. (13/32)
avuz	: Havuz. (10/53)
ayāndan	: Ayağından. (11/70)
aya _u ndan	: Ayağından. (2/56)
ayānı	: Ayağını. (5/132)
ayat	: Haya. (5/119)
ayçiçä:	: Ayçiçeğı. (11/32)
ayde	: Haydi. (9/2)
aydi	: Haydi. (12/44)
āydi	: Haydi. (12/37)
ayır	: Hayır. (17/63)
ayırlı	: Hayırlı. (16/48)
ayırsız	: Hayırsız. (16/48)
ayıtla-	: Ayıklamak. (ayıtlarsın < ayıklarsın) (12/25)

ayle	: Aile. (19/38)
aylıkka	: Aylıkken. (7/24)
ayriyetten	: Ayrıca. (11/21)
ayni	: Aynı. (7/2)
aynı	: Aynı. (5/28), (8/61)
ayrabulu	: Hayrabolu. (5/33)
ayret	: Hayret. (19/57)
ayvan	: Hayvan. (1/2), (2/23), (3/11), (5/114), (8/14), (9/28), (10/43)
ayvancılık	: Hayvancılık. (1/2), (2/23), (3/11), (5/64), (6/53), (10/5)
ayvanlā	: Hayvanlar. (3/18)
āz	: Ağz. (13/48)
azır	: Hazır. (5/115)
azırlık	: Hazırlık. (13/29)
aziran	: Haziran (12/30)

-b-

bā	: Bağ. (8/31)
ba _{ar}	: Bahar. (18/20)
bācılık	: Bağcılık. (10/2)
bāçe	: Bahçe. (3/14)
bāçivan	: Bahçıvan. (5/139)
bākur	: Bağ-kur. (10/55)

bāla-	: Bağlamak. (5/5)
bālantı	: Bağlantı. (6/31)
bālı	: Bağlı. (5/87)
balkanda	: Kır, orman. (9/28)
bāre	: Bari. (17/10)
bārsāmız	: Bağırsağımız. (17/75)
baya	: Bayağı, epeyce. (11/68)
bayā	: Bayağı, epeyce. (8/8)
bāz	: Bazı. (3/12)
bāzı	: Bazen (2/44)
bē	: Bir ünlem. (1/2)
bebā:m	: Bebeğim. (14/47)
beki	: Belki. (19/18)
belber	: Berber. (13/15)
beŞ	: Beş. (11/3)
beyā	: Bölgeye özđü bir ünlem. (1/6)
beybınar	: Beypınar. (Üsküp Beldesine bağlı bir köy) (16/13)
beyen-	: Beğenmek. (13/34)
bē en-	: Beğenmek. (4/42)
biçerke	: Biçer iken. (17/61)
bīli	: Birli. (3/9)
birli	: Birliği. (11/2)
bonserviz	: Bonservis. (Metinde ertifika uygulama hakkı) (16/9)
bostana	: Karpuz tarlası. (17/23)
bóyū	: Büyüğü. (4/1)

böle	: Böyle. (3/21)
börä:	: Böreğe. (9/58)
brē	: Breh. Bir şaşırma ünlemi. (14/9)
bubam	: Babam. (3/2)
bulğariya	: Bulgaristan. (4/38)
būda	: Burada. (3/9)
būday	: Buğday. (4/50)
burgaz	: Lüleburgaz. (10/40)
buyday	: Buğday. (10/12)
buynuz	: Boynuz. (18/43)
búyday	: Buğday. (7/30)
büle	: Böyle. (2/11)
büyümüşük	: Büyümüşüz. (13/5)
büyüdürüz	: Büyütürüz. (19/46)

-c-

cā il	: Cahil. (2/68)
candarma	: Jandarma. (2/5)
ceylangözü	: Bir çiçek türü. (9/44)
cīrt	: Bir tür yansıma ses. (16/52)
cumartisi	: Cumartesi. (11/15)

-ç-

ç <u>a</u> ardık	: Çağırдық. (8/11)
çārıdık	: Çağırırдық. (8/10)
çamlıqlā	: Çamlıklar. (3/3)
çıkādım	: Çıkardım. (Çıkar-) (1/23)
çıkıye	: Çıkıyor. (3/21)
çifçi	: Çiftçi. (5/81)
çifçilik	: Çiftçilik. (2/22)
çimonto	: Çimento. (5/81)
çīne-	: Çiğnemek. (8/35)
çocukqa	: Çocuk iken. (11/79)
çoğaltamıyez	: Çoğaltamıyoruz. (16/24)
çócúk	: Çocuk. (4/1)
çöcük	: Çocuk. (3/5)
çölmek	: Çömlük. (18/35)
çöplen-	: Nasiplemek, faydalanmak. (16/14)

-d-

dā	: Daha, henüz. (zarf) (3/9)
dā	: Daha. (sıfat) (4/52)
da <u>a</u>	: Daha. (sıfat) (7/37)
da <u>ı</u> tım	: Dağıtım. (16/17)
damāt	: Damat. (8/6)

dartma	: (9/57)
dātım	: Dağıtım. (11/2)
dāyire	: Daire. (6/25)
dāyre	: Daire. (8/4)
dā:rke	: Der iken. (12/31)
därmen	: Değirmen. (18/23)
dedektor	: Dedektör. (16/23)
de_ıl	: Değil. (5/37)
de_ışık	: Değişik. (11/77)
denk	: Tütüncülükte, tütünün toplanmasından sonraki bir aşama. (8/28)
dermene	: Değirmen. (10/94)
devleT	: Devlet. (6/21)
devrisi	: Sonraki. (6/46)
deyceker	: Diyecekler. (10/110)
deyil	: Değil. (1/12)
dışāda	: Dışarıda. (3/20)
de_ış-	: Değişmek. (6/10)
dı_ıştir-	: Değiştirmek. (1/14)
diksa	: Bir özel isim. (9/6)
dıl	: Değil. (8/10)
dıl	: Değil. (5/138)
diyer	: Diğer. (2/61)
dizilen-	: Dizilmek. (13/21)
dizilin-	: Dizilmek. (13/82)

dō-	: Doğmak. (5/1)
domatis	: Domates. (2/46)
domatiS	: Domates. (4/60)
domatiz	: Domates. (2/51)
dōra-	: Doğramak. (12/16)
dōradınlayı	: Doğradığın zaman. (12/16)
dōrārsın	: Doğrarsın. (dōra<doğra-) (12/16)
dōru	: Doğru. (zarf) (4/62)
dōrult-	: Doğrultmak. (10/74)
doyran	: Makedonya'nın güneydoğusunda, Yunanistan sınırına yakın bir kasaba. (17/31)
dölüm	: Dönüm. (1/21)
dörd	: Dört. (1/1)
dörT	: Dört. (2/13)
döşä	: Döşegi. (5/132)
dövā:di	: Döverdi. (döv- < döğ-) (3/18)
döven	: Biçilen tahılları döğmeye yarayan alet. (4/40)
dövenlä:	: Dövenler. (döven < döğen) (3/19)
duru	: Durur. (13/38)
durúyú	: Duruyor. (Dur-) (2/40)
duvā	: Dua. (1/9)
dü ün	: Düğün. (4/32)
düve	: İneğin dişi yavrusu. (19/47)

ediye	: Hediye, armağan. Aynı zamanda Kırklareli'nde bir köy (16/53)
e_er	: Eğer, şayet. (2/38)
e_itim	: Eğitim. (1/18)
ekiyem	: Ekiyorum. (3/21)
ekiz	: İkiz. (16/4)
ekmä:	: Ekmeğe. (12/1)
ekmä:ni	: Ekmeğini. (5/7)
ekmecik	: Ekmekçik. (10/104)
ekşimik	: Ekşimik, lor peyniri. (9/58)
elāl	: Helal. (13/68)
elä:rız	: Eleriz. (13/39)
ele	: Hele. (15/35)
ele_inlen	: Eleğınle. (17/24)
elvacık	: Helvacık. (10/105)
em	: Hem. (2/39)
emen	: Hemen. (1/19)
emşeri	: Hemşire. (17/77)
emşire	: Hemşire. (5/33)
entāri	: Mintan, gömlek. (13/83)
ep	: Hep. (3/4)
epicī	: Hepsi. (1/6)
epimiz	: Hepimiz. (4/33)
epiy	: Epey. (2/69)

epsi	: Hepsi. (2/46)
eralde	: Herhalde. (2/59)
eriden	: Eriten. (13/29)
eriyí	: Eriyor. (2/71)
esap	: Hesap. (14/42)
esāb	: Hesap. (14/39)
eserke	:Eser iken. (4/48)
ēsik	: Eksik. (1/20)
eskan	: İskan, yerleşme planı. (7/6)
erduvan	: Erdoğan. (10/67)
erkez	: Herkes. (4/29)
eskilā:	: Eskiler. (3/2)
eşā:n	: Eşeğin. (8/21)
eşe_en	: Eşeğin. (2/55)
eşşek	: Eşek. (10/9)
evel	: Evvel. (1/26)
eves	: Heves. (17/7)
ey	: Bir seslenme ünlemi. (14/46)
eyer	: Eğer, şayet. (10/29)
eylence	: Eğlence. (15/52)

-f-

fasıle	: Fasülye. (3/21)
fasíle	: Fasülye. (3/13)

fasúlye	: Fasülye. (2/42)
fasüle	: Fasülye. (17/44)
fāti	: Fatih. (2/13)
fatme	: Fatma. (4/13)
felan	: Falan. (3/9)
fitıı	: Fıtığı. (2/26)
fitīndan	: Fıtığından. (5/44)
film	: Film. (18/60)
fişne	: Vişne. (19/45)
fotoraf	: Fotoğraf. (10/15)

-g-

gālba	: Galiba. (3/8)
geldinleyi	: Geldiğinde. (8/16)
gelirke	: Gelir iken. (11/28)
getīdi	: Getirdi. (5/57)
giderke	: Gider iken. (5/51)
gidicā:seydi	: Gicecek olsaydı. (6/14)
göbā:	: Göbeği. (19/29)
gü	: Gün. (5/71)
gülbu_u <u>su</u>	: Gülbuğusu, kuşburnu. (17/68)
günā	: Günah. (19/20)
günā	: Günaha. (18/61)
güna_a	: Günaha. (13/94)

gündöndü	: Ayçiçeği, günebakan. (10/12)
gütmä:	: Gütmeve. (4/20)
güüm	: Güğüm. (18/13)
güvä:	: Güvey, damat. (5/31)

-1-

ıdrellez	: Hıdrellez. (1/15)
ıdrillez	: Hıdrellez. (15/34)
ılamur	: İhlamur. (19/26)
ırğalaŞ	: Anlaşamamak, geçinememek. (5/106)
ırpala-	: Hırpalamak. (5/124)
ırs	: Hırs. (14/56)
ısım	: Hısım. (6/29)
ıslāya	: İslahiye. (3/7)
ısmayil	: İsmail. (5/97)
ıstanbul	: İstanbul. (2/32)

-ı-

ısparta	: İsparta. (6/1)
ıyıkayıP	: Yıkayıp. (8/34)

-i-

ıbrām	: İbrahim. (10/15)
-------	--------------------

ibra _{im}	: İbrahim. (4/12)
ibrit	: Hibrit. (11/47)
ic	: Hiç. (2/35)
icar	: Kira. (2/40)
idrellezler	: Hıdrellez. (14/30)
iç	: Hiç. (1/19)
ij	: Hiç. (7/20)
ilā _{iyat}	: İlahiyat. (2/14)
ilerden	: İleriden, evvelden, önceden. (5/93)
ilkin	: İlk önce, öncelikle. (5/128)
ille	: İlla. (14/44)
ilmi	: Hilmi. (7/20)
ilti _{aplı}	: İltihaplı. (2/43)
imtān	: İmtihan. (7/14)
inä:	: İneği. (5/65)
inge	: Yenge. (8/58)
inkılap	: İnkılap, devrim. (5/26)
inşāt	: İnşaat. (2/22)
iskan	: Yerleştirme. (10/1)
ismaıl	: İsmail. (16/3)
ismayil	: İsmail. (5/97)
istikbārete	: İstihbarat. (1/1)
iştīmā	: İçtima, toplanma. (6/6)

kādı	: Kağıdı. (8/50)
kāt	: Kağıt. (17/8)
kemeterapi	: Kemoterapi, ilaç tedavisi. (17/79)
kepir	: Çamurlu, verimsiz toprak. (16/18)
kerette	: Kerede. (8/43)
kesme	: Evde yapılan bir makarna türü. (15/54)
kevgir	: Kevgir, süzgeç. (9/42)
kirez	: Kiraz. (19/45)
kiyat	: Kağıt. (3/2)
köklä:ni	: Köklerini. (1/23)
köpä:me	: Köpeğime. (5/69)
körük	: Bir dermircilik gereci.(16/51)
küçü	: Küçükü. (1/4)
küçükke	: Küçük iken. (6/44)
külte	: İki el ile tutalabilecek büyüklükteki tütün demeti. (12/33)
künte	: Kurutulmuş tütün bağlamı. (8/26)
küpeli	: Bir çiçek türü. (9/47)
kürä:ni	: Küreğini. (5/91)
küspe	: Bir meyve sebze ya da tohumun işlendikten sonra geriye kalan kısmı. (12/18)
küzine	: Kuzine, bavullu soba. (9/53)

ķā	: Kadar. (edat) (11/43)
ķabarı	: Kabarır. (15/62)
ķācık	: Kadarcık. (12/7)
ķaçarķa	: Kaçar iken. (16/22)
ķadā	: Kadar. (1/7)
ķalaba	: Kalabalık. (3/19)
ķaldırı	: Kaldırır. (5/127)
ķamyón	: Kamyon. (1/11)
ķapama	: Derleme yapılan bölgede pirinç ve etle yapılan bir yemek. (11/18)
ķapānı	: Kapağını. (13/62)
ķapārim	: Kaparım, kapatırım. (18/63)
ķapārlar	: Kaparlar, kapatırlar. (13/87)
ķapına	: Yabani bir bitki. (17/66)
ķaput	: Kışlık, kalın palto. (10/106)
ķarakepir	: Üsküp Beldesine ait merada bir mevki. (17/57)
ķardaş	: Kardeş. (1/26)
ķarımca	: Karıncak, Üsküp Beldesine bağlı bir köy.
ķarnıba <u>ar</u>	: Karnabahar. (13/32)
ķatarak	: Katarakt, bir göz hastalığı. (2/25)
ķāve	: Kahve, kahvehane. (2/35)
ķayıd	: Kayıt. (10/8)
ķaynaqlā	: Kaynaklar. (13/16)
ķazmā	: Kazmaya. (18/22)

ķırā	: Kırāđı. Su buğusunun soğuk havalarda, yerde, bitkiler, ağağlar ve öteki nesnelere üzerinde donmasıyla oluşan ince su damlacıkları. (6/20)
ķırmā	: Kırmaya. (12/30)
ķıřla	: Kúçük ya da büyükbaş hayvanların geceleri veya kışın kaldıkları barınak. (10/46)
ķıymıcıķ	: Kıymık. (12/26)
ķızlā	: Kızlar. (4/1)
ķocca	: Koca, kocaman. (19/21)
ķoma	: Koma, yoğun bakım. (4/59)
ķomřumuřuk	: Komşumuşuz. (17/29)
ķōperatif	: Kooperatif. (2/75)
ķořtúduķ	: Koşturduk. (3/15)
ķotara	: Genelde küçükbaş hayvanları sağmak için avluya yapılan ağıl. (17/47)
ķoymā	: Koymaya. (12/1)
ķoza	: Bazı bitkilerin içinde tohum bulunan barınağı, kozalak. (17/38)
ķúbācık	: Kurbağacık, bir hayvan hastalığı. (3/17)
ķucāma	: Kucağıma. (19/52)
ķucānda	: Kucağında. (18/18)
ķulā	: Kulağı. (18/25)
ķuřkuz	: Kuskus. (13/30)
ķusmā	: Kusmaya. (19/52)
ķuvetlice	: Kuvvetlice. (2/39)

ķuzine : Kuzine, bavullu bir soba t¼r¼. (13/59)

-l-

la ana : Lahana. (5/63)

lazer : Lazer, ışık gücü kaynağı. (2/31)

le en : Leğen. (9/40)

le usa : Lohusa, yeni doğum yapmış kadın. (9/17)

-m-

mācir : Muhacir, göç ederek gelmiş kişi. (2/4)

mācir : Muhacir. (19/1)

mā iyet : Mahiyet. (5/14)

māle : Mahalle. (8/10)

mālle : Mahalle. (8/57)

māmut : Mahmut. (10/14)

manav : Bir bölgede uzun zamandır yaşayan yerli halk. (2/4)

mandacī : Mandacığı. (3/16)

manğa : On adet hayvandan oluşan topluluk. (1/4)

mantufan : Mantuvar. Bir çiçek t¼r¼. Aynı zamanda Hıdrellez'den önceki gece düzenlenen testinin, Hıdrellez sabahı açılması. (18/32)

māş : Maaş. (14/13)

maşallā : Maşallah. (19/32)

māvin	: Muavin. (7/13)
māza	: Mağaza. (8/30)
mā:met	: Mehmet. (7/37)
meci	: İmece. Birçok kişinin toplanıp bir kişinin işini halletmesi. (5/91)
memeğali	: Mehmet Ali. (10/58)
memet	: Mehmet. (9/13)
menderez	: Mendere. (10/99)
mera	: Otlak. (5/94)
meret	: Lanet. (17/79)
meşkuļ	: Meşgul. (14/34)
mezāla_a	: Mezarlığa. (4/28)
mezarlā	: Mezarlığa. (6/55)
mıstafa	: Mustafa. (1/7)
misir	: Mısır. (10/93)
moķroş	: Mokroş. Drama'ya bağlı bir köy. (7/3)
motór	: Motor. (5/117)
mövlüt	: Mevlüt. (10/37)
muābere	: Muhabere, iletişim. (11/2)
muafiz	: Muhafız. (5/11)
muāmerelik	: Muhaberelik. (2/7)
muayne	: Muayene. (4/36)
musait	: Müsait. (5/54)
mūtāç	: Muhtaç (11/71)
músait	: Müsait. (5/70)

mübādele	: Nüfus değişimi. (16/2)
mübāre	: Mübarek. (11/78)
münübüs	: Minibüs. (7/32)
mütāyit	: Müteahhit. (2/21)

-n-

nābalım	: Ne yapalım. (2/35)
nadas	: Tarlayı sürüp bir yıl ekmeden bekleme. (11/45)
naḥ	: İşaret etmek, seslenmek ve çağırmaq için kullanılan bir söz. (18/47)
nā iye	: Nahiye. (10/1)
nalbant	: Hayvanların ayağına nal çakma işi. (16/5)
nālet	: Lanet. (2/77)
namazgā	: Namazgāh. (6/4)
nāpalım	: Ne yapalım. (19/43)
nāpíyú	: Ne yapıyor. (4/10)
nāptıķ	: Ne yaptık. (13/69)
nası	: Nasıl. (1/6)
nī at	: Nihat. (8/9)
nikā	: Nikah. (12/43)
nōlcaķ	: Ne olacak. (14/17)
nōldu	: Ne oldu. (14/3)
nōlur	: Ne olur. (10/111)
no ıt	: Nohut. (2/49)

oca	: Hoca. (1/9)
ocā	: Ocağı. (2/48)
ocağ	: Bir şeyin ekilmesi ya da dikilmesi için hazırlanan yer. (17/24)
ocağla-	: Ekilecek ya da dikilecek bir şeye yer hazırlama işi. (17/24)
oğud-	: Okutmak. (5/80)
oğūrken	: Okur iken. (9/2)
oğutmā	: Okutmaya. (4/23)
okuyú	: Okuyor. (2/15)
olcák	: Olacak. (3/6)
olcek	: Olacak. (3/16)
oldūna	:Olduğuna, olduğu için. (1/18)
olmíye	: Olmuyor. (6/13)
oluncanan	: Olunca, olduğunda. (3/12)
oluye	: Oluyor. (6/13)
oncāz	: Oncağız. “Zavallı” anlamında bir acıma sözü. (19/23)
onçi	: Onun içi. (7/4)
onunçi	: Onun için (11/9)
orāya	: Oraya. (5/19)
oroz	: Horoz. (19/13)
ortum	: Hortum. (2/53)
oturmā	: Oturmaya. (13/78)

oturu	: Oturur. (11/35)
ovala-	: Bir şeyi iki elin arasına alıp sürtmek. (13/39)
oynamā	: Oynamaya. (13/77)

-ö-

öbürkü	: Öbürü, diğeri. (4/29)
öküS	: Öküz. (10/9)
öle	: Öyle. (3/16)
ölücen	: Öleceksin. (13/80)
öpüyüz	: Öpüyoruz. (4/29)
öylen	: Öğle, öğleyin. (17/59)

-p-

padem	: Badem. (18/31)
pālī	: Pahalı. (11/47)
pantul	: Pantolon. (19/35)
parçe	: Parça. (18/8)
parmān	: Parmağın. (13/59)
pastal	: Tütün yaprağı dizisi. (8/29)
peçça	: Bir tür bavullu soba. (9/53)
pekle-	: Beklemek. (19/56)
pēlivan	: Pehlivan. (1/15)
peperiçe	: (<i>bkz. piperiçe</i>) Kendiliğinden çıkan, kırsal yerlerde

	yetişen ve baharat olarak kullanılan kekik benzeri bir ot. (8/39)
petmez	: Pekmez. (8/14)
pınālā	: Pınarlar. (3/29)
pınarsar	: Pınarhisar. (5/138)
pırpır	: Ekinleri dövmeye yarayan ve dönerek çalışan bir araç. (7/30)
pin-	: Binmek. (1/11)
piperiçe	: (<i>bkz. peperiçe</i>) Kendiliğinden çıkan, kırsal yerlerde yetişen ve baharat olarak kullanılan kekik benzeri bir ot. (8/39)
pomağ	: Balkanlarda yaşayan Bulgarca'ya yakın bir dil konuşan Türk ve Müslüman bir topluluk ve bu topluluğa mensup olan kimse. (10/70)
profösör	: Proföför. (2/30)

-r-

ra _{at}	: Rahat. (4/23)
rāmet	: Rahmet. (2/2)
randavü	: Randevü. (2/34)
ras	: Rast. (17/26)
rāzılı _ı	: Rızalığı, rızası. (10/30)
reiz	: Reis. (5/107)
reyiz	: Reis. (7/39)

sā	: Sağ, diri, hayatta. (3/9)
sā-	: Sağmak. (19/28)
sa_ar	: Sağır. (18/24)
sa_arım	: Sağarım. (sa_a-<sağ-) (5/68)
saba	: Sabah. (9/41)
sabā	: Sabah. (4/25)
sabālayı	: Sabahleyin. (5/116)
sabāleyi	: Sabahleyin. (9/11)
sācılığ	: Sağcılık. (2/37)
sa_ip	: Sahip. (16/49)
sāqa	: Sağ iken. (3/14)
sāla-	: Sağlamak. (11/5)
sālam	: Sağlam. (123)
sālık	: Sağlık. (2/48)
sallanğaç	: Salıncak. (16/57)
satılā	: Satılığa. (8/30)
satmā	: Satmaya. (5/100)
sav-	: Savmak, uzaklaştırmak. (5/111)
sayip	: Sahip. (7/19)
sefte	: Siftah. (8/50)
sendir-	: Bir şeyi saklamak amacıyla tazeliğini gidermek için hafif sararana kadar kızartmak. (15/56)

serbes	: Serbest. (6/5)
sı̇at	: Sı̇hat. (11/69)
sı̇aḳḳa	: Sıcak iken. (18/50)
sı̇hat	: Sı̇hat. (11/72)
sı̇ır	: Sı̇ır. (1/3)
sırā	: Sırığa. (12/32)
sırī	: Sırığı. (12/33)
sīrt	: Sirt. (5/101)
sȯan	: Soğan. (9/35)
sōna	: Sonra. (3/3)
sora	: Sonra. (2/36)
sorā	: Sonra. (2/26)
sōra	: Sonra. (1/1)
soram	: Sonra. (2/46)
sorattan	: Sonradaan. (13/66)
sorusan	: Sorarsan. (6/3)
sovan	: Soğan. (13/33)
sulamā	: Sulamaya. (9/2)
suvan	: Soğan. (5/64)
sūd	: Süt. (7/11)
sūnet	: Sünnet. (5/54)
sūrmā:	: Sürmeye. (12/1)

şap astalı	: Hayvanlarda, ağız ve tırnaklar arasında kabarcıklar görünmesi ve yüksek ateşle beliren, genellikle arıza bırakan bulaşıcı hastalık. (5/112)
şaskā	: Bir otomobil modeli. (2/64)
şe iT	: Şehit. (7/5)
şeydir	: Şey eder, yapar. (8/19)
şimdikin	: Şimdi. (18/40)
şindi	: Şimdi. (1/12)
şindik	: Şimdi. (19/24)
şindikin	: Şimdi. (2/3)
şöför	: Şoför. (2/20)
	-t-
ta	: Da. (bağlaç) (2/39)
tā	: Daha, henüz. (6/30)
tāla	: Tarla. (3/22)
tāne	: Tane. (1/3)
tapı	: Tapu. (2/72)
tarana	: Tarhana. (9/33)
tāta	: Tahta. (5/58)
tā:ris	: Terhis. (10/28)
te	: Bir işaret ünlemi. (1/10)
tekerlä:	: Tekerleği. (5/103)
teleyzon	: Televizyon. (18/57)

telizyon	: Televizyon. (17/17)
teneki	: Teneke. (8/32)
tereyā	: Tereyağı. (13/54)
terhiz	: Terhis. (16/3)
tēris	: Terhis. (7/17)
tatanoz	: Tetanos. Kazıklı humma (19/29)
tete	: Teyze. (10/79)
tī	: Tığ. (5/121)
tiren	: Tren. (15/6)
tomruğ	: Ağacın kesilerek silindir biğimine getirilmiş gōvdesi. (7/28)
topaç	: Tombul, toparlak, yuvarlak. (19/32)
toprā	: Toprağa. (16/18)
to_um	: Tohum. (11/46)
tutđunluđ	: Tutkun olma, gōnül verme durumu. (5/96)
tutmúyú	: Tutmuyor. (2/63)
tutulíye	: Tutuluyor. (6/16)
tülbe	: Türbe. (19/12)

-u-

uğun-	: Sevinmek, coşmak. (19/32)
udut	: Hudut. (10/26)
uraş-	: Uğraşmak. (8/14)
u_urla-	: Uğurlamak. (15/53)

uylu : Huylu. (17/78)
uzmanlā : Uzmanlıĝa. (2/9)

-ü-

üc : Üç. (16/46)
üÇ : Üç. (5/45)
ümmü sübiyan : Halk arasında, hamile ya da yeni doğum yapmış
kadınlara musallat olduĝuna inanılan bir şeytan. (19/38)
ümre : Umre. (2/24)
üngür, üngür : Hüngür hüngür. (5/23)
ünüverste : Üniversite. (11/6)
üseyin : Hüseyin. (7/8)
ü üt- : Öĝütmek. (10/95)

-v-

vā : Var. (1/12)
valā : Vallahi. (6/17)
verem otu : Eskilerden beri bazı hastalıklara iyi gelen ancak
çiftçilerin ürünlerine zarar veren bir ot, canavar otu.
(11/49)
verīdi : Verirdi. (5/7)
veriler : Verirler. (1/8)
veriyú : Veriyor. (5/96)

vesāyit	: Vesait, araç. (1/10)
viranlık	: Eskilik, harabe. (16/42)
vuru	: Vurur. (17/25)
vuruydum	: Vururdum. (vuruydum<vururdum) (1/17)

-y-

yā	: Yağ. (5/41)
yā-	: Yağmak. (2/53)
yaqmā	: Yakmaya. (19/26)
yāmur	: Yağmur. (4/62)
yānē	: Yani. (1/4)
yaparqa	: Yapar iken . (5/61)
yapicāna	: Yapacağına. (15/59)
yapíyelä	: Yapıyorlar. (3/28)
yapíyo	: Yapıyor. (2/44)
yapíyú	: Yapıyor. (4/10)
yaşíyú	: Yaşıyor. (4/9)
yatāma	: Yatağıma. (5/120)
yatāndan	: Yatağından. (5/131)
yatī-	: Yatırmak. (5/58)
yatíyú	: Yatıyor. (2/62)
ya_uT	: Yahut. (5/5)
yayan	: Yürüyerek. (17/57)
yāyardı	: Yağardı. (4/62)

yazmā	: Yazmaya. (17/9)
yemā:	: Yemeğe. (6/48)
yemā:	: Yemeği. (6/6)
yeycā:mizi	: Yiyeceğimizi. (10/82)
yeycā:n	: Yiyeceğin. (13/79)
yıķamā	: Yıkamaya. (9/11)
yi-	: Yemek. (6/2)
yollıyesın	: Yolluyorsun. (6/11)
yonca	: Bir tür çayır bitkisi. (5/115)
yo <u>u</u> r-	: Yoğurmak. (13/36)
yómiye	: Yevmiye. (13/71)
yörü-	: Yürümek. (1/10)
yu <u>u</u> r-	: Yoğurmak. (9/41)
yündalan	: Yündolan. Kırklareli'nde bir köy. (8/66)

-z-

zate	: Zaten. (8/13)
zebze	: Sebze. (5/63)
zērā	: Zehra. (9/29)
zīni	: Zihni. (7/20)

SONUÇ

Üsküp Beldesi ağızlarından derlemiş olduğumuz metinler üzerinde yaptığımız fonetik incelemeler sonucu elde ettiğimiz sonuçlar şu şekildedir:

1. Fonetik incelemeler sonucunda Üsküp Beldesi ağızlarının ünlü çeşitliliği bakımından zengin olduğu görülmektedir. Yazı dilinde kullanılan ünlülerin dışında çeşitli ses olaylarıyla meydana gelmiş olan “ ă, ā, á, â, ä, ä:, ě, ē, è , í, ĭ, ĩ, ĭ, ō , ó, ô , õ, ū, ú, ū ” ünlüleri bulunmaktadır.
2. Yine fonetik incelemeler sonucu yazı dilinde olmayan “ Ç, F, P, S, Ş, T” ünsüzleri tespit edilmiştir.
3. Anadolu ağızlarında görülen “ñ” nazal sesi derleme yapılan bölgede görülmemektedir.
4. Bölge ağızlarında bulunan uzun ünlüler genellikle kendilerinden sonra meydana gelen ses düşmesi hadiselerinden kaynaklanmaktadır.
tā < daha (6/30)
5. Derleme yapılan bölge ağızlarında uzun ünlüler kadar yaygın olmayan kısa ünlüler de tespit edilmiştir.
dünyăyă < dünyaya (7/4)
6. Ünlülerin kalınlık, incelik, düzlük, yuvarlaklık, darlık ve genişlik durumlarında yaygın olarak değişiklikler görülmektedir.
fāsile < fasulye (3/13), parçe < parça (18/8)
7. Aradaki ünsüz harfin düşmesiyle oluşan ve çeşitlilik gösteren diftonglar görülmektedir.
aırında < ahırında(5/113)
8. Yazı dilinde ses uyumuna giren bazı eklerin araştırma yapılan bölge ağızlarında zaman zaman uyuma girmeme eğilimi gösterdiği örneklerle karşılaşmıştır.
deycă:m < diyeceğim (2/17)

9. Aynı şekilde yazı dilinde ses uyumuna girmeyen bazı eklerin de bölge ağızlarında uyuma girdiği görülmektedir.

yaparğa < yaparken (5/61), *burdakı* < buradaki (5/82)

10. Derleme yapılan metinlerde bölge ağzının belirgin bir özelliği olarak “h” ve “ğ” sesleri neredeyse hiç görülmemektedir. Diğer bazı ünsüzlerin de zaman zaman düşmüş olduğu örnekler tespit edilmiştir.

rāmetli < rahmetli (2/2), *iyidi* < iyiydi (2/11), *yālı* < yağlı (10/64)

11. Ünlülerde olduğu gibi ünsüzlerde de sık sık değişme hadisesinin yaşandığı örnekler bulunmaktadır.

şindi < şimdi (1/12), *petmez* < pekmez (8/14)

12. Ünsüz türemesi hadisesi de derleme yapılan bölge ağızlarında sık sık görülmektedir.

duvā < dua (1/9)

13. Kelime başında “t-d” değişikliği bölge ağızlarında “t” sesinden yanadır.
tiken (m.d.)

14. Kelime başında “p-b” değişikliği ise “p” sesinden yanadır.

pinip < binip (1/11)

Derlenen metinlerin incelenmesiyle elde edilen morfolojik sonuçlar ise şu şekildedir:

1. Üsküp Beldesine bağlı köylerde yazı dilindeki çokluk ekinde “r” sesinin düştüğü örnekler görülmektedir.

çamlıklā < çamlıklar (3/3)

2. Üsküp Beldesi ağızlarında yönelme ekinin sebep fonksiyonunda kullanıldığı örnekler de bulunmaktadır.

orasının kıışı düz oldūna fırtınalı (1/18)

3. Bölgeden derlenen metinlerde STT’de belirtme hali ekinin yönelme fonksiyonu ile de kullanıldığı görülmektedir.

bi yeri giTceksen bile (9/50)

4. Şimdiki zaman eki incelenirken metinlerde bazı farklı kullanımlar da görülmüştür.

çıkíye < çıkıyor (3/21)

5. Gelecek zaman eki diğer bazı TTA'daki gibi yazı dilindeki ile birebir olmayıp bazı ses olayları gerçekleşmektedir.

alıcan < alacaksın (13/72)

6. Derleme yapılan bölgeden elde edilen metinler bize bölge ağzında fiillerin çekiminde yaygınlıkla geniş zaman kipinin kullanıldığını, öyle ki şimdiki zaman kipinin yerine de sıklıkla yine geniş zaman kipinin kullanıldığını göstermektedir.

7. Yine birtakım ses olayları neticesinde bazı filimsi eklerinde yazı dilinden farklılık gösteren örnekler tespit edilmiştir.

yeycä:n < yiyeceğin (13/79)

8. Bölgeden derlenen metinlerde yaygın olarak geniş zamanla çekimlenen fiiller şahıs eki aldığı geniş zaman eki dahilinde bulunan "r"nin düştüğü gözlenmektedir.

verisin < verirsin (11/56)

9. Bölge ağızlarında vasita halinin çekimlenmesinde kelime sonunda yaygın olarak bir "n" sesi türemesi görülmektedir.

zurnaylan < zurnayla (15/51)

10. Öğrenilen geçmiş zamanın I. çokluk kişide çekimlenmesinde iyelik kaynaklı şahıs eki /-k/ nin kullanıldığı örnekler görülmektedir.

dömuşuk < doğmuşuz (19/8)

Metinlerin incelenmesinde elde ettiğimiz Eski Kıpçak Türkçesi özelliklerinin varlığına dair sonuçlar ise şöyledir:

1. Tarihî Kıpçak Türkçesi metinlerinde görülen diftong oluşumunun benzerleri Üsküp Beldesi ağızlarında da görülmektedir.

di ij < değil (19/39)

2. Tarihî Kıpçak Türkçesi'ndeki düz ünlülerin yuvarlaklaşması hadisesi Üsküp Beldesi ağızlarına ait metinlerde de görülmektedir.

bubam < babam (3/2)

3. Fonetik incelemelerle ilgili sonuçlarla ilgili olarak belirttiğimiz “h” sesinin düşmesi olayı aynı zamanda bir Kıpçak Türkçesi izi olarak da düşünülebilir.

namazgā < namazgâh (6/4)

4. Derlenen metinlerde “r” sesinin düşmesi ile ilgili örnekler de Kıpçak Türkçesi ile ilişkilendirilebilecek sonuçlar arasında yer almaktadır.

yapíye < yapıyor (6/12)

5. Ermeni Harfli Kıpçak Türkçesi metinlerinde ve Memlük Kıpçak Türkçesi metinlerinde görülen “g>y” değişimi derleme yaptığımız bölge ağızlarında da görülmektedir.

beyendim < beğendim (13/34)

KAYNAKÇA

- Akça, Hakan: “Ağız Çalışmalarında Derleme Konuları ve Kaynak Kişilere Yöneltilen Sorular”, **Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi**, 2017Güz(27), 61-84.
- Akça, Hakan: “Ağız Çalışmalarında Gramatikal Dizin Hazırlanırken Karşılaşılan Sorunlar”, **Türkbilig**, Sayı: 24, 2012, Sayfa: 121-142.
- Aksan, Doğan **Sözcük Türleri**, TDK Yayınları, Ankara, 1983.
- Argunşah, Mustafa
- Güner, Galip: Codeks Cumanicus, Kesit Yayınları, İstanbul, 2015.
- Arıkan, İbrahim: “Ermeni Harfli Kıpçak Türkçesi”, **Modern Türklük Araştırmaları Dergisi**, Cilt: 3, Sayı: 4, Ankara, 2006
- Bang, Willy **Studien Zur Vergleichenden Grammatik Der Türk-Sprachen I**, G. Reimer, Berlin, 1916.
- Bangoğlu, Tahsin: **Türkçenin Grameri**, TDK Yay., Ankara, 2007.
- Bangoğlu, Tahsin: “Anadolu ve Rumeli Ağızları”, **Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi**, Cilt: 1, Dergâh Yayınları, İstanbul 1977, Sayfa: 132-134.
- Bayraktar, Fatma Sibel: “Trakya ve Rumeli Ağızlarında İken Zarf Fiilinin İşlevleri”, **Teke (Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi)**, Sayı: 2/4, 2013, Sayfa: 69-83.
- Buran, Ahmet: “Türkiye Türkçesi Ağızlarının Tasnifleri Üzerine Bir Değerlendirme”, **Turkish Studies**, Sayı: 6/1, Ankara, 2011, Sayfa: 41-54.

- Deny, John: **Türk Dili Grameri,**
- Demir, Nurettin: **Ankara Örneğinde Ağızların Belgelenmesi,** TDK Yayınları, Ankara, 2013.
- Demir, Nurettin: “Ağız Araştırmalarında Kaynak Kişi Meselesi”, **Prof. Dr. Dursun Yıldırım Armağanı,** M. Özarslan, Ö. Çobanoğlu (Haz.), Ankara, 1998, 171-180.
- Demiray, Erdinç: “Ağız Araştırmalarında Transkripsiyon İşaretlerinin Farklı Kullanılması Sorunu”, **Turkish Studies,** Sayı 3/6, Ankara, 2008, Sayfa: 199-211.
- Demiray, Gizem: **Kırklareli Pınarhisar Merkez İlçesi ve Köyleri Ağız İncelemesi,** Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Edirne, 2008.
- Doğan, Levent
- Tosun, İlker: “Doğu Trakya Ağızlarında İstek Kipi”, **Turkish Studies,** Sayı: 3/3 Bahar, 2008.
- Eckmann, Janos: “Edirne Ağızı”, Çeviren: Oğuzhan Durmuş, **İlmî Araştırmalar,** Gökkuşbu Yayınları, Sayı: 18, İstanbul, 2004, Sayı: 135-150.
- Ergin, Muharrem: **Türk Dil Bilgisi,** Bayrak Basım, İstanbul, 2009.
- Gabain, Annemarie v. : “Die zentralastatischen Turksprachen”, Handbuch der Orientalistik, Turkologie, Leiden, 1963. (s: 139-160)
- Gabain, Annemarie v.: “Codex Cumanicus’un Dili”, Tarihî Türk Şiveleri (haz. Mehmet Akalın), TKAE Yayınları, 3. Baskı, Ankara, 1998.

- Gencan, Tahir Nejat: **Dilbilgisi**, TDK Yayınları, Ankara, 1979.
- Gülensoy, Tuncer: “Rumeli Ağızlarının Ses Bilgisi Üzerine Bir Deneme”, **TDAY Belleten**, Ankara, 1984.
- Günşen, Ahmet: “Doğu Trakya Ağızlarının Şekil Bilgisini Belirleyen Temel Özellikler”, **Turkish Studies**, Sayı:3/3 Spring, 2008.
- Günşen, Ahmet: “Balkan Türk Ağızlarının Tasnifleri Üzerine Bir Değerlendirme”, **Turkish Studies**, Sayı 7/4, Ankara, 2012, Sayfa: 111-129.
- Hazai, György: “Rumeli Ağızlarının Tarihî Üzerine”, **TDAY Belleten** TDK Yayınları, Ankara, 1960, Sayfa: 205-211.
- Hünerli, Bülent: **Kırklareli Babaeski Merkez İlçesi ve Köyleri Ağız İncelemesi**, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Edirne, 2006.
- İmer, Kâmile: “Türkçenin Ağızlarının Sınıflandırılmasında Temel Alınan Ölçütler”, **Türkçenin Ağızları Çalıştayı Bildirileri**, Hazırlayan: A. Sumru Özsoy-Eser E. Taylan, Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi, İstanbul, 2000, Sayfa: 5-16.
- Jehlitschka, Henry **Türkische Konversations-Grammatik**, Julius Groos, Heidelberg, 1895.
- Kalay, Emin: Edirne İli Ağızları, TDK Yayınları: 694, Ankara, 1998.
- Karahan, Leyla: **Anadolu Ağızlarının Sınıflandırılması**, TDK Yayınları, Ankara, 2014.
- Karahan, Leyla: “Ağız Araştırmalarında Sorunlar”, **Türkçenin Ağızları**

Çalıştayı Bildirileri, (A. S. Özsoy, E. E. Taylan, Ed.),
Boğaziçi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2000, Sayfa:
21-26.

Karahan, Leyla: “Ağız Çalışmalarında Bilimsel Niteliğin Korunması
Üzerine Birkaç Not”, **Turkish Studies**, Sayı: 7/4,
Ankara, 2012, Sayfa: 131-136.

Karamanlıoğlu, Ali Fehmi: Kıpçak Türkçesi Grameri, TDK Yayınları, Ankara,
1994.

Karaörs, Metin: “Ders Kitaplarındaki Yardımcı Seslerle
İlgili Bilgi Yanlışları”, **Erciyes Üniversitesi Sosyal
Bilimler Enstitüsü Dergisi**, Sayı: 19, Kayseri, 2005,
Sayfa: 27-36.

Kasapoğlu Çengel, Hülya: “Ermeni Harfli Kıpçak Türkçesi”, **Dil Araştırmaları**,
Sayı: 10, Sayfa: 17-81.

Kocapınar, Pelin: **Kavram Sözlükleri ve Ermeni Harfli Kıpçak
Türkçesi Söz Varlığı Üzerine Bir Deneme**, Gazi
Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
(Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara, 2014.

Koç, Nurettin: **Yeni Dilbilgisi**, İnkılap Yayınları, İstanbul, 1996.

Konyar, Betül, **Kırklareli İli Merkez Yer Adları**, Kırklareli
Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayımlanmamış
Yüksek Lisans Tezi), Kırklareli, 2016.

Korkmaz, Zeynep: **Gramer Terimleri Sözlüğü**, TDK Yayınları, Ankara,
2007.

Korkmaz, Zeynep: **Türkiye Türkçesi Grameri (Şekil Bilgisi)**, TDK

- Yayımları, Ankara, 2009.
- Korkmaz, Zeynep: “Anadolu Ağızları Üzerindeki Araştırmaların Bugünkü Durumu ve Karşılaştığı Sorunlar”, **Türk Dili Üzerine Araştırmalar**, Türk Dil Kurumu Yayınları, C. I, Ankara, 1995, Sayfa:199-221.
- Korkmaz, Zeynep: “-arak/-erek Ekinin Yapısı Üzerine”, **Türk Dili Üzerine Araştırmalar**, C. I, Türk Dili Üzerine Araştırmalar, Türk Dil Kurumu Yayınları, C. I, , Ankara, 1995, Sayfa: 128-132.
- Meninski, Mesgnien: **LOTAP**, Türk Dilleri Araştırmaları Dizisi, Ankara 1999.
- Milci Çetin, Ebru: **Gregoryan Muhiti Kıpçak Türkçesi Mahkeme Tutanakları (1630-1635) (İnceleme-Metin-Dizin)**, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü (Yayımlanmamış Doktora Tezi), İstanbul, 2014.
- Mollova, Mefkûre: “Balkanlardaki Türk Ağızlarının Tasnifi”, **TDAY Belleten (1996)**, TDK Yayınları, Ankara, 1999, Sayfa: 167-176.
- Németh, Gyula: “Bulgaristan Türk Ağızlarının Sınıflandırılması Üzerine”, **TDAY Belleten 1980-1981**, Ankara: TDK Yay., s. 113-167.
- Olçay, Selahattin: **Doğu Trakya Yerli Ağız (İnceleme-Derleme-Dizin)**, TDK Yayınları: 580, Ankara, 1995.
- Özdoğan Hamide: **Kırklareli İli Köy Adları İncelemesi**, Kırklareli

- Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Kırklareli, 2016.
- Özkaya, Hakkı: **Kırklareli İli Ağızları Söz Varlığı**, Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Edirne, 2013.
- Pekacar, Çetin: “Uluslararası Fonetik Alfabe ve Türkiye’de Ağız Araştırmaları”, **Türkiye Türkçesi Ağız Araştırmaları Çalıştayı**, Yayına Hazırlayan: Âdem Terzi, Abdullah Durkun, TDK Yayınları, Ankara, 2009, Sayfa: 575-589.
- Güner Dilek, Figen: **Kırklareli İli Merkez İlçe Köyleri Ağızları**, Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Edirne, 1990.
- Şanlı, Cevdet: “Kırklareli Ağızlarında Ses Olayları”, **TDAY Belleten**, Ankara, 1994, Sayfa: 117-122.
- Tekin, Talat: **Orhun Türkçesi Grameri**, Türk Dilleri Araştırma Dizisi:9, İstanbul, 2003.
- Toparlı, Recep: **Kıpçak Türkçesi Sözlüğü**, TDK Yayınları, Ankara, 2014, 3. baskı.
- Vural, Hanifi, vd. **Genel Fonetik (Ana Çizgileri)**, Multilingual Yayınları, İstanbul, 2007.
- Ünal, Orçun: **Kodeks Kumanikus 1A-55A (Giriş-Metin-Dizin)**, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2010.
- Ütük, Etem: **Vahit Lütfi Salcı ve Trakya Şairleri**, Erenler Matbaası, İstanbul, 1985.

Usta, Halil İbrahim: “Ağız Tasniflerinde Kullanılan (Fonolojik) Ölçütler Üzerine”,**Turkish Studies**, Sayı: 10/8, Ankara, 2015, Sayfa: 221-230.

Yavuzarslan, Paşa: “Türk Dilinde Kişi Eklerinin Tarihsel Değişimi ve Gelişimi”, **38. ICANAS (International Congress of Asian and North African Studies)**, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, Ankara, 2007.
<http://www.pinarhisar.bel.tr>
<http://www.trakyanet.com>

EKLER

Harita 1: Kırklareli İlinin Marmara Bölgesi'ndeki Konumu

<https://www.turkcebilgi.com>

Tablo 1: Üsküp Beldesi Ağzlarında Kullanılan Ünlüler

Ünlüler		Kısa Ünlüler	Uzun Ünlüler	
á	í	ă	ā	ō
à	ó	ě	ē	ō̄
ä	ò		ä:	ū
è	ú		ī	ū̄
			ī̄	

